

TÜRKİYE'DE İSLÂM ve IRKÇILIK MESELESİ

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

DAĞITIM

SER-DA

Beyazsaray, 44
Beyazıt, İST

SERGI DAĞITIM TEŞKİLÂTI

Türkiye'de
İslâm ve
İrkçilik
Meselesi

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

CİHAD YAYINLARI : 1
İNCELEMELER : 1

CİHAD YAYINLARI ● İSTANBUL 1976 NO : 1

Dizgi - Baskı: FATİH Yayınevi Matbaası, Alibaba
Türbe Sok. No: 21/3 - Tel: 27 23 72 Cağaloğlu İst.

Kapak: Gürbüz Azak / Kapak Baskısı: Yeni Ofset
Cemal Nadir Sok. No. 5, Kat 2 Tel: 27 60 01 İst.

BAŞLARKEN

YAYINLARIMIZ VE İNCELEMELER SERİSİ HAKKINDA

Asırlık tahribatların sonunda ortaya çıkan ve yarım asır kadar süren islâm düşmanlığı devrinden sonra nihayet, yurdumuz, kitelleşmeye başlayan müslüman münevver zümreye kavuşmuştur.

Devamlı ve köklü bir diriliş haliyle ilerleyen islâmî uyanış ve toparlanış, 1960'larda maruz kaldığı haysiyet kırıcı haksızlıklardan sonra yeni bir hızla büyümüş ve yükselmiştir.

Bugün artık geniş boyutlara ulaşmış bulunan islâmcı çoğunluğun, bilhassa, üniversitelerde kökleşmiş islâmcı gençliğin temel-aktüel meselelerdeki kavrayıcı tefekkürü ve dikkati ileri dereceye varmıştır.

Bu Mücahid Gençler, islâmî meseleleri köklü bir şekilde öğrenmek, «Cihad» ın bütün merhalelerini ihtiva eden hareketlerini bu esaslara göre yürütmek istemektedirler. Artık peşin hükümler, kulaktan dolma bilgiler devri kapanmaya başlamış, islâm düşmanı yasakların gücü azalmıştır.

Meseleleri doğru ve esaslı olarak öğrenmek, «Öğretim» in dışında, ancak kitap

ölçüsündeki ciddî incelemeleri okumakla ve tetkikler yapmakla mümkündür. Bu yüzden, münevver gençliğimizin, ferdî ve müşterek yetiştirme safhalarında lâzım olan temel eserler yanında, faaliyet ve hareketlerinin muvaffakiyetle yürüyebilmesi için, temel - aktüel meseleleri inceliyen ciddî kitaplarla da takviye edilmesi elzemdir.

Kitaplık çaptaki çalışmalar yeterli seviyeye ulaştığı takdirde kaliteli hale gelecek olan mütehassıs münevverler diğer neşir vasıtalarındaki gelişmeleri hazırlayabileceklerdir. Böylece, neşir vasıtalarında meydana gelecek bünyevî kuvvetlenmeler, san'at ve edebiyat sahalarındaki ilerlemeleri hızlandıracaktır. Bu ise, tesirleri çok geniş olabilecek yeni hamlelerin yollarını açacaktır.

Yayinevimiz, müsbet faaliyet ve hareketleri, fikir, kültür, san'at ve edebiyat sahalarında desteklemek gayesiyle kurulmuştur. Neşriyatımız belirli hedeflere doğru plânlı ve programlı olarak devam edecektir.

Yayınlarımızın ilk serisini, birinci kitabını takdim etmiş bulunduğumuz «İNCELEMELER» teşkii edecektir. İncelemeler, muntazam olarak devam edecek ve kendisinden beklenini verecektir. Bu serinin dışında, başka seriler ve müstakil eserler de yayınlana- caktır.

Yayınlarımızın Allah'ın rızasına uygun devam etmesini niyaz ederiz.

CİHAD YAYINEVİ

İ Ç İ N D E K İ L E R

Birkaç Söz	14
-------------------	----

G İ R İ Ş

Meşrutiyet'te fikir cereyanları	17
--	----

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ KISIM

İSLÂM'A GÖRE İRKÇILIK

Ahmed Naim Bey, hayatı ve eserleri	29
İslâm'a Göre İrkçılık	35
Musa Kâzım Efendi'nin yazısı	36
Nüzhet Sâbit Bey'in sualleri	36
İslâm Mecmuası neden cevap veremez	37
İrkçılık ne zaman, nereden geldi?	38
Daha önce yazılanlar	39
Bağları gevşetmek cinnettir	40
Arnavutların başına gelen	41
Türkçüler iki kısımdır	42
Hâlis Türkçülerin fikirleri	43
Hâlis Türkçülerin hayalleri ve dinsizlik	45

Türkçü - İslâmcıların fikirleri	46
İlk başlayan mühim değil	47
Türklere yardım dinî bir vazifedir	48
Cengiz'in mukaddes yasası!	50
Putperest ecdad isimleri	51
Mitolojik hurâfeler	53
Çılgınlar	53
Çatal kazık yere girmez	54
İrkçilik zokası zehirlidir	55
Ayrılık, düşmanlık doğurur	56
Türklük'e değil, Türkler'e hizmet	58
Dinimiz ırkçılığı yasak etmiş mi?	59
İslâm kardeşliği	60
İslâm cemaati	62
Şeytan, yalnız kalanıdır	64
İlk Müslümanlarda kardeşlik	65
Uğursuz haykırırlar	67
Dosdoğru yol	68
Akabe bîatleri	69
Yahudi tahrikleri	71
Küfre mi dönüyorsunuz?	73
Kitap ehline uymak	73
Hablullah	75
Bir ucu Allah'ın elinde	76
Câhillerimiz ve ırk	77
Çirkin şey	78
Bir münâfık ve oğlu vak'ası	79
Bu vak'adan çıkanlar	80
İbni Teymiye'nin sözleri	81
Ayrılık câiz değil	83
Kabre girince anlarsınız	83
Şımar, övün, didiş, öl!	84
İşde'geri kalanı, nesebi ileri götürmez	85

Hubbu fillâh	86
Bilişmek tanışmak	88
Fetih hitâbesi	89
Araplar acemler, siyahlar beyazlar	90
İrk için savaşılan, ölen	91
Kötü savaşçılar	92
Kör bayrak	92
Dost ve düşman kılıçları	93
İslâm oğlu Selman	95
Göndermiş olsaydın	96
Bilmem nesini	97
Pisliği burunlarıyla	98
Kötü olan, mutlak taraftarlıktır	99
Buğday taneleri gibi	100
«Biz Türküz» demek	100
Türk olmayanların hizmetleri	101
O, lisandan ibârettir	102
Neden yabancılık gösterdin?	104
Onlarla beraber	105
Arap taraftarlığı meselesi	106
Arapları neden severiz?	107
Arab'a muhabbet ırkından değil	108
Arap ırkıyla övünemez	109
«Ben Arab'ım» hadîsi var mı?	110

BİRİNCİ KİTAP

İKİNCİ KISIM

ARAP İTTİHAD KULÜBÜNÜ TENKİT

Arap kardeşlerimize bir nasihatimiz:

Ahmed Naim 115

Arap İttihad Kulübü: Mehmed Emin	121
İttifak gazetesinin ilâvesi	124
Osmanlı - Arap Kardeşlik Cemiyeti'nin açıklaması ve ilânı	125
Arap İttihad Kulübü: Ahmed Naim	127
«Efrâd-ı Araptan İsa» imzalı mektup sahibine : Ahmed Naim	130
Bilcümle yazı arkadaşlarımızdan bir rica: Ahmed Naim	131
«Uhuvvet-i Arabbiyye-i Osmâniyye» Cemiyeti'nin açılış haberi	132

İKİNCİ KİTAP

İSLÂMLAŞMAK VE İRK-MİLLİYET CEREYANLARI

Said Halim Paşa, hayatı ve eserleri	137
İslâmlaşmak ve İrk-Milliyet Cereyanları	143
İslâmdan önceki din anlayışı	143
İlk Müslümanların imanı	144
Rûhânîliğin doğuşu	145
Hükûmet - ruhânîler birliğinin kötü tesiri ...	146
İrk tesirlerinin dini bozması	147
Müslümanlığı en iyi anlayan Türkleri İslâm'dan uzaklaştıran sebepler	148
Şimdi Türkler kurtuluşu Batı'dan bekliyorlar	149
Halk aydınlarından daha akıllı çıktı	150
Osmanlı Rönesansı denen şey İslâmdan uzaklaşmadır	150
Avrupa'nın sevgisini kazanırız sandılar	152
İslâm'dan uzaklaşmanın iki çeşidi	152

İrkçuların İslâm'a hücumu	153
Dünya Harbi'nin gösterdiği	154
Batı'dan gelen ırkçılık cereyanı	155
İrk hurâfesi devrilecektir	156
Milliyet ne olacak?	157
İslâm ve milletler	157
İslâm'ın hücum ettiği ırkçılıktır	158
Bizim vazifemiz hâdiseleri incelemektir	159
Gelişme, felâkete de götürebilir	160
Aydınların vazifesi	161
Eğitimin vazifesi	162
Maksatsız terbiye olmaz	163
İrklar arasında kardeşlik	164
Allah'ın emirlerine uyulacaktır	165
İyi müslüman, hak ve vazifesini iyi anlayıp, iyi yapandır	166

ÜÇÜNCÜ KİTAP

İSLÂMCI BAKIŞLA IRKÇILIK - MİLLİYETÇİLİK

Mehmed Âkif Bey, hayatı ve eserleri	169
İslâmcı Bakışla İrkçilik - Milliyetçilik	175
Hucurat sûresinin onüçüncü âyetinin tefsiri	175
Hucurat sûresinin yedinci âyetinin tefsiri ...	177
Köy Hocası	180
Hint Müslümanları ve Osmanlılar	184
Müslümanlık bağı ve ırkçılık	185
Batı'dan alınacak olanlar	188
Arnavut milliyetçilerine hitap	189
Müslümanların müşterek derdi	197

İslâm âlemi ve Osmanlılar	199
Din ve millet	201
Arnavutlar ve ırkçıların beyinsizliği	202
Neden mağlup oluruz	204
İslâm milleti, aslına dönmelidir	205
İrkçılık, İngiliz oyunudur	207
Birlik olursak cephemiz sarsılmaz	209
Türkler, İslâm'ın civan unsurudur	210
Mektep ve yol ihtiyacı	210
Cengiz Han	211
Vatanın ve şehidin yüce değeri	212
Kâfir de olsa, birliği bozma	213
Milletlerin kıyâmeti	213
Hürriyet, partiler ve Turan	214
İslâm uyandı ezelî bağ kuvvetlendi	215

DÖRDÜNCÜ KİTAP

MÜSLÜMANIN MİLLİYETİ İSLÂMİYETTİR

Bediüzzaman Said Nursî hayatı ve eserleri ...	219
Müslümanın milliyeti İslâmiyettir	233
Türkler! İslâmiyetin mukaddes milliyetini , terk etmeyiniz	233
«Said bir Kürddür, peşinden gitmeyin» diyenlere	250
Millî gurur, Yahudiler ve fesat	262
Emevîlerin ırkçılığı	264
İrkçılık Avrupa hastalığıdır	264
Türk, müslüman demektir	265
Şark'a din lâzımdır	267

Arap ve Türklere hitap	269
Bana «Said Kürdî» diyen mülhid zâlimlere ...	270

BEŞİNCİ KİTAP

MEVZU İLE ALÂKALI ÇEŞİTLİ YAZILAR

Beşinci kitaptaki yazılara dair	277
Cengiz Han: Türk Yurdu	279
Cengiz Han hakkında: Ahmed Cevdet Paşa	281
Din vatan, vatan dindir: Yozgat gazetesi ...	284
İttihâd-ı İslâm: Yunus Nâdi	286
Yunus Nâdi'nin yazısına Sebilürreşad'ın ilâvesi	290
Vahdet-i İslâmiye: Sebilürreşad	292
Asalet ve neseple övünmek: İmam Gazâli	298
İslâm'da ırk ve milliyet: Muhammed Hamidullah	301
İslâm'da ataların yeri ve atalara uymak me- selesi: Ömer Rıza Doğrul	309
Ümmet: Nizamettin Nazîf Tepedelenlioğlu ...	324
İslâm ve Arap milliyetçiliği: Meryem Cemile	327
İslâmî milliyetçilik: Meryem Cemile	335
İslâm'ın millet görüşü: Sezai Karakoç	339

BİRKAÇ SÖZ

Elimizdeki kitap, Meşrutiyet devrinde İslâm-cılık cereyanının mühim üç şahsiyeti, Ahmed Na-im, Mehmed Âkif ve Said Halim Paşa ile Cumhu-riyet devrinde «İman ve ihlâs» tebliğcisi Said Nursî Efendi'nin «ırkçılık» hakkındaki yazılarını derlemektedir.

Bu zatların dördü de, hayat ve ölümleri ile, fikirlerinde samimî olduklarını göstermiş, dâvâ adamı, büyük insanlardır.

Ne kimsenin hatırı, ne de gizli bir maksad ile ellerine kalem almışlardır.

Gençlerimiz, herhalde, bazı şeyleri ilk defa bu kitapta okuyacak, fakat muhak'kak istifade edeceklerdir. Kendilerine, insan hayatının ancak, bir «gâye» uğrunda sarfedilirken mânâ kazandığını hatırlatmak isteriz.

Can, cihan, hepsi de boş «gâye» dedir varsa hayat.

Kitabın sonuna ise, çeşitli kitap ve yazılardan, mevzuumuzla alâkalı bahisler seçilerek dercedilmiştir.

Arayan zihinlere ve düşünen dimağlara, hürmet ve ihlâsla arz ederim.

Tevfik Allah'tandır.

M. Ertuğrul Düzdağ

G İ R İ Ş

MEŞRUTİYET'TE FİKİR CEREYANLARI

1908 Meşrutiyeti'nden sonra Osmanlı ülkesindeki münevverler arasında çeşitli fikir cereyanlarının revaç bulduğu mâlumdur.

Bu cereyanların mensupları, büyük sarsıntılar geçirmekte olan devleti, izmihlâlden kurtarmaya çalışıyorlar ve kurtuluşun kendi yollarında olduğunu iddia ediyorlardı.

Bu fikir hareketlerini, Osmanlılık, Türkçülük, Batıcılık ve İslâmcılık adları ile tasnif etmek mümkündür.

«Osmanlılık» fikri —gizlice cumhuriyeti özleyen birkaç Batıcı ve Türkçü'nün dışında— bütün cereyanların müşterek yolu idi. İslâmcılar, gayrimüslim unsurları, Türkçüler ise «gayri Türk» olanları devletin etrafında toplayabilmek için «Osmanlılık» fikrini takviye ediyorlardı.

Türkçüler ayrıca, Türkler için «Türkçülük», diğer müslümanlar için «İttihad-ı İslâm» fikirlerini de, devlet siyaseti olarak tatbika çalışmışlardır.

«Türkçülük» ve «Batıcılık» diye adlandırılan cereyanlar menşei Avrupa olan fikirlerdi.

Türkçüler, «Osmanlı milletinin esasını Türk-

lerin teşkil ettiğini, devleti onların kurduğunu ve koruduğunu, fakat buna karşılık gereken alâkayı görmeyerek, ihmal edildiklerini; hattâ küçümsendiklerini» iddia ediyorlardı. «Osmanlı milletini teşkil eden diğer ırklar, kavimler, bizden önce ırkçılık yapmaya başladılar; bizim de aynı şeye tevessül etmeye hakkımız vardır» diyor; bu maksatla dernekler kurup, dergiler çıkarıyorlardı. Bunların üzerinde daha çok, Rusya idaresindeki Türk diyarlarından gelmiş fikir ve hareket adamlarının tesiri görülüyordu.

Türkçüler ayrıca «Din bağı ve dinî hislerle toplulukların harekete gelmiyeceğini, artık insanları idare eden hissin ırk hissi ve sevgisi olduğunu, Avrupa'nın da çoktan beri milliyetler çağına girdiğini, orada bazı din adamlarının bile milliyetçi olduklarını» öne sürüyorlardı.

Bu gibi fikirlerin neticesi olarak Meşrutiyet devri Türkçülüğünün dine karşı soğuk, küçümser hattâ aleyhtar tavırlar aldığı görülmektedir. Aslı —pek tabîî olarak— Arapça olan Ahmed, Mehmed gibi müslüman isimleri, öztürkçe olduğu için Kaya, Gündüz, Demir gibi adlara çevriliyor, «Ergenekon bayramı» diye millete yabancı günler ihdas ediliyordu. Osmanlı Sultanına «Türklerin Hakanı», Osmanlı ülkesine «Türk Yurdu» gibi o zamana kadar duyulmamış isimler takılmıştı.

Balkan ve Cihan harplerine muhtelif cephe-lerde katılan Osmanlı ordusu, çeşitli müslüman unsurlar tarafından meydana getirilmişti. Bu ordunun ekseriyetini aslen Türk olmayan askerler teş-

kil ediyordu. Hattâ Meşrutiyetin ilk yıllarında, bir münakaşa vesilesi ile Hüseyin Câhit, o sırada, Mahmud Şevket Paşa başta olmak üzere, bütün ordu kumandanlarının ırken Türk olmadıklarını yazmıştı. Hüseyin Câhit «Millet-i hâkime» fikrine taraftar olmasına rağmen «ırk asabiyeti»ne muhalif olduğu için bunu yazıyordu.

Esasen Avrupa'da tahsil etmek veya Sultan Abdülhamid idaresinden kaçmak bahanesi ile dışarıda vakit geçirmiş; Batı edebiyatının ve modern fikirlerinin tesiri altında kalmış «aydın» lar, Batıcılık ve Türkçülük cereyanlarının başında bulunuyordu. Tahsilli gençlik de bir «moda» halinde —bugün sosyalist oldukları gibi— bu cereyanlara katılıyorlardı.

Bu iki fikir cereyanında, en önemli ve asıl hız verici rolü, Osmanlı vatanının dışından gelmiş olan Türkler oynamıştı. Bunlar Rusya idaresindeki memleketlerinde, Rus milliyetçiliğine karşı, bir Türk milliyetçiliği şuuru ile büyümüşlerdi. Bütün İslâm âleminin merkezi olan Osmanlı cemiyetinin yapısına yabancı idiler. En mühimi de, Osmanlı aydınlarını «Türkçülük» ve «Turan» gâyelerine sevketmekte, esir olan öz yurtları için bir kurtuluş ümidi görüyorlardı.

Batıcılar, kanunlarından, balosuna, içkisine ve şapkasına kadar, Avrupa'ya taraftar olduklarını ve İslâmiyet'i terketmek gerektiğini açıkça yazmakta idiler. Bunların bir kısmının, din gibi milliyetle de ilgileri yoktu.

Türkçüler ise ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı

«millî duygu» dışında Batıcılardan ayrılmayarak, onların bütün fikirlerine katılıyorlardı. Zaten şahsî ve ailevî hayatları da Batı usûlü üzere idi.

İkinci kısım Türkçüler ise, hem dindar, hem Türkçü olmanın yolunu aramaktaydılar.

Ahmed Naim Bey, kitabımızın başına aldığımız yazısında, işte bu ikinci çeşit Türkçülerle sohbet etmektedir.

İslâmcılık cereyanına gelince.

Bu cereyanın ortaya çıkışı kendiliğinden olmamıştır. Başta İslâm Halifesi'nin bulunduğu ve şariat kanunlarının daima hâkim sayıldığı devirlerde, böyle bir cereyana lüzum görülmiyeceği tabîîdir. O zaman, devletin kendisi «İslâmcı» demek oluyordu. Dolayısı ile «İslâm nizamını hâkim kılmak için faaliyet göstermek, çalışmak ve mücadele etmek» demek olan «İslâmcılık» ın ortaya çıkışı, «İslâmcı Devlet» in doğrudan doğruya tehlikeye düştüğü ikinci Meşrutiyet zelzelesi sırasında olmuştur.

Gerçi Meşrutiyet'ten önce, İslâm âlemini teşkil eden müslümanları uyandırmak ve bu büyük kuvveti Avrupalılara karşı bir tehdit unsuru olarak kullanmak için, Sultan Abdülhamid tarafından, bir «İttihâd-ı İslâm» siyaseti güdülmek istenmiştir. Sultan, bu maksatla İslâm dünyasına ulemâ heyetleri ve casuslar göndermişti. Onun bu faaliyetleri ve «Neden İslâmcı bir fikir cereyanını, zamanının münevverlerine benimsetemediği» herhalde aydınlatılması elzem bir husustur.

İslâmcılık cereyanı, Meşrutiyetten sonra ve bir «nefsi müdâfaa» zarureti olarak ortaya çık-

miştir. Dinlerine ve millî müesseselere bağlı olan münevverler, milletlerinin uyanışını ve devletin kurtuluşunu, bu değerlere daha sıkı ve daha samimî olarak sarılmakta bulmuşlardı.

Bunlar hiçbir hayâle kapılmamışlardır. Hilâfet'e bağlılık ve İslâm kardeşliği dâvetine, pek çoğu Avrupalıların hâkimiyeti altında esir ve fakir bulunan müslümanların koşup gelemeyeceğini çok iyi anlıyorlardı. Devletin askerî ve malî zaafı, milletin cehâleti ve bundan doğan umursamazlığı, onlarca çok iyi biliniyordu. Bu cereyanın, Meşrutiyet devrinde eser vermiş üç temsilcisi, Ahmed Naim, Mehmed Âkif ve Said Halim Paşa'nın bu kitaba aldığımız yazıları dikkatle okunursa, dertlerle ne kadar yakından alâkalı oldukları görülür.

İslâmcı münevverlerin, «Turan» a benzer, meselâ bir «İslâm İmparatorluğu» hayâlleri yoktur. Bunun, o günkü şartlarda imkânsız olduğunu biliyor ve kendilerini aldatmıyorlardı. Onlar sadece eldeki son müstakil İslâm vatanını ve hür müslüman milleti korumaya çalışıyorlardı. Hattâ galiba, İslâm kardeşliği çağrısı ile, bütün müslümanları yardıma koşturarak, yıkılmakta olan devleti kurtarmaya çalışırken, dolayısıyla da Türklerle en faydalı şekilde onlar hizmet ediyorlardı.

İslâmcıların, Batı karşısındaki tavırları, basittir: «Batının bilgisini alırız, ahlâkını almayız». Ve tabîî Batının ahlâkını, yaşayışını ve tefekkürünü de almaya taraftar olan Batıcıları, fikren dalâlette ve dinen kâfir sayıyorlardı.

Türkçülerin , din tanımayan birinci kısmı ile

de hesapları kesindi. Onları da Batıcılar gibi «kâfir» sayıyor, konuşmaya bile lüzum görmüyorlardı.

Arap, Arnavut, Çerkes ve diğer ırkların müslüman isimli ırkçılarına karşı tavırları da aynı idi. Onları da Osmanlı vatanını parçalayan ve İslâm kardeşliğini yaralayan «kâfirler ve hâinler» olarak telâkki ediyorlardı.

Sadece, kendilerine çok yakın buldukları dindar Türkçüleri muhatap kabul ediyor, onları «Şeriate aykırı olmayan bir yola sevketmeye» çalışıyorlardı.

İslâmcıların, bu ikinci kısım Türkçülere karşı olan tavrını, teşekkül hâlindeki islâmcı cereyanın, yayın organı sayılabilecek olan «Sıratımüstakim» (adı sonra «Sebilürreşad» oldu) mecmuasında takip edebiliyoruz.

Bu husustaki fikirleri şöyle özetlenebilir:

«İyi veya üstün ırk, kötü veya aşağı ırk yoktur. İnsanlar hakkında toptan hüküm verilemez. Her fert iyi veya kötü olabilir. Her insan bir ırka, tabîî olarak mensuptur. Kendi yakınlarını sevmesi ve onlara hizmet etmesi iyi bir şeydir. Fakat bir müslüman, kötülük de etse, «benim ırkdaşım, arkadaşım, hemşehrim» diye, bir suçluya taraftar olamaz. Bu taraftarlığını İslâm kardeşliği hissinden yüksek tutamaz, İslâm birliğinden ayrılmaya kadar götüremez. En iyi, ve sevilmeye en lâyık insan, en iyi müslüman olandır. Kimse kendi ırkıyla övünerek diğerini kötüleyemez.

«İrkini sevmek onun cehâletini, fakirliğini gidermeye çalışmakla olur. Bunun için müslü-

man münevverlerin, lüzumunda, ruh ve âdetlerini daha iyi bildikleri, kendi ırkdaşları arasında çalışması ve onları İslâm milletinin gelişmiş ve kuvvetli bir parçası olarak yetiştirmesinde bir mahzur yoktur.

«Fakat çeşitli ırklara mensup müslümanların bir arada yaşadıkları yerlerde, sadece kendi ırkından olan müslümanlara hizmet etmek, beraber bulunduğu öteki müslüman kardeşlerini ihmal etmek, din emirlerine aykırıdır, yanlıştır. Bu hâl İslâm milleti içinde fitneye sebep olur.»

Sıratımüstakim mecmuası mensupları, başta Mehmed Âkif Bey olmak üzere, böyle bir Türkçülüğe karşı yumuşak davranıyorlardı. Zaten kendileri de Türkçe yazıyor, Türkleri ve Türkçe konuşan öteki müslümanları uyandırmaya çalışıyorlardı.

Sıratımüstakim 1908 yılında çıktı. Daha sonra, Türkçülük merkezleri olarak kurulacak, Türk Derneği, Türk Yurdu Derneği, Türk Ocağı gibi dernekler ve bunların çıkaracakları Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Sözü dergileri ile Yeni Mecmua henüz meydanda yoktular.

Sıratımüstakim yukarıda özetlemeye çalıştığımız ölçüler dâhilinde olarak, üzerine düşen «Türklere hizmet» vazifesini de yerine getirmiştir. Ve şüphesiz bu hizmeti, müfrit «Türkçü-Turancı» larinkinden hem çok daha faydalı, hem de —en mühimi— hiç zararsız olmuştur.

Mecmua bütün İslâm âlemine hitap etmekte, bütün müslüman milletlerin dertleri ve halle-

ri ile meşgul olmakta idi. Bu arada Rusya'daki müslüman Türkler de mühim bir yer tutuyordu.

«Türk İslâm Âlemi» başlığı altında, dış Türklerden haberler veriliyor ve onlardan gelen mektuplar yayınlanıyordu. Bu sayfalarda «Ümmet-i Türkiyye» den bahsedilmekte, «Türk Birliği» tek-lif eden mektuplar dercedilmekteydi.

1909 yılı başında «Kavm-i necib-i Türk'ün, tarih, lisan, edebiyat vs.» ni tetkik ve neşretmek için kurulan «Türk Derneği», Sıratımüstakim'i «vâsıta-i neşr-i efkâr» ı olarak seçmekte, mecmua da bunu iftiharla ilân ederek derneği tebrik etmektedir.

Ahmed Midhat Efendi'nin «Türklüğe Dair» konferansı ve benzerleri de Sıratımüstakim'de çıkmıştır.

Türkçülerin ileri gelenlerinden ve Türk Ocağı kurucusu Yusuf Akçura «A.Y.» imzası ile 1909 - 1910 yıllarında ve Ahmed Ağaoğlu 1913 - 1915 yıllarında «Ahmed Agayef» imzasıyla Sıratımüstakim'de yazmışlardır. Akçura'nın «Rusya Türkleri» ne dair konferansı da burada çıkmıştır. Akçura sık sık mecmuanın idarehanesine gelerek Mehmed Âkif Bey'i ziyaret ediyordu. Ağaoğlu ise 1914 sonlarında «Tercüman-ı Hakikat» de, «din» in vaktinin «sanıldığı gibi» geçmediğini ilân eden makaleler yazıyordu.

Fakat Mehmed Âkif Bey'in kitabımıza alınan yazısında görüleceği gibi, Türkçülük bir «hizmet hareketi» olacakken, kısa zamanda yolunu değiştirip «siyasî» bir mâhiyet alınca, Sıratımüstakim mensupları onun karşısına geçmişlerdir.

Çeşitli ırklardan müteşekkil bir İslâm devleti içinde, bu cereyanı, millî bütünlüğe zararlı buluyorlardı.

Türkçülüğün elebaşları, fikir ve kalemlerini İttihatçıların emrine verdiler. Böyle olunca da, zaman zaman, siyaset icabı olarak —esasen millî bir ihtiyaçtan doğmamış ve bir sisteme bağlanmamış bulunan— fikirlerini değiştirdiler... Bu şaşırtıcı değişmeler, «hakan, saltanat ve hilâfet» taraftarlığından, «lâik cumhuriyet» e kadar gelen araştırmacı Ziya Gökalp'ta görülür.

Meşrutiyet Türkçülerinin, herhalde en mühim işleri, Osmanlı devletinin parçalanmasını çabuklaştırmak, Batıcıların kuvvetlenmesini temin etmek ve Kemalist inkılâpların zuhûrunu hazırlamak olmuştur.

Nitekim Cumhuriyet'in ilânından sonra hepsi de, inkılâp ordusundaki yerlerini almışlardı.

Esasen, daha 1917 yılında «Yeni Mecmua» ve Ziya Gökalp etrafında toplanmış olan Türkçüler «Büyük adamlarımızı tebcil edelim» diyerek Tefvik Fikret'i göklere çıkarıyorlardı.

**Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!
Beşbin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?
«Tarih» i «tekerrür» diye târif ediyorlar;
Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?**

Cihad Yayınları İncelemeler Serisi'nin birinci kitabı olan bu eserde, fikir adamı ve yazarlarımı-

zın, umumî olarak «İrkçılık» ve husûsiyle «Türkçülük» hakkındaki fikir ve görüşleri, okuyucularımızın tetkikine sunulmaktadır.

Bu vesile ile, aslında şüphesiz, kütüphane hacminde araştırmalara ihtiyaç gösteren mevzua, biz de, yakın tarihimizi ilgilendiren noktasından kısaca temas etmek istedik.

Bu «Giriş» imiz, eserde derin ve etraflıca açıklanacak olan fikirlere, belki çok noksanlı bir mukaddime sayılabilir...

M. E. D.

BİRİNCİ KİTAP

BİRİNCİ KISIM

İSLÂM'A GÖRE
IRKÇILIK

Babanzâde

Ahmed Naim Bey

AHMED NAİM BEY HAYATI VE ESERLERİ

Ahmed Naim Bey, Irak'ta büyük cedleri Baba Süleyman Bey tarafından kurulmuş olan Süleymaniye şehrinden, Osmanlı Devleti valilerinden Babanzâde Mustafa Zihni Paşa'nın oğludur.

Babası Bağdat mühürdarlığı vazifesinde iken 1872 yılında doğdu.

İlk tahsilini Bağdat'ta yaptıktan sonra İstanbul'a geldi. Galatasaray Lisesi'ni ve 1894'te Mülkiye Mektebi'ni bitirdi. Ayrıca Arapçasını ilerlettiği gibi, medreselerde okunan İslâmî ilimleri de tahsil etmiştir.

Tahsilini ikmalden sonra Hâriciye Nezâreti Tercüme Odası'nda Arapça mütercimi oldu ve Galatasaray Lisesi'nde Arapça muallimliğine başladı. Bu devrede «Temrinât» adlı Arapça alıştırma kitabını çıkardı. Servet-i Fünun mecmuasında «Bedâyi'-ül Arab» başlığı altında yazmaya başladı.

1908'den sonra tamamen Maarif'e intisap etti. Meclis-i Kebir-i Maarif azâsı ve Rüşdiye Mektepleri İdaresi müdürü, 1911'de Tedrisat-ı Âliye (Yüksek Tahsil) umum müdürü oldu. 1915'de Dârülfünun, Edebiyat ve İlâhiyat Şubesi müderris-

liğine başladı. Bir ara da Dârülfünun Umum Müdürü (rektör) oldu. 1919 yılında A'yan Meclisi'ne (Senato) girdi. 1922 den sonra müderrisliğe devam etti. 1933'deki Üniversite inkılâbında emekliye sevk edildi. 14 Ağustos 1934 günü vefat etti.

Darüşşafaka'yı kuran ve idare eden «Cemiyet-i Tedrîsiye-i İslâmiyye» de çalışmış, İslâmcı münevverlerin toplandığı Sıratı Müstakim (sonra Sebilürreşad) mecmuasında dinî ve içtimâî yazıları çıkmıştır. Mehmed Âkif Bey'in en sevdiği arkadaşı idi. Mezarları yanyanadır.

ESERLERİ :

1. Temrinât, 1900.
2. Mebâdî-i Felsefe'den İlm-ün Nefs (Tercüme), 1915.
3. İslâm'da Da'vâ-yi Kavmiyyet, 1916.
4. Hikmet Dersleri (Felsefe), 1919.
5. İlm-i Mantık (Tercüme), 1919.
6. Tefvik Fikret'e dair Filozof Dr. Rıza Tefvik Beyefendi'ye (Cevap), 1920.
7. Ahlâk-ı İslâmiyye Esasları, 1924.
8. Kırk Hadis (Tercüme), 1925.
9. Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi, 1 - 2 cilt, 1928. (Vefatından sonra Kâmil Miras Bey oniki cildi tamamlamıştır.)

İslâm'a Göre İrkçılık

Sadeleştirerek ve notlar ekleyerek neşre hazırladığımız bu eserin asıl adı «İslâm'da Da'vâ-yi Kavmiyyet» tir. İlk olarak Sebilürreşad mecmuasının 10 Nisan 1330/23 Nisan 1914 tarihli 293.

sayısında, uzun bir makale olarak neşrolunmuştur. Yirmi sayfalık mecmuanın onbeş sayfasını kaplıyordu.

Aynı yıl «Sebilürreşad Kütüphanesi neşriyatı»nın 18. kitabı olarak 55 sayfalık bir risâle halinde yayınlandı: Dârülhilâfe, Tevsi-i Tıbâat matbaası, 1332.

Kitabın üzerindeki tarih Hicrî'dir ve yine 1914'e tekabül etmektedir. Esasen, mecmuanın sütunları geniş olduğu için, makalenin hurufâtı dağıtılmadan, aynı dizgiden, kitap da meydana getirilmiştir.

Risâle 1963 yılında sâdeleştirilerek ve bazı kısımları atlanarak Abdullah Işıklar tarafından, lâtin harfleri ile yayınlandı: İstanbul, Sönmez Matbaası, 51 sayfa.

Elimizdeki baskı hazırlanırken:

1. Mecmuadaki ilk neşri esas alınmıştır.
2. Metinde ilâve veya çıkarma yapılmamıştır.
3. Metin sadeleştirilmiştir.
4. Arabaşıkları tarafımızdan konmuştur.
5. Yıldızlı notlar yazara, numaralı notlar bize aittir.
6. Tarafımızdan konmuş olan notlarda, metinle ilgili bazı izahlar ve âyetlerin asıl metinde gösterilmemiş olan yerleri bulunacaktır.

Arap İttihad Kulübünü Tenkit

Ahmed Naim Bey, İslâm kardeşliği ve birliği meselesinde, daima dikkatli ve titiz davranmıştır.

Bu fikri ve beraberliği zedeleyecek her çeşit harekete derhal karşı çıkmıştır.

Kendisi aslen Kürddür, Bağdat'ta doğmuştur ve çok iyi Arapça bilmektedir. Fakat, babasının da hizmetinde bulunduğu, Hilâfet'in ve Osmanlı devletinin merkezi olan İstanbul'da yaşamış; Türkçe eserler vererek, Türkçe konuşan müslümanların irfânına hizmet etmiş ve bu hizmetinde —hayat hikâyesinde yazıldığı gibi— Galatasaray Sultânîsi muallimliğinden başlayarak, Üniversite rektörlüğüne kadar yükselen bir liyakat göstermiştir.

Bu kısa açıklamayı yapmamızın sebebi, merhumun «Türk olmaması sebebiyle Türkçülük aleyhtarlığı ettiğine» dair ileri sürülen garip iddiadır.

«İslâm'a Göre Irkçılık» yazısını dikkatle okuyan, bir insaf ve akıl sahibinin, bu iddiada bulunabilmesine imkân yoktur. Fakat her halde uzun boylu okumaktan veya düşünmekten hoşlanmayan kimselerle, İslâm kardeşliği hissini yabancıları bulunanların bu yersiz iddiaları icat ettikleri anlaşılmaktadır.

Ahmed Naim Bey merhum, ırkçılık meselesine dair ilk yazısını, Türkçülere hitaben yazdığı «İslâm'a Göre Irkçılık» tan altı sene önce ve Araplara karşı kaleme almıştır. Bu yazısında, Araplar tarafından İstanbul'da kurulan bir kulübe «Arap» değil «Osmanlı» adı verilmesini, «Arap» denmesinin İslâm milleti arasında ayrılığa sebep olacağını ihtar etmektedir.

İlk yazısına, kulüp mensubu Araplardan Mehmed Emin Bey tarafından cevap verilmesi üzerine yazışma uzamıştır.

Bu yazılarında Ahmet Naim Bey'in sırf İslâm kardeşliği ve birliği hissi ile hareket ettiğini görmekteyiz. Araplar adına cevap veren Mehmed Emin Bey'in yazısında da dikkate değer noktalar vardır. Meşrutiyetin ilânından sonra halka ârız olan «çılgınlık» sırasında, devrilen «istibdat» idaresinde vazifeli birkaç Arap vesile edilerek, bütün Arapları hedef alan bir kampanya açıldığı anlaşılmaktadır. Bunun, müslümanları parçalamak isteyen bazı çevrelerin teşviki ile çıkıp çıkmadığı veya nerelerden teşvik gördüğü ayrıca tetkike değer.

Bahsi geçen yazıları «Arap İttihad Kulübünü Tenkit» adı altında, birinci kitabın ikinci kısmı olarak buraya aldık.

Yazılar sadeleştirilmiş ve bazı yerleri parantez içinde özetlenmiştir. Dipnotlardan, yazara ait olanlar (A.N.) harfleriyle işaretlidir.

İSLÂM'A GÖRE İRKÇİLİK

«Takip ve Tenkit» mecmuası¹ sahibi
Nüzhet Sâbit² Beyefendi'ye

Musa Kâzım Efendi³ hazretlerinin «İslâm Mecmuası» nda⁴ yayınlanan makale serisinin sonuncusunda, şu satırlar da bulunmakta idi:

1. «Takip ve Tenkid» İktisadî, ilmî, ictimâî mecmua. Sahibi ve müdürü Nüzhet Sâbit. 1913 Mart ve Mayıs aylarında 5 sayı çıkmıştır.

2. Nüzhet Sâbit (1883 - 1920) : 1907'de Mülkiye-yi bitirmiş, 1909'de İttihat ve Terakki Cemiyetine girmiş, 1911'de ayrılarak muhâlefete geçmiştir. Aynı yıl çıkardığı «Vazife» gazetesi ile İTC'ne şiddetle hücum etmiştir. Öğretmenlik yapmıştır.

3. Musâ Kâzım Efendi (1858 - 1919) : 1908 yılına kadar Hukuk Mektebi'nde Mecelle okuttu. Âyân âzâsı ve 1910'da şeyhülislâm oldu. Birbuçuk yıl sonra istifa etti. Çeşitli eserleri ve dinî mecmualarda yazıları vardır.

4. «İslâm Mecmuası» Şîârı : Dinli bir hayat, hayatlı bir din. Müslümanların faydasına çalışır. Mes'ul müdürü Halim Sâbit. 1913 - 1918 yıllarında 63 sayı çıkmıştır. Türkçü - İslâmcı bir yol tutmuştur. Yazarları şunlardı: Musa Kâzım Efendi, Halim Sâbit, Musa Carullah Bigiyef, Ziyâ Gökalp, Kâzım Nâmi, Muallim Vahyi, M. Şemseddin, Köprülüzâde Fuad, Bursalı Mehmed Tâhir, Ahmed Agayef, Aka Gündüz, Mansurizâde Suad, Râgıp Hulûsî, Abdüllâtîf Nevzad.

Musa Kâzım Efendi'nin yazısı

«İslâmiyet'in mühim esaslarından biri de kardeşliktir... İslâm dini «Müminler kardeş-tir»⁵ âyeti ile müslümanlar arasına kardeşlik esasını koymuştur...

«İslâm dini bu mühim esası, gayet sağlam bir şekilde koyduktan sonra, bunu ebedî olarak koruyacak tedbirleri de almıştır. Bu dinde zekâ-tın ve yardımlaşmanın farz olması; düşmanlık ve husûmetin, dedikodu, iftira ve yalanın, ni-fak ve şikâkım, ayrılık, fitne ve fesâdın, **ırk ve cins iddiasında bulunmanın şiddetle yasak olu-şu**, hep İslâm kardeşliğini ebedî olarak muha-faza edecek tedbirler arasındadır.

«Gerçekten de... bir millet, düşmanlıktan, dedikodudan, iftiradan, yalandan, nifak ve şikaktan, ayrılık, fitne ve fesattan, **ırk ve cin-siyetini öne sürmekten şiddetle menedilmezse**, o millet arasında kardeşlikten eser bulunamaz. Bu yüzden, öyle bir milletin yaşaması da kabil olmaz...»⁶

Nüzhet Sâbit Bey'in sualleri

Siz de bu ibâreleri naklederek mecmuadan

⁵. Hucurat sûresi 10. âyetin meâli. Heride geçecek olan âyet ve hadislerin, metinde asılları da vardır. Biz buraya sadece meâllerini aldık.

⁶. Musa Kâzım Efendi'nin bu yazısı İslâm Mecmuası'nın 2 Şubat 1329/15 Şubat 1913 tarihli 3. sayısında çıkmıştı. Aynı yazı, Musa Kâzım Efendi'nin 1336 yılında «Dini, ictimâî makaleler» adıyla çıkan eserinin 284. sayfasına da alınmıştır.

bazı açıklamalar istiyorsunuz. Ve meselenin kendinizce mühim ve müşkil taraflarını, aşağıdaki sözlerle soruyorsunuz:

«İrk ve cinsiyet iddia etmenin şiddetle yasak oluşu hakkında izahat verilmesini memleket için pek faydalı buluyoruz. Irkını öne sürmek ne derecede memnu'dur? Ve hangi şekilde olursa yasaktır? (Ben Arabım ve benden daha Arabı yoktur) diye bir hadis vardır, deniliyor. Bu hadisten —eğer sonradan uydurulmuş değilse— maksat nedir?

«Türkçe, yahut Çince konuşan bir müslüman, (Türküm, Çinliyim) demekle, ırk iddiasında bulunmuş olacak mı? Yoksa, yasak olunan ırkçılıktan maksat, diğer ırk ve milliyetleri aşağı görmek midir?

«İslâm Mecmuası, milliyet fikirlerine münevver bir şekil ve hareket vermeyi gâye edindiği için bu yolda bizi aydınlatmasını rica ederiz. Bu hususta izahata ihtiyaç vardır.»

İslâm Mecmuası neden cevap veremez?

İslâm Mecmuası'ndan bu suallerinize cevap beklemek, hakkınızdı. Fakat **İslâm Mecmuası** susmayı tercih etti... **Musa Kâzım Efendi** hazretlerinin lisanıyla ettiği işaretle yetineceği anlaşılıyor. Biz onu bu hususta mâzur görürüz.

Çünkü «**Milliyet fikirlerine münevver bir şekil ve hareket**» vermek vazifesini yüklenmekle

beraber, «Türk Yurdu'nun⁷ samimî bir yoldaşı» olmak üzere kendini matbuata prezante eden bir **İslâm Mecmuası**, din namına, nakil buyurduğunuz sözlerden başkasını elbette söyleyemiyecektir. Ayrıca işi daha fazla derinleştirmesi, arkadaşını gücendirmek tehlikesini de doğurabilir.

Şu halde, oradaki hizmet arkadaşlarımı bu müşkil vaziyetten kurtarırsam, her halde hoş gitmeyecek bir iş görmüş olmam, inancındayım.

İrkçilik ne zaman, nereden geldi?

Buradaki müslümanlar arasında «**kavmiyet ve cinsiyet dâvâsı**»nın veya başka bir tâbirle «**ırk ve cinsine taraftarlık**» cereyanının belirmesi, onbeş yirmi senelik bir şeydir. Fakat en ziyade açığa vurulması ve memleketin hayat ve memmat meselelerinden biri haline getirilmesi 1908 de **Meşrutiyet**'ten başlar.

Bu da, câhillik sebebiyle **Avrupa**'dan edindiğimiz zararlı —ve âcizâne kanaatimce— İslâm'ın varlığı için kanser denecek kadar tehlikeli, bir yabancı bid'attir.⁸

Zaten **Avrupa**'nın daima en fena şeylerini almak, iyi şeylerini de bozmadıkça tatbik etme-

7. «Türk Yurdu» mecmuası, Türklerin faydasına çalışır. «Türk Yurdu» cemiyeti tarafından çıkarılır. Müdürü: Akçuraoğlu Yusuf. Aralık 1911 de çıkarılmaya başlanmış, daha sonra da «Türk Ocakları»nın yayın organı olarak devam etmiştir.

8. Bid'at : İslâm dininin değişmez olan «inanç ve ibâdet» esaslarına veya bu esaslarla doğrudan doğruya alâkalı olan dinî hayata sonradan sokulan yabancı fikir, davranış veya müesseseler.

mek, bizim en ziyade dikkate çarpan felâketlerimizden biridir.

Bazı asabî hastalıklar, ilk önceleri sahte bir canlılık, geçici bir hareketlilik göstererek ortaya çıkarlar.

İrkçilik hareketi de, ilk bakışta ve **Avrupa** gözlüğü ile tetkik edildiğinde, mühim bir terakki adımı, canlılık veren bir hayat kaynağı gibi görünüyor. Fakat bu **Frenk** hastalığı, İslâm'ın basîret nazarları ile tetkik edilirse; bu ümmetin muhakkak ölümüyle neticelenecek ve tedavisi çok güç, bulaşıcı bir hastalık olduğu anlaşılır.

Şu halde, **Musa Kâzım Efendi** hazretleri gibi selâhiyetli bir ağızdan ve «İslâm» adını taşıyan bir mecmuadan, yukarıya naklettiğimiz sözlerden başkasının çıkmasına da zaten ihtimal yoktur.

Daha önce yazılanlar

Meşrutiyet'in daha ilk ayında, «ırk ayrılığı iddiası» hakkındaki fikrimi «İttifak» gazetesinde⁹ Arap olan müslüman kardeşlerimize hitâben yazdığım iki makale ile belirtmiştim. Şu halde, bu meseleye dair ilk olarak yazarlardan bulunuyorum. Daha sonra ise «Sebilürreşad» ın 212. nü-

9. «İttifak» menâfi-i vatana hâdim Osmanlı gazetesidir. Kurucu ve başmuharriri Sâmi. Gazete 1908 de günlük olarak çıkmaya başlamıştır. Ahmed Naim Bey'in bahsettiği yazısı, gazetenin 17 Ağustos 1324/30 Ağustos 1908 tarihli 14. sayısında çıkmıştır. Mesele, karşılıklı yazışmalarla gazetenin 18. sayısına kadar devam etmiştir. Bu yazıları kitabımızın 113 - 133. sayfalarında bulacaksınız.

hasında Türkçülere karşı açılan dindarâne mücânedeye katıldım. ¹⁰

Bu sebeple, işin hakikatini ve bütün safhalarını müslümanların önüne sererek, bu dâvanın faydalı ve zararlı, meşru ve gayri meşru taraflarını Kur'an ve Sünnet'e¹¹ dayanarak izah etmeyi kendime bir vazife sayarım.

Dolayısıyla de gerek sizden¹² ve gerek muhterem okuyuculardan, bu bahsi sonuna kadar okumak için icap eden sabır ve tahammülü esirgememelerini bilhassa niyâz ederim.

Bağları gevşetmek cinnettir

Bizim iddiamız şudur:

İrk dâvâsı gütmek —**Musa Kâzım Efendi** hazretlerinin buyurdıkları gibi— Şeriat¹³ tarafından kötü görülmüş ve reddolunmuştur. Şer'î¹⁴ tâbiri ile bu bir «da'vâ-yı câhiliyyet» tir¹⁵. İslâm'ın varlığına ve devamına, müslümanların refah ve saa-

10. Sebilürreşad'ın 212. sayısı 13 Eylül 1328/26 Eylül 1912 tarihinde çıkmıştır. Ahmed Naim Bey, bu yazısında, ırkçılığı men eden bir hadis'i açıklamaktadır.

11. Peygamber efendimizin, bizzat yaptığı, yapın dediği veya bir başkası yaparken görüp de tasvip ettiği hallere ve hareketlere «Sünnet» denir.

12. Ahmed Naim Bey, Nüzhet Sâbit Bey'e hitap etmektedir.

13. İslâm'ın dünya ve âhirete dair esaslarının tamamına «Şeriat» denir.

14. Şer'î : Şeriate ait, şeriate uygun.

15. İslâm'dan önceki devirlere «Devr-i câhiliyyet» denir. «Dâvâ-yı câhiliyyet» de «İslâm'dan önceki devirlere ait bâtil iddiâ» demektir.

detine en müthiş bir darbedir. Hele ki, bütün İslâm diyarları elden çıkmış, diyar-ı küfr¹⁶ olmuş iken, buradaki bir avuç müslümanın «Ben Türküm, ben Kürdüm, ben Lâzım, ben Çerkesim» gibi yeni heveslerle, birbiriyle olan bağlarını zerre kadar gevşetmeleri, nasıl olur! Düşmanlarımızın, tecâvüzlerini tâ kalbgâhımıza uzattıkları bir sırada, bu, cinnet değil de nedir? Üstelik şu hal, ırk taraftarlığı bayrağını ellerinde tutanların anladığı mânâda da, vatanperverliğe aykırıdır.

Arnavutların başına gelen

Din ve iman, akıl ve iz'an sahalarından uzaklaşılsa bile, «ırkın saadeti» denen aldatıcı serâbın ardından koşan Arnavut kardeşlerimizin başına gelen büyük felâket, bize müthiş bir ibret dersi olarak yeter.¹⁷

Aynı sebepler, aynı neticeleri doğurur. Bu tabîî ve aklî bir kaidedir. O halde, bu yolda devam ettiğimiz takdirde, ergeç bizim de başımıza gelecek musibet budur. Bu gidişle, İslâm'ın son

16. İnancımıza göre dünya ikiye ayrılır: Diyâr-ı İslâm (İslâm ülkesi) ve Diyâr-ı Küfr (Kâfirlik ülkesi). İslâm'a katılan bir ülke, tekrar küfre bırakılamaz ve müslümanlar, sulh yaptıklarının dışında kalan kâfirlerle harp hâlinedirler. Diyâr-ı Küfr'e «Dâr-ı Küfr» ve «Dâr-ı Harb» de denir.

17. Milliyetçi «Başkim» kulüplerinin tahriki ile ayaklanan Arnavutlar, muhtariyet isteyerek devlete isyan etmişlerdi. Balkan harbinde Sırp'ların işgâline ve katliâmına mâruz kaldılar. Mehmed Âkif Bey'in bu vak'aya dair bir manzumesi vardır. Bu manzume için, kitabımızın 189 - 197. sayfalarına bakınız.

sığınağı olan bu diyar, Allah korusun —Arnavutluk gibi— dârülküfr hâline girecektir.

Bazı **Arap** kardeşlerimizin, ırk dâvâsına düşmekle takip ettikleri gâyeyi bilemezsek de, «**Türkçü**» namını takınan Türk kardeşlerimizle temâsımız çokça olduğu için, yollarını ve fikirlerini biliyoruz, zannındayız.

Kürd kardeşlerimiz ise —anladığımıza göre— henüz bu hastalığa tutulmamıştır. Bundan sonra da dûçâr olmamalarını Cenâb-ı Hak'tan niyâz ederim.

Türkçüler iki kısımdır

Türkçülerle münâkaşa ve münâzaralarımız oldu. Beş senedir çalışmalarına rağmen, kendilerine sağlam bir gâye edinmekte, birleşemediklerini anladık.

Bunların içinden, nereye ve niçin gittiğini idrâkten âciz bulunan ve bütün yaygaraları «Uydum kalabalığa» demekten ibaret olan çoğunluğu bir tarafa bırakıyoruz.

Türkçülerin ileri gelenlerini, reislerini, önderlerini, ulularını ikiye bölünmüş görüyoruz. Birtakımı «**Halis Türkçü**», diğer takımı ise «**Türkçü - İslâmcı**»dır.

Hâlis Türkçüler, büsbütün yeni bir «**mefkûre**» (müşterek gâye demek olacak)¹⁸ ortaya koy-

18. Parantez içindeki not Ahmed Naim Bey'e aittir. «Mefkûre» kelimesi «ideal» karşılığı olarak, Arapça'da da olmadığı halde, ilk defa Ziyâ Gökâlp tarafından «fikir» kökünden türetilmişti.

mak; eski an'aneler ile münasebet bağıni keserek, yeni an'aneler vücuda getirmek, «yeni bir iman» ile «yeni bir kavim» ve «yeni bir millet» i kalıba dökmek hevesindedirler.

Bunların sohbet ve yazılarında, en samimî ve en mâkul olarak söyledikleri sözler, aşağı yukarı şöyle hülâsa edilebilir:

Hâlis Türkçüler'in fikirleri

«Bizi kavmiyet gâyesine sevkeden şey, Türklerin dışta ve içerde mâruz olduğu tehlikelerdir. Şimdiye kadar bu devletin devamını temin etmek için can ve mal vergisini en mebzul olarak ödeyen Türklerdir. Bunca dağdağalar, bunca gâileler neticesinde Türk unsuru zayıf düşmüştür. Maarifi, ticareti, san'ati ve hattâ ziraati mahvolmuştur.

«Bu fedakârlığına karşılık ise, aynı vatan-da yaşayan müslim ve gayrimüslim kavimlerden, daima cefa ve gönül kırıcı muamelelere mâruz bırakılmıştır.

«Artık kendini toplayıp, biraz da kendine bakması, fedakârlıklarını, diğer kavimlere karşı biraz kısararak, kendine hasretmesi zaruridir. Buna ise yeni bir mefkûre, Türklük esasına dayanan yeni bir mefkûre lâzımdır. Her şeyden evvel buna ihtiyacımız var.

«İslâmlık bağı ise ancak ikinci derecede kalır. Âhirete ait işleri dünyada iken kendine dert edinmenin, bilmeyiz ki, hayatta amelî bir faydası var mıdır? Biz bu dünyadaki saadeti-

mizi temin etmenin yolunu arayalım¹⁹. Din mefkûresi bizi mesut ettikçe, arkasından koşabiliriz. Halbuki görüyoruz ki, dinî hisler gevşemiştir. «İlâ-yı Kelimetullah»²⁰ etmeye, Avrupalının sillesi mânidir. Demek ki eski iman ile kurtulacağımız yok. Kurtaracak bir şey olaydı, zaten bu hâle gelmezdik.

«Üstelik, kavmiyet cereyanı, Avrupa'dan kopup gelen coşkun bir seldir. Bunu durdurmak, bize de geçmesine mânî olmak kabil değildir. «Muâsırlaşarak» terakki edeceksek Avrupa cemaatinden ayrılamayız. Avrupa'da din ehramları ile hudut çizmek modası çoktan geçmiştir. Biz de böyle antika mefkûrelerden vazgeçmezsek, müzelerdeki antikalar gibi, nâmımızı yalnız tarih sayfalarında okuruz. Şu halde bu halk evvelâ Türk, sonra Müslüman olmalıdır.

«Böyle olmakla, ayrıca bir menfaatimiz daha vardır:

«Mâlûmdur ki Avrupalıların eline düşen İslâm diyarlarını birleştirmeye imkân yoktur. İçerdeki müslüman unsurlar ise, İslâm kardeşliğine sanıldığı kadar bağlı değiller. O halde Türklük mefkûresi ile Boğaziçi'nden tâ Büyük Okyanus'a kadar ırkdaş ve dildaş seksen mil-

19. Din hükümlerini «dünya» ve «âhiret» e ait diye ikiye ayırarak, ikinciye inandığını iddia eden, aslında hiç birine inanmayan «lâik» zihniyet.

20. İlâ-yı Kelimetullah: «Allah'ın sözünü yüceltmek» yani «İslâmiyet'i yaymak» demektir. Müslümanlar ancak bu yüce gâye için savaşırlar.

yon halkın, bir vahdet bayrağı altında toplanması mümkün iken, buna neden çalışmıyorum?»²¹

Hâlis Türkçüler'in hayâlleri ve dinsizlik

Nasıl? Mantık parlak, hülya tatlı değil mi?

Fakat kabul etmeliyiz ki, kavim uluları içinde böyle düşünen mefkûreciler ekseriyeti teşkil etmezler.

«Türkçü - İslâmcı» olan diğer ulular ise, ne serden, ne yârdan geçemiyorlar. İslâm mefkûresi ile kavim mefkûresinin hiçbirini feda etmek istemezler.

Birincilerle, yâni Hâlis Türkçüler'le burada uzun uzadıya münakaşa etmeyi abes görüyoruz. Bunların aşılama istedikleri şey, açıkça dinsizlik mefkûresidir.

Halbuki din inancı yok edildiği zaman, yerine ona denk olacak diğer bir şeyin konulamıyacağını, «İlâ-yı Kelimetullah» uğruna kılı deprenmeyen bir herifin, tâ Kamçatka yaylalarındaki ırkdaşları için silâha sarılamıyacağını; bin yıldan beri «kardeşimdir» dediği, bin yıldan beri hüznüne sürûruna iştirak ettiği, uğrunda hayatını fedâdan çekinmediği din kardeşini bırakan bir kimsenin, Sibiryâ'nın bilmem hangi buz ovalarında Nasrânî mi, Şâmânî mi belli olmayan Yakut²² kardeşini

21. Meşrutiyet devri Türkçü Turancılarının fikri aynen böyle idi. Rumeli elden çıkmış, Anadolu tehlikeye düşmüşken, uzak hayallerle avunuyorlardı.

22. Nasrânî : Hristiyan/Şâmânî : Putperest Şaman dinine mensup/Yakut : Bir Türk boy'u.

sevemiyeceğini düşünemeyen; Türklerin ikbal devrinin İslâmiyet'e sarıldıkları zamana rastladığını, düşüşlerinin ise iman ve akidelerinin zayıflamasından itibaren başladığını, örtbas etmeye çalışan zevat ile münakaşa yeri, her halde bu makale değildir.

Biz yalnız «Türkçü - İslâmcı» larla dertleşebiliriz. Zira bunlarla, İslâm çerçevesi içinde anlaşmak, onlara hakikati din namına kabul ettirmek daha kolaydır, diye tahmin ediyorum.

Türkçü - İslâmcılar'ın fikirleri

«Türkçü - İslâmcı» olan ulular ile ettiğimiz temaslar, bunların diğer arkadaşlarından, nisbet kabul etmiyecek derecede, daha insaflı olduğunu göstermiştir.

Gerçi bunlar da Türk unsurunun za'fından, yardıma muhtaç olduğundan bahsediyorlar. Fakat İslâm câmiasını dağıtmak da istemezler. Bu câmiayı, hem diğer müslüman unsurların bizden ayrılmaması, hem de Türklerin kolaylıkla yetiştirilip yükseltilmesi için lüzumlu sayarlar.

Yalnız bir noktada yanılıyorlar:

«Türklük câmiası, İslâm câmiasını kuvvetlendirir. Kendi ırkına taraftarlık etmek, asabiyeet dâvâsı gütmek, İslâmiyet'e aykırı değildir. Bu iki mefkûre birbiriyle çatışmaz. Aksine yekdiğerini tamamlar ve ilerleyip kuvvetlenmesini kolaylaştırır. Ne yazık ki, birçok gençlerimiz iman ve İslâm'dan nasipsiz kalmışlardır. Bun-

ları, hiç olmazsa vatan ve ırk sevgisi adına, İslâm'a ısındırmaya çalışabiliriz.»²³

Diyorlar ve «din imânı» nın yanıbaşında bir de «kavim imânı» koyuyorlar.

Hattâ içlerinde imân ve İslâm'a olan bağlılıklarından hiç şüphe etmediğim bazı zatlara tesadüf ettim ki bunlar, ırkları ile övünmenin İslâmî hislere hiç zarar vermiyeceğini düşünüyor; bilâkis, bir insan, müslüman da olsalar diğer kavimlere karşı, bir varlık gururuyla övünecek olursa, pek yüksek bir terakki mertebesine vâsıl olur diye, cidden inanıyorlardı.

İlk başlayan mühim değil

İşte bu zatlar, bir münâzara neticesinde, açık hakikat karşısında mecalsiz kalıp, dâvâyı kaybedince, mâzeret olarak:

«Ne yapalım? Bu propagandamıza son verirsek, Türklük mahvolacak. Arnavutlar, Araplar bizden evvel bu dâvâyı kalkıştılar. Biz nefis müdâfaası halindeyiz. Bu müdâfaamızdan

²³. Bu ısındırma usulü, bugün de varsa da, eskisinden farklıdır. «İslâmcılık» ın «vatan ve rejim hainliği» ne denk tutulduğu bir otuz yıl geçirilmişti. 1950 den sonra, hâlâ gençliğe ürküntü veren bu kelimelerin yerini «milliyetçilik» tuttu. Fakat son yıllarda bir kitle partisinin «milliyetçilik» sıfatını memnuniyet verici bir uyanışla benimsemesi, artık ona yeni, fakat pek uçuk renkli bir mânâ kazandırmıştır. Esasen aynı yıllarda zuhûr eden, çok şuurlu ve zinde bir gençliğin şimdi sadece «İslâmcı» sıfatı ile konuştuğu görülmektedir. «Milliyetçi» sıfatını takınan gence ise «İslâmcı» namzedi nazarıyla bakılmaktadır.

müslümanlara bir zarar geliyorsa, kabahat bizde değil, ilk başlayanlarda, ilk taarruza geçenlerdedir. El-bâdî azlem.»²⁴

Diyorlar.

Arap milliyetini güdenlere: «Niçin böyle yapıyorsunuz?» diye sorsanız, onlar da bin dere-den su getirerek haklı olduklarını ve müdafaa durumunda bulunduklarını söylerler. Onlar da —Türk kardeşlerimiz gibi— «El-bâdî azlem» sözünü tekrar ederler.

Kim kime zulmetmiş, bunu araştırarak değiliz. Biz her iki tarafta da, şeriate muhalif, İslâm'ın ruhu ile barışmaz bir emr-i münker²⁵ görüyoruz. Ve «Zâlim de olsa, mazlum da olsa, kardeşine yardım et»* hadis-i şerifine²⁶ uyararak, hepsine yardım etmeyi, yâni onları hak ve doğru olan yola dâvet etmeyi kendimize vazife biliyoruz.

Bu sebeple «Türkçü - İslâmcı» kardeşlerimize deriz ki:

Türklere yardım dinî bir vazifedir

Türk'ün yardıma ihtiyacı olduğunu, sizlerin himmet ve irşâdına cidden muhtaç bulunduğunu

24. «İlk başlayan daha zâlimdir» mânâsına.

25. Emr-i münker : Dinen men edilen, câiz görül-meyen iş. Müsbet olanı: «Emr-i Ma'rûf»tur.

(*) Hadis-i şerifin râvisi Enes b. Mâlik hazretleridir. Mahrecleri, Buhârî, İmam Ahmed ve Tirmizî'dir. Hadis-i şerifin muhâtabı: «Zâlime nasıl yardım edeyim?» diye sormuş. «Onu zulûmden men' edersin. Ona yardım etmek budur» buyurulmuştur.

26. Hadis: Peygamber efendimizin sözleri.

inkâra imkân yoktur. Türk'ü, bundan sonra da zararına sebep olacak yorgunluklara salıp, dünya ve âhîret saadetini düşünemiycek hâle getirmek revâ-yı hak değildir. Onun içtimaî vaziyetini düzeltmek, istihsal kuvvetini çoğaltmak, mâneviyatını kuvvetlendirmek, yüksek hasletlerini geliştirmek, kötü alışkanlıklarını gidermek, cidden takdire şayan, Allah'ın ve kullarının indinde makbul, hayırlı bir iştir.

Bu işde muvaffak olmak için de, Türk'ün lisanına hizmet etmek, edebiyatını cidden rûha gıda olacak bir hâle getirmek, kavmin ilmî ve amelî kuvvetini artırmak lâzımdır ve bu pek mübârek bir vazifedir.

Hattâ bu vazifede, ırken Türk olmadığı halde, Türkçe konuşan diğer müslüman kardeşlerin de size yardıma koşmaları, dinî vazifeleridir. Nitekim bizim yaptığımız da başka bir şey değildir.

Lâkin bu içtimaî hizmetlerin ifâsı, hiçbir vakitte sizlerin, cevaz sınırını çiğnemenize ve soy sop ile, en eski ecdad ile övünmenize sebep olmamalıdır. Lisan ve lûgat, bir anlaşma vasıtasından ibarettir. Bunu iyi kullanınız, münkerât²⁷ âlet etmeyiniz.

Türk'e muhtaç olduğu din ve dünya ilimlerinin hepsini ifade edip anlayabileceği, basit veya yüksek bir lisan öğretiniz. Kütüphanesini, dünyanın en zengin kütüphanesi haline koyunuz.

27. Münkerât: Münkerler. Dinen câiz görülmeyen, doğru bulunmayan şeyler.

Cengiz'in mukaddes yasası!

Fakat daima... Evet, bundan gaflet etmeyiniz, daima kendisine «**Ey Türk!**» diyecek yerde «**Ey müslüman!**» diye hitap ediniz. Kendisine daima müslümanlığından bahsediniz. Türklüğünden bahsetmeyiniz. Gayretini gıcıklamak istediğiniz vakit Türklük namına değil, müslümanlık namına gıcıklayınız. Türkün tarihini İslâm tarihinden ayırmayınız.

Biraz kendinize gelin de insaf ederek düşünün. Dört beş senedir bu ham dâvânın arkasına düştünüz. Hesap ederek Türklere ettiğiniz hizmetlerin yekûnunu toplayın. Edebiyatına, gramerine, lûgatine, ilmine, san'atine, ticaretine, ziraatine kattığınız şey nedir?

Ona kuru bir benlik dâvâsından, fazla olarak da biraz öteki kardeşleriyle bozuşmaktan başka ne kazandırdınız?

Bir kere gâyenizi «**Hâlis Türkçüler**» le tamamiyle birleştiremediğiniz için, ne demek istediğinizi lâıyıkıyla anlayamayan halk ne yapacağını bilemiyor.

Kendilerine: «**Sizin atalarınız Karahan'dır, Bozkurt Han'dır, Oğuz Han'dır, Cengiz Han'dır, Hülâgû Han'dır**» dediniz. Onlar da inandılar.

Bin yıldan beri diğer kavimlerin kanıyla karışa karışa, Türklükle lisandan başka bir alâkaları kalmadığını, hattâ bir çoklarının Türklüğünün sonradan öğrenilmiş lisandan dolayı sırf ârızî bir şey olduğunu akıllarına bile getirmeyerek, ken-

dillerini hakikaten bu saydığınız müşriklerin²⁸ öz evlâdı zannettiler.

Şimdi, cinnetin son haddinde olmak üzere, Cengiz'in «Mukaddes toprağına!», «Mukaddes yasasına!» yemin ediyorlar.

Putperest ecdad isimleri

Bu işin dâîlerinden²⁹ kaç tanesinin üçüncü batna³⁰ kadar hâlis muhlis Türk çıkacağı cidden merak edilecek bir şeydir.*

Bununla beraber sizin bize tanıttığınız gâye-nizden (mefkûrenizden) cidden uzaklaşan bağ-lılarınız, tuhaflığı isimlerini değiştirmeye kadar vardırıdılar.

İslâmî olan isimleri, Gündüz Bey'ler, Uyanık Bey'ler, Gök Bey'ler, Konur Bey'ler şeklinde gar-rip değişikliklere uğruyor.

Peygamber-i zîşân efendimiz hazretleri, ger-çi tebliğ buyurdukları dine giren müslümanların isim değiştirmelerini âdet etmemişlerdi. Fakat

28. Müşrik: Şirk koşan. Allah'tan başka tanrı tanıyan.

29. Dâî: Dâvetçi, bir inanca ve fikre çağıran.

30. Batn: Nesil.

(*) Bilmem ciddi, bilmem lâtife, bana şu vak'a hikâye edilmiştir:

Yurdun mu, Ocağın mı meşhur hatiplerinden biri, bir gün Macarlı bir muhtediye rast gelmiş. Aslını fas-lını sormuş. O da anası Rum, babası Macarlı olduğu-nu söylemiş. Hazreti hatip: «Öyle ise dostum, siz Türk-sünüz» diye mukabele etmiş. Birçok şeyler gibi buna da ister gülün, ister ağlayın.

sevdikleri bazı zatların isimlerini veya kötü bir mânâ taşıyan cahiliyet devri isimlerini değiştirirlerdi.

Meselâ: Zeydülhayl ismini Zeydülhayr, Abdüluzzâ ismini Abdurrahman, Âsî ismini Mufî, Asiyye ismini Cemile olarak değiştirmiştiler.

Bundan dolayı olacak ki, sonradan müslüman olanların isimlerini değiştirmek âdet oldu.

Sizinkiler ise o güzelim İslâm adlarını gûya Türklük aşkına, kulaklar duymadık isimlere çeviriyorlar.

Putperest olan sahte ecdâda bağlanmanın, yeni bir dine girmişlerin vaftiz adını andıran isimlerin, Türkün terakkî ve teâlîsiyle olan münasebetini —ayıp değil ya— anlayamıyoruz.

Kavmiyet hesabına dalâletin bu kadarıyla iktifa edilse yine öper başımıza koruz. Siz bir de «Ergenekondan kurtuluş bayramı»³¹ diye ortaya yeni bir bayram çıkardınız. Kulüpleriniz, gazetelerle birbirini hararetli hararetli kutladı... Ve Türk olan olmayan, müslim olan olmayan herkes, bu beklenmedik emr-i vâki karşısında hayretten susup kaldı...

31. 27 Mart/9 Nisan günü «Ergenekon'dan Çıkış» kutlanıyordu. Ömer Seyfeddin'in «Tarhan» adıyla 27 Mart 1330/9 Nisan 1914 tarihli «Halka Doğru» mecmuasında bir şiiri çıkmıştır: «Yeni Gün Ergenekon'dan çıkış: 7 Mart» ... 1912 de ise Ziya Gökalp'in 45 kıtalık «Ergenekon» manzumesi yayınlanmıştı.

Mitolojik hurâfeler

Siz eğer eski müşrik Şâmânîlerin hâtırasını diriltmek için bu bayramı millete peşkeş ediyorsanız, sözünüzle işiniz arasında mühim bir tenâkuza düşerek ayıp ediyorsunuz. Zira **«Terakkî için gözümüz müstakbelde olmalı»** dediğiniz halde, bugün hiçbir Türkün kalbindeki his tellerini oynatmıyacak olan bilmem kaç bin senelik mitolojik hurâfeleri, boş yere canlandırmaya çalışıyorsunuz.

İtiraf ederim ki, yine bu mevsime tesadüf eden Paskalya yortuları beni ne kadar mütehassis etmiş ise, **«Ergenekon»** dan da o kadar duyğulandım. Hattâ «paskalya» ismine, kulağımız daha ziyade alışkındır bile.

Yok eğer bu bayramı hiç yoktan icad ediyorsanız, bu bid'atiniz her halde hoşâ gidecek bir şey değildir.

En az bin yıldan beri bayramlarına, mâtemlerine iştirak eden, saadet ve dertlerine ortak olan Türk kardeşlerinin, bugünden itibaren yalnız başlarına bir bayram yaparak, kendi kendilerine sevinç göstermeleri, hiç şüphe yok ki, diğer müslüman kardeşlere bir ayrılık hissi verir. Kalplerini rencide eder.

Şikâyetlerim bunlarla kalsa yine iyi...

Çılgınlar

Sizin açtığınız o kavmiyet bayrağının gölgesinde toplananlar arasında öyle çılgınlar vardır ki, birisi «Vatan» hissini ilk olarak kalblere aşıl原因

meşhur edibimiz **Kemal Bey** merhumu «**Celâl**» piyesinde «**Türklük gâyesini İslâmiyete feda ettiğinden dolayı**» hatâlı görüyor ve boş iddiasına nazaran da bu azîm (!) hatâyı, onca hizmetlerinin dahi affettiremeyeceğİ kadar ağır buluyor. Bir diğeri de, zavallı Türk kavminin bütün felâketlerini, kendisine yabancı olan İslâm dininde bularak «**Şâmânî**» mezhebine dönülmesini tavsiye ediyor.

Ey Türkçü - İslâmcı kardeşler, işte görüyorsunuz ki, ne kadar iyi niyetle çalışsanız da, Hak tarafından yasaklanmış olan yollardan maksada nâil olmak mümkün değildir. Bütün iyi niyetleriniz, korktuğunuz aksi neticelerin ortaya çıkmasına mâni olamaz. Sizler Hâlis Türkçüler gibi insafsız da değilsiniz. O halde felâket büsbütün sarpa sarmadan geçmişı telâfi etmeyi, İslâmiyet nâmına, insaniyet nâmına, hattâ bu gidişle geleceğinden pek ziyade korktuğum Türklük namına sizden niyaz ederim, istirham ederim, halkı «**çifte mefkûre**» sahibi etmeyiniz.

Çatal kazık yere girmez

İçinizde üç vatan sahibi olmak isteyenler de varmış. Halbuki yine Türk meselidir «**Çatal kazık yere girmez**» derler. Siz bu çatal mefkreyi, üç başlı vatan kaygısını kimin kalbine sokabilirsiniz?

Siz yine hâlis İslâm gâyesinden şaşmayınız. İslâm gâyesi Türklüğü kurtarır. Türklük gâyesi ise, İslâm dairesini hiç bir zaman çevreleyemez. Çifte gâye ile de hiç bir iş görülmez. İnsaf edin. Size tâbi olanlar Türklüğü m çok sevecek, yoksa İslâ-

miyet'i mi? Her ikisini de aynı derecede sevsin, dersiniz olmaz. Çünkü bir gâye, gâye olabilmesi için aşk derecesinde sevilmelidir. Elbette kabul edersiniz ki, aşk, bölünme parçalanma kabul etmez.

İki gâye taşıyan kimse mutlaka bunlardan birini, daha ulvî bulacak ve ikinciye onun içinde eritecek, kaynatacak ve birinciye olan alâkası derecesinde sevecektir. Yani birine olan sevgisinin hatırı için ikinciye de sevecektir.

Öyle ise, Allah rızası için, Türklerin yüzünü **Kâbe'**den **Turan'a** çevirmekten vaz geçin. Her iki tarafa bakmayı kimseye tavsiye etmeyin. Zira cihetleri birbirine zıttır. Bir anda her ikisi birden görülemez. Türkler ya **Kâbe'**ye dönüp - bin yıldır olduğu gibi - **Turan'ı** arkada bırakacaklar. Ya **Turan'a** bakıp **Kâbe'**yi unutacaklar³². Kâh birine, kâh diğerine bakanlar ise «Ne ondan ne bundan olmayıp ikisi arasında bocalayanlar» zümresinden olacaklardır. Böyle karışık bir mefkûreden ne hayır gelebileceğini ise açıklamaya lüzum yoktur.

İrkçılık zokası zehirlidir

Dinsiz olan gençliği imana getirmek, onları din namına avlamak için, kavmiyet oltasını kullanmaya hâcet yoktur. Hatta bu hareket zarar bile verir. Zira ırkçılık zokası zehirlidir. Onu yutanlar

32. **Kâbe'**yi halk unutmadı ise de aydınlar terk ettiler. Türkçü aydınlar, Cumhuriyet'den sonra, **Turan'dan** -mecburen- vaz geçince, yerine **Çankaya'yı** koymaya çalıştılar:

«**Kâbe** Arab'ın olsun, bize **Çankaya** yeter!»

zaten dinsizlikle hastalanmış iseler, bu zehir ile iyi olmazlar. Eğer dindar iseler, o zehri yuttuktan sonra felâh bulamazlar...

Şundan muhakkak emin olmalısınız ki, kati olarak yasak ettiği şeylerle, İslâmiyet'i barıştırmazsınız.

İrk tutkunluğunun şer'î yasaklardan olması, dünyadaki gâyelerin en yükseği olan «**Müslümanlar Birliği**»ni vücûda getirmek içindir. Siz ve bil-hassa «**Hâlis Türkçü**» olan mesâi arkadaşlarınız, Türklük gâyesi uğrunda ne kadar haris iseniz, Şeriatin Sahibi de Müslümanlık gâyesine, sizin tasavvurunuzdan bin kat daha haristir.

İslâm ağacının, temiz meyvelerini taşıyan dalının budağının baltalanması için, yine şeriatin müsâdesinden medet umanlar, pek büyük gaflet gösteriyorlar!

Ayrılık, düşmanlık doğurur

O halde, iki zıddı bir arada bulundurmak gibi boş bir hayalden vaz geçin de, her şeyden evvel şu çifte mefkûreyi atın. Mantıkî bir hareket olmak üzere, ya açıktan açığa, müfrit arkadaşlarınız gibi «**Hâlis Türkçü**» olun, ki bunu size tavsiye etmek hatır ve hayalimden geçmez. Yahut dobra dobra «**İslâmcı**» * olun. Zira bir anda hem İslâm,

(*) Bu «acı» edatının «Türk» ile «İslâm» kelimelerine eklenmesi ne kadar fena oluyor! Ben burada sun'î bir mânâ hissediyorum. Bu nisbetleri kendilerine şîâr edinenler bence yanlış isim seçmişler. Zira Türk veya Arap olan kimse, Türkçü, Arapçı olamaz. O kı-

hem de câhiliyet sancakları altında bulunmak muhaldir.

İslâmiyet'e ne kadar sarılsanız, müslümanlara ne kadar muhabbetli kardeş olsanız da, «Türk» ünvanı altında temâyüz belirten bir gâye edinmeniz, her halde bir ayrılık fikri verir. Bu ayrılık da gitgide diğer müslümanlara karşı bir kaygısızlık, o da zamanla bir husûmet ve düşmanlık doğurur. Ne yapsanız bundan kaçınamazsınız.³³

«Bir insan kendi kavmini sevmekle, diğer müslümanları niçin sevmesin?» demeyiniz. Zira bu itirazınız çok su götürür. Öteden beri kendilerini kardeş bilenler arasına, az da olsa bir ayrılık cefâsı girerse aradaki muhabbetin düşmanlığa dönmesi ihtimali daima pek büyüktür. Ve hepimiz biliriz ki, aile tatsızlıklarından doğan husûmetler,

saca Türktür, Araptır. «İslâmcı»nın da müslüman demek olmadığı, Türkçe lûgat ile biraz alâkası olanlarca mâlumdur.

(Günümüzde «İslâmcı» sıfatı, sâde «Müslüman»dan farklı bir mânâ ifâde etmektedir ve bugünkü mânâsı «Yaşadığı cemiyete ve bütün insanlığa, İslâm nizamını getirmek için çalışan ve çarpışan müslüman» demektir. Aslında bu özellikleri taşımayan birinin «müslüman» sayılamıyacağı mâlum olduğuna göre, bu «İslâmcı» sıfatının, din ve dünyadan habersiz bugünkü müslümanlar (?) dan ayırt edilmek için ve gâyeye varılincaya kadar kullanılacak geçici bir isim olması gerekir. — Ahmed Naim merhumun notuna bizim ilâvemiz —)

³³. Meşrutiyet devrinden bu güne kadar, hâriciye-miz İslâm âlemini küçümsedi. Onlara karşı Avrupa'nın yanında yer aldı. Şimdiki yalnızlığımız bundandır. Bir de, müslüman milletleri idâre edenlerin hepsinin «Batıcı» oluşundan...

yabancılara olan düşmanlıktan çok daha şiddetlidir.

Bilirsiniz ki, dünyadaki bütün bu ihtilâf ve çatışmaların sebebi, ya iki bâtılın, ya da hak ile bâtılın —üstün çıkmak üzere— birbirleriyle mücâdele etmesidir. Şu halde en doğru olanı seçmeli, **«Türk gelenekleri»** diyerek, İslâm'ı yıkmaya çalışmış bir takım müşriklere³⁴ kulluk etmekten vaz geçmeli, vaftiz isimlerine benzeyen acayip adları bırakmalı, **Ergenekon**'ları bir daha tazelememeye tevbe-i nasûh ile tövbe etmelidir.

Türklük'e değil, Türkler'e hizmet

Yine, **«Türk ve Müslüman»** yahut **«Müslüman ve Türk»** gibi, bir ayrılık hissi veren tâbirlerden vaz geçmek, hâsılı İslâm ümmetini parçalayacak her türlü tavır ve hareketten sakınmak lâzımdır.

Bu hususlara dikkat etmek şartıyla, şeriatin çizdiği selâmet ve saadet dairesi içinde, Türkler için istediğiniz kadar çalışın. Türkleri istediğiniz kadar irşâd edin. Yalnız dikkat edin ki, irşadlarınız **«Türklük»** nâmına değil, **«Müslümanlık»** nâmına olsun. **«Türkler!»** diye değil **«Müslümanlar!»** diye hitap edin. Hülâsa **«Türklük»**e değil, zaten müslüman olan **«Türkler»** e hizmet ediniz. Bu hizmetiniz sizi, Allah ve kulları yanında makbul kılar.

«Cengiz Yasası» nı bilmek, **«İlhan'ın Yurdu»** nu tanımak, **«Altın Ordu»** yu anmak bize lâzım

³⁴. Cengiz, Hülâgu ve benzerleri.

değil³⁵. Mâzideki putperestlikle iftihar edilmez. Bize, dinimizi, İslâm yurdunu, müslüman mücâhidleri bilmek, tanımak lâzımdır. İslâm şerefi karşısında, ırk şerefinin bahsi bile edilmez: Haktan sonra, dalâletten başka ne var!

Türkçü - İslâmcı kardeşlerimize hâlisane tavsiyemiz budur. Kavmiyet hırsı ile gözleri karar-mış olan **Arap** kardeşlerimize söyleyeceğimiz de budur. Lâkin Arapların şu hususta haklarını teslim edelim ki, geçmişleriyle olan övünmelerini İslâm devrinden öncesine sığdırmadılar³⁶. Ne **Ebû-lehep** ile, ne **Ebûcehl** ile ne de **Seyf zi-Yezen** ile iftihar etmeyi henüz akıllarına getirmedikleri gibi, câhiliye bayramlarından herhangi birini kutlamayı da hatırlarına getirmediler.

Dinimiz ırkçılığı yasak etmiş mi?

«İrk taraftarlığı ile İslâm fikrini uyuşturuyoruz» zannına düşen kardeşlerimizle olan anlaşmazlığımızı izah ettim. Türkçülük sevgisi ile İslâm muhabbetini birleştirmek gibi bir hayâlî; bizim idrâk ve havsalamız almıyor.

Acaba dinimiz ırkçılığı açıktan açığa yasak etmiş midir?

³⁵. Asya'daki medenî Türk ve İslâm ülkelerine vahşi Cengiz sürülerinin saldırması, İslâm âleminin geri kalmasının en büyük sebebi olmuştur. Birer milyon nüfuslu Buhara ve Semerkand'dan, arkalarında sadece birer harâbe bırakmışlardı. Kitabımızın 281. sayfasına, Kısas-ı Enbiyâ'dan aldığımız parçalara bakınız.

³⁶. Abdunnâsır'dan sonra bu da oldu. Meryem Cemile'nin, kitabımızın 327. sayfasındaki yazısına bakınız.

Malûmdur ki, biz müslüman kaldıkça, başımız şeriate bağlıdır. Zira **«Allah'a ve Peygambere itaat ediniz»** buyurulmuştur.³⁷

O halde, yine yukarıdaki âyetin devamında bulunan **«Bir meselede, aranızda ihtilâf ve anlaşmazlık çıkarsa, o meseleyi Allah'ın kitabına ve Resûlullah'ın sünnetine göre hallediniz»**³⁸ ilâhî emrine uymalıyız.

Şimdi biz de bu meseleye dair, Kitap ve Sünnet'te³⁹ ne buyurulmuş ise, onları zikrederim ki, âdil hüküm odur.

Yine tekrar ederiz ki, bizim bu bahsimiz **«Türkçü - İslâmcı»** larladır. Yoksa dini, Türklüğe feda edenlere şimdilik bir sözümüz yoktur.

İslâm kardeşliği

Müslümanlar arasındaki içtimaî bağların temelini, İslâm anayasasındaki⁴⁰ «Bütün müslümanlar kardeştir»⁴¹ ilâhî sözü teşkil eder. Bu yüce düstura göre, Tevhid bayrağı altına giren, Peygamber efendimizi tasdik eden bütün müminler kardeştir.

Bu hususta pek çok da hadis-i şerif vardır. Bunlardan Buhârî'de⁴² bulunan ve birini Hazret-i

37. Nisâ sûresi 59. âyetin baş tarafının meâli

38. Ayni âyetin devamı.

39. Kitap: Kur'an. «Sünnet» için 11. nota bakınız.

40. İslâm anayasası: Kur'an.

41. Hucurat sûresi 10. âyetin meâli.

42. Hazret-i Peygamber'in sözlerini ve arkadaşlarının (ashâb), O'nun hâl ve hareketlerine dair anlat-

Enes, diğerini ise Hazret-i Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği iki tanesi şöyledir:⁴³

«Hiç biriniz, kendi nefsi için olmasını istediğiniz şeyi, din kardeşi için de olsun istemedikçe, iman etmiş olmaz.»

«Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, hiç biriniz, beni babasından ve evlâdından daha çok sevmedikçe, iman etmiş olmaz.»

Görülüyor ki, İslâm kardeşliği, nesep kardeşliğinden de kuvvetlidir, nerde kaldı ırk kardeşliği.

İşte bu gibi naslar⁴⁴, İslâm'ın yüce dairesine giren Arap, Acem⁴⁵ ve bütün fert ve kavimlerin arasında şiddetli bir sevgi ile birlikte eşitlik, hem de, kardeşlik derecesinde bir eşitlik tesis etmiştir.

tıklarını toplayan «Hadis» kitaplarının en meşhuru, «Sahih-i Buhârî». Bu hadis kitaplarının en makbul olanları altı tanedir ve «Kütüb-i Sitte» (Altı kitap) diye anılırlar. «Buhârî»ye, derleyeni Buharalı bir Türk olduğu için bu isim verilmiştir. Öteki beş kitap da derleyenlerin adları ile anılırlar: Müslim, İbni Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce.

⁴³. Burada ve bundan sonra «hadis» nakl ederken adı geçen ve geçecek olan zatlar, Peygamber efendimize arkadaşlık etmek saadetine erişmiş kimseler veya onlardan duydukları hadisleri, sonraki nesillere ulaştıran müslümanlardır.

⁴⁴. Dinin kat'i kaideleri.

⁴⁵. Acem: Arap olmayan milletlere verilen isim. A'cem: Arap kavminden olmayan ferd.

İslâm cemaati

Bir müslümanın en büyük derdi, anası, babası, kan kardeşi değil, din kardeşleri ve İslâm cemaati olmalıdır.

Bu hususta bazı hadis-i şerifler:

Tirmizî'den:

«Allah Teâlâ ümmetimi dalâlet⁴⁶ üzerinde birleştirmez, Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Her kim yalnız başına ayrılırsa, Cehennem'e gitmek üzere ayrılır.»

Abdullah b. Ahmed'in Zevâid'inden⁴⁷:

«Cemaat rahmettir. Ayrılık, tefrika ise azaptır.»

Abdullah b. Ömer yoluyla Hâkim'den:

«Her kim cemaatten bir karış ayrılrsa, İslâm bağını boynundan atmış olur.»

Ma'kıl b. Yesar yoluyla Taberânî'den:

«Her kim ayrılık çıkarırsa bizden değildir.»

Yukarıdaki hadis-i şerifler, müslümanların tek söz üzerinde birleşerek, kendilerine gösterilen bir tek gâyeye doğru topluca hareket etmelerini, birbirlerinden hiçbir vesile ve bahane ile ayrılmamalarını kati olarak bildiriyor.

İmam Hâkim'in İbni Mesud'dan rivâyet e-

46. Dalâlet: Hak yolundan çıkmak, sapıklık, «Yol göstermek» mânâsına gelen «delâlet» ile karıştırmamalıdır.

47. Hanbelî mezhebinin imamı Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'in «Mecmûa't-üz Zevâid»inden.., Hadislerin başında rivâyet eden ve alındığı yerin kayıtlı olması şarttır.

derek «Müstedrek» ine aldığı şu hadis-i şerif de, müslümanların yekdiğerine nasıl sımsıkı yapışması lâzım geleceğini öylece kesip atıyor:

«Her kimin tasası kaygısı Allah'tan başkası ise, onun Allah ile bağı yoktur. Yine, her kim müslümanların hâlini kendine iş ve dert edinmezse, onlardan değildir.»

Cuma namazının, şartlarını taşıyan her mükellefe⁴⁸ farz olması;

Beş vakit namazı cemaat ile kılmanın sünnet-i müekkede⁴⁹ ve bazı mezheplere göre, keza farz olması;

Bir mescid yakınında oturanın, o mescidde cemaatle namaz kılmakla mükellef tutulması;

Senede bir kere, uzak yerlerde birbirinden ayrı bulunan müslümanların Arafat'ta⁵⁰ toplanması...

⁴⁸. Müslim, âkil ve bâliğ (müslüman, akıllı yâni deli olmayan ve bülûğa ermiş) olan kimseye «mükellef» denir. «Allah'ın emir ve yasaklarına uyması gereken» demektir. Şu halde müslüman olduğunu söylediği halde Allah'ın emirlerine uymayan kimse, kendisinin, akılsız veya rüşde ermemiş bir çocuk veyahut da vahşî nefesine uymuş bir zavallı olduğunu kabul ediyor, demek olur.

⁴⁹. Sünnet'in (11. nota bakınız) Hazreti Peygamber tarafından hiç terk edilmemiş olanı. Arada bir terk ettiklerine «Sünnet-i gayri müekkede» denir.

⁵⁰. «Hac» vazifesi ifâ edilirken bulunan yerlerden biri, Bunu, Cennet ile Cehennem arasındaki «A'râf» ile karıştırmamalıdır. Hac sırasında örtünülen «İhrâm» ile, Mısır'daki «piramitler» mânâsını ifade eden «Eh-râm» kelimelerine de dikkat olunmak gerekir.

Gibi şeriat hükümlerinin hikmet ve sebepleri o kadar mâlum ve o kadar çok söylenmiştir ki, tekrarı, dinleyenlere usanç verir diye korkuyorum.

Şeytan, yalnız kalanlardır

Elhâsıl cemaat, hep cemaat! İslâmiyet'in dünyadaki siyasetinin esası da, âhiretteki kurtuluşun vesilesi de hep cemaattir.

Tirmizî, Abdullah b. Ömer'den rivayet eder:

«Ey ahâli! Resûlullah, sallallahu aleyhi ve sellem, bizim içimizde nasıl hutbeye durdu ise, ben de şimdi sizin içinizde öylece hutbeye duruyorum. Resûlullah şöyle buyurmuştu:

«Ashâbıma⁵¹, daha sonra, onlardan sonra geleceklere (ki tâbî'indir)⁵², daha sonra da, onlardan sonra geleceklere (ki tebe'-i tâbî'indir) sevgiyi, hürmeti ve hakkı edâ etmeyi size tavsiye ederim. Onların devrinden sonra yalan çoğalacak, o derecede ki, insanlar, yemin istenmediği halde yemin edecek, şahitliği istenmediği halde şahitliğe kalkışacaklardır. İyice kulak verin! Hiçbir erkek bir kadınla başbaşa kalmasın ki⁵³ üçüncüleri elbette Şeytan'dır. Cemaatten ayrılmayınız. Yalnız

51. «Ashâb» veya «Sahabe»: Hazret-i Peygamber'i görmüş olan müslüman topluluğu için kullanılır. Bunlardan bir tanesine «Sahabî» denir.

52. Hazret-i Peygamber'e yetişememiş, fakat ashâbı görmüş olanlara «Tâbiîn», onlardan sonrakilere de «Tebe-i Tâbiîn» denir.

53. Burada mevzûbahs olan «kadın», erkeğe mahrem olmayan «yabancı kadın» dır.

kalmaktan sakınınız. Zira Şeytan, yalnız kalanla beraberdir. İki kişiden ise biraz daha uzak kalır. Cennetin ta orta yerini kazanmak isteyen, cemaate devam etsin. Her kimi, yaptığı iyilikler sevin-dirir, kötülükler mahzun ederse, işte bilirsiniz ki o mümindir.»

İlk müslümanlarda kardeşlik

Sadr-ı İslâm⁵⁴ tarihini açalım*. Biri Mudarî

^{54.} Sadr-ı İslâm: İslâmiyet'in ilk devri. «Sadr-ı evvel» de denir. «Asr-ı Saadet» ise Peygamber Efendimizin yaşadığı zamana verilen isimdir.

(*) Müsteşrik⁵⁵ Leon Kahon'un⁵⁶ Cengiz hakkında yazdığı medhiyeleri ezberlememek, bir Türke o kadar zarar vermezse de, her halde, Sadr-ı İslâm tarihini, bilhassa Peygamber Efendimizin hayatını hâfızasına nakş etmesi elzemdir.

^{55.} Şark milletlerinin dil, din, tarih, edebiyat ve folklorunu inceleyen Batılı bilginlere «müsteşrik» denir. Müsteşrikler bu işe, Doğulu milletleri, iktisadî bakımdan sömürmek ve hristiyanlaştırmanın yollarını aramak için başlamışlardı. Daha sonra onların edindiği bilgilerden istifade ederek, askerler ve siyasetçiler de Şark'ı istila ettiler. Hâkimiyetlerini devamlı kılmak için bu milletlerin din ve kültürlerini bozup, kendi kültürlerini aşlamaya çalıştılar. Gençleri ifsad ettiler. Müsteşrikler, kendi devletlerinin hâriciye teşkilatlarında çalışan kimselerdir. Casusluk ve ajanlık da yaparlar. Batıdaki müzeleri dolduran eserler de, bunlar tarafından çalınarak kaçırılmıştır. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından — Fransızcasından çevrilerek ve ekler yapılarak — çıkarılmakta olan İslâm Ansiklopedisi'nin dinî maddelerinin çoğu, bunların müstehzî ve sefil kalemlerinden çıkmıştır. Ayrıca, bugün adı müslüman b.r çok yerli bilginin de onların talebesi olduğu-

diğeri Kahtânî olan Muhâcirîn ile Ensâr'ın⁵⁷ (rıdvânullahi aleyhim ecmain)⁵⁸, Peygamber efendimizin emri ile nasıl kardeş olduklarını görürüz. Bu «kardeş edinme» kıssasının okuyanların gözlerini yaşartmaması kabil değildir.

Ensâr'ın, iki kardeşten üremiş iki kabilesi olan Evs ile Hazrec'in aralarında —bir rivayete göre— yüzyirmi senedir devam eden bir kan dâvâsı vardı. Hattâ Hicret'ten az evvel tutuştukları Buâs savaşında döktükleri kanların kokuları henüz burunlarında tütüp duruyordu. İşte bu haldeler iken, geçmiş maceraları hemen nisyan çukuruna gömüp unuttular. Her iki taraf da Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme yardımdan başka bir emel ardından koşmaz oldular.

nu ve «müstesrik kafası» ile çalıştıklarını ilave etmeliyiz. (1971 de çıkan «Müstesrikler ve Hedefleri» adlı esere bakınız.)

⁵⁶. David Leon Cahun (1841-1900). Yahudi asıllı Fransız yazarı ve tarihçisi. Türkler ve Moğollar üzerinde çalıştı. «Asya tarihine giriş, Türkler ve Moğollar», «Yeniçeri Hasan» ve «Gök Sancak» adlı eserleri, bu çalışmalarının neticesidir. Türkiye'deki «Türkçülük - Turancılık» cereyanına büyük tesiri olmuştur.

⁵⁷. Muhâcirîn: Mekke müşriklerinin zulmünden kaçarak Medine'ye göç eden müslümanlar, muhâcirler. Ensâr: Mekke'den gelen muhâcirlerle yardım eden Medineliler, yardımcılar.

⁵⁸. Hazret-i Peygamber'in adı anılınca «Sallallahu aleyhi ve sellem» (Allah'ın salât ve selâmı ona olsun) dendiği gibi, sahabinin adı geçince de «Radiyalahu anh» (Allah ondan razı olsun) denir. Buradaki dua da ashâbın hepsi için yapılmıştır ve «Allah hepsinden razı olsun» demektir.

Bedir muharebesinde,⁵⁹ Kureyş müşrikleri ordusunun reisleri ile, Muhacirler'in pek çoğu uzaktan yakından akraba idiler.

Hazret-i Resûl-i Ekrem'in amcası Abbas, kayınbiraderi Nevfel ve daha birçok yakınları düşman ordusunda idi. Hazret-i Ali Murtaza, kardeşi Akîl'in ordugâhına kılıç sallıyor; Hazret-i Omer, akrabasını, Hazret-i Ebûbekr ise oğlu Abdurrahman'ı katl etmek üzere arıyorlardı. İslâm bağlılığı, öteki bağları ve sevgileri eritmese böyle şeyler nasıl yapılabilirdi?

Uğursuz haykırışlar

Bir âyet-i kerimede Hak Teâlâ bize:

«Allah'a ve Resûlüne itaat ediniz. Bir de aranızda anlaşmazlık çıkıp da gevşemeyiniz»⁶⁰

Yâni, kalbinize korku düşmesin ve üzerinizden yardım çekilmesin, buyuruyor.

Hiç şüphemiz yoktur ki, ümmet arasından çıkan, anlaşmazlık ve ayrılık sadâları, meş'um ve uğursuz haykırışlardır.

⁵⁹. Hicretin ikinci yılında (M. 624), Mekke müşrikleri ile Peygamber ordusunun ilk savaşı.

⁶⁰. Enfâl sûresi 46. âyetin meâli. 45. âyetle birlikte tamamı şöyledir:

«Ey iman edenler! Bir toplulukla çatıştığımız zaman, sebat edin ve umduğunuza kavuşmak için Allah'ı çok anın. Allah'a ve Peygamberine itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra za'fa düşersiniz, yardımınız kesilir. Sabredip katlanın. Çünkü Allah, sabredenlerle beraberdir.»

Bu sadâların en tesirlilerinden ve câhillerin gönüllerinde en fazla kabul olunanlardan biri de, elbette ırk ve cins tutkunluğu dâvetçilerinin, ayrılık ve benlik feryatlarıdır.

Zira bağlılık, din için olsun, ırk için olsun, her halde tatlı bir şeydir. İslâm milleti, ırk taraf-tarlığının zehirli şerbetini içince elbette felâh bulamaz.

O halde caddeden çıkmaya, sürüden, cemaatten ayrılmaya gelmez, sürüden ayrılan koyunu kurt kapar. Cadde, Allah'ın, Resûlullah'ın bize gösterdiği nurlu yoldur. Sürü, cemaat de, Kur'an'ın ve Sünnet'in din sevgisi ile terbiye ettiği, büyük İslâm topluluğudur.

Allah Teâlâ hazretleri:

«İşte bu benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Diğer (dalâlet, bid'at ve şüphe) yolarına sapıp (ve bu yoldan çıkıp) da ayrı ayrı yollarda perişan olmayın. İşte Allah size bunu tavsiye etmiştir. Ta ki (ona uyarak Allah'tan sakınır) ve muttaki kullardan olursunuz»⁶¹ buyuruyor.

Dosdoğru yol

Görülüyor ki, Cenab-ı Hakk'ın, şeri'at nuruyla aydınlattığı büyük caddeden ayrılmaya kat'iyen müsaade yoktur.

Âyet-i kerimenin Türkçe meâlinde işaret ettiğimiz (dalâlet) tefsiri İbni Abbas'ın, (bid'at ve şüphe) tefsiri talebesi Mücâhid'in tefsirleridir. Katâde, bu âyetin tefsirinde:

61. En'am Sûresi 153. âyetin meâli.

«Biliniz ki, yol bir tektir. Bütün doğruluklar onda toplanmıştır. Bu yolun varacağı yer Cennet'tir. Şeytan da birçok dağınık yollar açmıştır ki, bütün sapkınlıklar onda bulunur. Bu yolların varacağı yer de Cehennem'dir»

Diyor.

Ahmed b. Hanbel, Abd b. Humeyd, Neseî, İbni Münzir, İbni ebî Hâtem, İbni Murdeveyh ve Hâkim yollarıyla İbni Mes'ud'dan rivayet edildiğine göre:

«Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, mübârek elleriyle yere bir çizgi çizip:

«İşte bu, Allah'ın dosdoğru yoludur» buyurduktan sonra, o çizginin sağında solunda, diğer birçok çizgiler daha çizmişler. Sonra:

«Bunlar da öteki yollardır. İçlerinden hiçbir yol yoktur ki, üzerinde, ona dâvet eder bir Şeytan oturmasın»

«Buyurmuş ve:

«İşte bu benim dosdoğru yolumdur⁶², âyet-i kerimesini okumuşlardır.»

Bu hadis-i şerifi, buna pek yakın sözlerle yukarıda zikri geçen muhaddislerin bâzılarıyla İbni Mâce, Câbir b. Abdullah yoluyla da rivayet ediyorlar.

Akabe biâtleri

Bize ayrılığı, tefrikayı yasak eden âyet-i kerimelerden biri de:

⁶². Aynı âyet.

«Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı yapışın, sakın ayrılıp dağılmayın!»⁶³

Âyet-i kerimesidir.

Bu âyetin, Cenab-ı Hak katından gelişi sebebi ise, bahsimiz bakımından bilhassa ibret vericidir.

Arap tarihine vakıf olanlar, câhiliyet devrinde, Evs ile Hazrec kabileleri arasındaki düşmanlığın şiddetini bilirler. Efendimiz'e peygamberlik gelmeden az önce, bu iki kabile yine çarpışmış ve Buâs denilen yerde kanlı bir savaştan sonra sulh etmişlerdi.

Hattâ «**Birinci Akabe Biatı**» nden sonra Fahrikâinat efendimiz hazretleri, Ensâr ile beraber Medine'ye gitmek arzusunu göstermişlerdi de, yeni iman eden zatlar:

«Ya Resûlallah, kavmimiz henüz harp ve kıtal halindedir. Bu sırada teşrif buyurursanız korkarız ki, arzu ettiğiniz netice hâsıl olmaz.»

Diyerek, gelecek sene buluşmaya söz vermişlerdi.

Ertesi sene Evs ile Hazrec'den yetmiş iki kişi, ikinci defa Akabe'de biat ettiler. Ve Hakk'ın

⁶³. Âl-i İmran sûresi 103. âyetin meâlinin başı. Meâlin tamamı şöyledir:

«Hepiniz birlikte, sımsıkı, Allah'ın ipine yapışın. Parçalanıp ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini düşünün. Hani siz birbirinize düşmandınız, O sizin kalblerinizi birleştirdi ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Bir ateş çukurunun kenarında idiniz, sizi oradan kurtardı. Allah, doğru yola erişesiniz diye, size âyetlerini böylece apaçık bildiriyor.»

yüce Peygamberini, kendi çoluk çocuklarını nasıl korurlarsa, öylece, mallarıyla canlarıyla müdafaa edeceklerine dair söz verdiler.⁶⁴

O sene içinde Hicret vuku buldu. Efendimiz Mekke'den Medine'ye göç etti. Artık Evs ile Hazrec arasında düşmanlık kalmamış, Cenab-ı Hak tarafından hepsine birden, mübeccel «Ensâr» ünvanı verilmişti. Ayrıca Ensâr ile Muhacirîn de kardeş olmuşlardı.

Yahudi tahrikleri

Müslümanların bu birliğini çekemeyen Medine Yahudileri, yeni dost olan bu iki kabileyi birbirine düşürmek istediler. Bir vesile aramaya başladılar.

⁶⁴. Akabe biatleri : «Biat» kabul ve tasdik etmek demektir. Hazret-i Peygamber'in Medine'ye hicretinden bir yıl önce birinci ve hicret ettiği yıl ikinci biatler yapılmıştır. Birinci Akabe buluşmasında oniki, diğerinde yetmiş beş Medineli (Ensâr) Hazret-i Peygamber'e, Mekkelilerden gizli olarak, tâbi olmuşlardı. Bunların ettikleri yemin üzerine Hicret vuku bulmuştur. Birinci Akabe'de edilen yemin:

«Refahta olduğu kadar sıkıntıda da, sevinçte olduğu kadar üzüntüde de dinlemek ve itaat etmek başta gelir. Seni kendi nefsimizden üstün tutacağız. Ve emir ve kumanda hangimizde olursa, ona muhalefet etmiyeceğiz. Allah yolunda kimsenin ayıplamasından korkmıyacağız. Allah'a asla şirk koşmıyacağız, hırsızlık yapmıyacağız, zina etmiyeceğiz, çocuklarımızı öldürmeyeceğiz, iftirada bulunmıyacağız, doğru işde Peygamber'e karşı gelmiyeceğiz.»

İkinci Akabe'ye katılan müslümanlar da Hazret-i Peygamber'i herkese karşı koruyacaklarına yemin ettiler. Ki bu, dünyada harp ilan etmek demektir.

Kâfirlik ve câhiliyet içinde sakal ağartmış Şâs b. Kays adında haset bir ihtiyar Yahudi, bir gün sahabelerden Evs ile Hazrec'e mensup bir kaç gencin, pek samimî olarak sohbet ve muhabbete koyulmuş olduklarını görür. Buna canı sıkılır. «Bunların, aralarındaki düşmanlığı terk ederek, böyle yekvücut olması, bizim buradaki varlığımız için büyük tehlikedir» diye düşünür.

Bir genç Yahudi'ye:

«Git aralarına gir. Buâs harbini, ondan evvelki savaşlarını hatırlarına getir. Bu muharebeler sırasında şairlerinin birbirleri hakkında söylemiş olduğu şiirlerden bir takım şeyler oku!»

Diye tenbih eder.

Bu genç Yahudi, tecrübeli ihtiyarın düşündüğü mel'aneti harfiyyen tatbik eder. Bunun üzerine gençlerin damarlarındaki övünme hisleri galeyana gelir. Övünmenin arkasından çekişme gelir. Tarafların her biri, diğeri hakkında, vaktiyle şairlerinin söylemiş olduğu şiirleri hatırlar, okur. Soy damarları tepreşir, derken sövüşmeye başlarlar.

Nihayet biri Evs'ten diğeri Hazrec'den iki genç, hiddetle dizüstü doğrularak, birbirlerine ağır sözler söylerler. Atışma arasında biri ötekine:

«İsterseniz, eskisi gibi harbi tazeleriz» der.

Öbür taraf da:

«Hay hay!» derler.

Her iki taraf da, gazaptan gözleri kararmış olarak:

«Haydi silâh başına! Şehrin dışında Harre'de buluşalım» derler.

Kavga o meclisin dışındakilere de sirâyet eder. Evsliler bir tarafta, Hazrecliler bir tarafta olmak üzere vuruşmaya giderler.

Küfre mi dönüyorsunuz?

Bereket versin ki hâdiseyi Cenab-ı Risalet-meâb efendimiz vaktinde haber alıp imdada yetişirler. Yanında bulunan Muhacirlerle birlikte derhal vak'a yerine giderek, hemen hemen vuruşmak üzere olan mukaatilîn⁶⁵ saflarına şöyle hitap ederler:

«Ey müslümanlar! Allah'tan sakının, Allah'tan sakının! Ben henüz aranızda iken, Allah teâlâ size selâmet yolunu gösterdikten, sizi İslâm ile yükselttikten, Müslümanlık sayesinde sizdeki câhiliyet hallerine son verdikten, sizi kâfirlikten kurtardıktan, aranızı bulduktan sonra, câhiliyet devri iddialarına düşerek, eski hâliniz olan küfre mi rücû ediyorsunuz?»

Her iki tarafın da derhal akli başına gelir.

Yaptıkları işin Şeytan aldatması ve düşman hilesinden olduğunu anlarlar. Hemen silâhlarını ellerinden atarlar. Ve yaşlı gözlerle birbirlerinden af dileyerek sarmaşırlar.

Kitap ehline uymak

Bu hâdiseden sonra dört âyet indirildi. Bu

⁶⁵. Mukaatilîn: Birbirini karşılıklı katl edenler, öldürülenler.

âyet-i kerimelerin meâllerini ayrı ayrı söyleyelim.⁶⁶

Birincinin meâli:

«Ey iman edenler! (Sizden evvel) kendilerine kitap gönderilenlerden bir takımının (yâni bu vak'a münasebetiyle Yahudilerin) sözünü dinlerseniz, sizi mümin olduktan sonra yine kâfir kılarlar.»

Bu âyet-i kerimeden mevzuumuzla ilgili iki şey anlayabiliyoruz:

Biri: Kitap Ehli'nin⁶⁷ her dediğine uymak ve her nazariyesini kabul etmek doğru değildir. Dolayısıyla Türkçülerin «İrkçilik, Avrupa sosyal hayatına hâkim olmuştur; bizde de öyle olmalıdır» demeleri bâtıldır.

Diğeri de: Şeriatin reddettiği bir dâvâ (bir mefkûre) uğrunda —Allah korusun— birbirimize girinceye kadar işi ileri götürmekte, küfre girmek, Müslümanlıktan çıkmak korkusu vardır.

İkinci âyetin meâli:

«Bir de, aranızda Allah'ın âyetleri okunup dururken, Resûlullah içinizde durup dururken, siz nasıl kâfir olursunuz? Her kim Allah'a sımsıkı yapışırsa, ona i'tisâm ederse, işte o, kendisine doğru yol gösterilmiş kimse, olmuş olur.»

⁶⁶. Âl-i İmran sûresi: 100 - 103. âyetler.

⁶⁷. İslâmiyet'ten önceki dinlere mensup kimselere «Ehl-i kitap, Kitap ehli» denir. Müslümanların, Ehl-i kitab'a, putperestlere ve mürtedlere (önce müslümanken dinden çıkan) karşı davranışları farklıdır. Düşmanlık etmeyen Ehl-i Kitab'a geniş müsamaha gösterilir.

«Allah'a itisâm, yapışmak» İbni Cüreyc'e göre «Allah'a iman etmek» tir. Ebul Âliye'ye göre ise «Allah'a güvenmek» tir.

Katâde radiyallahuanh, bu âyet-i kerimenin tefsirinde şöyle diyor: '

«İşte her taraftan görünen, âşikâr iki alem (işâret, alâmet, sancak): Biri Allah'ın Nebîsi, diğeri Allah'ın Kitabı... Nebî aleyhisselâm geçti, gitti. İlâhî Kitabı ise, Allah Teâlâ hazretleri, rahmet ve nimet olmak üzere sizin elinizde bıraktı. Helâli, haramı, ibâdeti, günâhı onda bildirdi.»

Biz de buna ilâve olarak deriz ki:

Katâde'den sonra Tâbiîn ile Tebe-i Tâbiîn hazretleri usanmadılar; yılmak bilmez bir azim ve cihad sayesinde, Resûlullah'ın sünnetini de, kendisi içimizde yaşıyormuş gibi, bir itimat ve güven hissi verecek şekilde topladılar. Şimdi Allah'ın, Kitabı da Resûlü de yanımızda demektir. İslâm'ın gizli kapaklı hiçbir şeyi kalmamıştır. Müslüman dini âşikârdır. Şu halde, her yeni hâdiseyi Kitâbullah'a ve Sünnet-i Resûlullah'a arz etmek, danışmak, müslümanların vazifesidir. Kavmiyet meselesi de, bu yeni hâdiselerden biridir.

Hablullah

Üçüncü ve dördüncü âyetlerin meâlleri:

«Ey iman edenler! Allah'tan nasıl sakınmak yaraşırsa, öylece hakkıyla sakınınız. Ve (bu sakınma - takva - sayesinde) ancak ve ancak müslim olarak ölünüz. Kezâ, toplu olarak Hablullah'a

yapışıp birbirinizden ayrılmayınız. Şâni yüce Allah'ın büyük nimetini hatırlınızdan çıkarmayınız ki, siz (birbirini öldürür, kuvvetlisi zayıfını yer) düşmanlar iken, (İslâmiyet sayesinde) kalblerinizi barıştırdı da, onun lûtfu ve nimeti sayesinde kardeş oluverdiniz. Ateş çukurunun (Cehennem'in) ta kenarına kadar sürüklenip gelmişken, sizi, ateşten o kurtardı. İşte Allah Teâlâ size âyetlerini böyle apaçık gösteriyor ki, doğru yolu bulasınız.»

«Hablullah» İbni Mes'ud'un muhtelif yollar-dan malûm olan tefsirine göre, «Kur'an» olduğu gibi, Şa'bî yoluyla sâbit olana göre de «cemaat» mânâsındadır.

İbni Mes'ud radiyallahuanh, bir defasında:

«Bu yol, başında Şeytanların durduğu bir yoldur. Oradaki Şeytanlar doğru yolu şaşırtmak için: Ey Allahın kulu! Beri gel, doğru yol budur, diye seslenirler. Siz ise Hablullah ile i'tisâm edegörün. Zira Hablullah, Kur'andır.»

Dediği gibi, bir hutbesinde de:

«Ey ahali! İbâdetten ve cemaatten ayrılmayınız. Allah'ın, yapışın dediği Hablullah bunlardır.»

Demiştir.

Ebul Âliye, **Hablullah'ı** «İhlâs» ile, Katâde «Allah'ın ahdi, Allah'ın emri» ile, İbni Zeyd, «İslâm» ile tefsir ediyor.

Bir ucu Allah'ın elinde

Biraz düşünersek, hepsinin mânâsı aynı yere varır. Nitekim Ebû Said Hudrî'den rivayet o-

lunduğuna göre, Resûlullah aleyhisselâm, bunu açıklarken şöyle buyurmuşlardır:

«Semâdan yere uzatılan ip, yâni kurtuluş vasıtası, Allah'ın Kitabı'dır.»

Yine, Ebû Şüreyh Huzâî'nin rivayetine göre:

«Şüphe yoktur ki bu Kur'an, bir ucu Allah'ın elinde, diğer ucu sizin elinizde olan, selâmet ve kurtuluş halatıdır. O halde ona yapışınız ki, ondan sonra artık ebediyyen ne yolunuzu şaşırasınız, ne de kimsenin yolunu şaşırtasınız.»

Buyurdıkları gibi Zeyd b. Erkam yoluyla da bir hutbede:

«Ben size Kitabullah'ı bırakıyorum ki, Hablullah'tır. Kim ona uyarsa hidâyet, kim onu terk ederse dalâlet üzere olur.»

Buyurmuş oldukları rivayet olunmuştur.

Câhillerimiz ve ırk

Görüyorsunuz ki, bize tavsiye edilen şey, hep Kitabullah'a uymaktır; cemaatten ayrılmamaktır; İslâm bağlılığını kuvvetlendirmektir.

Görüyorsunuz ki, ırk, cins bağlılığı, din binâmızın en sağlam temel taşları olmak şerefine ermiş Ensâr'ı bile ne hâle getirmiş.

Artık, kavmiyet tutkunluğunun, sağını solunu fark etmekten âciz din ve imandan habersiz câhillerimizde ne gibi müthiş tesirler yapacağını bir düşününüz.

Yine «Sadr-ı İslâm» da vuku bulmuş bir hâdise daha anlatayım. Bu vak'a da «Münâfikun» sûresinin gelişine vesile olmuştur:

Siyer⁶⁸ yazarların rivayetlerine göre, Cenab-ı Risâletmeâb efendimiz sefere çıktıklarında, beraberinde bulunan ashâbtan zengin olanlar, fakir olanların masrafını karşılamışlarmış. İslâm'ın ilk günlerinde ise, bilindiği gibi, bu zenginler daha ziyade Ensâr'dan idiler.

Çirkin şey

Gazvelerden⁶⁹ birinde, galiba «Benî Mustalık» gazvesinde, ordunun konduğu bir sırada, kuyu başında Muhâcirîn'in adamlarından biri ile Ensâr'ın adamlarından biri arasında, deve suvarmak yüzünden kavga çıkmış. Muhâcir, ensârî'yi dövmüş.

Ensârlı derhal —eski Arap âdeti üzere— «Nerdesiniz ey Ensâr!», Muhâcir de «Nerdesiniz ey Muhâcirîn!» diye imdat çağırırlar.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu nidâyı işitince:

«Bu işittiğim câhiliyet dâvâsı ne oluyor?»

Diye sorarlar.

«Bir şey değil. Bir Muhâcirli çocuk ile bir Ensârlı çocuk döğüşmüşler.»

Cevabını alınca:

«Böyle sözleri bırakınız. Zira bu, çirkin ve kokmuş bir şeydir.»

Buyururlar.

⁶⁸. Hazret-i Peygamber'in hayatını anlatan eserlere «Siyer» denir.

⁶⁹. Gazve: Gaza, savaş, din için düşman üzerine sefer etmek.

Müslim'in rivayetinde, yukarıdaki rivayete ilâve olarak, Efendimiz'in:

«Beis yok, insan kardeşine zâlim iken de mazlum iken de yardım etmelidir. Eğer zâlimse ona mâni olsun ki, bu ona yardımdır. Eğer mazlum ise yardım etsin.»

Dediği de vardır.

Bir münâfık ve oğlu vak'ası

Dışarıya karşı Ensâr'danmış gibi görünen Abdullah b. Übey b. Selûl, meselenin, İslâm'ın feyzi sâyesinde böyle kolaycacık bastırıldığını görünce âdeta canı sıkılır. Zeyd b. Erkam'ın da bulunduğu bir Ensâr topluluğunda:

«Bunlar bizim aleyhimize mi çıgırıyorlar? Bunu da mı gördük? Demek ki kavmi kabilesi olmayan âciz kimseler, benim kavmime kabileme galebe ettiler. Bu zillate neden katlanıyorsunuz? Resûlullah'ın etrafındakileri beslemeyin. Onları aç bırakın ki, başından dağılsınlar. Vallahi Medine'ye dönersek, aziz ve kavi olanımız kim ise, zelil ve zayıf olanı oradan çıkaracaktır.»

Şeklinde ve Hazret-i Peygamber'i tehdit eder tarzda, edep dışı, ileri geri lâflar eder.

Zeyd b. Erkam, Sa'd b. Ubâde'ye, amcasına işi haber verir. Onlar da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerini olandan haberdar ederler.

Abdullah b. Übey çağırılır. Ağır yeminler ederek Zeyd'i yalanlar ve mahcup eder. Fakat Sûre'nin gelişi ile iş tamamen meydana çıkar.

Bunun üzerine Hazret-i Ömer, bu münâfığı öldürmek için silâhlanır. Fakat Peygamber tarafından men edilir. Cenab-ı Resûl'ün kendisine, Ensâr ile Muhâcirîn arasında bir kırıgınlık husûlüne meydan vermemek için mâni olduğunu tahmin eden Ömer, bu iş için Muâz'ı memur buyurmalarını niyaz eder.

Hattâ bir rivâyete göre Abdullah'ın oğlu Habbâb —diğer adı yine Abdullah— huzura gelerek, sonradan kısas ve diyet dâvâsına mahal kalmaması için, babasını bizzat katletmek üzere, hizmet arz etmiştir.

Bunların hepsine, Hazret-i Peygamber:

«Muhammed ashâbını öldürüyor, dedirtmem»

Buyurmuşlardır.

Çok geçmez, Medîne'ye dönülür. Şehre bir konaklık mesafe kalınca, babasının Hazret-i Resûlullah'a ettiği yakışsız muameleyi bir türlü hazmedemeyen Abdullah b. Abdullah, ilerde bulunan babasına yetişerek, devesinin yularını tutar. Kılıcını sıyırır. Ve:

«Vallahi, kendinin zelil, Resûlullah'ın aziz olduğunu halkın içinde ilân etmedikçe seni Medîne'ye sokmam»

Der.

Bu sözü babasına zorla söylettirir.

Bu vak'adan çıkanlar

Bu vak'adan istifâde edeceğimiz çok şey vardır.

Birincisi: Câhiliyet gayreti ve kavim kabile

asabiyetinin, insanın içinde mevcut gizli hastalıklardan olduğu anlaşıldığı gibi, bu hissin pek az ve küçük bir sebep ile alevlenebileceği görülüyor. Bu vak'anın bir başlangıcına bir de sonuna bakın, iş nereden nereye varabilmiş anlaşılır. Dolayısıyla bu duyguyu uyuşturan ve gâyelerin en yücesini gözeten İslâm'ın ulvî hislerini bunun yerine koymak, rûhun daha geniş bir olgunluk sahası içinde yükselebilmesi için, ona dünya ve âhireti içine alan bir cemelân sâhası açmak lâzımdır.

İkincisi: Bir münâfık baba ile mü'min evlâd arasındaki büyük ayrılığı görüyoruz.

Üçüncüsü: Allah'ın ipine sarılmanın, İslâm terbiyesinin, müslümanları, Resûlullah'a ve onun getirdiği dine yardım hususunda ne gibi fedakârlıklara sevk edebildiği görülüyor. Kavim ve ırk terbiyesi ise İslâmiyet kadar mücerred bir ulvî gâye gözetemez. Maddiyat ve menfaat ile sınırlıdır. Kavminden âcil bir dünyevî menfaat göremeyenleri hiyânetten alıkoyamaz.

Dördüncüsü: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin, bu hareketi, çocukların kullandığı «kokmuş» sözüyle ve diğer bir rivayete göre de «kötü», «pis» diye vasfetmesi dikkatimizi çekiyor.

İbni Teymiye'nin sözleri

Bu hadis münasebetiyle Şeyhülislâm İbni Teymiye el-Harrânî «İktizâ-üs Sırat-ül Müstakîm»

adlı kitabında «Nerdesiniz ey Ensâr!» ile «Nerdesiniz ey Muhâcirîn!» ünlemelerinden bahsederken diyor ki:

«Bu (Muhâcirîn) ve (Ensâr) isimleri, Kitap ve Sünnet'te bahsi geçmiş iki şer'î isimdir. Hak Teâlâ bize nasıl «Müslimîn» nâmını vermiş ise, bu kerim zatlara da o isimleri vermiştir. Bir kimsenin bu zümrelere katılması ise, bir kabileden veya memleketten olmak gibi, sırf tanınmak için mubah olan bir intisap değildir; Allah ile Resûlü katında makbul ve hoş görülen bir intisaptır.

«Böyle iken, Ensâr ve Muhâcir çocukları bu mübârek isimleri, imdat ve yardım çağırarak için kullanınca, Efendimiz bu hâli hoş görünerek «câhiliyet dâvâsı» diye adlandırmıştır. Bu hâli o kadar kötü gördü ki, bu nâm ile bağırışanların iki çocuktan ibâret olduğu ve cemaatin buna hiç karışmadığını izaha lüzum görüldü.

«Bunun üzerine Hazret-i Peygamber, zâlime de mazluma da yardım edilmesini emir buyurdular. Bu suretle de kötü görülen şeyin, câhiliyet devri âdeti üzere, bir kimsenin, ister haklı ister haksız olsun, kati olarak kendi tarafını tutmakta taassup göstermesi olduğu anlaşıldı. Yoksa insanın hak yolda kendi yakınlarına yardım etmesi çok güzel görülür. Bu yardım yerine göre vâcip veya müstehabdır.»⁷⁰

70. Mükellef (48. nota bakınız) olan bir müslümanın yapacağı ve yapmayacağı şeylere «Ef'âl-ı mükel-

Ayrılık câiz değil

Buraya kadar verdiğimiz izahattan:

Kur'ana sarılmanın, İslâm cemaatine (kavmine değil) sımsıkı yapışmanın ve ırk hissini, İslâmî hisler içinde eritmenin vâcip olduğu;

Büyük İslâm cemaatinden —câhiliyet taassubu ile— hattâ küçük bir sıfat ile ayrılmaya sebep olacak hususların câiz olmadığı;

Kâfi derecede anlaşılmıştır, zannederim.

Bundan sonra da doğrudan doğruya kötü görülmüş olan ırk taraftarlığına, ecdad ile iftihara dair olan âyet ve hadisleri zikredelim ki, şüpheye, tereddüde zerrece mahal kalmasın.

Kabre girince anlarsınız

Bunun için her şeyden evvel, çocuklarımızın mahalle mektebindeyken ezberledikleri «El-hâküm-üt tekâsür» sûre-i celîlesini⁷¹ hatırlatmak isterim.

Hak Teâlâ hazretlerinin bize fermanı şudur:

«Kabirlere varıncaya kadar, hasep ve nesep-
le övünmek sizi oyaladı durdu. Yâ! öyle mi? Siz
kabre girince bu övünmenin ne demek olduğunu
anlarsınız... Oyle mi? Siz kabirlerinizden Arasat⁷²

lefin» (mükelleflerin işleri) denir. Bunlar: Farz, vâcip, sünnet, müstehap, mubah ve haram, mekruh, müfsid gibi isimler alır. «Müstehap» yapılması iyi ve sevap olan, fakat yapılmaması da serbest bırakılan işlerdir. Sadaka vermek gibi...

⁷¹. Kur'an-ı Kerim'in 102. sûresidir, sekiz âyettir.

⁷². Arasat: Mahşer zamanı.

meydanına çıkınca bunun ne demek olduğunu anlarsınız. Bundan vazgeçin. Siz eğer yakın ilim ile bilseniz anlarsınız ki, her halde Cehennemi hakkalyakîn göreceksiniz. Yine tekrar ederim ki, kıyamet gününde Cehennemi elbette aynelyakîn⁷³ göreceksiniz. Ondan sonra elbette o gün Allah'ın size ihsan ettiği nimetlerden sorulacaksınız.»*

Nasıl? Allah'ın tehdidi müdhiş değil mi?

Bu sûre-i celîle, Arap kabilelerinin (ve bunlardan Abd-i Menaf oğulları ile Sehm oğullarının) yekdiğerine karşı «Bizim şerefli ecdadımız daha çoktur, malımız daha çoktur» tarzında kurum satmaları üzerine gelmiştir.

Bu münasebetle bir de, Hâkim ile İbni Ebi'ddünya'nın Ebû Hureyre yoluyla rivayet ettikleri şu hadis-i şerife bakalım:

Şımar, övün, didiş, öl!

«Benim ümmetim de bundan evvelki ümmetlerin hastalığına tutulacak. Bu hastalıklar: Nîmeti inkâr etmek, şımarıklık, nesep ve çokluk ile övünmek, dünya için yekdiğeriyle didişmek, birbirine buğz etmek, başkasını kıskanmaktır. Bunlar ola ola, nihayet haddi aşarlar —diğer bir rivâyette, buna ilâve olarak:— ondan sonra karmakarışık bir kıtâl⁷⁴ olur.»

⁷³. Aynelyakîn: Görerek bilmek / Hakkalyakîn: Yaşayarak bilmek.

(*) Meâlin naklinde bir hata varsa, tashih edilmesi rica olunur.

⁷⁴. Kıtâl: Çok ölümlü çarpışma.

Görülüyor ki isyan ve azgınlığın, daha sonra da şer'î bir sebep olmadan kitâlin sebeplerinden olmak üzere «nesep ve mal çokluğu ile övünme» de sayılıyor. Bu hastalıkların esas sebebi ise, biliyoruz ki övünmek, sivrilip öne geçmek ve kurum satmak hissidir. Bugünkü kavim ve cins dâvâsının altında böyle kurum satmak yok ise ne âlâ!

Lâkin bu kadarla kalmayalım. Kur'an-ı Kerim'i bir daha araştırırsak «Mü'minûn» sûresinde şu âyet-i kerimeye tesâdüf ederiz:⁷⁵

«Sûr'a üflendiği gün⁷⁶, onların arasında ne nesepleri kalır, ne de hiç biri, nesep ve yakınlık sebebiyle yardım dileyerek kimseden bir şey isteyebilir. O zaman ne yakınlık ne akrabalık para eder. O zaman felâha erenler, tartıda iyilikleri ağır çekenlerdir. Hasenâtı hafif düşenler ise, kendilerini ziyan etmiş olacaklardır. Ve Cehennem'de temelli kalacaklardır.»

İşde geri kalanı, nesebi ileri götürmez

Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte:

«Kıyamet gününde Allah Teâlâ şöyle buyuracak: Ey insanlar! Size ben bir nesep tanıttım; siz kendiniz için başka bir nesep tanıdınız. Ben benim katımda en üstününüz, en muttakîniz olsun, dedim; siz ise «filân oğlu filân» ve «filân

⁷⁵. Mü'minûn sûresi 101' - 103. âyetler.

⁷⁶. Yani kıyâmet koptuğu zaman, Sûr : Melek İs-râfil'in kıyâmetin kopuşunu bildiren borusu.

filândan üstündür» demekten vazgeçmediniz. İşte bugün kendi seçtiğim nesebi yüceltip, sizinkini alçaltacağım.»

Diğer bir hadis-i şerifte ise:

«Müslümanlar kardeşirler. Hiç birinin diğeri üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Meğer ki takvâ ile olsun.»

Kezâ, Hazret-i Ayşe'nin rivayet ettiği diğer bir hadis-i şerifte de:

«Dünyaya ait hiçbir şey Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hoşuna gitmiş değildir. Yine, takvâ sahibinden gayri hiç kimse de onun hoşuna gitmiş değildir.»

Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce, İbni Hibban ve Hâkim gibi ileri gelen hadis âlimlerinin naklettikleri uzun bir hadiste de:

«Yaptığı işlerle geri kalanı, nesebi ileri götüremez.»

Buyuruluyor.

Hubbu fillâh

Görülüyor ki, Allah'ın huzurunda nesebin bir kıymeti yoktur. İnsan için faydalı olacak bir şey varsa, o da iyiliklerinin kefesini ağırlaştıracak hayırlı işler (sâlih ameller) işlemek ve muttakî⁷⁷ olmaktır.

⁷⁷. Muttakî : Takvâ sahibi olan demektir. «Takvâ» ise «Allah'ın emir ve yasaklarına dikkatle uymaktır».

Allah'ın sevdiği budur. Neseplere ehemmiyet verilmesini sevmez. Allah'ın sevdiğini sevmek, sevmediğini sevmemek, imanın gereğidir. Bunun içindir ki, ta çocukluğumuzdan itibaren bize «Allah için sevmek, Allah için sevmemek (hubbu fillâh, bu'zu fillâh) tavsiye ederler.⁷⁸

Hucurat sûresinde bulunan ve «mü'minlerin ancak ve ancak kardeş olduğu» nu ilân eden âyet-i kerimenin⁷⁹ biraz ilerisindeki âyet, Kur'an'a mahsus yüksek belâgat ile meseleyi o kadar açıkça hallediyor ki, bir müslümana başka türlü düşünmeye mecal bırakmıyor:

«Ey insanlar, biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Sizi ancak tanışasınız, bilişesiniz diye şûbe ve kabilelere ayırdık (bu şûbe ve kabilelerin ehemmiyeti var zannetmeyiniz). Allah'ın huzurunda en değerli olanınız, en muttakî olanınızdır. Şüphesiz, Allah alîm ve habîrdir.»⁸⁰

78. Bunun mânâsı : «Allah'ın emrine çok uyanı, çok sevmek; az uyanı, az sevmek; uymayanı, sevmemek ve dine düşman olana, düşman olmak» demektir.

79. Hucurat sûresi 10. âyet.

80. Hucurat sûresi 13. âyetin meâli... Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır Efendinin yazdığı «Hak dini Kur'an dili» adlı tefsirin 1936 yılında basılan 6. cildinin 4477. sayfasında, bu âyet şöyle açıklanıyor:

«Ey insanlar, haberiniz olsun ki, biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık — Âdem ile Havva'dan yahut her birinizi bir ana ile bir babadan yarattık, yani bu cihetle hepiniz müsâvisiniz, birbirinize karşı öğrenmeğe veya şu kavim bu kavim diye tahkir etmeğe hak yoktur. Bu haysiyetle bir insanlık uhuvveti vardır ki, o bile öyle suhriyyete ve birbirinin etini yercesine gaflete mâni olmak lâzım gelir. — Ve sizi şa'blar ve kabi-

«Kabileler» in ne demek olduğu malûm. «Şûbeler» de aynı nesepte birleşen kabileler topluluğudur. Bugün «kavimler» dediğimiz büyük cemiyetler de buna dahildir.

Bilişmek tanışmak

Âyet-i kerimeyi iyice düşünelim:

Hak Teâlâ celleşânuhu, bir anadan bir babadan geldiğimizi haber vermekle, insanlar arasındaki eşitliği, kimsenin kimse üzerinde, nesep bakımından, üstünlüğü olamayacağını bildiriyor.

Herkes eşit olunca, o halde bunca insanların çeşitli kavimlere ve kabilelere ayrılmalarının faydası nedir? Her birinin kendi cinsine katılıp bir husûsiyet kazanarak, bununla övünmeye, böylece varlığını kaybetmemeye hakkı yok mu?

Hayır, buna hakkı yoktur, buyuruluyor. Kavim ve kabilelere ayrılmak, yalnız bilişmek ve

leler yaptık ki tanışasınız — yani soylarınız, atalarınızla tefâhur için değil, birbirinizi soyu sopy ile tanıyarak ona göre yardımlaşasınız.»

(Şuûb ve kabâil kelimelerini açıkladıktan sonra)

«Hâsılı bir erkekle bir dişiden yaradılıp da şuûb ve kabâile ayrılış, darılıp darılıp dağılmak ve döğüşmek sövüşmek için değil, tanışıp yardımlaşarak sevişmek ve güzel ahlâkları tatbik ederek daha büyük, daha güzel cemiyetler husule getirip korunmak içindir.

«— Zira muhakkak ki, Allah indinde en itibarlı, en takvâlıdır — Nefislerin kemâlâtının ve şahısların merâtip ve derecâtının bütün medârı takvâdır. Şu bu zâtın nesebinden veya fulan kavmin soyundan olmak değildir. Allah yanında yüksek derecelere nâil olmak isteyenler takvâyâ sarılmalıdırlar.»

tanışmak içindir. Herkesin adı «insan» olmakla bilişmek tanışmak mümkün değildir. Herkesin yalnız kendi adı ile anılması da, aynı ad birçok şahısta bulunacağından, bu işe yetmez.

O halde bilişmek, tanışmak için kavim ve kabilelere intisap edilecektir. Ahmet, Oğuz veya Behram ismindeki şahıslara, Hasanoğlu Ahmet, Karaoğlu Oğuz, Firuzoğlu Behram demekte beis yoktur. Zira bu kadarı târif ve tanışmak içindir; övünmek için değildir. Yakınlarını ziyaret, akraba ve taallûkatı tanıtmak için de soy ve nesebin bilinip kullanılmasında zarar yoktur.

Nitekim Tirmizî'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiği hadis-i şerifte:

«Soysopunuzu, kendilerini tanıyıp ziyaret edebilecek kadar, öğreniniz. Zira sıla-i rahm⁸¹ ailede sevgiye, malın artmasına, ömrün bereketlenmesine sebeptir.»

Buyurulmuştur.

Bu gibi bağların, övünmeye sebep ve vesile edilmesi ise, şeriatın kesin yasaklarından. Zira ilâhî huzurda makbul ve güzel görülecek bir şey varsa o da takvâdır. İnsanların en yükseği ve değerlisi, en muttakî olanıdır.

Fetih hitâbesi

İbni Ömer radiyallahuanhtan rivayet olunduğuna göre:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efen-

81. Sıla-i rahm: Ana baba ve akrabâyı ziyaret etmek.

dimiz hazretleri, Mekke'nin fethi gününde devesinden inmeden Kâbe'yi ziyaret etmiş, Mescid-i Haram'dan çıktıktan sonra devesinden inerek Allah'a hamd ü senâ etmiş ve şu hitâbede bulunmuştur:

«Hamdolsun o Allahu azîmüşşâna ki, sizlerden, câhiliyete mahsus olan övünmeyi ve büyülenmeyi, ecdat ile gururlanmayı, giderdi. İnsanlar iki kısımdır. Ya dindar ve muttakî ve Allah'ın katında makbul, ya da günahkâr ve şakî ve Allah katında kıymetsiz olur... İnsanların hepsi Âdem'in oğullarıdır. Âdem'i de Allah Teâlâ topraktan yarattı. Cenab-ı Hak: (Ey insanlar; biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Sizi ancak tanışasınız bilîşesiniz diye şûbelere ve kabilelere ayırdık. Allah'ın katında en değerli olanınız en muttakî olanınızdır. Şüphesiz Allah alîmdir habîrdir) buyuruyor.»

Hazret-i Peygamber hutbesini tamamladıktan sonra:

«Bu sözümü böylece söyler, Cenab-ı Allah'tan kendim için de sizin için de mağfiret dileirim.»

Buyurmuşlardır.

Araplar acemler, siyahlar beyazlar

Peygamber efendimizin «Veda Hutbesi» nde bulunan ve Câbir b. Abdullah tarafından rivayet edilen şu sözleri çok mühimdir.

«Ey insanlar! Sizin Rabbiniz birdir. Babanız da birdir... Haberiniz olsun ki hiçbir (arabî) nin

(acemî)⁸² üzerine, hiçbir (acemî) nin de (arabî) üzerine, hiçbir siyahînin beyaz üzerine, hiçbir beyazın da siyah üzerine fazilet ve üstünlüğü yoktur. Meğer ki takvâ ile ola... Şüphesiz ki İlâhî huzurda en değerliniz en muttakî olanınızdır... Söyleyin tebliğ ettim mi? (Evet yâ Resûlallah tebliğ buyurdunuz, cevabını alınca da) O halde, burada bulunan, bulunmayana bildirsin.»

İrk için savaşılan, ölen

Ecdat ile övünmeye dair olduğu gibi, ırkı ile övünmeye dair olan hadisler de pek çoktur.

Ebû Dâvud'da Cübeyr b. Mu't'im'den:

«İrk dâvâsına kalkışan, onu destekleyen bizden değildir. İrk uğrunda savaşılan da bizden değildir. Kezâ ırk dâvâsı üzere ölen de bizden değildir.»

Müslim'de Ebû Hureyre'den:

«Her kim imama itaatten çıkıp, cemaatten ayrılarak ölürse, ölümü câhiliyet üzere ölümdür. Her kim bir tarafa ırk taraftarlığı güttüğünden dolayı gazap ederek veya bunu desteklemeye kalkışarak veya bir tarafa ırk gayreti güdenlere yardım etmek için bir kör sancak altında savaşa girer de öldürülürse, câhiliyet devrinde öldürülmüş gibi olur. Yine her kim ümmetime karşı ayaklanarak, iyisine de kötüsüne de saldırır, mümin olanı sakınmaz, anlaşması olanın ahdine uymaz ise, benden değildir.»

82. Acemî : Arap'tan gayri ırklara mensup olan.

Kötü savaşçılar

Fıkıh⁸³ âlimleri «Müslümanlar arasındaki savaş» bahsinde, savaşanları üç kısma ayırmışlardır: Bâgîler, âdîler (kuttâ'-ı tarîk) ve ehl-i asabiyyet.⁸⁴

Şeyhülislâm Harrânî, bu üç zümreyi, yukarıdaki hadis-i şerifte buluyor:

Birinci kısım: Bunlar Sultan'a itaatten çıkanlardır. Hiçbir fenalık etmeseler bile, itaatten ve cemaatten ayrılmaları büyük günahtır. Böyleleri o halde ölürlerse, ölümleri câhiliyet ölümüdür. Zira mâlum olduğu üzere câhiliyet devri Araplarının, itaat ettikleri kimse yoktu.

İkinci kısım: Maksatları soygun olan yolkesenler, harp açmasalar da müslümanları öldüren ve başkanlık dâvâsında olan zâlimler veya Harûriyye gibi müslümanların kanını helâl sayıp Sünnet'i tanımayan Haricîler ve benzerleridir.

Kör bayrak

Fıkıh âlimlerinin «Müslümanlar arasındaki savaş» bahsinde üçe ayırdıkları savaşçıları izah eden Şeyhülislâm Harrânî, son kısım için şöyle diyor:

Üçüncü kısım: Kavmi, kabilesi ve hemşehri-leri uğrunda, taassup göstererek döğüşenlerdir.

⁸³. Fıkıh: İslâm hukuku. Fıkıh âlimine «Fakih» denir.

⁸⁴. Bâgî : İsyancı/Âdî (kuttâ'-ı tarîk) : Yol kesen/Ehl-i asabiyyet: ırk, kabile vb. meselelerde taraftarlık edenler.

Altına girdikleri bayrak «kör bayrak» diye adlandırılmıştır. Araplar «kör iş» derler ki «sonu neye varacağı belli olmayan iş» demektir. «Asabiyyet» savaşlarında da, o mesele için adam öldürmenin câiz olup olmadığı bilinmeden ve işin sonunun neye varacağı belli olmadan harp edilir.

Hazret-i Resûl-i Ekrem, böyle bir hâdisede:

«İster işe karışmaksızın yalnız kalbinden taraftarlık ederken, ister lisâniyle dâvette bulunurken, isterse de savaşırken öldürülen kimsenin ölümü, câhiliyet ölümüdür»

Buyuruyorlar.

Nitekim Müslim'de Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği şu hadis-i şerif bunu teyid eder:

«Bu halkın öyle zamanları olacak ki, kaatil ne için adam öldürdüğünü bilmediği gibi, maktûl de neden dolayı öldürüldüğünü bilmez. (Bu nasıl olur? denilince) Evet olacak, buna herc⁸⁵ derler. Kaatil de maktûl de Cehennem'dedir.»

Dost ve düşman kılıçları

«Nizar evlâdı: Yetişin ey Nizar oğulları! Yemenliler de: Yetişin ey Kahtan oğulları! dedi mi, hemen tepelerine felâket iner; Allah'ın nusreti (yardımı) üzerlerinden kalkar; hepsine birden de kılıç musallat olur.»

Yukarıdaki hadisi, halkı ırk taraftarlığından soğutmak için, son felâketlerimizden evvel «Se-

⁸⁵. Herc: Karışıklık, anarşi.

bil» de⁸⁶ neşrolunan bir yazıma almış ve altına şu düşüncelerimi ilâve etmiştim:

«Bu hadis-i şerifte bildirildiği gibi, biz de ne olduğumuzu ne olacağımızı şaşırarak kadar zarara uğradık. Nusret ve zafer kokusunu da artık alamaz olduk. İlâhî yardım tecelli etse bile, faydasından mahrum kalıyoruz. Hadiste ihtar olunan son felâketin de başımıza geleceği muhakkaktır. Çünkü artık birbirimizi boğazlamaktan çekinmiyoruz. Yaptıklarımızın cezası olarak, Cenab-ı Hak, kılıcı üzerimize musallat etmiştir... Akli başında olanları düşündürecek yalnız bir nokta var: Acaba kendi kılıçlarımız, düşman kılıçlarının araya girmesine meydan bırakacak mı?...»

Biz burada, ırkçılık uğruna yapılan kavgaları takbih eder, hasbihal ederken, meğer düşmanlar hazırlık yapmakla meşgul imişler. Çok sürmedi, Hazret-i Beşîr ve Nezîr'in⁸⁷ ihtar, daha da şiddetli olarak tahakkuk etti.

Kavmiyetçilerin mühim bir kısmı, İslâmiyet'in ahkâmını artık bir daha rüyada bile göremiyecekleri şekilde, İslâm topluluğundan kopup gittiler.

Aklı olana bu ibret yetmez mi?

⁸⁶. «Sebil» : Sebilürreşad mecmuasıdır. «Son felâketler»den maksat ise, Trablus ve Balkan muhârebe-leri ile muhâceretlerdir.

⁸⁷. Beşir: Müjdeleyen/Nezir : Korkutan, gözdağı veren. Bunlar Hazret-i Peygamber'in sıfatlarıdır.

İslâm oğlu Selman

Ahmed b. Hanbel'de Ebû Reyhâne tarafından rivayet edilmiştir:

«Her kim kâfir olan ecdâdından dokuz tanesinin adlarını sayarak, ululuk ve asâlet taslamak kasdıyla, ben filân oğlu filânım diyerek, onlara mensup olduğunu söylerse, Cehennem'de onların onuncusudur.»

Yukarıdaki hadisle ilgili olarak rivayet olunur ki:

Sad b. Ebî Vakkas ile Selman-ı Farisî arasında bir kırgınlık olmuş. Bir mecliste beraber otururlarken Sa'd b. Ebî Vakkas birkaç kişiye «Nesebini söyle» diyerek, onları dinledikten sonra, Hazret-i Selman'ı mahcup etmek için «Sen de nesebini söyle» demiş. Selman «İslâm'da neseb sahibi olduğumu bilmem. Lâkin nesebim İslâm oğlu Selman'dır» cevabını vermiş.

Yine o mecliste bulunan ve bu güzel cevabı işiten Hazret-i Ömer b. Hattab'ın Sa'd'e canı sıkılarak şöyle demiş:

«Bütün Kureys bilir ki Hattab, câhiliyet devrinde Kureys'in en azîzi idi. Böyle iken, yine işte ben de İslâm oğlu Selman'ın kardeşi İslâm oğlu Ömer'im. Câhiliyet zamanında yaşamış dokuz babaya intisap eden birinin, onuncuları olarak, onlarla birlikte Cehennemlik olduğunu, İslâm olarak yaşamış yalnız bir babaya bağlanarak üst tarafını saymayan diğer birinin de babasıyla beraber Cennetlik olduğunu sen hiç duymadın mı?»

Göndermiş olsaydın

Talha b. Ubeydullah'dan rivayet olunur. Hazret-i Ömer Faruk, serdarlara gönderdiği umumî bir tahririnde şöyle yazmıştır:

«Kabileler, eskiden âdetleri olduğu gibi, birbirlerini kabile adıyla çağırmaya devam ederlerse, İslâm'ın dâvetini ve müslümanca çağırışmayı kabul edinceye kadar onları kılıçla terbiye ediniz.»

Aşağıya alınan ve Kabîset-üs Sülemî'nin naklettiği şu vak'a da onun delilidir:

Hureybe denilen mevkide Utbe b. Gazvan'ın ordusunda bulunuyordum. Utbe, orduyu toplamak için olacak:

«Ey Bakara sûresi ashâbı!»

Diye seslendi. Öteden biri de:

«Ey Şeyban oğulları!»

Diye bağırdı.

Bu bağırtıyı duyunca, hemen bağırmanın üzerine yürüdüm. O ise mızrağını bana doğrultup:

«Savul önümden!»

Dedi. Elimdeki yay ile mızrağını kendimden uzaklaştırıp sakalına yapıştım. Utbe'nin huzuruna götürdüm.

Utbe, o adam hakkında Ömer'e bir kâğıt yazdı. Cenab-ı Ömer cevabında:

«Böyle cahiliyet dâvâsı etmişken, onu benim yanıma göndermiş olaydın, cellâdın önüne oturtup boynunu vururdum. Zira buna müstehaktır. Fakat madem ki hapis ile iktifa etmiş-

sin, artık öldürme de, yanına çağır ve yeniden ahid ve biat al da saliver»

Diye yazdı.

Bilmem nesini...

İmam Ahmed b. Hanbel ve Tirmizî gibi zatların eserlerinde, Ebî b. Kâ'b'ın rivayet ettiği bir hadis:

«Bir kimsenin câhilliyet âdeti üzere (Ey filânlar nerdesiniz!) diye kavim ve kabilesine intisap ederek yardım çağırıldığını görürseniz, ona: Babanın bilmem nesini ısır! deyin. Ve bunu açık açık söyleyin, kinâye yoluna sapmayın.»

Bu hadis-i şerifi vaktiyle yazmıştım da, kavmiyetçilerin, yazı ile değilse de, şifâhen bir hayli itiraz ve çekiştirmelerine uğramıştım.

«Böyle hadis olur mu?» diyorlardı.

Şeriatin, körü körüne taraftarlığı, ecdat ile övünüp kibirlenmeyi, ne kadar çirkin gördüğünü tahmin edemiyorlardı. İslâmiyetin, her ırkın mensuplarının yaradılışlarında mevcut olan bu kadar zararlı bir huyu, ne kadar tehlikeli bulduğunu bilmiyorlardı. Öyle ki, hayâ ve nezâhatte âlemin mürebbîsi olan o muhterem Nebî, bu huyu gidermek için utandırıcı bir vâsitaya bile müracaat etmeyi ehven bulmaktadır.

Halbuki bu sahih bir hadistir. Hemen her hadis kitabında vardır. Hattâ nahiv kitaplarına, misal olmak üzere alınmıştır. Daha kısa veya tafsilâtli olarak muhtelif yollardan birkaç kere rivayet olunmuştur.

İbni Ebî Şeybe'de Ebû Mecliz'den rivayet edildiğine göre Hazret-i Ömer de:

«Her kim kabilesiyle övünürse ısır deyiniz» diye emretmiştir.

Kinâyesiz olarak «ısırmak» sözünün, Hazret-i Peygamber tarafından kendini bilmez biri hakkında kullanıldığı rivayet edilmiştir.

Pisliği burunlarıyla

Diğer bir hadis-i şerif daha nakledeceğim ki, yukarıdakinden geri kalmıyor:

«Bir takım adamlar var ki, Cehennem kömüründen başka bir şey olmayan kavimler ile iftihar ederler. İşte bunlar, ya bu övünmelerinden vazgeçerler, yahut da İlâhî huzurda, pisliği burunlarıyla karıştıran (cual)* lerden daha değersiz olurlar.»

Hadis İmam Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvud'dadır. Râvileri Ebû Hureyre ile Huzeyfe'dir. Tirmizî ve Beyhakî de az bir farkla rivayet ediyorlar.

O halde, Peygamber'in bu yüce emrine nazaran «Ecdad ile övünenleri deliller ile yola getirmek, buna kulak asmazlarsa böyle ağır sözlerle utandırmak, her müslümanın din borcudur» dersek, neden mübalâğa etmiş olalım?

(*) Cimin zammı ve ayının fethi ile olan bu kelime için kamusa mürâcaat edile.⁸⁸

⁸⁸. Lügata bakıldı, Ahterî'de şu mâlûmat bulundu: «Bir asıl siyah böcektir ki, ters yuvarlar» deniliyor. Yani «bokböceği» imiş.

Kötü olan mutlak taraftarlıktır

Nüzhet Bey⁸⁹, kavmiyet hakkında Şeriat'ın neler söylediğini buraya gelinceye kadar artık tamamen anlamış olacaksınız. Bu meseleye dair olan hadis-i şeriflerin adedini daha da artırmak mümkündür. Lâkin bu kadarı da anlayana yeter de artar bile.

Hele bir hülâsa yapalım da, muhterem okuyucularımızı, geçmiş sözleri tekrar okumak külfetinden kurtaralım:

Kavim taraftarlığı, ırk gayreti gütmek, kötü görülmüştür. Fakat hangi şekilde?

Bir insan, kavmine kabilesine, sırf kendi kavmi olduğu için ve her ne olursa olsun, mutlak olarak taraftarlık gösterirse, çirkindir. Fakat hak ölçüleri içinde başka tarafa düşmanlık göstermeden, yardım ederse, aksine çok güzeldir.

Bakınız şu hadis-i şerifler, bu taraftarlığın iyi ve kötü şekillerini nasıl açıklığa kavuşturuyorlar:

«Kötü olan taraftarlık, kavmine zulüm için de yardım etmendir.»

«En hayırlınız, aşiretini müdafaa edendir. Lâkin şeriata aykırı yerde müdafaa edip de günaha girmemek şartıyla.»

⁸⁹. Hatırlanacağı üzere Ahmed Naim Bey, bu yazısını «Takip ve Tenkid» mecmuası sahibi Nüzhet Sâbit Bey'e hitâben neşr etmiştir. Yazının başına bakınız.

Buğday taneleri gibi

Ahmed b. Hanbel ile Cerîr-i Taberî'de Ukbe b. Âmir'in rivayet ettiği şu hadis-i şerif de, neseb ve kavim taraftarlığı sebebiyle başkalarına tecavüz etmeyi men ediyor:

«Sizin bu (şerefli dediğiniz) nesepleriniz, kimseyi tahkire veya utandırmaya sebep olacak şey değildir. En sonu hepiniz Âdem'in oğulları-sınız. Bir ölçek içindeki buğday taneleri gibi birbirinize eşitsiniz. Ve ölçeği doldurmazsınız. Hiç kimsenin kimse üzerinde üstünlüğü yoktur. Meğer ki din ile yahut sâlih amellerle⁹⁹ olsun. Bir kimsenin kötü olması için, kötü huylu, kötü sözlü, cimri, korkak olması yeter.»

Diğer bir hadis-i şerifte de:

«Her kim kavmine, hak yolunun dışında taraftarlık ederse çukura düşmüş deve gibidir. Kuyruğundan tutup çekilir.»

Buyurulmuştur. Hak İslâm, bâtil ise İslâm'ın dışındadır.

«Biz Türküz» demek

Şeriatin çizdiği sınırlar içinde milletine yardım etmek, taraftarlık etmek, yine İslâmiyet'in emrettiği şeydir. Böyle hareket edenlerin elini öper, başımızın üzerine koruz.

Türkçüler, övünmek kastı olmaksızın, yalnız «Biz Türküz» demekle hiçbir günah işlemezler. Türk diline, edebiyatına, sanatına, ticaretine hizmet ederlerse fevkalâde bir iş görmüş olurlar.

⁹⁹. Sâlih amel : Hayırlı ve iyi iş.

Din hakikatlerini —tıpkı bizim yaptığımız gibi— Türkçe olarak neşretsinsinler.

«Biz, hiçbir peygamberi kavminin lisânından başka bir dil ile göndermedik. Ta ki onlara hakikati anlatabilsin.»⁹¹

Âyet-i kerimesinin işaretine bakarak bunu teşvik de ederiz.

Yalnız, Türklere taraftarlık adına, diğer müslüman kavimlere zulmetmesinler. Meselâ bu son felâketlerimizde⁹², Hindistan'dan Fas'a kadar bütün müslümanlar beraber oldukları halde, yalnız Türklük nâmına mâtem tutarlarsa, diğerlerine zulmetmiş olurlar. Felâkete uğrayan İslâm diyarı iken, bunların «Türk yurdu mahvoldu» demeleri uygun düşer mi?

Türk olmayanların hizmetleri

Tarihi açın da bakın.

Türk yurdu denilen devletin kurulup yaşamasında Türklerden çok, Türk olmayanların hizmeti görülmemiş midir?

Sadrâzamlarına, kumandanlarına bir resm-i geçit yaptırınız. Kaç tanesi hâlis Türk çıkar?

Türkçüler, Türk nâmını övünmek, sevgi ve yardımlaşma için vesile etmesinler. «**Muhâcirîn**»

⁹¹. İbrahim Sûresi 4. âyetin meâli.

⁹². Bosna - Hersek ve Girit'in elden çıkması, Trablus ve Balkan harpleri, mağlubiyet neticesi elden çıkan yerler, katl edilen ve hicret eden müslümanların feci hâli. Birinci Dünya Harbî henüz patlamamıştı. Bizim bu harbe katılmamıza ise daha altı ay vardı.

ve «**Ensâr**» gibi, Allah tarafından ve övme için bahşolunmuş sıfatların bile, bu tarzda kullanılıncaya, çirkin olacağını yukarıdaki hadis-i şeriflerden öğrendik.

Şeriat ölçülerinde hiçbir yeri olmayan «**Türk**» ve «**gayri Türk**» ünvanlarını, iftihar veya noksanlık sebebi saymak, Hazret-i Ömer'in yazdığı gibi «kabile âdeti» dir. Bu gibi dâvâlara kalkışanlar, İslâmiyet'in dâvetine döndürülür.

O, lisandan ibarettir

İmam Mâlik'in «Muvatta» ında şöyle rivayet olunuyor:

Kays b. Mutâtiye nâmında bir adam, bir gün Selman-ı Fârisî ile Suheyb-i Rûmî ve Bilâl-i Habeşî'nin de⁹³ bulundukları bir sohbet meclisine katılmış. Ve:

«Evs ile Hazrec'i anlarım, bu adamın (yâni Resûlullah'ın) yardımına kalkıştılar. Ya bunlara (yâni A'cemî⁹⁴ olan bu üç zâta) ne oluyor?»

Demiş.

İslâm'ın verdiği terbiyeye bakın ki, orada bulunan Muaz b. Cebel, başka kavimlerden olan bu üç zâta karşı, ırk gururuna kapılmamış da hemen yerinden fırlayıp herifin yakasına yapışmış. O halde, Resûlullah'ın huzuruna getirerek, söylediklerini haber vermiş.

⁹³. Fârisî: İranlı/Rûmî : Bizanslı/Habeşî : Habeşistanlı, demek olduğuna göre, üçü de Arap değildi.

⁹⁴. A'cemî : Arap kavminden olmayan.

Hazret-i Peygamber gazap ederek, Mescid-i şerife gelmiş. Ashâbı toplayarak hutbe irad etmiş. Hutbesinde, Allah'a hamd ü senâ ettikten sonra şöyle buyurmuş:

«Ey ahali! Rabbiniz yalnız bir Rab'dir. Babanız yalnız bir babadır. Dininiz yalnız bir dindir. Araplık sizin ne ananız ne de babanızdır. O lisandan ibarettir. Her kim Arapça konuşuyorsa, o Araptır.»

Muaz, eli hâlâ Kays'ın yakasında olduğu halde:

«Yâ Resûlallah! Bu münâfık için ne buyuracaksınız?»

Diye sormuş.

«Bırak, Cehenneme kadar yolu var.»

Cevabını vermişler.

Bu herif sonradan irtidad⁹⁵ etmiştir.

İslâm dininin, kavimleri bir hamur etmekteki kabiliyeti, âdeta bir mucizeye benzer. Bu istidada karşı ırk ve cins taraftarlığını dikmek, ancak bir hevesin neticesidir.

Bu ırk taraftarlığını müşriklere, hem de İslâm binasını ta kökünden baltalamaya kalkışmış müşriklere⁹⁶ temayül ve onlarla övünmeye kadar ileri götürmek zulmün en kötüsüdür.

«Allah'ın gösterdiği hidâyet yoluna girme-

⁹⁵. İrtidâd : Müslümanın kendi isteği ile dinden çıkması. Bu gibilere «mürted» denir ve İslâm'a dönmelikleri takdirde, katl olunurlar.

⁹⁶. Cengiz ve Hulâgû gibi.

yip de, kendi hevâ ve hevesine uyup giden kimseden daha zâlim kim vardır?»⁹⁷

Neden Yabancılık Gösterdin?

İslâmiyet, ırk bağıını, İslâm topluluğu içinde eritmeye son derece dikkat eder. Öyle ki Selman-ı Fârisî'nin Hazret-i Resûlullah'a, hattâ Arap kavmine, ırk bakımından hiçbir bağı yok iken, Hazret-i Peygamber onun hakkında:

«Selman bizdendir, Ehl-i Beyt'tendir.»⁹⁸

Buyurmuştur.

Hazret-i Bilâl, vaktiyle Habeşli bir köle idi. Fakat Hazret-i Ömer, onun imanına ve ilklerden oluşuna bakarak hakkında şöyle demiş:

«Ebûbekr efendimizdir. Fazla olarak Bilâl efendimizi de âzad etmiştir.»

Ensâr'ın kölelerinden Ebû Ukbe, Hazret-i Selman gibi İranlı idi. Bu zat, Uhud muharebesinde nişan alarak müşriklerden birini vurmuş. Oku isâbet edince, Arap âdeti üzere;

«Al da benim Fârisî genci olduğumu bil» demiş.

Hazret-i Peygamber yanında duruyorlarmış. Bu sözü işitince, onu şu sözlerle azarlamışlar:

«Sanki neden, ben Ensâr genciyim, dededin de yabancılık gösterdin.»

⁹⁷. Kasas sûresi 50. âyetin meâli.

⁹⁸. Ehl-i Beyt : Aile efrâdı, demektir. Fakat «Hazreti Peygamber'in âilesi» mânâsında kullanılır. «Ehl-i Beyt» denince: Fâtıma, Ali, Hasan ve Hüseyin hazretleri anlaşılır.

Onlarla beraber

İnsaf edilsin. İslâmiyet'in bu saf fikri ve samimî telkinleri nerde, zavallı müslümanları «Ergenekon» bayramlarıyla, putperestlik devirlerine götürmeye çalışan teşebbüsler nerde?

Hazır sırası gelmişken bu bayram münasebetiyle Abdullah b. Ömer'in rivayet ettiği şu hadis-i şerifi de söyleyelim:

«Her kim müşriklerin memleketinde oturmak için bina yapar, Nevruz ve Mihrican⁹⁹ yortularını tutar, onlara kendini benzetir ve bu hâle ölünceye kadar devam ederse, kıyamet gününde onlarla beraber haşr olunur.»

Hazret-i Peygamber, kâfirlerin memleketinde Nevruz ile Mihrican tutmayı menediyor. Bunlar, putperest yerlerin yortularını İslâm diyarına getiriyorlar. Nerden nereye?

Hülâsa İslâmiyet, tabiatı icabı, övünmeye, kibirlenmeye ve —daha fazla kızışınca— parçalanmaya ve Allah korusun kîtâle kadar giden, ayrılıp sivrilmeyi, hiç sevmez.

İrk olarak sivrilmekten her millet —hattâ kendilerini sevmek her müslümanın dindarlık borcu olan— Arap kavmi¹⁰⁰ bile, şiddetle men

⁹⁹. Nevruz ve Mihrican : İran mecûsîlerinin Nisan ve Temmuz aylarına rastlayan iki büyük bayramı.

¹⁰⁰. Sevilecek olan Araplar, tabii ki, müslüman ve muttaki olanlardır. Yoksa bugünkülerin çoğu gibi, ırkçı, sosyalist, dinsiz veya batıcı sosyetik züppe Araplar değil. Esasen baştan beri merhum Ahmed Naim Bey de bunu anlatıyor. Fakat biz de tekrar teyid etmekten kendimizi alamadık.

edilmişlerdir. Bu husustaki şeriat hitap ve yasaklarına da ilk olarak Arap kavmi muhâtap olmuştur.

Arap taraftarlığı meselesi

Bu münasebetle şunu da söyleyelim ki, Türkçüler, öğrenebildikleri ve Arapları medheden bazı hadis-i şeriflerde, bir ırk taraftarlığı mânası bulmaya çalışıyorlar.

Böyle bir hatâya düşmelerinin sebebi, Peygamber efendimizin, herkese hakkını vermek hususunda gösterdikleri akılları şaşırtacak olgunluk ve inceliği görememiş olmalarıdır. Bu gibi inceliklerin farkında olmayanlar, o hadis-i şeriflerin yerini ve söyleniş sebebini araştırmadan —maşrikî olduklarına göre tâbir câiz ise— mal bulmuş mıgribîye dönüyorlar.

İş hakikaten onların dediği gibi ise, buraya kadar verdiğimiz âyet ve hadislerin kime söylendiği sorulmaz mı?

Peygamber efendimiz, asr-ı saadetlerinde İslâm dinine hizmet için canlarını, mallarını, kavim ve ırk gayretlerini feda eden, ezen, yok eden o mübârek milleti lâayık oldukları şekilde medhettiği gibi, kendi vefatından sonra İslâm'a girecek olan başka milletleri de övmüştür.

Aynı Arap kavminin içinde, İslâmiyet'e düşmanlık gösteren kabileleri kötülemiş, onlara beddua etmiştir.

Bunlar gösteriyor ki, ne medhi ne de zemi kavmiyet düşüncesiyle değildir.

Âleme bu güzel şeriatı, bunca fedakârlıklarla tebliğ eden Resûl-i Kerîm'in yüceliği, her halde böyle basit ve aşağı şeylerle övünmekten çok uzaktır.

Bu sebeple biz müslümanlar, Arapları sevdiğimiz gibi, dine hizmette onları takip eden diğer milletleri de severiz.

Arapları neden severiz?

Müslüman milletlerin hepsini severiz. Fakat Arap kavmini, dinde ilk oluşları, Hazret-i Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme yakınlıkları, lisanlarının Kur'an dili olması, İslâm nimetini eriş-tirdikleri bütün müslümanların velinimetleri oldukları için hepsinden, hattâ kendi kavmimizden ziyade severiz.

Buna dair birkaç hadis gösterelim:

Hâkim, Taberânî ve Beyhakî'de Ebû Hureyre'den rivayet olunan:

«Arap kavmini üç şeyden dolayı seviniz. Ben Arabîyim. Kur'an Arabîdir. Cennettekilerin lisanı da Arabîdir.»

Hâkim'de Enes'den rivayet olunan:

«Arab'a muhabbet iman, onlara buğz etmek ise nifak alâmetidir.»

Beyhakî'de Ömer'den rivayet olunan:

«Kimler ki Arab'a söverler, onlar müşriklerdir.»

Taberânî'de Enes'den rivayet olunan:

«Kureyş'e muhabbet imandır. Onlara buğz ise küfürdür. Arab'a muhabbet imandır, buğz kü-

fürdür. Her kim Arab'ı severse beni sevmiş, her kim Arab'a buğz ederse bana buğz etmiş olur.»

Teberânî'de Enes'den rivayet olunan:

«Benî Hâşim ile Ensâr'a buğz küfürdür. Arab'a buğz nifaktır.»

Ebû Ya'lâ el-Mavsîlî'de Câbir'den rivayet olunan:

«Arab zelil olursa, İslâm zelil olur.»

Hadis-i şerifleri bu hususta misaldir.

Arab'a muhabbet ırkından değil

Yine tekrar edelim. Yukarıdaki hadislerde ve benzerlerinde bildirilen, Arab'a muhabbet göstermenin lüzumu, o ırkın kendine has bir özelliğinden değil, Peygamber efendimizin onların arasından çıkması ve bütün müslüman milletler üzerinde bir velinimetlik hakkını taşımalarından dolayıdır.

Onlara ve bilhassa Kureyş'e, Muhâcirîn'e, Ensâr'a ve Hâşimoğulları'na olan muhabbet, İslâm'ın kuruluş yıllarındaki hizmetlerinden dolaydır. Bunu da inkâr eden kimse bulunmaz.

Nitekim bunun böyle olduğunu daha açık olarak gösteren başka hadisler de vardır:

Beyhakî'de İbni Ömer'den rivayet olunan:

«Her kim Arab'ı severse, bana olan muhabbeti dolayısıyla sever.»

Ebuşşeyh'de İbni Abbas'tan rivayet olunan:

«Her kim Arab'a muhabbet ederse, o beni hakikaten sevendir.»

Hadisleri gibi.

Bir gün Hazret-i Resûl-i Ekrem, Selman-ı Fârisî'ye:

«Ey Selman, bana buğz edip de dininden çıkmayasın» buyurdular.

Hazret-i Selman, telâş ile:

«Bu nasıl olur?» diye sorunca:

«Arab'a buğz edip de o yolda bana buğz etmekle» cevabını almış.

Arap, ırkıyla övünemez

Arap kavminin yukarıda sayıldığı üzere, Peygamber'in içlerinden çıkmış olması ve İslâm'ın kuruluşuna yaptıkları hizmetler dolayısıyla, fazilet ve meziyeti bu derecede tanınmış iken —geçen âyet ve hadislerden anlaşıldığı gibi— yine de hasep nesep ile övünmesine ve diğer kavimlere minnet yüklemesine hak tanınmamıştır.

Bir kere Hazret-i Resûl'ün huzurunda Arap olmayan kavimlerin bahsi geçmiş; şöyle buyurmuşlar:

«Ben onlara (veya onların bazısına), size ettiğimden daha fazla itimat ederim.»

Hadisi, Tirmizî'de Ebû Hureyre rivayet etmektedir.

İranlıların faziletine dair de Hâkim, tarihinde yine Ebû Hureyre'den şu hadisi rivayet etmektedir:

«İnsanların içinde İslâm'dan en çok nasibi olan ehl-i Fars'tır.»

İslâm tarihi de buna şahittir.

Gerek bütün Arap olmayan kavimlerin ve gerek İranlıların medhine dair olan diğer hadisler de gösteriyor ki, şeriat nazarında, kavimlerin övülmesi ve sevilmesi için ölçü, onların ilimleri, imanları ve İslâm topluluğuna olan hizmetleridir. Nitekim fertler için de böyledir...

«Ben Arab'ım» hadisi var mı?

Geriye Nüzhet Sabit Bey'in sualinin bir cihe-ti kalıyor. O da «Ben Arab'ım ve benden daha Arabî yoktur» hadis-i şerifine dairdir.

Bu hadis, Sünen ve Mu'cemât'ta mevcuttur. Taberânî'de Ebû Said Hudrî'den rivayet olunuyor.

Yalnız, bu hadisi bugün ağızlarda dolaştıranlar, başka bir maksada âlet edinmek üzere, eksik naklediyorlar.

Bînamaza:

«Niçin namaz kılmıyorsun» demişler.

«Lâ takrabü's salâte¹⁰¹... âyeti namaza mâni oluyor» demiş.

«Âyetin alt tarafını¹⁰² niye okumuyorsun» dediklerinde ise:

¹⁰¹. «Namaza yaklaşmayınız» yani «Namaz kılmayınız» demektir.

¹⁰². Mevzûbahs olan Nisâ sûresinin 43. âyetidir. Âyetin devamı: «Sarhoşken ayılınca kadar ve cünüpken gusl edinceye kadar» meâlinedir.

«Ben Mekke hâfızı değilim» cevabını vermiş.

Bu hadis-i şerif ile Türkçülere destek olmak isteyenler de her halde «Mekke hâfızı» değil.

Hadisin aslı şöyledir:

«Ben Arabın en fasîhiyim. Beni Kureyş doğurdu. Sa'd b. Bekr oğulları içinde büyüdüm. Artık bana lahn nereden gelecek?»

Hadisteki «a'rebü'l Arab» sözü «Arabın en fasîhi, en güzel ve düzgün konuşanı» demektir. «Lahn» de, Arap lisânına aykırı hatâ yapmaktır.

Mâlumdur ki, Hazret-i Peygamber'in kabilesi olan Kureyş ile sütanasının kabilesi olan Sa'd b. Bekr oğulları, Arabın en fasîh konuşan kabileleri idi.

Şu halde bu hadis-i şerifin mânası, kavim ve kabile ile övünmek değildir. Maksat, Hazret-i Peygamber'in ağzından lisâna aykırı bir hatâ çıkmayacağını beyandan ibarettir.

Neseple haseple iftihar nerde, Resûl-i Ekrem'in dünya ve âhiretteki yüce makamı nerde?

«Ben kıyâmet gününde Âdem oğullarının efendisiyim; lâkin övünecek bir şey yok. Livâ-ül Hamd elimdedir; bunda da övünecek bir şey yok. O gün Âdem'den itibaren bütün peygamberler Livâ-ül Hamd'in altındadır. Ben ilk şefaatiçiğim ve şefaati kabul olunacak ilk kimseyim. Bunda da övünecek bir şey yok.»

Ve:

«Ben resullerin serdarıyım. Bunda övünecek bir şey yok. Ben nebîlerin sonuncusuyum bunda da övünecek bir şey yok.»

Buyuran Hazret-i Hâtem-ül Enbiyâ efendimizin, sırf bâzı hakikatleri açıklamak için mübârek zatları hakkında söylemiş oldukları bu gibi sözleri, İslâm'ın zıddına bâzı şeylere âlet etmek, her halde hoş bir şey olmasa gerektir.

BİRİNCİ KİTAP

İKİNCİ KISIM

ARAP İTTİHAD
KULÜBÜNÜ TENKİT

Babanzâde
Ahmed Naim Bey

F.: 8

Ahmed Naim Bey'in ilk yazısı:¹

ARAP KARDEŞLERİMİZE BİR NASİHATİMİZ

Hem size, hem lisânınıza olan büyük sevgisi, kendisini tanıyanların hepsince bilinen; ilâhî emir ve nehiylerin tercümanı olan o mübârek lisâna aşkı ve Kur'an lisânı ile konuşan o kavme hürmeti, mukaddes bir dinî vazife bilen bu muharririn, aşağıdaki sözlerini rica ederim dinleyiniz. Akıl ve mantığa uygun ise kabul buyurup, hikmete aykırı ise reddediniz:

Bir ay oluyor ki, istibdat yıkıldı. Kanun-u Esâsî ilân edildi. Hürriyetin hâtır ü hayâle gelmeyen tecellileri arz-ı dîdâr etti. İstenildiği gibi yazı yazılıyor. İstenildiği gibi toplanılıyor. Cemiyetler teşekkül etti. Kulüpler açıldı. İttihat ve terakki fikirleri ortaya sürüldü.

Bu olanların her biri, zulm ü istibdâdın menhus binasını yıkan birer top sesi gibi bana sürur ve sevinç veriyor. Ruhumu kalıbına sığmayacak kadar yükseltiyor. (...) Atılacak her adımın bir saadet karargâhı, varılacak her merhalenin bir muvaffakiyet menzili olacağını müjdeliyor.

1. Bu yazı «İttifak» gazetesinin 17 Ağustos 1324/30 Ağustos 1908 tarihli 14. sayısında çıkmıştır.

Lâkin bu neşe veren sevinç fezâsında bir ufacık leke, belki her göze görünmez siyah bir nokta dünden beri zihnimi işgal ediyor.

İstanbul'daki Arap kardeşlerimizin, bir «Arap Kulübü» tesis etmek fikrine düştüklerini, burada bulunan Arapların bir deftere kaydedilmekte olduklarını duyunca —ne yalan söyleyeyim— neş'em kaçtı.

Bu tasavvurun mâsumâne, terakkîperverâne bir maksada istinat ettiğinde şüphem yok. Hattâ bunda bir kötü niyet şüphesi görmekten bile Allah'a sığınırım. Fakat ne kadar hâlis, ne kadar iyi niyetle olursa olsun, Cemiyet'in ünvanına bir «Arap» vasfının ilâvesi, İslâm câmiası düşünülerek bakılırsa biraz nâhoş değil midir? Biraz uzak görüşlü olanların nazarında, bu yapılan, İslâm kardeşliğinin en ziyade takviye edileceği bir zamanda, bir ayrılık başlangıcı gibi görünmez mi?

Ey kardeşler! İhtimal ki benim bu ürkekliği-mi, bu korkumu biraz mübâlâğalı bulursunuz. Ben ise, bu cemiyeti bu nam ile kuranları, her türlü fesatçı garazlardan, bütün gönlümle tenzih etmekle beraber, bu ünvanın kalbime verdiği dehşeti tasvirden, lisan ve kalemimi âciz görürüm.

İnsaf ediniz. Biz bugün gayrimüslim vatandaşlarımızı Osmanlı bayrağı altında toplamaya çalışıyoruz. Tanışalım, barışalım, sevişelim, diye onları âgûşumuza alıyoruz. Ecnebilere bile kendimizi sevdirmeye gayret ediyoruz. Böyle bir sırada, müslüman kardeşlerimizin İslâm arasındaki birliğe aykırı bir mânâ hissettiren bir nâm altında toplanmak gibi cefâlarına tahammül edebilir miyiz?

Tahammül etsek bile, o canımızdan muazzez bil-
diğimiz, iki dünya saadetine yegâne vesilemiz o-
lan dinimizce mes'ul olmaz mıyız?

Yâhu! Araplık, Acemlik, Türklük, Kürdlük, Arnavutluk, Lâzlık, Çerkeslik gibi mevhum fara-
ziyeler hükümden sâkıt olalı bin üçyüz elli sene
geçti. Resûl-i Ekrem efendimiz nesep ile övün-
meyi, kavimler arasındaki üstünlük meselesini,
yokluk derecesine indirdi. Bunları câhiliye âdet-
lerinden sayarak tamamen reddetti. Üstünlük ve
ilerilik, artık hasep nesepte veya kavim kabiledede
değil, ilim ve takvâda, ahlâk güzelliği ve fazilet-
te kaldı. Bir Habeşli esir olan Bilâl'in önüne, hâ-
lis Arap olan Aşhab'dan kaç kişi geçebilir. Sü-
heyb-i Rûmî ile Selmân-ı Fârisî'nin derecesine En-
sâr'dan kaç kişi varabilir.

Din-i İslâm üstünlük ve farklılık iddialarının
binasını, yıldırım gibi «Ve kûnû»² nidâsı ile te-
melinden yıktı. Onun yerine «Ve cealnâ küm...»³
ilâhî fermanı ile, insanlar arasında, tanışmak, ba-
rışmak esaslarını kurdu. Müslümanları «İnne-
mel...»⁴ âyet-i kerimesi ile nesep kardeşliğinden
daha kuvvetli bir kardeşlikle birbirine bağladı.
Müslüman olmayanları «Lehüm...»⁵ esas kaidesi
ile hukukta eşitlik rütbesine yüceltti.

2. Hadis-i şerif meâli : «Ey Allah'ın kulları, kar-
deş olunuz.» (A. N.)

3. Âyet-i kerime meâli : «Sonra da tanışasınız, bi-
lişesiniz diye sizi şuûb ve kabâile taksim etti.» (A.N.)

4. Âyet-i kerime meâli : «Müminler ancak kardeş-
tir, başka bir şey değil.» A. N.)

5. «Bizim faydalandığımızdan onlar da faydala-
nır; bizim mükellef olduğumuzla onlar da mükellef olur-
lar.» (A. N.)

Bu hisler ve bu kaideler, Hulefâ-yı Râşidîn⁶ devrinde, İslâm âleminde, gereği gibi hüküm sürüyordu. Bu sebeple muvaffakiyetler, bir şimşek sür'atıyla birbirini takip edip durdu. Göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman içinde, asırlara muhtaç olan büyük inkılâplar yapıldı. İnsanlık âlemine, hayâl bile edemiyeceği, yüksek faydalar temin edildi.

Fakat sonraları bu hikmetler ve bu yüce şer'î maksatlar, birtakım emel ve menfaatler için fedâ edildi, kavim asabiyeti⁷ tekrar geri geldi.

İslâm tarihi sayfalarını açın da bakın! Emevî devletini değiştiren Araplık asabiyeti olmuştur. Abbasî hilâfetini zayıflatan Acemlik asabiyeti ve mahveden Türklük asabiyetidir... Çeşitli inkılâpların bir garâbetler meşheri olan bu tarihin her hangi sahifesini açsanız, görürsünüz ki, ırkçılık müslümanları parçalamıştır. Kardeşliğe karşı düşmanlık, birliğe karşı ayrılık esaslarını getirmiştir.

Eşitsizliğin ilk temel taşını atan ırkçılık olmuştur. Bu asabiyet eşitsizliği, eşitsizlik de zulmü doğurdu. Zulüm bizi medeniyetten mahrum etti. Medeniyetsizlik ise bizi medenî olan diğer kavimlere esir kıldı. Hepimizin bildiği, gördüğü zillet derekesine düşürdü.

Bizi bundan sonra bu aşağılıktan yükseltecek, terakkinin tepesine eristirecek olan ittihaddır.

⁶. Hulefâ-yı Râşidîn : Kâmil ve reşid olan ilk dört halife : Ebûbekr, Ömer, Osman ve Ali (radiyallâhu anhum) hazretleri.

⁷. Kendi ırk, kabile veya sülâlesine şiddetle taraftar olmak.

Biz bugün, elele tutuşmakla, yekdiğerimizi kucaklamakla iktifâ etmiyeceğiz. Birbirimizle kaynaşarak, ayrılmaz ve ebediyyen anlaşmış bir tek beden olacağız.

Bu sözleri biraz dik buluyorsunuz. İhtimal ki de lüzumsuz bir yaygara gibi telâkki ediyorsunuz. Fakat benim, müminlerin kardeşliği ve müslüman kalblerin birliği için ne kadar gayur bir kalbim olduğunu bilerseniz, kalemimi zaptetmek için ne kadar cehd sarfettiğimi teslim edersiniz. Ayrılıktan, nifaktan o kadar korkar, yılarım ki, bunların gölgesi, hattâ sözü bile ruhumu esâsından sarsmaya kâfi gelir.

Kardeşler! Siz vaktiyle bütün müslüman kavimlerin ilimde, takvâda, fazilette, dinde, tevhid ve ittihadta, rehberi idiniz. Medeniyette ise üstadlık meziyetini dünya milletlerinin hiçbirine terketmiyordunuz. Kalbleri birleştirmede ve kardeşliği kuvvetlendirmede, herkes sizi hidâyet meş'alesini çekerken görüyordu.

Şimdiden sonra da şikak ve nifakta, birliği dağıtmakta, öne geçmek günahından sakınıınız. Müslüman kalblerin müteveccih olduğu noktayı hep görüyorsunuz. Cemaatin kime uyduğunu biliyorsunuz. İşte o cemaatten ayrılmayınız. Cemaatten bir karış ayrılanın «câhiliye ölümü ile öleceğini» elbette unutmamışsınızdır.

Öyle ise, toplanma maksadınız her ne olursa, onu Arap kavmine hasretmeyiniz; diğer müslüman kardeşlerinizi de buna ortak ediniz. Onların sizden öğreneceği varsa, sizin de onlar-

dan öğreneceğiniz çok Şeyler vardır. Teşkil edeceğiniz «Kulüp» cilveg h-ı ittihâd-ı kulûb olsun.

Din nasihatten ibarettir. S z m n ağırlığı, doğruluğuna bahşolunur, zannederim. Söylemek benden, yanlış değilse dinlemek sizden.

Ahmed Naim

Mehmed Emin Bey'in cevabı:⁸

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ

Gazetenizin dünkü nüshasında «Ahmed Naim» imzasıyla dercolunan nasihat-âميز makaleyi okuyunca, buraya bazı mütâlaalar dercederek, insaf sahiplerinin nazar-ı dikkatlerini celbetmekten kendimi alamadım:

Devr-i istibdat yıkılınca «Arap» İzzet nakaratı dillerde yayılmaya ve gûya Araplar tarafından sâbık hükûmete bir mebus takdim olunmuş gibi, bu nakarat her bir Arabın yüzüne bir azar sillesi gibi tevcih olunmaya başlandı. Sanki burada bulunan Arapların hepsi bu adam tarafından himâye edilmiş gibi, dairelerdeki Arap memurlara yol verilmeye veya hiç olmazsa surat asılmaya başlandı. Bunu duyarak üzülyordum.

İzzet'in hiyâneti herkese şâmildir. Fakat bu zarar, zanneder misiniz ki, her tarafa eşit olarak yayılmıştır.

Hayır! Mâhut İzzet'in vatani olan Suriye kıtasını yakından tetkik ediniz. Valilerin cümlesi verdiği emirlerden çıkmaz, mutasarrıflıkları bende-

8. Bu yazı «İttifak» gazetesinin 19 Ağustos 1324/1 Eylül 1908 tarihli 16. sayısında çıkmıştır.

gânından başkasına verilmez, kaymakamlıklara akrabasından (...) başka kimse tâyin olunmaz. Bu suretle o kıtanın her tarafına yayılmış olan bu memurların irtikâp ettikleri mezâlimin her bir sahifesi cidden hazin ve çirkindir.

(Bu memurların yaptıkları sayıldıktan sonra...)

Zulümlerin devam edip gitmesi bu kıtayı bir mâtemhâneye çevirmişti. Artık böyle bir zulüm ve itisâfın ağır yükü altında inleye inleye ezilen ahalinin şimdiki sevinci, azıcık bir mülâhaza ile tasavvur olunabilir...

.....

Âdî ve sâde bir hikâyeyi size nakledeyim:

Bir gün Babıâli caddesinden iniyordum. Kıtâb-ı hürriyetin hiçbir sahifesine sığmayan bâzı müstekreh resimleri seyredip dururken, mahallî elbise ile iki Arap, satıcılardan birisine yanaştılar. Resimleri seyre daldılar. Satıcı gûya mal bulmuş gibi, hemen gazetenin birini kaldırıp, bunlara takdim etmeye, alay ve hakaretle birkaç söz sarfetmeye başladı. Bunu görünce niye yalan söyleyeyim kavmiyet damarıma dokunduğu için çok müteessir oldum.

Bir tesâdüf daha:

«Kundak soktu» diye geçenlerde bir Mekkelî yakalanmış, fakat ertesi gün suçsuzluğu anlaşılarak bırakılmıştı. Bu Mekkelî, bir cemm-i gafir tarafından çeşitli şetm ü tahkir ile bir karakola getirilirken, yolda bir Arap polise rastlamışlar. Polise «Ebul Huda'nın adamıdır» diye hemen hü-

cum edilmişse de her nasılsa tecavüzden kurtulmuş...

Öyle bir hal ki, «Araplık» hakaret ve hücum için kâfi sayılıyor.

Hadi bunlara birtakım avâmın hareketleridir diyelim. Ya gazetelerin her gün ayrılığa sebep olacak şekilde yazdıkları cümlelere ne diyelim?

(Bazı gazetelerden örnek verilerek, yazılanların yanlış ve bölücü olduğu anlatıldıktan sonra...)

Buraya kadar dermeyen olunan izahatta gösterildiği veçhile mâdemki bütün kavim hedef alınıyor; şu halde, hukukunu korumak ve lâayık olmadığı tahkirleri reddetmek için teşkil olunan bu kulübün vücuduna lüzum vardır zannederim. Hem daha garibi var: Diğer kavimler, kendi adlarıyla kulüpler kuruyor, bundan hâsıl olan teessür niçin ötekilerde hâsıl olmuyor?

Hülâsa hulûs ve hiss-i âlînize karşı teşekkür ederim. Yalnız, Arap Kulübü'ne itiraz etmeden evvel, yukarıda bir nebzesini arzettiğim hallerin tashihini lûtfetmek ve ondan sonra bir kulüp tesisinin müsavat gözetmek şartıyla zâid olduğunu söylemek lâzım gelmez mi idi?

Mehmed Emin

İTTİFAK GAZETESİNİN İLÂVESİ*

İşbu mütâlaalar ile Ahmed Naim Bey'in esas fikri arasında tam bir uygunluk vardır. (...) Yalnız şu kadar bir şey söyleyelim:

Şimdiye kadar matbuat sahifelerinde görülen münasebetsiz târizleri bütün matbuata isnat etmemelidir. Bunları yazanlar muharrirlerin birtakım avam takımıdır ki, her kavimde nümûneleri eksik olmaz. Ve hiçbir vakitte fikirleri delil sayılmaz.

Necip Arap kavmi, Türklerin muktedâsıdır. Onlara karşı ruhumuzda derin bir tâzim hissi vardır...

*. «İttifak»ın 16. sayısında, Mehmed Emin Bey'in yazısından sonra derc olunmuştur.

OSMANLI - ARAP KARDEŞLİK CEMİYETİNİN AÇIKLAMASI VE İLÂNI¹⁰

Mûteber gazetenizin dünkü nüshasında «Arap Kardeşlerimize Nasihatımız» ünvanı altında Ahmed Naim imzasıyla çıkan makale mütâlaa olundu. Ahmed Naim Beyefendinin Arap kavmine ve lisânına karşı ibraz buyurdukları dindarca hissiyata arz-ı teşekkürle beraber, kurulmakta olan «Arap Kulübü» hakkındaki mütâlaalarına karşı bazı ifadelerde bulunmak istiyoruz. (...) Bu cemiyetin teessüsünden maksat Ahmed Naim Beyefendinin hatırlarına gelen ve endişe ettikleri şekilde, İslâm câmiasını veya bütün Arapların dayanağı olan Osmanlı câmiasını —Allah göstermesin— parçalanmaya değil...

(Aksine, bütün unsurları Osmanlı bayrağı altında birleştirmek, aradaki anlaşmazlıkları gidermek ve Kanun-u Esâsî'nin Arap kıtalarında tatbikine yardımcı olmak için, cins ve mezhep ayırmadan bütün Araplara açık olarak kurulduğu...)

Cemiyet'in ilk defa olarak yapılacak olan

¹⁰. «İttifak» ın 16. sayısında «İttifak Gazetesinin ilâvesi» yazısının altındadır.

toplantısına (...) Ahmed Naim Beyefendinin de şeref vermesini ve hâsıl edecekleri yakın ilim ile idare-i lisan eylemelerini rica eyleriz.

Cem'iiyet-ül Ehâ-il Arabiyy-il Osmânî

Kanun-u Esâsî dairesinde Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyet-i muhtemeresine yardım ve bütün Osmanlılar arasında sevgi bağlarının kuvvetlenmesine hizmet etmek üzere «Uhuvvet-i Arabiyye-i Osmâniyye» nâmı altında teessüs eden cemiyet için bir idare meclisi seçilmesi karar altına alınmış olduğundan, Dersaadet'te bulunan ve Devlet-i Aliyye teb'ası bulunan bütün Arapların işbu Ağustos ayının 20 nci Çarşamba günü Beyoğlu'nda Doğruiyol'da kâin Varyete Salonu'na alafranga saat birde teşrif eylemeleri mütemennâdır.

Ahmed Naim Bey'in ikinci yazısı:¹¹

ARAP İTTİHAD KULÜBÜ

Mehmed Emin Bey'e

«İttifak» ta cevap olmak üzere münderiç dünkü edibâne makaleleriyle «Osmanlı Arap Kardeşlik Cemiyeti» nin mütâlaanâmesini okudum. «Efrâd-ı Araptan İsa» imzasıyla da ayrıca bir mektup aldım.

(İlk makalesini, müslümanlar arasındaki en küçük ayrılıktan müteessir olan bir mümin olarak hâlisane kaleme aldığı, Arap İzzet'e ve Ebul Huda'ya gösterilen düşmanlığın, Arap oldukları için değil, kötülükleri yüzünden olduğu; câhil gazetecilerin yazdıklarına aldırmamak gerektiği...)

Bu iki kavim, diğer müslüman kavimler gibi birbirine o kadar karışmış ve anlaşmıştır ki, bugünkü meşrutiyet devrinde Arabın mebusu Türk, Türkün mebusu Arap olmasında hiçbir kimse garabet görmez. Türk mebusunun Meclis'te reyi ne kuvvette ise, Arap mebusunun da reyi o kuvvet-

¹¹. Bu yazı «İttifak» gazetesinin 20 Ağustos 1324 /2 Eylül 1908 tarihli 17. sayısında çıkmıştır.

tedir. İstibdat devrinde bile böyle bir ayrılık kim-
senin hayâline uğramamıştı. Türkler İslâm'ın kur-
tarıcı dairesine gireli bin sene oluyor. O zaman-
dan beridir «Türklük» fikri de «Araplık» fikri gibi
«İslâmiyet» fikrinden katiyen ayrılmamıştır.

Türkler, Arapları daima üstad, Araplar Türk-
leri kendilerine kuvvetli yardımcı bilmişlerdir.
Türk Arapsız edememiş, Arap Türksüz yaşama-
mıştır. Her müslümanın kalbinin derinliklerindeki
muhabbet hissi de bu hakikati teyid eder. Ümme-
tin asıl fikri budur. Yoksa herze savuran her mu-
harririn sözünü senet ittihaz edersek halimiz ne-
ye varır?

.....

Cemiyetin adına itiraz etmiştim. Evvelki iti-
razım İslâm câması bakımından idi. Şimdi ise
(Cemiyete gayri müslim Araplar da alınacağına
göre) Osmanlı câması bakımından aynı itirazda
bulunuyorum.

Âcizâne fikrime göre «Osmanlı Kardeşlik Ce-
miyeti» adı, maksada aynı derecede hizmet ettik-
ten başka her türlü yanlış anlamayı da izâle eder.
Gerçi Arnavutların kavmiyet adı altında bir
kulüp teşkil ettiklerini, sonradan haber aldım. Fa-
kat bu hal dâvâmızın rengini değiştirmez. Size
söylediğim sözleri, onlara da söylerim.

Şurasını da bilmelisiniz ki, her iki kulübün
varlığından aynı anda haberdar olaydım, yine en
evvel sizinle dertleşirdim. Zira siz İslâm kavim-
lerinin önderisiniz. Bütün müslümanlar size bakar-
lar. Osmanlı birliğini kuvvetlendirecek yine siz-

siniz. Millî birlik uğrunda, kavim ve ırk asabiye-
tini terketmek faziletini gösteriniz. Esasen ırk ve
kavim fikrinden uzak olan bu cemiyetinizin, a-
dında bu kadarcık olsun değişiklik yapmanızı siz-
den yine rica ederim. Eskiden beri olduğu gibi
bugün de bu hususta rehber siz olunuz. Diğer-
lerine fedakârlık dersini önce siz veriniz.

(Açılış toplantısına gelemeyeceği kendi ye-
rine Sâmi Bey'in gideceği...)

Ahmed Naim

Ahmed Naim Bey'in bir mektuba cevabı:¹²

«EFRÂD-I ARAPTAN İSA» İMZALI MEKTUP SAHİBİNE

İltifatınıza teşekkür ederim. Mehmed Emin Bey'e cevabım, size de cevaptır. Bir gazetede ki, altına «Hâin Arap» yazılmış şenî resim, ressamının şenâatinden, hamiyetsizliğinden başka bir şeye delâlet etmez.

«O cemaatten ayrılmayınız...» derken, kasdettiğim cemaat, müslümanlara göre, İslâm cemaatidir. Gayri müslimlere göre ise Osmanlı millettir. Tabîdir ki, cemaat müslim ise, Hilâfet-i Kübra-yı Osmaniye'ye, değil ise Saltanat-ı Osmaniye'ye iktidâ eder. Maksudım pek açık idi. Müphem addedilmesine şaşarım. O makalenin sonundaki fikirlerim «Yed...»¹³, «Men fereka...»¹⁴, «Men fârik...»¹⁵ gibi, cemaatle bulunmayı emreden, ayrılıktan nehyeden sayısız ve mâlum hadis-i şerifleri hatırlatmaktan ibaret idi.

Ahmed Naim

12. «İttifak»ın 17. sayısında «Arap İttihad Kulübü» yazısının altındadır.

13. «Allah'ın eli (yardımı) cemaat ile beraberdir.» (A. N.)

14. «Ayrılığa çalışan bizden değildir.» (A. N.)

15. «Cemaatten bir karış ayrılan kimse, İslâm bağını boynundan atmış demektir.» (A. N.)

Ahmed Naim Bey'in yazarlardan ricası:¹⁶

BİLCÜMLE YAZI ARKADAŞLARIMIZ- DAN BİR RİCA

Pazar gününden beri «İttifak» sütunlarında kavmiyet ve asabiyet hakkında deveran eden müsâhabeyi lûtfen kemâl-i dikkatle okuyun. İhtiyatsız, münâsebetsiz neşriyatın sonunun neye vardığına nazar-ı ibretle bakınız.

«Feyz-i Hürriyet» in geçenlerde Kürdler hakkındaki makalesine de bir a'cûbe-i tahrir olmak üzere bir kere göz gezdiriniz. Bu gibi beyinsiz, hissiz, câhil muharrirlerin neşriyatına karşı, zihinleri teskine çalışmak bütün muharrir arkadaşlarımızın vazifesidir. «Bu gazete sürümsüzdür, ehemmiyeti yoktur, tesiri mahduttur» diye sükût etmeyiniz.

(...) Zira bugünkü günde matbuat hem halkın, hem hükûmetin rehberi, üstâdıdır. Milletin vekilleri toplanıncaya kadar da bu satvet ve şevketi devam edip gidecektir. Binaenaleyh ihtiyarî iztiharî bu kadar ağır bir mesuliyet altına giren bir heyetin, mesuliyeti derecesinde bir faaliyetle çalışması vâciptir.

Ahmed Naim

¹⁶. «İttifak» in 17. sayısında «Efrâd-ı Araptan İsa'ya cevap» in altındadır.

AÇILIŞ HABERİ¹⁷

20 Ağustos 1324 / 2 Eylül 1908'de yapılan «Uhuvvet-i Arabiyye-i Osmaniyye» Cemiyetinin açılışına «İttifak» gazetesi adına, gazetenin sahibi Sâmiî Bey gitmiş ve ertesi günkü gazetede intibâlarını yazmıştır.

Bu yazıda, önce Ahmed Naim Bey ile Mehmed Emin Bey arasındaki yazılardan bahsedildikten sonra, toplantıya geçilmekte, yapılan konuşmalar ve seçim anlatılmaktadır. Toplantıda, Sâmiî Bey de hazır bulunanlara takdim olunmuş ve bir konuşma yapmıştır.

Toplantının sonunda, hürriyetten ve Türk Arap kardeşliğinden bahseden Arapça bir kaside okunmuş; gazete bu kasidenin aslını ve tercümesini dercetmiştir.

İki beytinin tercümesi:

«Ey Arap kavm-i güzîni! Türk bayrağına karşı öteden beri muhâfaza edegeldiğiniz ahidlerinizi ve yeminlerinizi tecdid ediniz...»

«En sonra, meşrutîyet ve meşveret hükûme-

17. Bu haber «İttifak» gazetesinin 21 Ağustos 1324/3 Eylül 1908 tarihli 18. sayısında gâyet tafsilâtli olarak verilmiştir. Buraya hûlasa edilerek alındı.

tinin padişahı olan Sultan Abdülhamid Han hazretleri yaşasın, sözü ile, hatm-i kelâm edelim.»¹⁸

18. İkinci Meşrutiyet 10 Temmuz 1324/23 Temmuz 1908'de ilân edilmişti. Kasım ve Aralık aylarında seçimler yapılarak 17 Aralık 1908'de Meclisler açılmıştır. Meşrutiyetin ilânından — 31 Mart 1325/13 Nisan 1909 vak'ası neticesinde — tahttan, 27 Nisan 1909'da indirilişine kadar, halkın ve mebusların, umûmiyetle, Sultan Abdülhamid'e karşı davranışları, saygılıdır. Halk, sarayının önünde ve Cuma selâmlık merâsimlerinde, kendisini candan alkışlamakta, mebuslar ise davetlerine ve ziyâretine giderek elini öpmektedirler. Sultan da «Meşrutiyet padişahlığı»nı benimsemiştir. Bu sıralarda «istibdat devri»nden bahsedenler, Sultan'ın şahsını bu ithamdan hâriç tutuyorlardı.

Bu umûmî davranışın aksine olarak, fikirleri bulandıran ve sonunda işi bir felâkete itenlerin kimlikleri ve bunların teşvikçileri ayrıca tetkik edilmelidir.

İKİNCİ KİTAP

İSLÂMLAŞMAK VE
IRK—MİLLİYET
CEREYANLARI

Said Halim Paşa

SAİD HALİM PAŞA HAYATI VE ESERLERİ

Said Halim Paşa 1863 yılında Kahire'de doğdu. Babası Osmanlı devleti vezirlerinden Halim Paşa ve dedesi eski Mısır vâlisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'dır.

Hususî hocalardan Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce öğrendikten sonra İsviçre'ye giderek Üniversitede beş sene okudu. Yüksek tahsilini ikmâl edince İstanbul'a geldi. İslâm âleminin, Osmanlı hilâfet ve saltanatı etrafında toplanması fikrinde idi. Bütün hayatını bu yolda geçirmiştir.

1888'de Şûrâ-yı Devlet âzâlığına tâyin olundu. 1900'de Rumeli Beylerbeyiliği pâyesi verildi. 1908'de Meşrutiyet'in ilânı sırasında Mısır'da bulunuyordu, İstanbul'a döndü.

Yeniköy Belediye Dairesi ve sonra da Cemiyet-i Umûmiyye-i Belediyeye ikinci reisliğine seçildi. 1909'da Ayan Meclisi âzâlığına, 1912'de Şûrâ-yı Devlet reisliğine getirildi.

1912 Trablusgarp savaşı sırasında, Sadrazam Said Paşa tarafından İtalya hükûmeti ile sulh görüşmesi yapmak üzere Lozan'a gönderildi.

Sadrazam Mahmud Şevket Paşa'nın zamanında, 1913'de ikinci defa olarak Şûrâ-yı Devlet

reisliğine, az sonra da Hâriciye nâzırlığına getirildi. Onun bir suikast ile öldürülmesi üzerine de 13 Haziran 1913'de Sadrazam nasb olundu.

Kurduğu kabinede hariciye vekilliğini de kendi üzerine aldı. Daha sonra kardeşi Abbas Halim Paşa da nafia vekili olarak aynı kabineye dahil olmuştur.

Bu sırada Balkan Harbi'nden mağlûp olarak çıkmış bulunuyorduk ve Edirne Bulgarların işgalinde idi. Harbin galiplerinin birbirine düşmesinden istifade edilerek şehir geri alındı. Bulgarlar çekilmeye mecbur oldular. Meriç nehri hudut olmak üzere, önce Bulgarlarla, daha sonra da Sırp ve Yunan hükûmetleri ile sulh yapıldı.

Bu buhranlı günlerdeki hizmetlerinin alâmeti olmak üzere Sadrazam Said Halim Paşa'ya «murrassa imtiyaz nişanı» verildi ve bir merasim yapılarak bizzat Padişah tarafından takıldı.

Balkan Harbi'nden sarsılarak çıkan Osmanlı Devleti zayıf düşmüştü. Hükûmet, büyük devletlerden yardım istiyor, sivil ve askerî sahalarda ıslâhat yapacak mütehassıslar çağırıyordu. Bu suretle maliye Fransızlar, donanma İngilizler ve kara ordusu Almanlardan celb edilen kalabalık heyetler vasıtasıyla düzeltilmeye çalışılıyordu.

1914'te Cihan Harbi zuhûr etti. «İttifak» ve «İtilâf» gruplarına ayrılmış bulunan devletler savaşmaya başladılar.

Hükûmet kuvvetli bir Avrupa devleti ile ittifak etmek arzusunda idi. Gerek kabine üyeleri ve gerekse aydınlar bu meselede ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı Almanya, diğer kısmı ise İngiltere

ve Fransa tarafına meyilli idiler. İttifak ihtiyacı, bilhassa Rusların, Türk toprakları üzerindeki ve daima ortaya sürdükleri emellerinden doğmakta idi.

Neticede pek karışık siyâsî oyunlardan sonra, Cihan Harbi'nin başlamasından birkaç ay önce Almanya ile «tedâfüî» bir anlaşma imzalandı.

Savaş başladıktan sonra anlaşmanın tedâfüî olmasına aldırmayan Almanlar, bizim de kendileri ile birlikte harbe katılmamızı istediler.

Said Halim Paşa'nın tarafsız kalmak hususundaki gayretleri fayda vermedi. Alman taraftarlarının başında gelen Enver Paşa derhal harbe girmek taraftarı idi.

İki Alman zırhlısı, Goben ve Breslav'ın İngiliz filosundan kaçarak Çanakkale'den içeri girmeleri ile başlayıp, daha sonra Karadeniz'e çıkarak Rus limanlarını bombardıman etmelerine kadar uzayan ve hâlâ içyüzü karanlık birtakım olaylar sonunda kendimizi harbin içinde bulduk.

Böyle bir emrivaki ile harbe itilmemiz üzerine Said Halim Paşa istifa etti. Fakat bütün vekillerin Yeniköy'deki yalısına giderek vazgeçmesi için ısrar etmeleri ve Padişah'ın kendisini davet edip, yanağından öperek kalmasını rica etmesi üzerine vazifesine devam etti.

Harbin sonunda harp mesulleri hakkında açılan Meclis tahkikatı sırasında verdiği ifadede: Bu hadiseden sonra da ilgili devletlere müracaat ettiğini ve vakayı olmamış kabul etmelerini istediğini, fakat faydası olmadığını anlatır.

Yine aynı yere verdiği cevaplarda: Kendisi-

ni kalmaya mecbur eden sebepleri ve böyle yapmaktan umduğu faydaları, sonunda ise çaresiz kalarak neden ayrıldığını izah eder.

1915 yılında önce uhdesinde bulundurduğu Hariciye vekilliğini bırakmaya zorladı ve bıraktı. Tamamen İttihat ve Terakki «Merkez-i Umûmî» sinden idare olunan hkmet işlerine dair kendisine bilgi verilmemeye başlandı. İttihatçı vekiller heyeti, kendilerinden saymadıkları Sadrazam'ı idareden uzak tutuyorlardı. En mühim harp kararları ondan habersiz alındı.

1917 yılı başında istif etti. Yerine Tal't Paşa sadrazam oldu.

Cihan Harbi, Almanya ve müttefiklerinin mağlbiyeti ile neticelenince Tal't Paşa kabinesi çekildi (8 Ekim 1918). Yerine İzzet Paşa ve kabinesi geçti. Mondros Mütarekesi imzalandı.

13 Kasım'da İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan harp gemileri İstanbul limanına girip Meclis binası ve Saray karşısına demirlediler. İzzet Paşa ekildi. Yeni kabineyi Tefik Paşa kurdu.

Meclis-i Mebusan'da harp mesul olarak Said Halim Paşa ve Tal't Paşa kabinelerinin yüce divana verilip muhakeme olunmaları istendi. Said Halim Paşa da, anayasa gereğince bir yüce divan kurularak kendilerinin alenen muhakeme olunmalarını isteyen bir yazı ile Meclise müracaat etti. Bu esnada yan Meclisindeki azalığı devam ediyordu.

Harbin kaybedilmesi zerine Talt, Enver ve Cemal Paşalarla, İttihatçı ileri gelenler yurt dışına ağmışlardı. Said Halim Paşa, bir yere gitmediği

gibi, böyle bir müracaatla muhâkeme edilmesini de istemiştir.

Bu iki kabineden memleket dahilinde kalmış olanların sorgusuna başlandı. Fakat Meclis dağıldığından dâva Örfî İdâre'ye geçti.

4 Mart 1919'da yeni kabineyi Ferit Paşa kurunca, takibat şiddetlendi. Said Halim ve Abbas Halim Paşalar da dahil, 67 kişi Bekirağa Bölüğü'ne kapatıldı. 27 Nisan'da Örfî İdâre mahkemesinde duruşmalara başlandı.

Fakat bu 67 mahpus, İngiliz kumandanlığının emri ile 28 Mayıs'ta hapishaneden alınarak alelacele bir gemiye bindirilip Malta Adasına sürüldü.

Malta'daki sürgün hayatı iki yıl sürdü. Bu zaman zarfında beraber bulunduğu seçkin fikir ve siyaset adamları arasında, yine asîl ve vakur bir Prens Sadrazam, vatansever bir İslâmcı mütefekkir, mütevazî ve halîm bir insan olarak etrafındakilerden hürmet gördü.

Buradan, Amerikan Devlet Reisi ile İngiliz Başvekiline İngilizce, Fransız Başvekiline ise Fransızca olarak yazdığı otuzbeş sayfalık bir «izah» ile kurulmakta olan «Cemiyet-i Akvam» projesinin eksiklerini, Osmanlı Devletinin durumunu, yapılan yanlışları anlatmış ve Rus tehlikesine karşı dikkatlerini çekmiştir.

Sürgünlerin 1921'de tahliye edilmeleri üzerine Sicilya'ya geçti. İstanbul'a dönmek için müracaat etti. Bu isteği kabul edilmedi. Mısır ise İngiliz işgali altında bulunuyordu. Roma'ya gitti.

Roma yakınlarında kiraladığı konakta mütevazî bir hayat sürmeye başladı. 6 Aralık 1921 Salı

günü evinin önünde bir Ermeni komitacısının kurşunu ile alnından vurularak şehid düştü.

Nâşı İstanbul'a getirildi. Sultan Mahmud Türbesi bahçesinde yatan babasının yanına gömüldü.

**Rûhunu şâd eylesin Rabbi mecîd
Dâr-ı gurbette şehîd oldu Saîd**

ESERLERİ:

«Buhranlarımız» adını taşıyan kitabı 1335 (1919) yılında yayınlanmıştır. Bu cildin içinde yedi eseri vardır. Daha önce de çeşitli tarihlerde müstakil risâleler hâlinde çıkmış olan bu küçük hacimli eserlerin bazıları, ayrıca Sebilürreşad mecmuasında da neşr olunmuştur.

«Buhranlarımız» ın içinde bulunan eserler şunlardır:

1. Meşrutiyet,
2. Mukallitliklerimiz,
3. Buhrân-ı Fikrîmiz (Fikrî Buhrânımız),
4. Buhrân-ı İctimâîmiz (İctimaî Buhrânımız),
5. Taassup,
6. İnhitât-ı İslâm Hakkında Bir Tecrübe-i Kalemîyye (İslâm Âleminin Gerilik Sebepleri Üzerine Deneme),
7. İslâmlaşmak,

«Buhranlarımız» adlı külliyyatın dışında bilinen eserleri:

8. İslâm'da Teşkilât-ı Siyâsiyye,
9. Buhrân-ı Siyâsîmiz. (?)

İSLÂMLAŞMAK VE IRK - MİLLİYET CEREYANLARI

Said Halim Paşa'nın «Buhranlarımız» adını taşıyan ve yedi eserinden meydana gelmiş olan kitabı, tarafımızdan sadeleştirilerek ve notlar eklenerek neşre hazırlanmıştı¹. Aşağıya alınan ve ırkçılık - milliyetçilik hususunda İslâm'ın hükümlerini açıklamakta olan kısımlar, bu kitabın içinde yedinci eser olan «İslâmlaşmak» adlı risâlenin son kısmını teşkil etmektedir².

Şimdi de İslâm esaslarının müslüman milletler tarafından ne şekilde anlaşıldığını ve nasıl tatbik edildiklerini görelim. Böylece İslâm'ın asıl hâli ile bugünkü hâlini karşılaştırarak hakiki değerinin ne olduğunu anlayalım.

İslâm'dan önceki din anlayışı³

İslâm'ın ortaya çıktığı sıralarda, dünya umû-

1. Said Halim Paşa, Buhranlarımız, Baskıya hazırlayan: M. Ertuğrul Düздаğ, Tercüman 1001 Temel Eser no. 9, 284 sayfa (İstanbul 1973).

2. Buhranlarımız s. 213 - 235. Kitabın ihtiva ettiği diğer altı risâle: Meşrutiyet, Mukallitliklerimiz, Fıkrî Buhranımız, İctimaî Buhranımız, Taassup, İslâm Aleminin Gerilik Sebepleri Üzerine Deneme.

3. Arabaşıklar, tarafımızdan konmuştur, eserin aslında yoktur.

mî bir çöküntü içinde idi. Kendilerine Müslümanlık teklif edilen milletlerin, asırlardan beri varlıklarına hâkim olmuş ve ruhlarında kökleşmiş bir takım yanlış telâkkiler vardı.

Bu insanların nazarında din, kan dökücü, intikamcı ve heveslerine tâbi tanrıların hiddet ve kötülüklerinden kurtulmak için okunan basmakalıp birtakım dualar ile yapılması âdet olan bir yığın merâsimden başka birşey değildi.

Ahlâk telâkkileri de din anlayışlarından tabîî olarak çıkacak neticenin aynı idi.

İlk müslümanların imânı

İslâm'ı kabul eden milletlerin zihinleri bu yeni dine girdikten sonra garip bir karışıklığa düştü. Çünkü İslâm'ın hür düşüncesi ve müsamahakârlığı ile taban tabana zıt olan eski istibdat ve taassup bir araya gelmişti. Kafalar, İslâm'ın emirleri ve öğrettikleri ile İslâm'dan önce hüküm süren birtakım gelenek ve sapkınlıkların âdetâ bir karışımı olmuştu. Bu karışım birbirine zıt bir sürü görüş ve duygulardan meydana gelmişti. Bunların bir kısmı yeni, bir kısmı eski dinden doğmuş olup, yeni dinin mahsulleri eskiden kalanlara hâkim oluyor, fakat onların tesiri altında kalmaktan da kurtulamıyorlardı.

İşte ilk Müslüman nesillerin zihinleri bu durumda idi. Gerçi imanlarında çok kuvvetli ve çok samimî idiler. Fakat insan bir iki gün zarfında mâzisi ile olan alâkasını, bir daha hiç hatırlamayacak ve tesirinde kalmayacak şekilde kesemez. Bu sebeple imanları çok kuvvetli olan bu kim-

selerin Müslümanlıklarının cemiyetle ilgili kısımları mecburen eksik kalmıştı.

Bununla beraber Müslümanlıkları, onların güzel bir İslâm medeniyeti meydana getirecek derecede ilerlemelerine kâfi geldi. O zamana kadar tanıdıkları hayatın çok üstünde bir hayat temin ettiler.

Rûhânîliğin doğuşu

Böylece, İslâmın feyzi ile bu milletler arasında zamana göre çok yüksek olan bir hürriyet ve müsamahakârlık duygusu gelişti. Fakat dini öğretmek ve açıklamak ihtiyacı, çok geçmeden bir çeşit «ruhânîlik» doğmasına sebep oldu. Fakat bu çıkışın sebebi din değil, onu tatbik edenlerin anlayışı idi.

Öğretmekte olduğu dinin ruhuna aykırı olan ve bizzat muhitten doğan bu ruhânîlik, ötekilere benzemiyordu. O kadar müsâmağa ve hürriyet taraftarı idi ki, diğer dinlerin ruhânî sınıflarının taassupları, taraf tutmaları ve inhisarcı halleriyle pek garip bir tezat teşkil ediyordu.

Ancak İslâm ruhunun ve hakikatlerinin gereği kadar içine giremediği ahlâk veya din müesseselerinin hepsinde, taassup ve tahakküm fikrine az çok bir meyil bulunur. Bunun bulunmaması imkânsız olduğundan, İslâm'ın ruhu ve esasları ile kâfi derecede beslenmemiş olan «ruhânîlik» de bir zaman sonra bu hâle geldi. Hürriyet ve müsâmağa fikrini kaybetti.

Hükûmet - rûhânîler birliğinin kötü tesiri

Diğer dinlerin ruhânî sınıflarıyla olan temasların kötü tesirleri ile gittikçe bozuldu ve onlara benzemeye başladı. Nihayet öteki dinlerin ruhânîlerinin kendi milletlerine yaptıkları gibi, bu da Müslüman milletler üzerinde baskı kurmak, onlara hükmetmek istedi. Yani İslâm vicdanını teşkil etmeyi yalnız kendisine has bir hak gibi telâkki etmeye başladı.

Ötekiler gibi bu da, tam bir üstünlük temin etmek ve onu sağlamlaştırmak için kendine has bir iskolâstik vücuda getirdi. Öteki dinler bizim dinimizden çok farklı olmasına rağmen bu sistem birçok noktalardan onlardaki iskolâstiği hatırlatıyordu.

Hükûmet reisleri ise, dinin hizmetinde ve onun koruyucusu olduklarından, İslâmî bir ruhânîyet, İslâmî bir iskolâstik meydana gelmesine tesirli bir şekilde yardım ettiler.

İşte bu ruhânîliğin tesiri ile, vicdanlar İslâmî hakikatlerden gitgide uzaklaştı. Milletler bir taraftan kendi mâzilerinin diğer taraftan da öteki dinlerin sapkınlığı içine düştüler. Müslümanlar, dinin kendilerine temin eylediği feyiz ve saadetlerin büyük kısmını kaybettiler.

Fert, aklî ve manevî kuvvetlerini serbestçe geliştirip tatbik edemeyince hürriyetini elden kaçırdı. Gitgide cehil ve istibdat uçurumlarına yuvarlandı. Alabildiğine koşmakta olan zamana yetişemedi ve asırlar geçtikçe daha da gerilerde kaldı.

İrk tesirlerinin dini bozması

Müslümanlığın ruhuna taban tabana zıt olan ırkî özellikler, dine kendi seciyelerinin mahallî damgasını vurarak onu yapısından çıkardılar. İslâm'ın bütün milletleri kucaklayan beynelmilelciğini bozdular.

İslâm ahlâkı, Müslüman milletlerin herbirinin karakterine göre değişti durdu. Halbuki İslâm ahlâkının gâyesi bütün bu ırkî hasletleri, doğru ve faydalı olanın merkezinde birleştirmekten başka birşey değildi.

Ahlâka dayanan İslâm cemiyet nizâmı ve yaşayışı da onun kadar bozuldu. Müslüman milletlerin her biri eksik bir şekilde anladıkları esasları birbirine karıştırdılar. Mahallî veya millî âdetler de zaman zaman tesirlerini gösterince her millet ayrı bir hayat görüşüne sahip kesildi.

Böylece Müslümanların ahlâk ve cemiyet nizamları «İslâmî» olmaktan çok İranlı, Hindli veya Türk'e yahut Arap'a ait oldular. «Allah'ın birliği» temel inancına şirk (Allah'a ortak koşma) ile az çok kirlenmiş bir damga vurulmuş oldu.

İlmî yahut ahlâkî herhangi bir hakikat, millîleşmek için, en büyük özelliği bulunan tarafsız ve beynelmilel mâhiyetini kaybetmeye mahkûmdur. İslâm ahlâkı da bu âkıbete uğradı. Müslümanlığı kabul eden milletlerin ırkî ve irsî hurâfeleri arasında yüce mâhiyetini kaybetti gitti.

Müslüman milletlerin, İslâmî bakımdan olgunlaşmaları, İslâm'dan önceki mâzilerinin tesiri neticesi olarak bu şekilde durakladı. Zaman geç-

tikçe daha mükemmel İslâmlaşacaklarına aksine devamlı olarak İslâm'dan uzaklaştılar.

Müslümanlığın ortaya çıkışından pek az bir zaman sonra onu takip eden İslâm medeniyetinin, nasıl olup da bu kadar çabuk bozulduğunu, sonunda ise, nasıl olup da bütün Müslüman milletleri sefâletin bu derecesinde bulunduran umumî bir çöküntüye dönüştüğünü anlatmak için yukarıdaki izahlar kâfidir zannederim.

Müslümanlığı en iyi anlayan Türkleri İslâm'dan uzaklaştıran tesirler

Osmanlı Türkleri maddî ve manevî birçok üstünlüklere sahip bir millettir. Fakat İslâm'dan önceki medeniyetleri pek az ilerlemişti. Bu sebeple İslâm'ı kabul ettikten sonra bu dinin esaslarını kolayca benimsediler ve başarı ile tatbik ettiler.

İslâm'dan önceki devirlerde, ilerlemiş medeniyetler kurmuş olan milletler ise, İslâm'ı kabul ederken, eski medeniyetlerinin zararlı tesirleri altında kalmışlardı.

Müslümanlığı kabul eden milletler arasında İslâm'ın esaslarını en iyi anlayan ve en güzel şekilde tatbik eden Türkler oldu. Bu da onlara, büyük bir imparatorluk kurarak İslâm'a bütün öteki milletlerden daha fazla hizmet etmek imkânı verdi.

Türkler hâkimiyetlerini yıkılmış olan devletlerin enkazıyla kurdular ve Doğu Roma İmparatorluğu'nun hükûmet merkezini kendilerine payi-

taht yaptılar. Fakat hüküm sürdükleri memleketler içinde azınlıkta idiler. Bu yüzden hem son derece çeşitli ırklarla dolu olan bu muhitin, hem de İran ve Arap tesirlerinin altında kaldılar. Bu tesirlerle hiç farkına varmaksızın Müslümanlık'tan uzaklaşmaya başladılar. Sonunda ötekiler gibi gerilediler. Ötekilerden yalnız, istiklâllerini muhafaza ederek, bu farkla ayrıldılar.

Şimdi Türkler kurtuluşu Batı'dan bekliyorlar

Sonra Avrupa ile temaslar neticesinde düşmüş oldukları uyuşukluktan silkinip uyanmak istediler. Fakat bu noktada mâzilerindeki büyüklüğü meydana getiren kuvvetin İslâm olduğunu unutarak, bu kuvvetin Batı'dan gelebileceğini zannettiler.

Selâmeti, daha önce buldukları tarafta, yani İslâm'ın ahlâk, yaşayış ve siyâsetinde arayacakları yerde, Batı'ninkilerde bulacakları fikrine düştüler.

Bir taraftan Avrupa milletlerinin kuvveti ve refâhı, diğer taraftan arada kurulan dostluk münasebetlerinin artması neticesinde, gerek hükûmeti ve gerek umûmî efkârı sevk ve idare eden aydınlar şuna inandılar ki:

«Bugünkü düşüşten kurtulup yükselmek ve bu suretle memleketi muhakkak olan çöküşten kurtarmak için tek çare Batı'yı taklit etmektir.»

Diğer bir söyleyişle: «Onların bütün esaslarını, bütün telâkkilerini kabul ederek, kendimizin kileri unutmaktır.»

Halk aydınlardan daha akıllı çıktı

Halbuki bizim bütün müesseselerimiz, sırf İslâmî esaslardan ve İslâmî telâkkilerimizden doğmuştu. Eskilerin yerine Batı'ya göre kurulmuş müesseseler koymak için, onların zayıf ve geri kalmış hallerinden istifade ettiler.

Eski müesseselerin düzeltilmesi veya tadil edilmesine gidilmeyerek, yeniden yapılması, icad edilmesi tercih edildi.

Böylece, şariat kürsüleri ile medreseler bulundukları halde bırakıldılar. Halbuki bu iki kuruluş, yani adalet mahkemeleri ile ilim ve marifet müesseseleri, birçok asırlar yaşamış, Osmanlı Devleti'nin azamet ve şevketini temin etmişlerdi. Islâh çareleri aranacak yerde, zavallılar acınacak bir halde terkedildiler.

Fakat kendisini idare edenlerden daha akıllı ve daha kadirbilir olan halk bu müesseselere bağlı kaldı. Aydınlar da sırf bu bağlılıktan çekindikleri için onları tamamen kaldıramadılar. Fakat zayıf halleriyle ölüme terk ederek, yanbaşılarında yeni tarzda mahkemeler, mektepler kurdular. Bu yeni kurulanlar ise, Fransız mahkemeleri ile Fransız mekteplerinden üstünkörü alınmış olduklarından, getirildikleri muhit ile hiç ilgileri yoktu. Memleketimize Fransa'nın kendisi kadar yabancı idiler.

Osmanlı Rönesansı denen şey İslâm'dan uzaklaşmadır

Son asırda, bu usul ile meydana getirilmek

istenen bütün yenilikleri burada saymak lüzumsuz bir külfet olur. Yalnız şu kadar söyleyelim ki: Bunların hepsi, bizim inanç ve esaslarımıza karşı asırlardır beslenen derin bir husûmet hissinin bütün alâmetlerini taşıyorlardı.

İşte «teceddüt» adı verilen bu yenilikler, asırlardan beri kurulup yerleşmiş olan inançları, fikirleri, telâkkileri, an'aneleri, hisleri ve ahlâkı harap etmekten başka bir iş görmediler. Kısacası, memleketimizi, her gün çeşit çeşit meş'um neticelerini gördüğümüz tam bir «manevî kargaşalık»a sürüklemekten başka şeye yaramadılar.

Batı medeniyetinin tesirleri ile meydana gelen ve günümüzde «Osmanlı Rönesansı = Osmanlı Uyanışı» diye adlandırılan hareket, ikinci bir «İslâmdan Uzaklaşma»dır. Çok garip bir ihtilâl devresi yaşıyoruz. Bizzat memleket, kendini idare etmekte olanlarla mücadele ediyor. Onların aşırılıklarına, evham ve hayallere dayanan tasavvurlarına karşı devamlı harp ederek, aydınlarını itidâle, hikmet ve basirete davet ediyor!

Benzeri görülmemiş olan bu gayritabiî hâl, ne çeşitte olursa olsun bütün ihtilâllerin muhakkak uyandırdığı tepkiyi şimdiye kadar geciktirmiştir. Fakat buna daima mâni olacak da değildir.

Bir gün gelecek, İslâm gerçekleri, Müslümanlığa karşı çıkan sapıklıkları bir kere daha yenecektir. Hükümdarı, yeryüzündeki Müslümanların halifesi bulunan bu memleket, bir kere daha İslâm milletlerin başına geçerek, onları mutluluk yoluna sevk edecektir.

Avrupa'nın sevgisini kazanırız sandılar

Türklerin İslâm'dan uzaklaşmalarının sebebi-
ni sadece Batı medeniyetinin manevî tesirlerinde
aramayalım. Bu büyük bir hata olur. Çünkü Hris-
tiyan hükûmetlerin bize karşı besledikleri derin ve
tükenmez kin de aynı derecede tesirli olmuştur.

Bu «yenileşme»lerin başladığı devirlerde
devlet adamlarımız:

Memlekete Batı taklidi müesseseleri ve on-
larla beraber Avrupalı telâkki ve esasları getirir-
sek, Avrupa hükûmetlerinin sevgilerini kazanma-
ya, eski düşmanlıklarını hafifletmeye ve bencillik-
lerini yumuşatmaya muvaffak olacağız sandılar.

Bu zanna düştükten sonra da, memleketi İs-
lâm'dan uzaklaştırmak mecburiyetinde oldukları-
na inandılar.

Yukarıda yazdıklarımızla, Türkiye'nin nasıl
olup da kendisini mâzisine bağlayan râbitalardan
büyük kısmını koparmış ve nasıl olup da saadeti-
ni temin edecek olan gâyeden bu kadar uzaklara
düşmüş olduğunu, kısaca anlatmış bulunuyoruz.

Görülüyor ki, birincisinde Şarklı milletlerin
tesiri ile İslâm'dan uzaklaşmıştık, ikincisinde ise
Garplı milletlerin tesiri ile uzaklaşmış olduk.

Fakat bu ikincisine bir an evvel son verilmez-
se bizim için çok tehlikeli olacaktır. Çünkü bu se-
ferki uzaklaşmamızda, İslâmî hakikatlerin yerine
bazı nazariye ve faraziyeler koyuyoruz. Bunlar ise
Batı cemiyetlerinin gelişmelerine bağlı olarak dö-
ğan, değişen ve ölen birtakım görüşlerdir. Varlık-
ları ve yok olmaları anidir.

İslâm'dan uzaklaşmanın iki çeşidi

Evvelden bu millet, istemeyerek, bilmeyerek

İslâm'dan uzaklaşıyordu. Hattâ bu uzaklaşma sırasında gücü yettiği kadar, daha çok İslâmlaşmaya çalıştığını zannediyordu. Bugün ise bilerek ve büyük bir istekle, her türlü vasıtaya başvurarak İslâm'dan uzaklaşıyor.

Bizler önceleri, milletçe geri kalmamıza sebep olarak «İslâmiyeti daha çok anlayıp daha iyi tatbik edemeyişimizi» gösteriyorduk. Kabahati kendimizde buluyorduk. Bugün ise geriliğimizin sebebini kusur ve ihmallerimizde değil, «dininizi bizi bağladığı esasların noksan oluşunda» arıyoruz.

İrkçilerin İslâm'a hücumu

Bu söylediklerimize itiraz edenler bulunacaktır. İrkçilik nazariyelerinin fikirleri büyülediği günümüzde bu pek tabiidir. Zaten epeyi zamandan beri birçok Müslümanlar, İslâm'ı ırkçılığın en büyük düşmanı, ırkçılığı ise insanlığın saadetine en büyük sebep kabul ederek, dinlerine hücum ediyorlar.

Şüphe yok ki, bugünkü İslâm âleminde mevcut olan yeni fikirlerin birçoğu gibi, ırkçılıkla ilgili olan bu kanaat da, eksik bilgi ve hatalı bir düşüncenin mahsulüdür.

Bu fikirde olanlar, asrımızın en medenî milletlerinin, pek sert ve mutaassıp bir ırkçılık siyaseti takip ettiklerini görüyorlar. Bu görüş ise sat-hî fikirli kimseleri şu neticeye götürüyor:

«Milletlerin mes'ud ve rahat olmaları için bencilliklerini, taassuplarını, gasp ve tahakküme

olan fitrî meyillerini geliştirmek lâzımdır. Fakat bunu cemiyet adına yapmalı, yoksa cemiyetin ufak bir parçası olan fertte, aksine bu hissi ezmelidir.»

Bu düşünceye göre, aynı ırka mensup fertler arasında vuku bulması cinayet sayılacak olan bir hareket, ayrı ırklar arası münasebetlerde yapılsa fazilet telâkki edilecek!

Böyle bir fikrin taşıdığı ahlâk ve mantık, Müslümanca düşünen bir kafayı aslâ memnun edemez.

Dünya Harbi'nin gösterdiği

Bugünkü medeniyetin bütün ruhunu ve içyüzünü anlamak için, Dünya Harbi'ni doğuran sebepleri hatırlamak, medenî milletlerin birbirlerini mahvetmek için kullandıkları tahrip vasıtalarını gözönüne getirmek ve gösterdikleri —şimdiye kadar işitilmemiş— vahşeti, şiddeti düşünmek kâfidir.

Dört senedir bu korkunç sahnenin içinde bulunuyoruz. Bu sahne bize, pek az bulunur bir talâkatle şunları öğretiyor:

«Millî bencillik esasına dayanmakla iftihar eden bugünkü medeniyet, en müthiş bir vahşetin, yeni ve zararlı şeklinden başka birşey değildir... Bu medeniyet fevkalâde gelişmiş bir san'atın eşsiz bir eseridir. Bu san'at insanlara, şimdiye kadar görülmemiş bir mükemmellikte olarak bütün vasıtaları hazır etmiştir. İnsanlar ise bu sâyede en ilkel hislerini teskine, en zararlı temâyüllerini

tatmine muvaffak oluyorlar. Üstelik bu vahşî his ve temâyülleri tasavvurun üstünde bir dereceye vardiıyorlar.»

Kendisine sahip olan milletlere bu medeniyetin temin ettiği saadet, ilim ve sanayide onlardan aşağıda bulunan milletlerin felâketleri üzerine kurulmaktadır. Şu dört cehennemî sene içinde medenî milletler arasında geçen vak'alar bunu açıkça gösterdi.

Batı'dan gelen ırkçılık cereyanı

Öyle ise bu saadet, şeklini değiştirmiş bir felâketten başka birşey değildir. Batı medeniyeti insanları sahte saadetlerine inandırmak için temin ettiği şeylerin hepsini, bu sefer yakıp yıkıp harap ederek, yüzündeki maskeyi kaldırdı, olduğu gibi göründü. Evvelce onları sefâhat ve isrâfa iterek yoldan çıkarmıştı, şimdi de açlık ve sefaletle öldürüyor.

Fakat, Batı'dan gelen ırkçılık cereyanının bizdeki taraftarları öylesine bir kısa görüşlülüğe müptelâ oldular ki, önlerinde bu kadar açık vak'alar bu kadar katı gerçekler varken yine aldırıyorlar. Bu medeniyeti insanlığın en yüksek gâyesi haline getirmeye çalışıyorlar! Bunlar kendilerini, bu medeniyetin insanlığın bir daha göremeyeceği kadar yüksek bir ruh ve maksat sahibi olduğuna inandırmışlardır.

Sanki bundan önce başka medeniyetler gelmemiş ve bundan sonra da gelmeyecek! Veya şimdiki ile öncekiler arasında bu kadar büyük

farklar olduğu halde, sonradan gelecekler ile şimdiki arasında hiç fark bulunmayacak!

Biz ise, onların bu kanaatlerine katılmak şöyle dursun, aksine, bu Dünya Harbi'nde, Batı'da bugünkü mânâsı ile mevcut olan milliyet cereyanının son çırpınışlarını görmekteyiz.

İrk hurâfesi devrilecektir

Öyle zannediyoruz ki, şimdikinden daha geniş mânâda gerçeklerle, daha insanî birtakım hisler ortaya çıkacaktır. Bunlar, hem ırk nazariyesine ait hurâfeleri, hem de milliyet bencilliğini devirerek yerlerine geçeceklerdir. Medenî milletlerin bugünkü taassupları biraz daha müsamahaya, bencillikleri biraz daha cömertliğe, karşılıklı kinleri ve rekabetleri de daha çok anlayış ve dayanışmaya dönüşerek yumuşayacaktır.

Aynı şekilde, bugünkü medeniyetin sebep olduğu bu müthiş buhran sona erdiği gün, gerek fertlerin ve gerek milletlerin ruhunda ve fikrinde kökleşmiş bulunan yanlış telâkkilerin verdikleri zarar tetkik edilecektir. Bu felâketin giderilmesi için çareler aranılacak, his ve fikirlerin daha fazla bir adalet ve fazilete doğru tekâmülü sağlanacaktır. Böylece bütün insanlığın ahlâk seviyesi ile birlikte bu medeniyet de yükselecektir.

İşte ancak ahlâk seviyesi de fen ve san'atların seviyesini bulduğu zaman, medeniyet kemâlini ve dengesini bulmuş olur. Bugün ise ahlâk ötekilerden pek aşağı bir seviyede bulunmaktadır.

Milliyet ne olacak?

Milliyet, gerek belirli bir muhitin mahsûlü olmak, gerekse bir hayat gerçeği olmak bakımından ortadan kalkacak değildir. Milliyet cereyanının, gelecekte beynelmilelci cereyan içinde kaybolacağını hayâl ve iddia etmek pek gülünç olur. Hiç şüphe yok ki, böyle bir cereyanın telkini ile Alman, Fransız'a benzememekten veya Fransız, İngiliz yahut İtalyan'la bir olmamaktan vazgeçecek değildir.

Bizim söylediğimiz beynelmilelcilik, aynı cemiyete mensup fertler arasındaki bağları ve münasebetleri tanzim eden ahlâk kaidelerinin, çeşitli milletler arasında da kurulması ile milletler arasındaki münasebetlerin yumuşamasını sağlamaktan ibarettir. Beşeriyet, milletlerarası dayanışmayı geliştirmeden millî dayanışmanın mümkün olmadığını görerek, birincisini geliştirmeye çalışacaktır.

Bir insan topluluğunun millet haline gelmesi, nasıl fertlerin gelişmesini kolaylaştırırsa, beynelmilelcilik de her milletin mümkün olduğu kadar çok gelişmesine yardımcı olacaktır.

İslâm ve milletler

İslâm beynelmilelciliği ise, zamanımızda sosyalizmin kurmak istediği beynelmilelciliğe benzer. Ancak onun en mükemmel ve en son şeklidir.

Bütün ilmî gerçekler gibi İslâmî gerçeklerin de vatani yoktur. Nasıl, bir İngiliz matematiği, bir

Alman astronomisi, bir Fransız kimyası olmazsa; ayrı ayrı Türk, Arap, Acem yahut Hint Müslümanlığı da olmaz.

Fakat, sadece fen ve tecrübeye dayanan gerçekler bütün insanların ortak irfanını temsil etmelerine rağmen nasıl millî birtakım kültürlerin doğmasına sebep oluyorlarsa; İslâmî gerçekler de ahlâk ve sosyal yapısı bakımından tamamen İslâmî fakat millî olan birtakım kültürlerin meydana gelmesine imkân tanırırlar. Yani her ne kadar, bu hakikatlerin vatani yok ise de, izah ve tatbik edildikleri muhite bağlıdırlar.

Dünyadaki İslâm topluluklarının en mükemmel teşkilâtı, milletlere ayrılmış şekildir. Ayrıca İslâm gerçeklerinin en parlak bir tarzda meydana çıkması ve tatbik olunmasına müsait olan şekil de budur.

Millet esası üzerine kurulan bir cemiyetin ilerlemesinin ferdinkine bağlı olduğu açık bir gerçektir. İslâm nizamı da evvelâ ferdin gelişmesine dikkat eder.

Bu fert, Türk, Arap, İranlı yahut Hintli olsun.. Kendi millî dayanışmasına verdiği ehemmiyet kadar, İslâm milletleri arasındaki dayanışmaya da önem verirse, ancak o zaman iyi bir Türk, iyi bir Arap, iyi bir İranlı veya iyi bir Hintli olacaktır... Kendisi de bilecektir ki, millî ve İslâmlararası yardımlaşmalar birbirinin tamamlayıcısıdır.

İslâm'ın hücum ettiği, ırkçılıktır

Bu bahse son vermek için şunu da ilâve ede-

lim: İslâm, insanlar arasında mevcut olan ırk ve menşe farklarına ehemmiyet vermeyerek, insanı ırka bağlı bir unsur değil, içtimâî ve siyâsî bir unsur olarak ele aldığını göstermektedir.

İslâm'ın, ferdi içtimaî ve siyâsî bir unsur olarak kabul etmesi, milletleri istediğini ve kabul ettiğini gösterir.

Zira millet, birbiri ile kaynaşabilen birtakım içtimâî ve siyâsî unsurların birleşmesidir. Bu unsurlar uzun müddet bir arada yaşamış, aynı lisanla konuşmuş, müşterek his ve fikirlere sahip olmuş, kendilerine mahsus bir san'at ve edebiyat meydana getirmişlerdir. Kısacası millet, öteki insan topluluklarından ayrılmalarına sebep olacak ahlâkî ve ruhî bir kültür meydana getirmiş fertler toplumdur.

Şu halde, İslâm esaslarının milliyeti inkâr ettiğini veya zayıflattığını iddia etmeye imkân yoktur.

İslâm'ın hücum ettiği, bugünkü ırkçılığın sapıklığı, hurâfeleri, taassubu ve bencilliğidir. Çünkü İslâmî gerçeklerin tek hedefi, insanların hakikati görmelerine mâni olan evham ve zan perdelerini ebediyen yırtmaktır.

İnsanlık, İslâm esasları sâyesinde bir gün gelecek, en doğru ve faydalı milliyetçiliğin nasıl olacağını anlayacaktır. İslâmiyeti, bütünü ile milliyetçiliğe muhalif görmek çok büyük bir hatadır.

Bizim vazifemiz hâdiseleri incelemektir

Yukarıda «Osmanlıların ikinci defa olarak İslâm'dan uzaklaşmaları son asrın işidir» derken, bu

hâdisenin hiç yoktan, birdenbire ortaya çıktığını söylemek istememiştik, elbette... Sadece, bu hâdisenin kendini göstermesi ve daha belirli bir hale gelmesi bu devre rastlamıştır da diyebiliriz. Çünkü kanaatımıza göre, millet hayatında hiçbir hâdisenin hakikî oluş zamanını tam olarak tesbit etme imkânı yoktur. Meydana gelen vakalar, ne kadar mühim olursa olsun, daima uzun zamanlar önce başlamış bir gelişmenin neticesidirler.

Dolayısıyla bizim şimdiki «İslâm'dan uzaklaşma»mız da uzun zaman evvel İslâm'dan önceki âdetlerin tesiri ile başlamış bir uzaklaşmanın tabîî neticesidir. Bundan hangi neslin sorumlu tutulacağı belli değildir. Zaten biz de, ne bir şahsı ne de bir nesli itham etmek arzusunda değiliz.

Bizim vazifemiz, bu hâdisenin son asırdaki gelişmesini incelemektir. Önemli olan budur. Çünkü bu suretle gerek şimdiki geri halimiz ve gerek onu hazırlayan ve devam ettiren hatâlar hakkında açık fikirler edinebiliriz.

Gelişme, felâkete de götürebilir

Milletleri ikbâle de izmihlâle de götüren onların devamlı olarak gelişmeleridir. Bir milletin gelişmesi onun saadetini temin ettiği gibi felâketine de sebep olabilir. Milletimizin İslâm'dan uzaklaşmasına sebep olan gelişme de kendisi için meş'um olmuştur. Bu inkâr edilemez. Ayrıca edindiğimiz yeni zihniyet de eskisinden pek aşağıdadır. Gerçi bu basitliğini «henüz tekâmül edecek vakit bulamadığına» yani «kâfi derecede İslâm'dan uzaklaşmadığına» verenler vardır. Lâkin yeni kabul

ettiğimiz telâkkiler eskisinden üstün olsa idi, bu iddia müdafaa edilebilirdi, ama şimdi bundan mahrumdur.

Bırakmakta olduğumuz İslâm ahlâkı ve yaşayışı, kabulüne çalıştığımız ahlâk ve yaşayışa her bakımdan ve itiraz kabul etmez şekilde üstündür. Bu hususta Garplılaştırma taratarlarının iddiaları ciddiyetten uzaktır. Dolayısıyla gelecekteki saadetimiz adına, içinde bulunduğumuz hatâlardan kurtulmamız yâni İslâmî değerlere gücümüzün yettiği kadar sarılmamız icabeder. Zira o esaslardan üstün olmak bir yana, onların yerini tutmak bile düşünülemez.

Aydınların vazifesi

Milletlerin ilerlemesinde en mühim âmil, fikir adamları, bilgin ve aydın tabakalar ile umumî efkârı idare edenlerdir. Toplumu hayra ve hakikate giden yolda ilerletmek bunların vazifesidir. O halde İslâmî değerleri gözden düşürmeye ve unutturmaya çalışacaklarına, aksine iyice öğretmeye çalışmak ilk işleri olmalıdır.

Bunların en birinci vazifeleri bütün bilgi ve zekâlarını, İslâm'a ait inanç, ahlâk ve cemiyet nizamlarını, hakikî mahiyeti ile, delillerle ve açık olarak kurmaya hasretmektir. Bu ise, o nizamları ilme yakışır bir tarafsızlıkla, akıl ve hikmet dairesinde izah ve mukayese edip, haklarında hükümler vermekle olur. Böylece ferde İslâmî esaslardan doğan ahlâkî, içtimaî ve siyasî ne gibi vazifelerle mükellef olduğu anlatılmalıdır.

Bizim siyasî ve içtimaî haklarımız ve vazifelerimiz nelerden ibarettir? Bunu bilmek için, her şeyden önce şunu anlamalıyız ki; İslâm cemiyeti insanlar arasındaki hürriyet, adalet ve yardımlaşma gibi temel esaslar üzerine kurulmuştur. Bu sebeple ferdin içtimaî ve siyasî bütün faaliyetlerini: «Bu hürriyet, adalet ve yardımlaşmadan doğan ve ahlâkî, ruhî, içtimaî siyasî bütün olgunlukları ihtiva eden bir gâyeye mümkün olduğu kadar yaklaştırmaya çalışmaktır» diye özetleyebiliriz. Şunu da bilmeliyiz ki fertler, kurdukları içtimaî hayata göre bir siyâsî idareyi kabule mecbur olurlar.

Eğitimin vazifesi

İslâmî hak ve vazifeler halka öğretildiği zaman, herkes anlayacaktır ki: Kendisinin içtimâî vazifesi, sahip olduğu kabiliyetleri tam bir hürriyet içinde geliştirip tatbik ederek, ahlâk ve ruh seviyesini, beşikten mezara kadar daimî olarak yükseltip kendisini olgunlaştırmasıdır.

Her fert öğrenecek ki: Kendi hürriyet ve sadetinin derecesi, yine kendi ahlâkî ve mânevî kıymeti kadar olur. Hürriyet, «gelişme ve saadet» demektir. İnsan başkalarının hürriyet ve sadetine hürmet etmedikçe, hür ve mes'ud olamaz. O halde İslâmî yardımlaşma, gelişme ve sadetin mühim bir şartıdır; hem de doğrudan doğruya neticesi bulunduğu hürriyet kadar mühim bir şartıdır.

Kendilerine emanet edilen genç ruhları sağlam bir ahlâk, yüksek bir gâye vererek yetiştir-

mek ve gelecek nesilleri teşkil etmek vazifesini üzerlerine alanlar, memleketlerine karşı yüklen- dikleri pek büyük mes'uliyetin derecesini hakkiyle takdir etmelidirler.

Şimdi Osmanlı eğitimince, her şeyden önce yerine getirilmesi, en ağır ve âcil bir ihtiyaç halinde gerekli olan vazife, milletimizi ruh ve ah- lâkça yüksek bir terbiye ile yetiştirmektir. Esasla- rını doğrudan doğruya İslâm'dan alarak, İslâm an- layışına ve gerçeklerine dayanacak olan bu ter- biye, zamanın ihtiyaçlarına da en mükemmel tarz- da karşılık verecek bir şekilde olmalıdır.

Maksatsız terbiye olmaz

Bizim ölçülerimize göre, terbiye ve eğitim için takip edilecek olan metodların değeri, bun- ların, İslâm'ın maksat ve gâyesinin gerçekleşmesi yolunda yapacakları hizmetin derecesi kadar ola- caktır. Herkesin de bildiği gibi, bir terbiye me- todunun kıymeti, o metod vasıtası ile elde edil- mek istenen maksada göre ölçülür. Zira «metod», ferdi belli bir vazifeyi görebilecek, belirli bir maksadı elde edebilecek hale getirmek için kul- lanılacak vasıtaların bütünü demektir.

O halde belirli bir maksat yoksa, hakikî bir terbiye de olamaz.

Eğer İngiliz, Fransız yahut Alman terbiye metodları iyi iseler, maksatları, iyi İngiliz, iyi Fransız, iyi Alman yetiştirmek olduğu ve bunda muvaffak oldukları için iyidirler. Bu sebeple, bir milletin terbiye metodunun diğer bir millete de uygun gelmesine ihtimal yoktur.

Batılı milletlerin kabul ettikleri eğitim metodlarını inceleyince, bu milletlerin her birinin, kendi fertlerini insanların en iyisi ve en mükemmel bir Hristiyan saydıklarını görüyoruz. Yâni bu milletlerin kendi terbiye metodları ile varmak istedikleri maksat her şeyden önce «Millî» dir.

İslâm anlayışına göre ise iyi bir Müslüman yetiştirmek demek, her bakımdan olgunlaşmış; yüksek bir anlayışa, yüksek bir irfana ermiş; kendi saadetini başkalarının felâketinde veya kendi yükselişini başkalarının alçalmasında aramayan iyi bir Türk, iyi bir Arap, iyi bir İranlı veya iyi bir Hintli yetiştirmek demektir.

Irklar arasında kardeşlik

O halde İslâm terbiyesinin takip ettiği maksat bulundukları her yerde, gerek mensup oldukları gerekse içinde yaşadıkları cemiyetlerde saadetin kıymetli unsurları, ilerlemenin gerçek âmil-leri olacak insanlar meydana çıkarmaktır.

İşte İslâmiyetin, cihanşümûl ve insanî olan yüksek mâhiyetine bu da başkaca bir delildir.

İslâm terbiyesi olgunlaşmayı, ferdin mânevî ve ruhî kaabiliyetlerini tam bir serbestlik içinde geliştirip tatbik ettirmek suretiyle elde etmek ister. Irk ve milliyet üzerinde durmaz.

İslâm, milliyet nazariyesinin evham ve yanlışlıklarını, ırka ait bencil temâyül ve hisleri zihinlere yerleştirmez; bunları kuvvetlendirmez. Aksine onlara karşı çıkarak, çeşitli millet ve ırklar arasında tabîî ve insanî kardeşlik münasebetlerinin kurulması çarelerini araştırır. Esasen in-

sanların pek müthiş olan gerilikleri mânî olmasaydı, bu münasebetler şimdiye kadar kurulmuş bulunacaktı.

Allah'ın emirlerine uyulacaktır

İslâm, insanları cehâlet ve dalâletten kurtarmak için fertlere fen ve tecrübe ile sabit olan hakikatları öğretecektir. Bunlar da insana, tabiatın verdiği sonsuz nimet ve güzelliklerden faydalanma yollarını gösterecektir.

İnsana, İslâm hayat ve ahlâkının bütün hikmet ve hakikatleri gösterilirken, Cenab-ı Hakk'ın kâinattaki bütünlük içindeki birliği de öğretilecektir.

O bütünlük ki, sayısız âlemler, sınırsız maddeler ve kuvvetlerle, tahmini imkânsız fezâlar ve mekânlar onda toplanmıştır. Son derecede büyük ve son derecede küçük, fevkalâde basit ve fevkalâde bileşik cihanlar ondadır. Bunların hepsi, mutlak olan hikmet ve ölçülerinde hatâ etmez, şaşırmas ve değişmez olan ezelî kanunların hükmü altında birleşerek o mükemmel bütünü ve kâinattaki değişmez birliği meydana getirmişlerdir.

Böyle bir terbiye sayesinde korkunun yerini ümit ve sevgi, riyânın yerini samimiyet alacaktır.

Bu terbiyenin idrâk edebileceğimiz şeyler hakkında bilgimize sunacağı hikmet ve ölçüler sayesinde, idrâk edemediğimiz hususlar hakkında da bir kanaat sahibi olabileceğiz. Artık hiçbir şüphe bizi ürkütemeyecektir. Bu sayede tam bir huzur ve itminan içinde bulunacağız.

İnsanlar Allah'a ve Peygamber'ine inanacak ve emirlerine uyacaklar. Fakat bu uyuş, günün birinde göreceği cezanın korkusu ile değil, hür ve aydın fikirli bir insan olarak sahip bulunduğu vicdanın yol göstermesi ile olacaktır.

İyi müslüman, hak ve vazifesini iyi anlayıp, iyi yapandır

Netice olarak insan, dinin de irfan gibi, düşüncesinin tam olarak nüfuz edemeyeceği birtakım hakikatlere dayandığını anlayacaktır. Bununla beraber, bilgisinin ve inancının kendisine temin edeceği maddî ve mânevî saadet, onun bu hakikatlere samimiyetle inanmasını sağlayacaktır.

Bütün bu söylediklerimizden bir netice çıkarırsak:

Müslümanın siyasî ve içtimaî, bütün hakları ve vazifeleri, İslâm'ın hürriyet, adalet ve yardımlaşma esaslarından alınmış bulunmalıdır. Bu esaslar ise, İslâm'ın inanç ve ahlâk kaidelerinden çıkmış olacaktır.

İnsan, vazifelerini yerine getirmeye ve haklarını korumaya gücü yettiği kadar çalışmalıdır. Ancak bu şekilde, gerçek ve tek tanrı olan Allah'a ve onun son Peygamber'ine karşı taşıdığı imanın samimiyetini ispat edebilir. Yine bu sayede ve bu gayretlerinin neticesi olarak da maddî ve mânevî saadete ererek mükâfatını görür.

O halde en iyi Müslümanlar, hak ve vazifelerini en iyi anlayanlar, onları en güzel şekilde yerine getiren ve koruyanlardır.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

İSLÂMCI BAKIŞLA
IRKÇILIK—MİLİYETÇİLİK

Mehmed Âkif Ersoy

MEHMED ÂKİF BEY HAYATI VE ESERLERİ

Mehmed Âkif Bey 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Tâhir Efendi'dir. Arnavutluk'tan İstanbul'a tahsil için gelmiş ve Fatih müderrisliği pâyesine kadar yükselerek burada yerleşmiştir.

Mehmed Âkif, ilk ve orta tahsilini yaptığı sırada babasından da Arapçayı ve dinî ilimleri okudu. Mülkiye idadisini (lise) bitirdikten sonra Mülkiye'nin yüksek kısmına devama başladı.

Fakat birinci sınıfta iken babası vefat etti, arkasından da evleri yandı. Bunun üzerine ve maiyet kaygısı ile, o sene yeni açılmış bulunan ve mezunlarına hemen iş verilecek olan Mülkiye Baytar Mektebi'ne geçti. Burada dört yıl okudu.

1893'te mektebi bitirdi. Birincilikle mezun olduğu için kendisine, Ziraat Nezâreti Umûr-u Baytariye Şubesinde vazife verildi. Bu memuriyeti sırasında Rumeli, Anadolu ve Arabistan'da, sârî hayvan hastalıkları ile meşgul olarak dört sene dolaştı. Geniş Osmanlı topraklarının dertlerini mesleği icâbı halkın içine girerek çok yakından gördü.

Baytarlık mesleğinde yirmi yıl kalmış, 1913'te

istifa etmiştir. O sırada Umûr-u Baytariye müdür muavini idi. Aynı zamanda İstanbul Dârülfünûnu'nda «Edebiyat» ve Halkalı Ziraat Mektebi'nde «Kitâbet» muallimliği yapıyordu.

1908'de çıkmaya başlayan haftalık Sıratımüstakim (183. sayıdan itibaren: Sebilürreşad) mecmuasının başmuharriri olarak neşir hayatına girmişti. Safahat'ı teşkil edecek şiirleri bu mecmuada çıkıyordu. Safahat'ın birinci kitabı ise 1911'de neşrolunmuştu.

Ayrıca «Dârülhilâfet-il Aliyye Medresesi» «Edebiyat-ı Türkiyye» müderrisliğinde ve «Dârülhikmet-il İslâmiyye» ilmî heyetinin başkitâbetinde ve âzâlığında bulundu.

Birinci Cihan Harbi sırasında, resmî vazife ile Berlin'e ve Necid'e gitti.

1920 Şubatında Millî Mücâdele'ye katılmak üzere Anadolu'ya geçti. Sebilürreşad'ı çıkarmaya Ankara'da devam etti. Çeşitli şehirlerde halka vazalar vererek, onları savaşa teşvik etti. Bu hitabelerinin ve şiirlerinin basıldığı mecmuası, bütün cephelere ve Anadolu'ya dağıtılıyordu.

Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Burdur mebusu olarak katıldı. İstiklâl Marşı'nı yazarak, savaşın gâyesini, mânâsını ve heyecanını şiiriyle tesbit etti, gelecek nesillere ulaştırdı.

Fakat 1921'de, Meclis'in heyecanla ve ayakta birkaç kere okutup alkışlarla kabul ettiği bu Marş'ın, İslâmcı ve millî olan mânâsı, zaferden sonra terkedildi. Devlete ve hayata, Batıcı görüş hâkim oldu. 1923 yılı Nisan ayında Birinci Meclis'in vazifesine son verildi.

Yeni Meclis, batıcılardan kuruldu. Mehmed Âkif Bey, onun gibi inanan ve düşünenler alınmadılar.

Müslümanlıkları bîcârelerin öyle büyük
Bir cinâyet ki: Cezâlar ona nisbetle küçük.

Kendisine iş verilmedi, emekli maaşı bağlanmadı, aleyhine konuşmalar başladı.

Hava artık, onun nefes alamıyacağı kadar ağırlaşmıştı. Eski ve aziz dostu Abbas Halim Paşa'nın dâvetini kabul ederek, Mısır'a gitti.

Benim ki, yaşlıyım artık, düşük kolum,
kanadım;
Bu intikamı çalışsın da alsın evlâdım.

Abbas Halim Paşa, Said Halim Paşa'nın kardeşi, yüksek ruhlu muhterem bir zat idi. Mehmed Âkif Bey, Mısır'da 1926'dan sonra devamlı olarak on sene bu zatın himayesi ve dostluğu ile yaşamıştır.

Mısır'da Kahire yakınında Hilvan kasabasında kaldı. Kahire Üniversitesinde haftada üç saat Türk edebiyatı okutmaktan başka dışarı ile temas etmedi. Vaktini Kur'an meâli üzerinde çalışarak geçirdi.

Türkiye'de, bazı camilerde devlet zoruyla Türkçe Kur'an okutulduğunu ve bunun bütün memlekete teşmil edilmesi düşünüldüğünü haber alınca, bitirdiği meâli göndermedi.

Bu meâli 1936'da ölmek üzere yurda dönerken «Geri gelmezsem yakarsın» vasiyeti ile bir dostuna bırakmıştı. Türkçemize ve Türkçe konuşan müslümanlara büyük faydası dokunacak o-

lan bu kıymetli eser, maalesef, merhumun vasiyetine uyulduğu zannı ile yakın bir tarihte yakılmıştır. Halbuki Mehmed Âkif Bey'i, öyle bir vasiyete mecbur kılan kötü şartlar ve ihtimaller tamamen ortadan kalkmış bulunuyordu.

Mehmed Âkif Bey, 27 Aralık 1936'da öldü. Yedinci İnönü hükûmetinin bundan haberi olmadı! Gençlik ve millet onu defnetti.

İlâ-yı Kelimetullah şevki ve Resûlullah aşkı ile yaşadı; İslâm ümmeti için ızdırap çekti, öylece öldü.

Ben böyle bakıp durmayacaktım,
dili bağlı,
İslâmı uyandırmak için haykıracaktım...

ESERLERİ :

1 — Safahat: Bu ad altında toplanmış, yedi kitaptan ibarettir. «Safahat: Safhalar, hayattan parçalar» demektir. Eser oniki bin mısradır. Bu şiirler önce Sıratımüstakim / Sebilürreşad mecmuasında çıkmıştır.

Eski harfli baskılarında yedi kitap da ayrı ayrı yayınlanmış, Lâtin harfli baskılarda bir arada basılmışlardır.

2 — Safahat dışında kalan şiirleri: Mehmed Âkif Bey, 1908'den önce çeşitli yerlerde çıkmış şiirlerini ve sonra çıkmış olanların bazılarını Safahat baskılarına almamıştır. Bunların ikibin mısradan fazla olduğu tahmin edilebilir. Bin kadarı, Safahat'ın tarafımızdan hazırlanan 1975 baskısına alınmıştır.

3 — Nesirleri: Bâzı âyet tefsirleri, vaazları, edebî sohbetleri... Bunların bir kısmı 1944'de «Kur'an'dan Âyetler» adıyla bir kitap halinde Omer Rıza Doğrul tarafından yayınlanmıştır.

4 — Tercümeleri: Muhammed Abduh, Abdülaziz Çaviş, Ferid Vecdi gibi müslüman Arap fikir adamlarından.

İslâmcı Bakışla Irkçılık - Milliyetçilik

Mehmed Âkif Bey'in ırk ve milliyet görüşüne dair yaptığımız küçük bir araştırmaya bu adı verdik.

Bu tetkik sırasında:

1 — Nesirlerinden üç tanesi sadeleştirilerek alınmıştır. Bu mevzuda daha başka yazıları vardır.

2 — Manzum eserlerinden, mevzu ile alâkalı olanların hemen tamamının buraya alındığı söylenebilir.

3 — Bu manzum parçaların hepsi Safahat'ta vardır. Sayfa numaraları 1975'te yapılan 10. baskısına göre verilmiştir. Eski baskılarda bazılarının yeri birkaç sayfa farklı olabilir.

4 — Bu manzum parçalar, önce aynen alınmış; arkasından da bugünkü dille ve nesir olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca parçaların başlarında da kısa bir izah vardır.

İSLÂMCI BAKIŞLA IRKÇILIK - MİLLİYETÇİLİK

— 1 —

HUCURAT SÛRESİNİN ONÜÇÜNCÜ ÂYETİNİN TEFSİRİ

Mehmed Âkif Bey, Sebilürreşad mecmuasında şiirlerini yayınladıktan başka, bu mecmuaya içtimaî ve edebî yazılar yazmış, ayrıca da bazı âyetleri tefsir etmiştir. Aşağıdaki yazı da, ırk ve kabile taraftarlığına dair olan meşhur âyetin açıklanmasına dairdir:¹

«Ey insanlar, bilmiş olunuz ki biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık; sonra, tanışabilmeniz için her birinizi asıllara, kabilelere ayırdık; Allah'tan en ziyade korkunuz kim ise, işte Allah yanında en büyüğünüz odur; Allah sizin, içinizi dışınızı bilir.» Hucurat sûresi, 13. âyetin meâli.

Tefsir: Beş vakit namazını Aleyhissalâtu Ves-selâm Efendimiz'in arkasında kılar, bu tertibi hiç

1. Sebilürreşad, c. 8 no. 193 s. 193, 3 Mayıs 1328 /16 Mayıs 1912.

bozmaz, bir siyah köle varmış. Günün birinde Efendimiz bu köleyi mescidde göremiyerek, nerede olduğunu sahibinden sormuş. «Hummadan yatıyor» cevabını alınca, yoklamak için yanına gitmiş.

Aradan üç gün geçtikten sonra Resûl-i muhterem sallallahu aleyhi vesellem efendimiz hazretleri kölenin halini sordurup, son nefese geldiğini öğrenince tekrar bulunduğu eve uğramış. Hasta vefat ettikten sonra da cenazesini kendileri yıkamış, kendileri gömmüşler.

Gerek Muhâcirîn gerek Ensâr, bu vak'ayı pek büyük bir şey olarak telâkki etmişler. İşte onun üzerine Hucurat sûresine ait olan şu âyet-i kerime nâzil olmuş.

Erkek kadından maksat, Âdem ile Havva'dır. «Herkesin doğrudan doğruya kendi anası babasıdır» diyen müfessirler de vardır.

... Âyet-i kerime açıkça gösteriyor ki: İnsanların asıllara, kabilelere ayrılması, nesepleri yek diğerine karışmasın, her şahsın hüviyeti belli olsun dıyedir. Yoksa babalarla, dedelerle övünmek için değildir.

Hasebin nesebin hiçbir kıymeti olmadığını bildiren hadis-i şerifler pek çoktur. Hazret-i Peygamber'in Vedâ Haccındaki ihtarı kıyamete kadar ümmetin hatırından çıkmamalıdır.

«Allah'tan en ziyade korkanınız kim ise, işte Allah yanında en büyüğünüz, en iyiniz odur» İlâhî tebliği Kur'an'da ve bunu tefsir eden hadis-i şerifler meydanda iken, hâlâ, tanınmış bir adamın torunlarından olmayı üstünlük sananlar var!

İslâm âlimlerinin en büyüklerinden olan Kınalızâde Ali Efendi merhum diyor ki:

«İnsan, hattâ Peygamber sülâlesinden de olsa, asâlet iddiasıyla ortaya çıkmamalıdır. Zira bu dâvâsını ispat edebildiği takdirde bir şey kazanamayacaktır. Çünkü bütün şan ve şeref muhterem ceddine ait olduğundan, kendisi yabancı mevkiinde kalacaktır. Asâletini ispat edemediği takdirde ise, fazladan bir de yalancılık rezilesini yüklenecektir.»

Ümmetin ulularından Mevlânâ Şah Nakşibend'e:

«Nesebinizin silsilesi nereye varır?» demişler.

«Nesebinin silsilesiyle kimse bir yere varamaz!»

Cevabını almışlar.

— 2 —

HUCURAT SÜRESİNİN YEDİNCİ ÂYETİNİN TEFSİRİ

Mehmed Âkif Bey'in Sebilürreşad mecmuasında çıkan tefsirlerinden, müminlerin kardeş olduğunu bildiren âyete dâir olan yazısı:²

². Sebilürreşad, c. 8 no. 198 s. 293, 7 Haziran 1328/20 Haziran 1912.

«Müminler birbirinin kardeşinden başka bir şey değildir; onun için iki kardeşinizin arasını bulunuz; Allah'tan da korkunuz ki, rahmetine nâil olabilesiniz» Hucurat sûresi, 7. âyetin meâli.

Tefsir: Âyet-i celile Hucurat sûresindedir.

... Evet, hakikî müslümanlar, birbirine kardeş nazarıyla bakarlar. Zâten aradaki bağ, bu kuvvette olmazsa, müslümanlık, kuru bir ünvandan ibâret demektir.

Azıcık dikkat olunursa görülür ki, Şeriat-i mutahharanın hemen bütün hükümleri, uhuvvet (kardeşlik) ve vahdet (birlik) esasını kuvvetlendirmektedir. Namazlar, haclar, zekâtlar, şehâdetler, oruçlar, aynı kibleye dönmeler, hep, müslümanları birbirine bağlayacak vasıtalaradır.

Resûl-i ekrem sallallahu aleyhi vesellem efendimiz hazretleri:

«Müslümanların hâline aldırmayan, müslüman değildir.»

Buyuruyorlar.

Bu hadis-i şerife göre, hakikî müslümanların miktarını anlayabilmek için, bugün mevcut olan nüfustan, ne dehşetli bir yekûn indirmek lâzım gelecek!

Bizler, **«Hiçbir müslümanın vücuduna bir diken batmaz ki, onun acısını kendimde duymuş olmayayım.»** diyen bir Peygamberin ümmeti

iken,³ İslâm dünyasını kırıp geçiren felâketlerden haberimiz bile olmuyor!

Evet, zelzele felâketine uğrayan İtalyanların imdadına koştüğümüz sırada, binlerce müslüman Hindli, tûfanlar içinde boğuluyordu. Zavallıların elini tutmak şöyle dursun, bedâva bir teessür gösterebilmek için, feryatlarını bile işitemedik!

Biz müslümanlar başka milletlere benzemeyiz. Din bağıını ihmal edecek olursak, bu hareketimizin cezasını —ukbâya kalmaz— daha dünyada iken çekeriz... Nitekim çekiyoruz!

Din-i mübin kavmiyet, cinsiyet gibi insanları birbirinden uzaklaştıran sebepleri aradan kaldırarak, dünyanın çeşitli yerlerindeki cemaatleri birleştirmiş iken, biz kalkıyoruz da aynı toprakta yaşayan islâm cemaatini, kavmiyet hissiyle parçalamak istiyoruz!

Ey cemaat-i müslimîn, bilmiş olunuz ki müslümanlıkta kavmiyet yoktur.

Resûl-i ekrem sallallahu aleyhi vesellem:

«**Kavmiyet gayreti güdenler bizden değildir**»
Buyurmuştur.

Şayet kiminiz Araplığına, kiminiz Arnavutluğuna, kiminiz Türklüğüne, kiminiz Kürtlüğüne sarılacak, sizi rabitaların en sağlamı ile birleştirmiş olan din kardeşliğini bir tarafa bırakacak iseniz, neuzübillâh, hepimiz için felâket muhakkaktır.

3. Bu yazı, 1944 de Ömer Rıza Doğrul tarafından nesredilen «Kur'an'dan Âyetler» kitabına da konmuş; fakat buradan sonrası alınmamıştır.

KÖY HOCASI

Mehmed Âkif Bey, Sebilürreşad'da çıkan bu yazısını Vahid Bey'in çıkardığı «Köy Hocası» adlı mecmuayı tanıtmak ve tavsiye etmek için kaleme almıştır. Yazının, ırkçılık cereyanının siyasî bir şekle dökülmüş olmasının zararlarından bahseden ve bu cereyanın ileri gelenleri ile görüşüp, halka faydalı, müşterek bir yol göstermek üzere yaptıkları teşebbüslerden bahseden ilk kısmı buraya alındı:⁴

Avrupa'da bir hayli müsteşrikle görüştüm. Lâkin doğrusunu söylemek lâzım gelirse, bir tanesinden başkasını ne gözüm tuttu, ne de ruhum sevdi.

Gözüm tutmadı: Çünkü Şark'ın ilmine, lisânına, âdetlerine, ahlâkına dair bilgileri pek sathî.

Ruhum sevmedi: Zira bizi —velev tanıyabildikleri kadar olsun— memleketlerine tanıtmıyorlar da, aksine muhitlerindeki umûmî efkârı aleyhimize çevirmek için en çirkin yalanlara kadar tenezzül ediyorlar.⁵

Bunun niçin böyle olduğunu tahlile kalkışmak, sadedden çıkmayı icap ederek. Bu yüzden onu başka bir zamana bırakalım da, hoşumuza

4. Sebilürreşad, c. 15 no. 382 s. 331, 12 Kânunievvel 1334/12 Aralık 1918

5. Müsteşrikler hakkında 65. sayfadaki 55 numaralı nota bakınız.

giden müsteşrikten işitip, pek dikkate şâyan bulduğumuz sözleri, hatırlayabildiğimiz kadar nakledelim:

«Memleketinizde senelerce dolaştım. Osmanlı edebiyatını uzun uzadıya tetkik ettim. Yarım asır evveline gelinceye kadar, sırf havâs için yazıldığından, okuyucuları pek mahdut olan edebî eserlerinizin son kırk elli sene zarfında mühim bir inkılâp geçirerek, daha geniş bir neşir sahasına kavuştuğunu gördüm.

«Lâkin milletin terakkisi hesabına bu kadarı hiçbir zaman kâfi değildir. Memleketinizdeki muharrirler üç iken üçyüze, okuyucular da yüz iken birkaç bine çıkmakla her şey olmuş bitmiş sayılmaz.

«... Sizler avam dediğiniz halk tabakasının idrâkini yükseltmedikçe, köylülerinizi bugünkü hallerinde bıraktıkça, farz-ı muhal olarak, dünyanın en büyük adamlarını yetiştirseniz, yine boştur yine boş!»

İnsaf ile düşünecek olursak, dünyada bundan doğru mütâlâa olamayacağını derhal teslim ederiz. Evet, bizim adedi yüze bile varamayan fikir erbâbımız, hayâlden göklere uçar da, nasîb-i nûrunu, maddeten bağlı olduğu topraktan bekleyen şu milyonlarca halkı bir kere olsun hatırlarına getirmezler!

... Hem bugün köylüyü düşünmek meselesi bir hamiyet meselesi değil, doğrudan doğruya hayat meselesi, menfaat meselesidir. İyi bilmeliyiz ki: Asırlardan beri muttasıl sağlamak istediği-

miz o zavallıda artık ne can kalmıştır, ne kan. Yanına sokulursanız ayakta duracak mecâli olmadığını görürsünüz. Bu ihmâlin biraz daha devam etmesi, bîcâreyi hâk-i helâke serecek!

Bu âlemde hayr-ı mahz olmadığı gibi, şerr-i mahz da yoktur, derler. Ne olurdu, kavmiyet denilen o mel'un cereyan, derhal siyasî bir şekil almasaydı; yahut mâdemki aldı, Yurdlarıyla, Ocaklarıyla, kitaplarıyla, gazeteleriyle, konferanslarıyla, nutuklarıyla, müslüman unsurları birbirine düşürürken, aynı vasıtalarla biraz da, parçaladığı kitlelerin lisânına, irfânına hizmet edeydi de, bugün o büyük şerrin, bâri şu kadarcık bir hayrını gördük, diyebileydik!

Arnavutluk, Araplık, Türklük, Krdlk namına ortaya çıkan kavmiyet reislerini, bundan altı yedi sene evvel bir yere çağır mış, kendilerine şöyle demiştik:

«Kavmiyet cereyanı en medenî, en ileri cemiyetleri birbirine düşürüyor. Bizim gibi, kendini teşkil eden unsurları istisnâsız câhil bulunan bir cemaati ise tarumar eder. Geliniz bu cereyanı krklemeyiniz. Mensup olduğunuz kavimlere hizmet etmek istiyorsanız, bunun yolu başkadır. Eveş hep biliyoruz ki, İslâm unsurlarının hepsi irşâda ikazâ muhtaçtır. Bunlardan, meselâ; Arapları irşâd vazifesini Arap münevverlerine bırakırız. Çünkü irşadına çalışacağı unsurların lisânını, âdetlerini mizacını, rhunu diğer unsurlara mensup mnevverlerden iyi bildiği için, muvaffak olması çok daha ko-

laydır. Türk'ün, Arnavud'un, Kürd'ün uyandırılması için de aynı usûle başvururuz.

«O halde bu unsurların bütün ileri gelenleri, Hilâfet merkezinde, aynı çatı altında birleşir, hatt-ı hareketlerini tâyin ederek, birlikte işe başlarlar.

«Aradaki İslâm bağımlı devam ettirip kuvvetlendirmek şartıyla mensup oldukları kavimleri okutmak, yazdırmak, ilm ve irfan sahibi etmek; servet, san'at, ticaret hususlarında terakki ettirmek için geceli gündüzlü uğraşırlar.

«Sonunda ayrı ayrı çalışıp ilerlemiş bu parçaların toplamından, ilerlemiş bir bütün meydana gelir. İşte bu bütün de, İslâm Hilâfetinin ve Osmanlı saltanatının ulu varlığına ebediyyen hizmet eder durur.

«Böyle bir yol takip etmeye karar verirseniz, biz de, sizinle beraber çalışırız, elimizden geleni kat'iyen esirgemeyiz...»

Heyhat! Bu teklif hiç birinin işine gelmedi. Çünkü siyasî teklifler gibi lâf ile yürüyecek takımdan değildi, faaliyete muhtaç idi, mücâhede-ye muhtaç idi, fedakârlığa muhtaç idi. Çünkü burada izah edemiyeceğimiz birçok gizli sebepler daha mevcut idi.

Ah ne olurdu şu «Köy Hocası» o zamanlar çıkaydı da sesini Anadolu'nun en ıssız köşelerine kadar duyuraydı! Ne olurdu bu kadar açık bir üslûp ile Arapça, Kürdçe risâleler, gazeteler yazı-

larak Kürdistan'ın, Arabistan'ın her tarafına dağıtılıyordu!⁶

Lâkin geçmişe teessüfün hiçbir faydası yoktur. Ye'se düşmek ise İslâm'ın nazarında intiha-
rın aynıdır. (...) Şu mübârek eser, şu Köy Hoca-
sı gösteriyor ki (...) hâlâ vatanın selâmetini, sa-
adetini düşünenler bulunuyor...⁷

— 4 —

HİND MÜSLÜMANLARI VE OSMANLILAR

Hind müslümanlarının Osmanlılara olan bağlılığı; «Türk» ile «Müslüman» ı aynı şey saydıkları:⁸

⁶. İrk farkı, eski müslümanlar arasında, gerçekten, sâdece bir tanışma sebebi olarak kullanılıyordu. Bir adamın isminin önüne Lâz, Türk, Kürt, Çerkes veya Arnavut sıfatının getirilmesi, onu övmek veya yermek için değil, tanıtmak içindi. Bunun gibi, bu ırkların yaşadığı bölgelere de Arabistan, Kürdistan veya Lâzistan denmesi, pek tabii karşılanıyordu. Bu mâsum kelimelerden, birtakım şeytânî mânâlar çıkarılması, Avrupa usûlü milliyetçilik, bu ırklar arasına girdikten sonra ve sâdece aydınlar arasında başlamıştır.

⁷. Yazının devâmında «Köy Hocası» nın birinci sayısı tanıtılarak dilinin güzelliği, fikirlerinin temizliği ve üslûbunun sâdeliği övülüyor. Bu gibi eserlerin, köylünün seviyesini yükselteceği anlatılıyor. Mecmuayı çıkaran Vahid Bey tebrik ediliyor.

⁸. Safahat 2. Kitap: Süleymaniye Kürsüsünde, s. 172 - 173.

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyîe gelen
Mizbânın ne hazin çıktı şu ses kalbinden:

«Ah biz hayra yarar unsur-u îman değiliz...
Hind'in İslâmını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz.
Onların ruh-u şehâmetle coşan kanları var;
Bizde yok öyle samîmî asabiyyet, o damar.
Bu ağır zillete ukbâya kadar mahkûmuz...
Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz!
Varsa ümmîdimiz; Osmanlıların şevketidir,
Onu bir kerre işitse... Bu saâdet yetişir.»

Açıklanması:

Haydarâbâd'a giderken beni uğurlamaya
gelen Mizbâ, gönülden gelen hazin bir ses ile
şöyle dedi: «Ah, biz işe yarayacak müslümanlar
değiliz. Hind müslümanlarının Türkler gibi ol-
duklarını sanmayınız. Türklerin kanı, kahra-
manlık hissi ile coşkundur. O samimi bağlılık
bizde yoktur. Böyle zillet altında esir yaşamaya
ebediyyen mahkûmuz. Çünkü, çoğumuz bu çek-
tiğimiz hüsrânların farkında bile değildir. Bütün
ümidimiz Osmanlıların büyüklüğünde kud-
retindedir. Onların buna eriştiklerini bir işitse..
O saadet bize yeter.»

— 5 —

MÜSLÜMANLIK BAĞI VE IRKÇILIK

Bu kadar ayrı ırkları aynı bayrak altında
ve birlik içinde tutan bağın müslümanlık oldu-

ğu; ırkçılık fikrinin bu birliği yıkacağı; yabancıların bizi bu yoldan parçalıyarak İslâm diyarlarını ele geçirdikleri:»

Müslümanlık sizi gâyet sıkı, gâyet sağlam,
Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anıyamam,
Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyeti şeytan mı sokan zihninize?

Birbirinden müteferrik bu kadar akvâmı,

Aynı **milliyyetin** altında tutan İslâm'ı,

Temelinden yıkacak zelzele, **kavmiyyettir**.

Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir...

Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez...

Son siyaset ise **Türklük**, o siyâset yürümez!

Sizi bir âile efradı yaratmış Yaradan;

Kaldırın ayrılık esbâbını artık aradan.

Siz bu dâvada iken yoksa, iyâzen-billâh,

Ecnebîler olacak sâhibi mülkûn nâgâh.

Diye dursun atalar: «Kal'a içinden alınır.»

Yok ki hiçbir işiden... Millet-i merhûme sağır!

Bir değil mahvedilen devlet-i islâmiyye...

Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye.

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.

Bırakın eski hükûmetleri meydandakiler

Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer.

İşte Fas, işte Tunus, işte Cezâyir, gitti!

İşte İrân'ı da taksim ediyorlar şimdi.

Bu da gâyetle tabîi, koşanıdır meydan;

». Safahat 2. kitap: Süleymaniye Kürsüsünde, s. 178 - 179.

Şiirin «Türklük»ten bahs eden dokuzuncu mısraı, 1928 den sonraki baskılarda başka şekle sokulmuştur.

Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan.
 Müslüman, fırka belâsiyle zebun bir kavmi,
 Medenî Avrupa üç lokma edip yutmaz mı?
 Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın!..
 Sesi pek müthiş öter sonra kulaklarda çanını!..

Açıklanması:

Müslümanlık sizi gayet sıkı gayet sağlam bağliyacaktı, ayrılık hissi aranızda nasıl girdi, anlamıyorum. Kavmiyet fikrini aklınıza sokan şeytan mıdır? Irkçılık, birbirinden bu kadar farklı kavimleri aynı milliyet duygusu altında birleştirip tutan İslâm'ı, temelinden yıkacak olan zelzeledir. Bunu bir an unutmak bile, ebedî bir pişmanlığa sebep olur. Arnavutluk, Araplık dâvâsı gütmekle bu millet devam edemez. Karar verilen son siyaset, Türklük siyaseti ise, o da yürümez. Allah sizi bir ailenin fertleri olarak yaratmış; ayrılık sebeplerini artık aradan kaldırsın. Yoksa, sizler bu iddialarla meşgulken —Allah korusun— yabancılar memleketi ele geçirivercekler.

Atalar: «Kale içinden alınır» diye dursunlar, işiten hiç kimse yok ki... Millet sanki sağır!

Mahvedilen İslâm devletleri bir tane değil, düşmanlar aynı siyasetle her tarafa girdiler.

Bir millet kendi içinden parçalanmadan, onun yurduna düşman giremez. Yürekler aynı duygu ile çarparsa, hiç bir tehdit ile sindirilemez.

Yabancıların eskiden yıktıklarını bir tarafa bırakalım, fakat daha yenileri bile ibret alacak-

lar için kâfidir. İşte, Fas, Tunus, Cezayir, gitti. Şimdi de İran'ı paylaşıyorlar.

Fakat bu hal çok tabiidir. Çünkü koşan, çok çalışan, meydana sahip olur. Allah, yaşamak hakkını kuvvetliye vermiştir. Ayrılık belâsıyla düşkün bir müslüman milleti medeni (!) Avrupa, üç lokma edip de yutmaz mı?

Ey cemaat, uyuduğunuz yeter, Allah için olsun uyanın! Yoksa çanın sesi kulaklarda pek müthiş ötecek.

— 6 —

BATI'DAN ALINACAK OLANLAR

Batıdan sadece ilim ve teknik alınacağı; milleti yükseltecek olan şeyin, kendi rûhî değerleri olduğu:¹⁰

Sırr-ı terakkînizi siz,
Başka yerlerde taharrîye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir **millet**;
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini.
Veriniz hem de mesâinize son sür'atini.
Çünkü kaabil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü **milliyyeti** yok san'atin, ilmin; yalnız,
İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârı demin:

10. Safahat 2. kitap: Süleymaniye Kürsüsünde, s. 187.

Bütün edvâr-ı terakkîyi yarıp geçmek için,
Kendi «mâhiyyet-i rûhiyye» niz olsun kılavuz.
Çünkü beyhûdedir ümmîd-i selâmet onsuz.

Açıklanması:

Sizi ileri götürecek olan formülü, başka yerlerde aramaya heveslenmeyin. Çünkü başkalarını taklit ile hareket etmek, her zaman işe yaramaz. Yüksелеcek olan millet o formülü kendinde bulur.

Batı'nın ilmini ve tekniğini alın; çalışmanıza da son hızını verin. Çünkü artık bunlar olmadan yaşamak imkânsızdır ve ilimle tekniğin milliyeti yoktur.

Fakat daha önce de ihtar ettiğim gibi, unutmayın ki, bütün terakki devirlerini yarıp ileri geçmek için kılavuzunuz, kendi rûhî değerleriniz, millî rûhunuz olsun. Çünkü o kılavuz olmadan selâmete erişmeyi ummak boşunadır.

— 7 —

ARNAVUT MİLLİYETÇİLERİNE HİTAP

Aşağıdaki şiir, Balkan Harbinde Arnavutluk'un Sırp ordusu tarafından işgal ve müslümanların katliâm edilmesi üzerine yazılmıştır. Aslen Arnavut olan Mehmed Âkif Bey, baba yurdunun uğradığı bu felâket karşısında, Arnavutların da devlete isyan etmesine sebep olan milliyet cereyanı hakkındaki fikrini, beyan et-

mektedir. Şiirin tamamı, ehemmiyetine binâen, buraya alınmıştır:¹¹

«Nizâr oğulları: Yetişin ey Nizâr oğulları!
Yemenliler de: Yetişin ey Kahtan oğulları!
dedi mi, tepelerine felâket iner; hemen Al-
lah'ın nusreti üzerlerinden kalkar; hepsi-
ne birden de kılıç musallat olur.» (Hadis)

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk,
Bak, nasıl doğranıyor? Kalk, baba, kabrinden
kalk! (*)

Diriler koşmadı imdâdına, sen bari yetiş...
Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müthiş!
Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tûfan ki: yakıp yıktı bütün vâdiyi!
Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş...
Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan hâmûş!
Âşinâ çehre de yok, hiçbirinin yâdı da yok;
Yakılan bunca hayatın, hani, ecsâdı da yok!
Yoklasan külleri, altından, eminim, ancak,
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın
Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın?
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti...

11. Safahat 3. kitap: Hakkın Sesleri, s. 203-206.

(*) Babam Fatih müderrislerinden İpekli Hoca Tâhîr Efendi merhumdur ki, benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına, merhûmün da rahmetle anılmasına vesile olur, diye şu hâşiyeyi yazmaya mecbur oldum. (Mehmed Âkif'in notu).

Öyle bir gitti ki hem; bir daha gelmez ebedî!
 Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba?
 «Meşhed» in beynine haç saplanacak mıydı, babal
 Ne felâket: dönüversin de mesâcid ahıra,
 Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora!
 Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri...
 Yer yarılmış, yere geçmiş şühedâ türbeleri!

*
**

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...
 Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova!
 Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın?
 Hani sînende yarıp geçtiği yol «Yıldırım» ın
 Hani asker? Hani kalbinde yatan Şah-i Şehîd?
 Ah o kurban-ı zafer nerde bugün? Nerde o iyd?
 Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını;
 Yok mudur sende Murad'ın iki üç damla kanı?
 Ah Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhane midir?
 Kandilin, görmüyorum, nerde! Şu peymâne midir?
 Ya harîminde yatan şapkalı sarhoşlar kim?
 Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim.. Bildim!
 Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı?
 Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı,
 Silecek miydi en alçak neferin çizmesini?
 Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini?
 Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
 Neye indirmede, kim çıktı bu halkın önüne?

Hani, milletlere meydan okuyan **kavm-i necib**?
 Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda.. Garib!
 Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer;
 — Olmadan üç kişinin, beş kişinin hûnu heder —
 Kahraman, gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrad?

İşte **haysiyyet-i kavmiyye** muhakkar, berbad!
 Hani: «Nâ - mahreme ben söyliyemem kızlarımın,
 Karımın ismini.. Hem öldürürüm, sorma sakın!»
 Diye, tahrir-i nüfus istemiyen er kişiler!
 Hani, göstermediler eski celâdetten eser;
 Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden,
 Ne selâmlık, ne harem dinlemeyip çiğnerken!

*
**

Hani, ey **kavm-i esâret-zede**, muhtâriyyet?
 Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet!
 Hani, ey unsur-u bî-râbîta, istiklâlin?
 Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin!
 Hani «**Başkım**» cıların kurduğu yüksek hülya?
 Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rüya,
 Uyumuştun... Ya, uyansaydın eder miydi tebâh,
 Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?

Karadağ haydudu, Sırp eşşeği, Bulgar yılanı,
 Sonra Yûnân iti, çepçevre kuşatsın vatanı...
 Târumâr eyleyiversin de bütün ordumuzu,
 Bizi kovsun, elimizden alarak yurdumuzu...
 Kimsesiz ailelerden kimi gitsin bıçağa;
 Kimi bin türlü fecâatle çekilsin kucağa...
 Birinin ırzı heder, dîğerinin hûnu helâl...

İşte, ey unsur-u isyan, bu elîm izmihlâl,
 Seni tahrîk eden üç beş aliğın ma'rifeti!
 Ya neden beklemiyordun bu rezil âkıbeti?
 Hani, **milliyyetin** İslâm idi... **Kavmiyyet** ne!
 Sarılıp sımsıkı dursaydın a **milliyyetine**.
 «**Arnavutluk**» ne demek? Var mı şeriatte yeri?
 Küfr olur, başka değil, **kavmini** sürmek ileri!
Arabın Türke; Lâzın Çerkese, yahut Kürde;

Acemin Çinliye rûçhânı mı varmış? Nerde!
 Müslümanlıkta «**anâsır**» mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber.
 En büyük düşmanıdır rûh-u Nebî tefrikanın;
 Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!
 Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel,
 Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel?

*
**

Artık ey millet-i merhûme, sabah oldu uyan!
 Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan?
 Ne **Araplık**, ne de **Türklük** kalacak aç gözünü!
 Dinle Peygamber-i zîşânın ilâhî sözünü.
Türk Arapsız yaşamaz. Kim ki «yaşar» der, delidir!
Arabın, **Türk** ise hem sağ gözü, hem sağ elidir.
 Veriniz başbaşa, zira sonu hüsrân-ı mübîn
 Ne **Hilâfet** kalıyor ortada, billâhi ne din!
 «**Medeniyyet!**» size çoktan beridir diş biliyor;
 Evvelâ parçalamak, sonra da yutmak diliyor.
Arnavudlar size ibret olacakken, hâlâ,
 Ne bu şûrîde siyaset, ne bu fâsid dâvâ?
 Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım çoğunuz...
 Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
 Bunu benden duyunuz, ben ki evet **Arnavudum..**
 Başka bir şey diyemem... İşte perîşan yurdum!..

(Mart 1913)

Açıklanması:

Kalk baba, kabrinden kalk da bak! Üç akıl-
 sızın yüzünden üç milyon halk nasıl doğranıyor.
 Arnavutluk yanıyor; hem bu sefer pek müthiş

F.: 13

yanıyor. Diriler onun imdadına koşmadı, bâri sen yetiş. Tek bir kıvılcımdan öyle bir yangın kabardı ki, hemen her tarafa yayılarak bütün yurdu sardı... O nasıl yangın ki, söndürmediği ocak kalmadı. O ne tûfan ki, bütün vâdiyi yakıp yıktı. Orada tanıdık bir çehre aradım; hiç yokmuş. Yalnız sağır ve dilsiz bir çöl, uzanmış yatıyor!

Aşına bir çehre olmadığı gibi, hiç birinden bir hatıra da kalmamış. Hayatına kıyılanların, cesetleri de meydanda yok. Külleri yoklasan, altından çıkacak olan, ancak, kömür olmuş iki üç parça kemiktir. Baba! En sevgili annen, senin öz vatanın, üç kaltabanın hırsına feda olacak mıydı?

Dedemin sürdüğü, can ektiği toprağı kaybettik. Hem öyle ki, bir daha ebediyen gelmez! Baba, Meşhed'in (Sultan Murad'ın Kosova'da şehid edildiği yerdeki türbesi) üstüne haç asılacak mıydı ?Bunu kalkıp göreydin acaba ne olurdu? Mescidler ahır olsun da, Hırvat askeri çıkıp üstünde hora tepsin! Ne felâket! Bâri şu toprakta diri bir hâtıra kalsaydı; fakat şühedâ türbeleri de yok edilmiş..

Nerde olsam; karşıma bir kanlı ova çıkıyor... Vefâsız Kosova, bu sen misin, yoksa hayâlin mi? Hani senin her adımlık yerinde binlerce mefâhir vardı? Hani sînende Yıldırım Bayezid'in yapıp geçtiği yol? Hani ordu? Hani kalbinde yatan Şehid Murad? Hani o zafer kurbanı, nerde o bayram? Ey Meşhed, secde ederek toprağını öpeyim, söyle, sende Murad'ın iki üç

damla kanı yok mudur? Fakat Meşhed o nedir! Üzerindeki meyhane midir? Kandilini göremiyorum, şu kadeh midir? Ya içinde yatan şapkalı sarhoşlar kim?...

Fakat senin göğsüne Sırb'ın çarığı basacak mıydı? Binlerce şehidin sarığı yerlere serilip, en alçak neferin çizmesini silecek miydi? Ya şu üç parçalı bayrak tepene dikilirken neden indirilmedi? Halkın önüne kim çıktı?

Hani milletlere meydan okuyan asil Arnavut kavmi nerede? Ne garip! Meydanda bir tek kişi bile görmedim. Hani, eğer haysiyetinin gölgesi bile çiğnense, üç beş kişinin kanı dökülmeden hiddeti yatışmayan, kahraman, coşkun kanlı ferder neredeler! İşte, millî haysiyet tahkir edilmiş, berbad olmuş... Hani neredeler? Hani o: «Ben kızımın, karımın adını yabancıya söylemem... Hem sakın sorma yoksa öldürürüm!» diyerek nüfus kaydı bile istemeyen er kişiler, nerede! Öteden, fuhsu yüceltmeye koşan bir sürü alçak, ne selâmlık, ne harem dinlemeyip çiğnerken; bu yiğitler, hani o eski celâdetlerini gösteremediler!

Ey esir düşen millet, hani muhtariyet istiyordun? Korkarım ki bundan sonraki nasibin, mahrumluk ve pişmanlıktır. Ey bağı koparan unsur, hani istiklâl istiyordun? Sanırım ki, bütün emellerin artık ebediyyen söndü. Hani «Baş-kım»cılarını kurduğu yüksek hülya ne oldu? O mel'un rüya seni yıllarca avutmuş, uyutmuştu. Eğer uyanmış olsaydın, birdenbire ufukları kaplıyan bu kanlı sabah, vatani harap eder miydi?

Karadağ haydudu, Sırp eşiği, Bulgar yılanı ve Yunan iti, vatani cepçevre kuşattılar. Bütün ordumuzu dağıtarak, yurdumuzu elimizden aldılar ve bizi kovdular. Kimsesiz ailelerden kimi kesildi, kiminin ırzına geçildi.

İşte ey isyancı unsur, bu acı felâket seni kıskırtan üç beş alığın marifetidir!

Bu rezil âkibeti neden beklemiyordun? Halbuki sen bu cezayı, cemaatten ayrılmakla, çoktan hak etmiştin! Hani senin milliyetin «İslâm» idi... İrkçilik nerden çıktı! Milliyetine sımsıkı sarılıp dursaydın ya. «Arnavutluk» ne demektir? Bunun şeriatte yeri var mı? İrkını ileri sürerek ayrılık gütmek «dinden çıkmak» tır, başka şey değil! Arap, Türk, Lâz, Çerkes, Kürt, Acem veya Çinli'nin birbirine üstünlüğü mü varmış? Hayır!.. Müslümanlıkta ayrı ırklar mı olurmuş? Kat'iiyen!..

Peygamber, ırkçılık fikrini tel'in ediyor. O, ayrılıkların en büyük düşmanıdır! Bu ayrılığı İslâm'a sokan kaltabanın adı batsın! Senin şu başına gelenler, bin küsur yıl evvel sana söylenmişken, bu cedelleşmen doğru mudur?

Ey Allah'ın rahmet ettiği İslâm milleti, sabah oldu, artık uyan! Bu ezanlar seni uyandırmaya yetmedi diye, çan mı ötsün? Gözünü aç, Peygamber'in ilâhî sözünü dinle, yoksa ne Araplık ne de Türklük kalacak! Türk, Arapsız yaşamaz, kim «yaşar» derse, delidir. Türk ise, Arabın hem sağ gözü, hem sağ elidir. Şu halde Türk ve Arap başbaşa vererek, hareket ediniz. Zira bu ayrılığın sonu felâkettir: ortada ne Hilâfet

ne de din kalacak! Çünkü sahte ve vahşi «medeniyet» çoktan beri sizlere dış biliyor. parçalamak ve yutmak istiyor. Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ bu karışık siyaset, bu yanlış dâvâda neden devam ediyorsunuz? Zannederim ki, çoğunuz gittiği yanlış yolu görmüyor... Size rehberlik eden haydudu artık kovun!.. Bunları size ben söylüyorum. Ben ki, Arnavudum ve işte - bu yanlış siyaset yüzünden - perişan olan yurdum!..

— 8 —

MÜSLÜMANLARIN MÜŞTEREK DERDİ

İslâm milleti arasındaki gerilik ve kötülüklerin asıl sebebinin cehâlet olduğu; halbuki hem zamanın icâbı, hem de dinimizin emri gereği olarak ilim öğrenmeye mecbur bulunduğumuz:¹²

Şu cehlimizle musîbet mi kaldı uğramadık?
Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık!
Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle,
Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle;
Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi,
Bir **Arnavudluğu** isyana kaldırır mı idi?¹³
Bugün anâsır-ı İslâmı bir **denî cereyan**
Sürüklüyor ki: bakın nerden eyliyor nebean.

¹². Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde, s. 281.

¹³. 1 Nisan 1910 Arnavutluk isyanı. İttihatçıların yanlış siyasetleri, Arnavut milliyetçilerinin işine yaramıştı.

Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehâletimiz;
 Bu derde çare bulunmaz —ne olsa— mektepsiz.
 Ne **Kürd** elifbeyi sökmüş, ne **Türk** okur, ne **Arap**;
 Ne **Çerkes'in**, ne **Lâz'ın** var bakın, elinde kitap!¹⁴
 Hülâsa, milletin efrâdı bilgiden mahrum.
 Unutmayın şunu lâkin: «Zaman, zaman-ı ulûm!»
 Zaman zaman-ı ulûm olmasaydı böyle, yine,
 — Kemal-i şevk ile mâdem atılmışız dine —
 Okur yazar olacaktık sıyâneten dini:
 Onun maârife vâbeste, çünkü te'mini.
 Zavallının yüzü yok cehle, anlaşılmadı mı?
 Demek ki, atmalıyız ilme doğru ilk adımı.
 Mahalle mektebidir işte en birinci adım!

Açıklanması:

Şu cehâletimiz yüzünden uğramadığımız felâket mi kaldı? Bize ilkokul lâzım, daha fazla düşünmeyin! Eğer vaktiyle bizde ilkokul olsaydı veya eldekiler güzelce ıslah edilselerdi; yarım pabucla gezen donsuz üç buçuk zibidi, Arnavutluğu isyan ettirebilir miydi?

Bugün müslüman kavimleri sürükleyen alçak cereyanın nereden çıktığına bakın. Felâketin başı hiç şüphe yok cehâletimizdir. Bu derde, ne yaparsak yapalım, mektepsiz çare bulunamaz. Ne Kürt alfabeyi sökmüştür, ne Türk ne de Arap okumayı bilir! Ne Çerkesin ne de Lâz'ın elinde kitap vardır. Hülâsa bütün millet

14. «İslâm milleti» anlayışı içinde, «tanışmak ve bilismek» maksadı ile «övünmek veya kötülemek» niyeti olmaksızın, her ırk, adı ile anılmakta, bundan hiç bir rahatsızlık veya tehlike doğmamaktadır.

bilgiden mahrumdur. Halbuki ilim asrında yaşıyoruz.

Üstelik, zamanımız ilim asrı olmasa da, mâdem ki İslâmiyet'e sevgi ile bağlanmışız, dinimizi korumak için okur yazar olmaya mecburuz. Çünkü dinimizin devamı ancak maarif ile mümkündür! Müslümanlığın cehâlete tahammülü yoktur. Câhil insanlar iyi müslüman olamaz ve dinin temin edeceği saadeti elde edemezler. Şu halde, ilme doğru ilk adımı atmamız. İşte bu birinci adım: İlkokuldur.

— 9 —

İSLÂM ÂLEMİ VE OSMANLILAR

Çalışmaz ve ayrılığı bırakıp birleşmezsek, sonumuz ölümdür. Fakat bu ölüm de bizi dert ve felâketlerden kurtaramaz. Çünkü, bütün İslâm âleminin vebal ve mesuliyetini de biz taşımaktayız:¹⁵

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: «Kurtulduk!»
Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk,
Zavallı Âlem-i İslâm için elîm olacak!
Biz olmasak bu kadar hânumân yetîm olacak!
Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz,
Bu dini kurtaran ancak bizim hükûmetimiz.
Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da,
Cava'yla, Hıta-i Hindî'de, belki Efgan'da,

15. Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde, s. 283.

Sibiryâ, Hıyve, Buhâra, Kırım muhitinde,
Yaşarken ehl-i salibin nüfûzu altında:
Zavallı Âlem-i İslâm eğer salibe henüz
Sarılmıyorsa, kolundan çeken: **Hilâfetiniz.**

Hilâfet olmasa, dünya tanassur eyleyecek..¹⁶
O halde, şimdi **bizim hakkımız değil ölmek.**
Yetişmiyor mu ki dünya evinde çektiğimiz,
Yarın da yüklenelim âlemin günahını biz?

Açıklanması:

Sonunda «kurtulduk!» diyebilsek, ölüm kolay... Fakat bizim — uyuşukluğumuz yüzünden bir intihar sayılacak olan — bu ölümümüz, üçyüz elli milyonluk zavallı İslâm âlemi için de pek acı olacaktır. Biz ölürsek bu kadar yuva yetim kalacaktır.

Her ne kadar kuvvet ve kudret tahtımız gırcırdamakta ise de, bu 'dini kurtaran yine ancak bizim hükûmetimizdir.

Tunus'ta, Fas'ta, Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'da, Hindistan'da, Efgan'da, Sibiryâ, Hive, Buharâ ve Kırım'da haçlıların nüfuzu altında yaşarken, zavallı İslâm âlemi, eğer henüz Hristiyan olmuyorsa, ona kuvvet veren, destek olan, Hilâfet'inizdir.

Hilâfet olmasa, dünya hristiyan olacaktır. O halde ölmek bizim hakkımız değildir. Bizim devletimiz yıkılır ve Hilâfet ortadan kalkarsa,

¹⁶. Eserin 1924 baskısından sonra (Hilâfetiniz: Bu kudretiniz) ve (Hilâfet: Bu kudret) olarak değiştirilmiştir.

müslümanlar başıboş kalacak ve Hristiyanlığa teslim olacaklardır. Mücâhedeye devam edip çalışmadığımız için ise, onların günahı da bize yüklenecektir. Dünyada çektiğimiz yetmiyormuş gibi, bir de âlemin günahını yüklenmeyelim. Çalışalım hem kendimizi, hem bütün müslümanları kurtaralım.

— 10 —

DİN ve MİLLET

Asıl felâketin «birlik ve beraberlik»in dağılması olduğu, birlik devam ederse her felâketin üstesinden gelineceği, ne parti ne de ırk taraftarlığının lâzım olduğu, dinimizin müslümanları tek millet saydığı:¹⁷

Sizin felâketiniz: târumâr olan «vahdet».
Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa;
Eğer o his gibi tek, bir de gayeniz varsa;
Düşer düşer yine kalkarsınız, emin olunuz!..
Demek ki birliği te'min edince kurtuluruz.
O halde vahdete hâil ne varsa çiğneyiniz!
Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz?
Ne fırka herzesi lâzım, ne **derd-i kavmiyyet**;
Bizim diyânete sığmaz sekiz, dokuz **millet**!

17. Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde, s. 284.

Açıklanması:

Sizin için asıl felâket vahdet'in (fikir ve his birliğinin) bozulup dağılmış olmasıdır.

Eğer yürekleriniz tek bir hisle çarpar ve aynı gâyede birleşirseniz; emin olun, defalarca düşseniz de yine kalkar, toparlanırsınız.

Demek ki, birliği temin edince kurtuluruz. Öyleyse buna mâni olan ne varsa çığneyip geçiniz.

Zaten bu ayrılık nedendir? Her şeyiniz bir değil mi? Bize ne fırka (parti) herzesi lâzım, ne de kavmiyet (ırk taraftarlığı). Bizim dinimize öyle sekiz dokuz millet sığmaz! Aynı dinden olanlar, bir millettir.

— 11 —

**ARNAVUTLAR ve İRKÇILARIN
BEYİNSİZLİĞİ**

Halife'ye Kur'an'la bağlı olan Arnavutları, milliyetçilik fikrini ortaya atarak Osmanlı'ya karşı ayaklandıran, sonra da Balkan Harbinde Hırvat ve Sırlara mağlûp olan, fikir (!) ve siyaset (!) adamlarına:¹⁸

Odun kıyar gibi binlerce sîne doğranıyor!
Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova!

18. Safahat 4. kitap: Fatih Kürsüsünde, s. 293-294.

Şiirin ondördüncü mısraındaki «Halife'ye» kelimesi 1924 ten sonraki baskılarda «Hükümete» şekline sokularak mânâ bozulmuştur.

Şimâle doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova,
 Fezâ-yı mahşere dönmüş girivv-i mâtemden...
 Hem öyle arsa-i mahşer ki: yok şefâat eden!
 Ne bir yaşındaki mâsûm için beşikte hayat;
 Ne seksenindeki mazlûm için eşikte necat;
 O, baltalarla kesiktir; bu, süngülerle delik...
 Öbek öbek duruyor pıhtı pıhtı kanla kemik.
 Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen;
 Yüz elli bin bu kadar hânûmânı buldu sönen!
 Siz, ey bu yangını ihzâr eden beş altı sefil,
 Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezil!
 Neden Hilâfet'e Kur'anla bağlı Arnavud'u
 Ayırdınız da harâbettiniz bütün yurdu?
 Nasılmış, anlayınız iddiâ-yı kavmiyyet!
 Ne yolda mahvoluyormuş bakın ki bir millet!
 Siz, ey bu zehri en evvel kusan beyinsizler!
 Kaçıp da kurtuluruz sandınız... Fakat, ne gezer!
 Bugün belânızı bulmuş değilseniz, mutlak,
 Yarınki sâikalar beyninizde patlıyacak!

Açıklanması:

Binlerce sîne, odun kıyar gibi, doğranıyor.
 O yemyeşil Kosova ne karanlık bir renge gir-
 miş. Kuzeye doğru bütün Pirzerin, İpek ve Ya-
 kova şehirleri, mâtem feryatları ile mahşere,
 hem de şefaathçisi olmayan bir mahşer meyda-
 nına dönmüş!

Ne bir yaşındaki mâsûma, ne de seksenin-
 deki mazlûma acıyan var. Biri baltalarla kesik,
 diğeri süngülerle delik deşik ediliyor. Pıhtı pıhtı
 kanla kemik, öbek öbek duruyor. Görülen bü-

tün manzara, sayısı yüz elli bini bulan yıkık yuvalardır.

Ey bu yangını hazırlayan ve bizi Hırvat'la Sırp'a rezil edenler! Ey beş altı sefil! Sizler, Halife'ye Kur'an'la bağlı Arnavut'u, neden ayırdınız da, bütün yurdu harap ettiniz?

Kavmiyet iddiasına kalkışmak nasılmış anlayın! Bir millet nasıl mahvoluyormuş görün!

Siz, ey bu ırkçılık zehrini en evvel kusan beyinsizler! Kaçıp kurtulacağınızı sandınız... Fakat bugün belânızı bulmadınızsa da, yarmıki yıldırımlar mutlaka beyninizde patlayacaktır.

— 12 —

NEDEN MAĞLUP OLURUZ?

Savaşlarda mağlûp olmayı, ahlâksızlığımız ve ayrılıklara düşmemiz yüzünden, hak ettiğimiz:¹⁹

Çiğnenirsek biz bugün, çiğnenmek istihkaakımız:
Çünkü izzet nerde, bir bak, nerededir ahlâkımız?
Müslümanlık pâk sîretten ibâretken, yazık!
Öyle saplandık ki levsiyyâta: hâlâ çıkmadık.
Zulme tapmak, adli tepmek, hakka hiç aldırmamak
Kendi âsûdeyse, dünya batsa baş kaldırmamak;
Ahdi nakzetmek, yalan sözden, tehâşî etmemek;
Kuvvetin meddâhı olmak, aczi hiç söyletmemek;
Mübtezel birçok merâsim: inhinâlar, yatmalar,
Şaklabanlıklar, riyâlar, muttasıl aldatmalar;

19. Safahat 5. kitap: Hâtıralar, s. 320.

Fırka, milliyet, lisan namıyla dâim ayrılık;
 En samîmî kimseler beyninde en ciddî açık;
 Enseden arslan kesilmek, cepheden yaltak kedi...
 Müslümanlık bizden evvel böyle zillet görmedi!

Açıklanması:

Ahlâkımızın düşüklüğü yüzünden, biz bugün mağlûp olmayı, çığnenmeyi hak ettik. Müslümanlık iç temizliği, ahlâk güzelliğinden ibaretken, kötülöklere öyle saplandık ki, hâlâ çıkamıyoruz:

Zulme tapmak, adaleti tepmek, hakka aldurmamak, kendi rahatken dünya batsa umursamamak, verdiği sözü tutmamak, yalandan çekinmemek, kuvvete dalkavukluk etmek, zayıfa ağız açtırmamak, aşağılık birtakım merasimler, eğilmeler, yatmalar, şaklabanlıklar, ri-yâlar, daima aldatmak, fırka, milliyet, lisan diyerek ayrılık çıkarmak; en samimî görünenler arasında en ciddî anlaşmazlıklar; arkadan arslan kesilip, yüzüne karşı kedi gibi yaltaklanmak...

Müslümanlık, bizden evvel böyle zillet, böyle aşağılık görmemiştir!

İSLÂM MİLLETİ, ASLINA DÖNMELİDİR

Müslümanların bugünkü gerilik sebebinin cehâlet olduğunu söyleyen Mehmed Âkif Bey, bu şiirinde, «kavmiyet» kelimesini «İslâm mil-

leti» ve «millî» kelimesini de «İslâmî» mânâsında kullanmaktadır:²⁰

O îman, farz-ı kat'îdir diyor tahsîli irfânın...
Ne câhil **kavmiyiz** biz Müslümanlar, şimdi
dünyanın!
O iman hüsn-ü hulkun en büyük hâmîsi
olmuşken...
Nemiz vardır fezâilden, nemiz eksik rezâilden?
Demek: İslâm'ın ancak nâmı kalmış
Müslümanlarda;
Bu yüzdenmiş, demek **husrân-ı millî** son
zamanlarda.
Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyâma:
Rücû etsinler artık Müslümanlar Sadr-ı İslâm'a.

Açıklanması:

İslâmiyet, ilim irfan tahsilini bize kat'î farz kılıyor. Halbuki biz müslümanlar, şimdi dünya-
nın ne kadar câhil bir kavmiyiz, milletiye! Yi-
ne İslâmiyet güzel ahlâkın en büyük hâmisi
iken, biz müslümanların fazîletten bir nasibi-
miz, fakat rezâletlerden de bir noksanımız yok-
tur.

Demek ki müslümanlarda, İslâmiyet'in sa-
dece adı kalmış; son zamanlardaki millî felâket-
lerimiz, demek bu sebeptenmiş!

Müslümanlar, eğer zaman selinin altında
kalıp çiğnenmemek isterlerse, Hazret-i Peygam-
ber devrindeki temiz ve hâlis müslümanlara
benzemeye çalışmalıdırlar.

²⁰. Safahat 5. kitap: Hâtıralar, s. 323 - 324.

IRKÇILIK, İNGİLİZ OYUNUDUR

Müslümanlar arasına, ırkçılık, milliyetçilik fikirlerinin, İslâm âlemini parçalamak, Araplarla Türkleri birbirinden soğutmak isteyen İngilizler tarafından sokulduğu:²¹

Koşarken Avrupa tâcîle ihtizârımızı;
İçerde bir sürü hâin kazar mezârımızı!
«Gebermek istemeyiz biz!» desek de kim dinler?
Kimildasan, «ezeriz, mahvolursunuz!» derler.
Kimildamaz da durursan, işittiğin nakarat:
«Çalışmıyanlar için yok cihanda hakk-ı hayat!»
Sözün hulâsası: beyhûdedir boğuştuğumuz;
Çalışmasak da, çalışsak da mevte mahkûmuz!
Ne söyleyip duruyor görmedin mi İngiliz'i:
«Üzülmeyin, yaşamaktan kesin ümîdinizi!»
«Hakikat ortada, mânâsı var mı evhâmın?»
«Bilirsiniz ki; Mısır, kâinât-ı İslâmın
«O sıska gövdesi üstünde âdetâ kafası;
«Diyâr-ı Hind ise, göğsünde kalb-i hassâsı;
«Sizinkiler de, kımıldanmak isteyen koludur.
«Ki boş bırakmaya gelmez, ne olsa korkuludur!
«Biz İngilizler olup hâlî önceden müdrik;
«O beyne pençeyi taktık, o göğse yerleştik.
«O halde bir kolu kalmış ki bizce çullanacak,
«Yolundadır işimiz bağladık mı kısıvrak!
«Hem öyle zorla değil, çünkü «fikir-i kavmiyyet»
«Eder bu gâyeyi teshîle pek büyük hizmet.

21. Safahat 5. kitap: Hâtıralar, s. 348 - 349.

«O tohm-u lâneti baştan saçıp da orta yere,
 «Arap'la Türk'ü ayırdık mı şöyle bir kerre,
 «Ne çırpınır kolu artık, ne çırpınır kanadı;
 «Halîfenin de kalır sâde bir sevimli adı!
 «Donanmamızla verip, sonra, Şark'ı velveleye,
 «Birinci hamlede bayrak diker Çanakkale'ye;
 «İkinci hamleye Dâr-ül-hilâfe! der çekeriz!»

Açıklanması:

Avrupa ölümümüzü çabuklaştırmaya çalışırken, içerde de bir sürü hâin mezarımızı kazar. «Gebermek istemeyiz biz!» desek de kim dinler? Bir şeyler yapmak istesek, kımıldasak «Kımıldama, ezeriz, mahvolursunuz!» derler. Kımıldamayıp dursak bu sefer de «Çalışmayanlara dünyada hayat hakkı yoktur» nakaratını işitiriz. Sözün kısası, çalışsak da, çalışmasak da, ölüme mahkûm edilmişiz!...

Öteden İngiliz, ne söyleyip duruyor, görmedin mi:

«Yaşamaktan ümidinizi kesin, kendinizi boşuna yormayın! Çünkü gerçek ortadadır; hayâle kapılmanın mânâsı yoktur.

«Bilirsiniz ki, İslâm dünyasının o sıska gövdesi üstünde Mısır, âdeta kafası, Hint diyarı ise göğsünde hassas kalbidir. Sizinkiler (Osmanlılar) de kımıldanmak isteyen koludur ki, (her ne kadar halsizse de) boş bırakmaya gelmez, korkuludur.

«Biz İngilizler, bu hâli önceden idrâk ettiğimiz için o beyne pençeyi taktık ve o göğse yerleştik.

«O halde şimdi çullanacağımız bir kolu (Osmanlılar) kaldı. Onu da kısıvrak bağladık mı, işimiz yolundadır! Hem bu işi öyle zorla yapacak da değiliz. «Irkçılık fikri» bu gâyemize erişmemizi kolaylaştırmada bize çok büyük hizmet edecektir.

«O lânetli tohumu, önce orta yere saçıp da Türkle Arabı şöyle bir kere ayırdık mı, artık ne kolu ne de kanadı çırpınır. Halife'nin de sâde sevimli bir adı kalır. Sonra da donanmamızla Şark'ı velveleye verir, birinci hamlede Çanakkale'yi alır; ikinci hamlede ise Dârülhilâfe'ye (İstanbul'a) gireriz.»

— 15 —

BİRLİK OLURSAK CEPHEMİZ SARSILMAZ

Çanakkale savaşı sırasında yazılan ve omuz omuza, aynı din ve vatan için çarpışan müslümanların, birlikte zikr olundukları, meşhur mısralar:²²

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,

²². Safahat 5. kitap: Hâtıralar, s. 351 - 352.

Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;
 Değil mi cephemizin sinesinde îman bir;
 Sevinme bir, acı bir, gâye aynı vicdan bir;
Değil mi cenge koşan Çerkesin, Lâzın, Türkün,
Arapla, Kürt ile bâkîdir ittihâdı bugün;²³
 Değil mi sinede birdir vuran yürek... Yılmaz!
 Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!

— 16 —

TÜRKLER, İSLÂM'IN CİVAN UNSURUDUR

Mehmed Âkif Bey'in, İslâmiyet'e büyük hizmetleri dokunan Türklere karşı duyduğu muhabbet:²⁴

Sıtmadan boynu bükülmüş de o **dimdik Türkün**,
 Düşünüp durmada öksüz gibi küskün küskün.

.....

Değişik sanki o **arşın gibi ırkın** torunu.
 Bense İslâmın o gürbüz, o civan unsurunu,
 Kocamaz, derdim, asırlarca, sorulsaydı eğer!...
 Ne çabuk elden, ayaktan düşecekmiş o meğer!..

— 17 —

MEKTEP VE YOL İHTİYACI

«Türk» kelimesinin, bir «sehl-i mümteni»

²³. Eserin 1917 ve 1918 de yapılan ilk baskılarında mevcut olan bu iki mısra, 1928 deki baskıdan itibaren konmamıştır.

²⁴. Safahat 6. kitap: Âsım, s. 380 - 381.

hâlinde ve bütün müslümanları kucaklayan bir mânâ ile kullanılışı:²⁵

Kimse evlâdını câhil komak ister mi ayol?
Bize lâzım iki şey var: biri mektep biri yol.
Neye **Türkün** canı yangın, neye millet geridir,
Anladık biz bunu, az çok, senelerden beridir.

— 18 —

CENGİZ HAN

Mağlûbiyetlerin ezikliği ve Avrupa hayranlığının aşağılayıcı baskısı altında kalan bazı aydınlar, kendilerine, tarihin karanlık sayfalarından teselli aradılar. Korkunç ve kanlı istilâcılardan Cengiz'i kendilerine ced (dede) tanıdılar. Böylece, İslâm dünyasına ilk ve en korkunç geriletici darbeyi vurmuş ve Orta Asya'daki Türkleri ve medeniyetlerini yok etmiş olan Cengiz'e, uzun yıllar, Türkçü yayın organlarında medhiyeler yazılmıştı:²⁶

— Dede **Cengiz** ya?

— Bırak, derdimi deştin: Gitti!

— Getirirler yine lâzımsa...

— Hayır, gitti gider.

— Deme oğlum.

— Ya bizim düşmanımızmış o meğer.
Dedenizdir diye bir kahpe çıfıtmış yamayan...

²⁵. Safahat 6. kitap: Âsım, s. 396.

²⁶. Safahat 6. kitap: Âsım, s. 400 - 401.

— Size ha?

— Öyle ya, çok geçmedi, lâkin, aradan, Geldi bir başka gâvureuk, dedi: «**Cengiz'le**, ayol, Bu hısımlık nereden çıktı ki, siz **Türk**, o **Moğol!**»

— Sonra?..

— Hiç...

— Hiç mi?

— Sönüp gitti o kızgın piyasa.

— Hem de bir püfle!

— Evet, şimdi ne **hâkan**, ne **yasa!**

— Kimse, mâkul keferemiş o herif.

— Sorma Köse'm...

— Çok şükür sizde de pek yok, değil amma sersem!²⁷

— 19 —

VATANIN VE ŞEHİDİN YÜCE DEĞERİ

«Çanakkale Şehitlerine» adıyla tanınan ve din ve vatan için ölenlerin Bedir savaşı muharepleri gibi şanlı olduklarını bildiren meşhur mısralardan birkaçı:²⁸

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten **ecdâd** inerek öpse o pâk alını değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor **Tevhîd'i**...
Bedr-in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi...

²⁷. Cengiz'le ilgili olarak 279 - 283. sayfalara da bakınız.

²⁸. Safahat 6. kitap: Âsım, 426.

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
 «Gömelim gel seni târîhe!» desem, sığmazsın.
 Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
 Seni ancak ebediyyetler eder istîâb.

— 20 —

KÂFİR DE OLSAN, BİRLİĞİ BOZMA

Devletimizin devamı ve cemiyetimizin saadet-i için, İslâm îmanını terk edenlerin bile, müslüman topluluğunu terk etmemeleri gerektiği; milletimiz için İslâm nizamının vazgeçilmez bir temel olduğu:²⁹

Yaşanmaz böyle tek tek, devr-i hâzır: devr-i
 cem'îyyet.
 Gebermek istemezsen, yoksa izmihlâl için niyyet,
 «Şu vahdet târumâr olsun!» deyip, saldırma
 İslâm'a;
 Uzaklaşsan da îmandan, cemâatten uzaklaşma!

— 21 —

MİLLETLERİN KİYÂMETİ³⁰

Sen! Ben! desin efrad, aradan vahdeti kaldır;
 Milletler için işte kıyâmet o zamandır.

²⁹. Safahat 7. kitap: Gölgeleler, s. 453 - 454.

³⁰. Safahat 7. kitap: Gölgeleler, s. 461.

HÜRRIYET, PARTİLER VE TURAN

Bütün milletlerin, ırk ve lisanları ayrı da olsa elele verdikleri; bizim bir avuç halkımızın ise hâlâ birbirleriyle boğuştuğu; hürriyetten anarşi, partilerden ayrılık çıktığı; Turan sevdası peşine düşerek, elimizdeki kaç yurdu kaybettüğümüz:³¹

«Birbirinize de girmeyin ki, mâneviyâtımız sarsılmasın, devletiniz gitmesin.»

(Enfal sûresi, 46. âyetten)

Efrâdı hemen milyar olur bir sürü akvâm
Te'mîn-i bekaa nâmına eyler durur ikdâm.
Bambaşka iken her birinin ırkı, lisânı,
Ahlâkı, telâkkîleri, iklîmi, cihânı,
Yekpâre kesilmiş tutulan gâye için de,
Vahdetten eser yok bir avuç halkın içinde!
Post üstüne hem kavgaların hepsi nihayet;
Hâlâ mı boğuşmak? Bu ne gaflet, ne rezâlet!
«Hürriyyeti aldık!» dediler, gaybe inandık;
«Eyvâh, bu bâzîçede bizler yine yandık!»
Cem'îyyete bir fırka dedik, tefrika çıktı:
Sapsağlam iken milletin erkânını yıktı.
«Tûran İli» nâmiyle bir efsâne edindik;
«Efsâne, fakat gâye!» deyip az mı didindik?
Kaç yurda veda etmedik artık bu uğurda?
Elverdi gidenler, acıyın eldeki yurda!

31. Safahat 7. kitap: Gölgeleler, s. 462.

Açıklanması:

Nüfuslarının toplamı hemen hemen bir milyarı bulan birçok milletler, hayatlarını devamlı kılmak için gayret edip dururlar. Her birinin ırkı, lisânı, ahlâkı, telâkkileri, yeri ve dünyası başka olduğu halde, tutulan bu gâye için hepsi birleşmiş, yekpâre olmuşlardır. Halbuki bizim bir avuç halkımızın içinde birlikten eser yoktur. Kavgaların hepsi de üstelik makam, mevki içindir... Hâlâ mı boğuşacağız? Bu ne gaflet, ne rezâlettir!

«Hürriyeti aldık» dediler, görmedik ama, inandık. «Eyvah bu oyunda bizler yine yandık!» Cemiyetimize (hürriyetin icabıdır diye) fırka (parti) lâzımdır, dedik, kurduk; bundan da tefrika (ayrılık) çıktı. Milletin sapsağlam olan esaslarını yıktı.

«Turan ili» diyerek bir efsâne edindik, «Efsâne, fakat gâyedir» diyerek az mı didindik? Bu efsânenin uğrunda kaç yurdu elimizden kâçırdık! Kaybettiklerimiz yetişir, artık bu hayâllerden vazgeçin, bâri elimizdeki yurdu kurtaralım.

İSLÂM UYANDI, EZELÎ BAĞ KUVVETLENDİ

Çeşitli ayrılıklar yüzünden müslümanlar birbirlerine düştüler; pek çok kimse öldü, vatanlar elden çıktı. Fakat düşman şimdi ana-

yurda girdi. Bu vatani da kaybedersek, İslâmiyet'i de kaybederiz. Artık bıçak dine dayanmıştır. Şimdi müslümanlar uyandılar, din kardeşliği, birliği temin ediyor. Artık kırk haçlı ordusu da saldırsa, esir olmayacağız.³²

İslâmı, evet, **tefrikalar** kastı kavurdu;
Kardeş, bilerek, bilmeyerek, kardeşi vurdu.
Can gitti, vatan gitti; **bıçak dine dayandı**;
Lâkin, o zaman silkinerek birden uyandı.
Bir gör ki: bugün can da onun, kan da onundur;
Dünya da onun, din de onun, şan da onundur.
Bin parça olan **vahdeti** bağlarken uhuvvet,
Görsen, **ezelî râbîta** bir buldu ki kuvvet:
Saldırsa da kırk Ehl-i Salîp ordusu, kol kol,
Dört yüz bu kadar milyon esir olmaz, emîn ol!..

³². Safahat 7. kitap: Gölgeler, s. 472.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

MÜSLÜMANIN
MİLLİYETİ
İSLÂMİYETTİR

Bediüzzaman
Said Nursî

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ HAYATI VE ESERLERİ

1878 yılında Bitlis'in Hizan kazasının İspart nahiyesi köylerinden «Nurs» da doğdu. Babasının adı Mirza'dır.

Genç yaşlarında Tağ, Hizan, Nurşin, Arvas, Bayezid, Bitlis, Siirt, Şirvan, Tillo, Biro ve Mardin'de bulundu. Medreselerde tahsil etti ve ulemâ ile görüştü.

Dârülhikme azası iken kendi verdiği tercüme-i hâlinde «Bidâyet-i tahsilimde mezkûr İspart nahiyesinde biraderimin nezdinde mebâdi-i ulûmu iki sene kadar okudum. Sonra Erzurum'a tâbi Bayezid kasabasında Şeyh Muhammed Celâlî hazretlerinin halka-i tedrisinde tederrüsü mûtaad olan dürûsu bilikmâl itmâm-ı nüsah eyledim. Sonra Van'da tedrise başladım...» demektedir.

Zamanında Doğu Anadolu'nun meşhur şeyh ve âlimleri olan Seyyid Nur Mehmed, Şeyh Abdurrahman-ı Tâgî, Şeyh Fehmi, Şeyh Mehmed Küfrevî, Şeyh Emin, Molla Fethullah ve Şeyh Fethullah efendilerden ilim ve ifranca istîfâde etmiştir.

Vali Hasan Paşa tarafından aşiretleri irşad etmesi için 1894'te Van'a çağırıldı. Van'da Ha-

san Paşa'nın ve ondan sonraki Vâli İşkodralı Tâhir Paşa'nın zamanlarında onbeş sene kalarak civarı dolaştı ve ders verdi. Van'daki hayatı sırasında Vali ve memurlar ile görüştü. İslâmiyet hakkındaki şüphelerin giderilmesi için, eski «ilm-i kelâm» ın kâfi gelmediğini «yeni fen bilgileri» ni de bilmek icap ettiğini gördü. Tarih, Coğrafya, Fizik, Kimya, Teoloji v.s. çalışarak bunları öğrendi. Bu derslerin öğretmenleri ile münakaşalar edecek vukufunu derinleştirdi. Bu sırada bir matematik kitabı da yazdığı söylenmektedir.

Kendine mahsus bazı hususiyetleri vardı: Hiç kimseden hediye, para, maaş kabul etmez; kimseye sual sormayıp, yalnız sorulana cevap verir; talebelerini de hediye v.s. almaktan men eder; dünyada hiç bir şeye bağlanmamayı esas edinirdi. İslâm ve iman hizmetinden geri kalmamak için evlenmemeye karar vermişti. Bu prensiplerine ölünceye kadar uymuştur.

İlmi, zekâsı ve kendine has halleri sebebiyle «Bediüzzaman» diye meşhur oldu.

Doğu Anadolu'da Van veya Diyarbakir'de «Medresetüzzehra» adıyla bir üniversite açılmasını temin etmek istiyordu.

Meşrutiyetin ilânı sıralarında İstanbul'a geldi. İttihat ve Terakki Partisi'nin daha ilk aylarında başladığı baskı siyâseti ile mensuplarının kendilerinden olmayanlara karşı gösterdikleri haşin tavırları ve adam vurmaları, muhâlif bir basın ve bazı partilerin kurulmasına sebep olmuştu.

Derviş Vahdetî tarafından çıkarılan «Volkan» gazetesi ve «İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti» de, baskılara ve İttihatçıların din aleyhtarı tavırlarına karşı mücadele ediyorlardı. Bediüzzaman Said Nursî, bu gazeteye yazdı ve cemiyetin kurucuları arasına katıldı.

Gerek 31 Mart Vak'asından önceki hâdiselerdeki konuşmalar ve yazıları ve gerekse vak'a sırasında askere hitapları ile yatıştırıcı ve tesirli bir rolü olmuştur. Vak'adan sonra Divan-ı Harb'de muhâkeme olundu ve berâet etti. «İki Mekteb-i Musibetin Şehâdetnâmesi veya Divan-ı Harb-ı Örfî» adlı risâlesinde Meşrutiyet hâdiseleri ve 31 Mart Vak'ası hakkındaki müşâhede ve fikirlerini yazmıştır.

Bu olanlardan sonra İstanbul'da fazla kalmıyarak Van'a döndü. Burada aşîretleri dolaşarak onları irşad etmeye çalıştı. Bu faaliyeti sırasında çeşitli tabakalardan şahıslarla yaptığı konuşmalarını «Münâzarat» adı altında neşretmiştir.

Bir ara Şam'a gitti. Burada, ulemânın arzusu üzerine meşhur Câmîül Emevî'de bir hutbe okudu. Bu konuşması «Hutbe-i Şâmiyye» adıyla tercüme edilerek basılmıştır.

Doğu Anadolu'da açılmasını arzu ettiği üniversite için teşebbüslerde bulunmak üzere İstanbul'a geldi. Bu sırada Sultan Reşad, meşhur Rumeli seyahatine çıkmak üzere idi. Bediüzzaman da bu seyahate Doğu Vilâyetlerini temsilen katıldı.

Doğu'da bir Darülfûnun açılması hususunda Sultan'dan vaad aldı ise de az sonra çıkan Balkan Harbi galesi ve hemen arkasından gelen Cihan Harbi felâketi bu teşebbüsünün tahakkukuna mâni oldu. Hattâ iki harb arasında Van gölü kenarındaki Artemit'te (Edremit), dârülfûnunun temeli atıldığı halde öylece kalmış.

Cihan Harbi'nde gönüllü alay kumandanı olarak, Kafkas Cephesi'nde savaşa katıldı. Kuvvetlerimiz çekilirken, geride kalan halkın da çekilip kurtulması için Bitlis'te gönüllüleriyle savaşa devam etti. Sonunda yaralı olarak esir düştü.

İkibuçuk sene kadar Moskova'nın kuzey doğusundaki Kastroma'daki esir kamplarında kaldı. Burada da zâbit ve erlere dersler vererek irşad vazifesine devam etti. Sonunda kaçarak Varşova'ya geldi. 1918'de Viyana üzerinden İstanbul'a vardı.

Aynı senenin 25 Ağustos günü açılan ve «Darûlhikmetil İslâmiyye» adı verilen bir çeşit islâmi ilimler cemiyetine âzâ tayin olundu. Fakat esâret hayatı sıhhatini bozduğu için 2 Mayıs 1919'dan sonra izinli sayıldı.

Said Nursî Efendi, daha sonra kendisini siyâsetten ve günlük hâdiselerden tamamen çekerek çalışmalarını yalnız imanı kurtarmaya tevcih etmesiyle neticelenecek olan ruhî inkılâbın da bu sıralarda başladığını yazmaktadır. Kendisi, müslümanların ve İslâm âleminin kurtuluşu için siyâsetten de istifade etmeye çalıştığı ilk yıllara «Eski Said devresi» demektedir, daha sonra ve bil-

hassa Cumhuriyetten sonra girdiği «imanları kurtarma faaliyetini» gösterdiği son otuzbeş-kırk yıla ise «Yeni Said devresi» adını vermektedir.

Bediüzzaman, bu son devresinde, doğrudan doğruya tehlikede gördüğü «Allah'a, Peygamber'e ve âhirete iman» bahislerini bilhassa işleyen eserler kaleme almıştı. Bu eserlerinde, felsefî fikirlerden ve yirminci asrın modası olan maddeci cereyanlardan gelen şüphelere ve inkârcı fikirlerle cevap vermiş, bunların tesirlerini giderici, aklî ve mantıkî deliller getirmiş; mesel ve hikâyelerle derin bir iman düşüncesini işlemiş bulunmaktadır.

Cihan Harbinden mağlûp çıkışımız ve İstanbul'un yabancılar tarafından işgâli sırasında İstanbul'da bulunuyordu.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra M. Kemal Paşa tarafından dâvet edilmesi üzerine Ankara'ya gitti. Birinci T.B.M.M. ni ziyareti sırasında, Başkanlığa verilen bir teklif üzerine, bütün Meclis adına kendisine «hoş geldiniz» merasimi yapıldı.

Fakat İslâmiyet için savaşıldığı ilân edilmesine rağmen, Ankara'da aydınlar ve mebuslar arasında dine karşı bir kayıtsızlığın ve Batılaşma heveslerinin hâkim olduğunu gördü. Mebuslara hitaben bir beyannâme neşrederek bu hâlin tehlikesini belirtti. Ve bu tavırlarını tenkid etti. Az sonra da Ankara'nın ileri gelenlerinin fikirleri ile kendisinininkilerin bağdaşmayacağını anlıyarak burayı terketti ve Van'a döndü. Erek dağı ete-

ğinde Zernebat suyu başında bir küçük mağarada ibadet ve tefekkür ile vaktini geçirmeye başladı.

1925 yılı şubatında Doğu'da «Şeyh Said İsyanı» diye anılan vak'a zuhur etti. Kendisinden bu hareketi desteklemesini isteyenlere «Türk Milleti asırlardan beri İslâmiyete hizmet etmiş ve çok veliler yetiştirmiştir. Bunların torunlarına kılıç çekilmez. Bu işten vazgeçin, millet isyan ile değil irşad ile tenvir edilmelidir» cevabını verdi.

Buna rağmen isyan bastırıldıktan sonra onu da Batı Anadolu'ya sürdüler. Önce Burdur'a götürüldü. Burada da yazmaya devam etti. Yazdıkları elle çoğaltılarak dağıtılmaya başlayınca, İsparta'nın Barla nahiyesine gönderildi.

Bediüzzaman, Barla'da sekiz yıl kaldı. Daimî tarassut ve baskı altında tutuluyordu. Kendisinin, isyanla hatta siyasetle alâkalı olmadığı bilinmesine rağmen gösterilen bu sertlik, o yıllardan 1950'ye kadar devam edecek olan «dine ve dindarlara aleyhtar» hükümet siyasetinin bir neticesi idi.

Fakat bu maddî sıkıntıların manevî bir zuhûru olarak, bugün «Risâle-i Nur Külliyyâtı» diye bilinen ve yüzotuz risâleden meydana gelen kitap serisinin yazılmasına bu şartlar altında Barla'da başlanmıştır.

Bu eserler, Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin tefsirleridir. Birisi âyetlerin ibâre ve lâfzını diğeri mânâ ve hakikatlerini açıklayıcı olarak iki çeşit olan tefsirlerden, Risâle-i Nur eserleri ikinci kısma girerler.

Bu kitaplarda Kur'ân, baştan sona kadar tefsir olunmamıştır. Maddî bir zaman ve çevrenin tesirleri altında bunalar müslüman ruhlara, onların imanlarını kuvvetlendirmek için bilhassa lüzumlu olan bazı âyetlerin mânaları açılarak yardım edilmek istenmiştir.

Bu eserleri okuyan ve onları yayarak başkalarının da okumasını sağlamaya çalışanlar kendilerine «Risale-i Nur Talebesi» demişlerdir. Fakat zamanla bu kitaplarla ilgili dâvâlar açılıp mesele gazetelere geçince, bunlara «Nurcu» adı takılmıştır.

Asıl manâsıyla «Risâle-i Nur talebesi»: Kendi imanını kurtarmak ve kuvvetlendirmek ve İslâmiyete —yalnız Allah rızası için— hizmet etmek maksadıyla Risâle-i Nur'ları okuyan ve okutan kimsedir.

Bunlar fiilen siyasete girmezler. Herhangi bir vatandaş gibi seçime katılmanın dışında, parti tutmazlar. Her sınıf ve her partiden olan halkın imanına hizmetle vazifeli olduklarından, halkı kendilerini dinlemez ve Risâleleri okumaz hâle getirecek olan peşin hüküm ve düşmanlıklara düşürmekten kaçınırlar.

Bediüzzaman'ın Barla'nın dar muhitindeki faaliyeti bile göze battı ve 1935 yılında «Gizli cemiyet kurmak, rejim aleyhine çalışmak» la itham edilerek Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesine, halktan yüzyirmi kişi ile birlikte tevkif ve sevk olundu.

Bediüzzaman, Eskişehir dâvâsından sonra Kastamonu'ya sürüldü. Karakolun karşısındaki bir evde sekiz sene göz hapsinde tutuldu.

Burada da Risâle-i Nur'ları yazmaya devam etti. Artık Risâleler geniş bir sahaya yayılmış ve elyazısı ile binlerce nüsha çoğaltılarak dağılmıştı. Bediüzzaman'ın Kastamonu'dan ve daha sonraki sürgün yerlerinden, talebelerine şahıslar eliyle (Nur postacıları) gönderdiği mektuplar basılmıştır.

Nur Risâlelerinin elden ele yayılması ve okuyanların artması üzerine, Bediüzzaman'a ve talebelerine tekrar bir gözdağı verilmek istendi. 1943'de halktan yüz kırküş kişi ile birlikte Bediüzzaman'ı Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk ettiler. Bu seferki iddia şu idi: «Gizli cemiyet kuruyor, halkı hükümet aleyhine çeviriyor, inkılâpları yıkıyor, Mustafa Kemal'e deccal ve din yıkıcısı diyor...»

Bu muhâkeme sırasında Risâle-i Nur kitapları Ankara'da bir ehl-i vukufa inceletildi. Bu heyet «Risâleler ilmî ve imanî bir Kur'ân tefsiridir» diye rapor verdi. Mahkeme 16.6.1944'te maznunları berâet ettirdi ve Risâleleri kendilerine iade etti. Temyiz de bu kararı tasdik etti. Mahkeme dokuz ay sürmüş ve hepsi bu zamanı hapisanede geçirmişlerdi.

Bediüzzaman berâet etmesine rağmen yine serbest bırakılmadı. Afyon'un Emirdağı kazasında oturmaya mecbur edildi.

Emirdağı'ndaki üç yıllık ikameti sırasında da

aynı şekilde yazmaya ve yazdırmaya devam etti. Bu sırada Risâle-i Nur hareketi çok geniş bir alana yayılmıştır. Bu yolun mensupları, siyasete karışmamakla beraber, o günlerin «dini, hayat-tan silmek» şeklinde yürütülen faaliyetlerine pasif fakat şiddetli bir mukavemet gösteriyorlar, İslâmî ahlâk ve yaşayış tekrar ihya ediyorlardı.

Bu hal ise, mahallî hükümet memurları tarafından, üst makamlara, siyâsî bir hareket, bir isyan şeklinde aksettiriliyordu. Bu yüzden, Bediüzzaman'ın her hareketi sivil polisler tarafından tespit edilmekte, hattâ civar köylere gitmesi halinde askerî keşif uçaklarıyla takip edilmekte idi.

Nihayet 1947 senesi sonlarında, halktan onbeş kişi ile birlikte tevkif olunarak Afyon'a getirildi. Burada muhâkeme ve hapsedildi. 1949 yılı sonlarında tahliye edildi ise de yine Afyon'da kaldığı müddetçe kapısında polis bekletilmiştir. Afyon mahkemesinin Risâle-i Nurları müsadere kararı, Temyiz tarafından bozulmuştu,

Bu dâvâ 1956 Haziranına kadar çeşitli safhalar göstererek devam etmiş, bu tarihte ise Risâlelerin berâet ve serbestliğine karar verilmiştir. Risâlelerin Ankara'da matbaa ile yapılan ilk bas-kısı bu karardan sonra olmuştur.

Bediüzzaman, Afyon'da bir kaç ay kaldıktan sonra Emirdağ'ına döndü.

Afyon hapsi ve mahkemesinden sonra Risâle-i Nur hareketi, yeni bir safhaya girmiştir. O zamana kadar daha ziyâde halk arasında yayılmış olan bu iman hareketi o tarihten sonra me-

murlar, aydınlar, öğrenciler ve hanımlar arasına da girmiştir. Risâleler teksir makinası ile çoğaltılmaya başlanmış ve Doğu vilâyetlerine de yayılmıştır.

Bediüzzaman, Emirdağı'nda iki sene kaldıktan sonra Eskişehir ve Isparta'ya gitti, buralarda kısa müddet kaldı. Bu sırada İstanbul Üniversitesinden bâzı gençler «Gençlik Rehberi» adlı risâleyi bastırmışlardı. Bu sebeple açılan dâvâda bulunmak üzere Bediüzzaman yirmiyedi yıl ayrı kaldıktan sonra 1952 Ocak ayında İstanbul'a geldi. Mart'a kadar devam eden celseleri gençlik heyecanla takip etti. Muhakeme berâetle neticelendi. Kendisi de Emirdağı'na döndü.

Bundan sonra, 1960'daki vefatına kadar İstanbul, Isparta, Konya ve Ankara'ya kısa ziyaretleri oldu. Bu yılın Mart ayında Isparta'da bulunuyordu. Rahatsızlandı ve Urfa'ya gitmek istedi. Urfa'da 23 Mart 1960 da vefat etti. Ertesi günü Halîlürrahman dergâhında iki kubbeli türbeye defnolundu.

Fakat zâlimlerin eli, otuzbeş yıldır rahat vermedikleri Bediüzzaman Said Nursî'nin mezarına da uzandı. 27 Mayıs 1961 de millete ve hürriyete karşı yapılan askerî isyan ve darbenin, hırs ve kin dolu kişileri 11 Temmuz gecesi korku içinde aldıkları geniş tedbirler altında merhumun türbe kapısını kırıp lâhdini parçalayarak tâbutunu dışarı çıkardılar. Konya'dan zorla getirttikleri kardeşinden tehditle imza alarak naşını Isparta'da meçhul bir yere götürüp gömdüler.

Müslümanların türbeye veya mezara, ancak bir fatiha okumayı hatırlatacağı için ve o kadar önem verdiklerini bilmeyen bu kişilerin merhumun eserleri elden ele dolaşıp dururken, bu kadar zahmete girip mezar eşeleyecek kadar alçal-maya neden lüzum gördükleri halâ meçhuldür.

ESERLERİ

Eserlerinden en tanınmış ve hacimli olanları şunlardır: Sözler, Mektûbat, Lem'alar, Şualar, Âsâ-yı Mûsa, Mesnevi-i Nûriye, İşârâtü'l-İ'câz, Sikke-i Tasdîk-i Gaybî.

Bediüzzaman'ı anlamaya doğru

Son aylarda merhum hakkında basında çıkan en dikkate değer yazı, Ahmet Güner Bey tarafından kaleme alınmıştır. Halen TRT de «Danışman» olarak vazifeli bulunan Ahmet Güner Bey, o sırada «Ortadoğu» gazetesinde fıkra yazmakta idi.

25 Şubat 1976 günü çıkan ve «Said Nursî'nin Zamanı» adını taşıyan fıkрасını, buraya aynen almak, bizim için edâsı zevkli bir borçtur:

Said Nursî'nin Zamanı

CHP Maarifi, ne kendi inkılâbının, ne Batılılaşmanın, ne de ülkesinin sosya-ekonomik şart ve imkânlarını bilmediği için siyaset ve ilim adına cüsseli bazı cahilleri memleketin başına belâ etmiştir. 40 yıla yakın süredir, millet evlâtlarının beynini ve midelerini bomboş bira-

kan, gelecek nesli, nesilleri, ahmaklığın ve cehaletin kucağına kolaylıkla atacak bütün tohumları eken de bu maariftir.

CHP Maarifi, Demokrat Parti hareketi ile ölmemiş, fakat siyasî palazlanma ile birlikte, bu maarifin gayrimeşrû çocukları olan yüzbinlerce yarı münevver köy okullarından üniversite kürsülerine, parlamentodan sanat ve edebiyat alanına kadar her grup, zümre ve müesseseye yerleşivermiştir.

Türkiye, devlet olarak korkunç bir değişimin sancılarını Tanzimattan beri zaten çekiyordu. İleride CHP Maarifine öncülük edecek kozmopolitler de Batılılaşma hevesleri ile birlikte yetişmiştir. Bugünün Türkiye'sini anlayabilmek için özellikle Birinci Meşrutiyetten 1935'lere kadarki devreyi iyi etüd etmek gerekir. Nasıl pisliğin, cehaletin, ahmaklık ve ihanetin şampiyonları, siyasetten sanat ve kültüre kadar bu dönemde yetiştilerse iyiler, doğrular ve bugün bile söz, fikir ve davranışları hepimize metot olacak büyükler de o dönemde yetişmiştir. Bizim asıl talihsizliğimiz Cumhuriyetin ilk yıllarında fikirlerini cesur söyleyenlerin değil, belli bir şahıs ve siyasî grup lehine konuşmayı daha yararlı sayanların geleceğin temellerini atmasıdır.

Türk tarihinin en önemli dönemidir 1876-1946 arası... Bu yetmiş yıllık dönemde gerçek kahramanlar geçmiştir tarihimizden. Sultan İkinci Abdülhamid Hanın başında bulunduğu bu kafiye, fikir ve eylem adamlarını, şairlerini,

sanatçıları, din ve siyaset adamları ile askerlerini de yetiştirmiştir. Dikkatli bir tetkik görür ki, son bir asrın her saati bu adamların—kaybolmuş, sövülmüş, iftira edilmiş, şu günlerde adlarını rahmetle anmak isteyenlerin bile türlü takip ve baskılara uğrayabileceği bu kahramanların— silinmez izlerini taşımaktadır.

Hudutlarda imparatorluğu savunmak için askeri ile ön safta döğüşen Osmanlı kumandanları, bu devirdedir. Ama biz daha çok İttihat ve Terakkinin sergüzeştçilerini hatırlarız.

Fakat öyle bir adam var ki, onun hayatı Türkiye'nin son yüzyılının âdeta altın harflerle yazılmış bir özetidir. Hâlâ canlı, yepyeni, bir insan hayatına nasıl sığdırıldığı bile zor izah edilecek fikir ve eylemleri ile Said Nursî bu dönemin âdeta mihenk taşıdır.

Olaylara ve insanlara dürüst bakmasını öğrenememiş, çeşitli kompleksler dolayısıyla bundan kaçmayı çıkarına uygun gören Türk münevveri, bu adamın hayatını ve fikirlerini peşin hükümsüz ve aklın ışığında inceleyebilse, bugünkü siyasî, sosyal ve kültürel bunalımları çözecek hemen bütün formülleri bulabilir. Ne yazık ki, Said Nursî, isim olarak bile 1976 Türkiye'sinde kimlerin, hangi akla hizmet ederek aforoz ettikleri hâlâ anlaşılmamış bir isimdir ve aslında bu isim, içinde bulunduğumuz siyasî anarşinin, ilme ve fikre karşı tahammülsüzlüğün bütün tedavisini, her cümlesi günümüz fikir adamına yeni ufuklar açacak kitapları ile getirmiş, armağan etmiştir.

Türk münevverinin **Said Nursî'yi** ihmal etmesi affedilir hatâ değildir. Fakat muhtemeldir ki, bu hazineye dikkatle eğilenler gide-rek artmaktadır.

Bugünkü buhranlarımızın tohumları da, çareleri de son yüzyılın siyaset ve fikir dehlizlerindedir. **Said Nursî**, büyük bir kitle tarafından bu dehlizlerden çıkarılmış, nice çileler ve mücadeleler sonucu Türk fikir hayatının ortasına sürülmüştür. Artık görmezlikten gelemeyiz.

Müslümanın Milliyeti İslâmiyettir

Bu başlık altında kitabımıza dârc ettiğimiz küçük tetkike Risâle-i Nur Külliyyatı'nın birkaç kitabından parçalar aldık.

Bu sırada:

1. Parçalar önce aynen alınmış, arkasından hülâsa olarak ve sadeleştirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Asıl metnin, anlama güçlüğü yüzünden ilk anda mânâsına nüfuz edemiyecek olan okuyucunun bu açıklamayı okuduktan sonra, tekrar asıl metne döneceği ümit edilebilir. Bu açıklamaların, asıl metinlerin tamamını ihtiva etmediğini ve serbest olarak yapıldığını tekrar belirtelim.

2. Alınan parçalara, tarafımızdan başlıklar konmuştur.

3. Metinde geçen âyetlerin yerine meâlleri yazılmış ve dipnotta yerleri gösterilmiştir. Ayrıca izah edici notlar da konmuştur.

MÜSLÜMANIN MİLLİYETİ İSLÂMİYETTİR

— 1 —

TÜRKLER! İSLÂMİYETİN MUKADDES MİLLİYETİNİ TERK ETMEYİNİZ¹

«Sizi tâife tâife, millet millet, kabile kabile yaratmışım; tâ birbirinizi tanımalı-sınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyyeye ait münasebetlerinizi bilersiniz, birbirinize muavenet edersiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki; yekdiğerinize karşı inkâr ile yabanî bakasınız, husumet ve adâvet edersiniz değildir!»²

Şu mebhas «Yedi Mes'ele» dir³

Birinci Mes'ele: Şu âyet-i kerîmenin ifade ettiği hakikat-ı âliye, hayat-ı içtimaiyyeye ait olduğu için, hayat-ı içtimaiyyeden çekilmek isteyen

¹. Aldığımız kısımlara, bu gibi başlıklar tarafımızdan konmuştur. Metinler aynen alınmış, her parçadan sonra bu günkü dille uzunca bir hülâsası verilmiştir.

². Metnin başında Hucurat sûresinin 13. âyeti ve onun altında Arapça izah, daha altta da bu Türkçe izah vardır.

³. Mektubat s. 297 - 303, Yirmialtıncı Mektup, Üçüncü Mebhas. (1964 baskısı).

Yeni Said lisaniyle değil, belki İslâmın hayat-ı içtimaiyyesiyle münâsebetdar olan Eski Said lisaniyle, Kur'an-ı Azîmüştîna bir hizmet maksadiyle ve haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmağa mecbur oldum.

İkinci Mes'ele: Şu âyet-i kerîmenin işaret ettiği «teârûf ve teâvün düsturu» nun beyanı için deriz ki: Nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir. Tâ ki, her neferin muhtelif ve müteaddit münâsebâtı ve o münâsebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin.. tâ, o ordunun efradları, düstur-u teavün altında, hakîki bir vazife-i umumiyye görsün ve hayat-ı içtimaiyyeleri, a'dânın hücumundan masun kalsın. Yoksa; tefrik ve inkısam, bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasemat etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir. Aynen öyle de: hey'et-i içtimaiyye-i İslâmiyye, büyük bir ordudur. Kabâil ve tavâife inkısam edilmiş. Fakat binbir bir birler adedince cihet-i vahdetleri var. Hâlikleri bir, Rezzakları bir, Peygamberleri bir, kibleleri bir, kitapları bir, vatanları bir, bir, bir, bir.. binler kadar bir bir...

İşte bu kadar bir birler, uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar. Demek kabâil ve tavâife inkısam, şu âyetin ilân ettiği gibi, teârûf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil tahâsum için değildir!..

Üçüncü Mes'ele: Fikr-i milliyet, şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan derras Avrupa zalimleri, bu-

nu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar; tâ ki, parçalayıp, onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsânî var; gafletkârâne bir lezzet var; şeâmetli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayat-ı içtimaiyye ile meşgul olanlara, «Fikr-i milliyeti bırakınız!» denilmez. Fakat, fikr-i milliyet iki kısımdır. Bir kısmı menfîdir, şeâmetlidir, zararlıdır; başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder; müteyakkız davranır. Şu ise, muhâsema ve keşmekeşe sebebedir. Onun içindir ki, hadîs-i şerifte ferman etmiş:

«İslâmiyet, câhiliyet devri ırkçılığını kaldırmıştır.»⁴

Ve Kur'an da ferman etmiş:

«İnkâr edenler, kalblerindeki câhiliyet devri taassubunu ateşlendirdiklerinde, Allah, peygamberinin ve mü'minlerin üzerine emniyet ve sükûnet indirdi. Onların takva sözünü tutmalarını sağladı. Onlar da buna lâayık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»⁵

İşte şu Hadîs-i Şerif, şu Âyet-i Kerîme, kat'î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsûriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü: müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üçyüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine, o kadar kardeşleri, hem ebe-

4. Metinde âyet ve hadislerin sadece asılları vardır.

5. Fetih sûresi 26. âyet.

dî kardeşleri kazandırırın! Evet, menfî milliyetin, tarihçe pek çok zararları görülmüş.

Ezcümle: Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler. Hem, Avrupa milletleri, şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Almanın çok şeametli ebedî adavetlerinden başka; Harb-i Umumîdeki hâdisat-ı müdhişe dahi, menfî milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi. Hem bizde ibtida-i hürriyette, (Bâbil kal'asının harabiyeti zamanında «tebelbül-ü akvam» tâbir edilen «teşa'ub-u akvam» ve o teşa'ub sebebiyle dağılmaları gibi) menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok «kulûpler» nâmında sebep-i tefrika-i kulûb, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar, ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen anâsır ve Kabâil-i İslâmiyye içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telâkki etmek, öyle bir felâkettir ki, târif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırması için, müdhiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle; büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupanın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda, onlara ehemmiyet vermiyip, belki mânen onlara yardım edip, menfî un-

suriyet fikriyle Şark Vilâyetlerindeki vatandaşlara veya Cenup tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip, onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehâliki ile beraber, o Cenup efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Cenuptan gelen Kur'an nuru var; İslâmiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur.

İşte o dindaşlara adâvet ise, dolayısıyla İslâmiyet ve Kur'ana karşı adâvet ise, dolayısıyla İslâmiyete, Kur'ana dokunur. İslâmiyet ve Kur'ana karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviyye ve hayat-ı uhreviyyesine bir nevi adâvettir. Hamiyyet nâmına hayat-ı içtimaiyyeye hizmet edeyim diye, iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil, hamakattır!..

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyetle imtizaç etmiş, Ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvsn! Bütün senin mâzideki mefâhirin, İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefâhir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefâhiri kalbinden silme!..

Beşinci Mes'ele: Asyada uyanan akvam, fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupayı her cihetle taklid ederek, hattâ çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Halbuki her milletin kâmet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa; tarzı, ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına, bir jandarma elbisesi giy-

dirilmez! Bir ihtiyar hocaya, tango bir kadın libası giydirilmediği gibi...

Körü körüne taklid dahi, çok defa maskaralık olur.

Çünkü:

Evvelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise; Asya bir mezraa, bir câmi hükmündedir. Bir dükkâncı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescid vaziyeti bir olmaz.

Hem, ekser Enbiyanın Asyada zuhuru, ağleb hükemanın Avrupada gelmesi, Kader-i Ezelinin bir remzi bir işaretidir ki; Asya akvâmını intibaha getirecek, terakkî ettirecek, idare ettirecek; din ve kalbdır. Felsefe ve hikmet ise, din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli.

Sâniyen: Din-i İslâmı, Hristiyan dinine kıyas edip, Avrupa gibi dine lâkayd olmak pek büyük bir hatâdır. Evvelâ: Avrupa, dinine sahibdir. Başta Wilson, Loyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papas gibi dinlerine mutaassıp olmaları şâhiddir ki: Avrupa dinine sâhibdir; belki bir cihette mûtaassıptır.

Sâlisen: İslâmiyeti Hristiyan dinine kıyas etmek, kıyas-ı maalfârıktır, o kıyas yanlıştır. Çünkü: Avrupa dinine mutaassıb olduğu zaman medenî değildi; taassubu terketti, medenîleşti.

Dördüncü Mes'ele: Müsbet milliyet, hayat-ı içtimaiyyenin ihtiyacı dahilîsinden ileri geliyor; teavüne, tesanüde sebebedir; menfaatli bir kuvvet te'min eder; Uhuvvet-i İslâmiyyeyi daha ziyade te'yid edecek bir vâsıta olur.

Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyete hâdim olmalı, kal'a olmalı, zirhî olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyetin verdiği uhuvvet içinde, bin uhuvvet var; Âlem-i Bekada ve Âlem-i Berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i milliyeye ne kadar da kavi olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek; aynı kal'anın taşlarını, kal'anın içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakane bir cinayettir.

İşte ey Ehl-i Kur'an olan şu vatanın evlâd-ları! Altıyüz sene değil, belki Abbasîler zamanındanberi bin senedir Kur'an-ı Hakîmin bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'anı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi, Kur'ana ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı defettiniz, tâ

«... Allah, mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşsınlar...»⁶

Âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupanın ve frenk-meşreb münafıkların desîselerine uyup şu Âyetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz.. ve korkmalısınız!..⁷

6. Mâide sûresi, 54. âyetin bir kısmı.

7. Yukarıdaki âyetin baş tarafındaki hitap şöyledir: «Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse (onların yerine) Allah...»

Cây-ı dikkat bir hal: Türk milleti, Anâsır-ı İslâmiyye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise, Müslümandır. Sâir unsurlar gibi, müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk tâifesi varsa, Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır. Macarlar gibi. Halbuki küçük unsurlarda dahi, hem müslim ve hem de gayr-ı müslim var.

Hem din, onların içinde üçyüz sene muharebe-i dahiliyyeyi intac etmiş. Müstebid zâlimlerin elinde; avâmı, fukarayı ve ehl-i fikri ezmeye vasıta olduğundan, onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hasıl olmuştu. İslâmiyette ise, tarihler şâhiddir ki, bir defadan başka dâhilî muharebeye sebebiyet vermemiş. Hem ne vakit ehl-i İslâm, dine ciddî sâhib olmuşlarsa, o zamana nisbeten yüksek terakkî etmişler. Buna şâhid, Avrupanın en büyük üstadı, Endülüs Devlet-i islâmiyesidir.

Hem ne vakit Cemaat-i islâmiyye dine karşı lâkayd vaziyeti almışlar: perişan vaziyete düşerek tedennî etmişler.

Hem islâmiyet, vücut-u zekât ve hürmet-i riba gibi binler şefkat-perverane mesâil ile fukarayı ve avamı himaye ettiği;

«Akl etmezler mi, düşünmezler mi, anlamazlar mı?»⁸

8. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde, insanlara bu sualler tevcih olunmuştur.

Gibi kelimatıyla aklı ve ilmi istiḥad ve ikaz ettiḡi ve ehl-i ilmi himaye ettiḡi cihetle, dâima İslâmiyet, fukaraların ve ehl-i ilmin kal'ası ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmiyete karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur. İslâmiyetin, Hristiyanlık ve sâir dinlere cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyetin esası, mahz-ı tevhiddir; vesait ve esbaba, te'sir-i hakikî vermiyor; îcad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor. Hristiyanlık ise, «velediyet» fikrini kabul ettiḡi için, vesait ve esbaba bir kıymet verir; enaniyeti kırmaz. Âdeta Rububiyet-i İlâhiyyenin bir cilvesini; azizlerine, büyüklerine verir.

«Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem oḡlu Mesih'i rab edindiler...»'

Âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki, Hristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber sâbık Amerika Reisi Vilson gibi, mutaassıb bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dîni olan İslâmiyet içinde, dünyaca yüksek mertebede olanlar, ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için, bir kısmı lâkayd kalıyorlar, belki dinsiz oluyorlar!..

Altıncı Mes'ele: Menfî milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamanlardan beri çok muharecetle-

•. Tevbe sûresi, 31. âyetin baş tarafı.

re ve tebeddülâta mâruz olmakla beraber, Merkez-i Hükûmet-i İslâmiyye, bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı sâireden pervane gibi çokları içine atılıp, tavattun etmişler. İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılrsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyle"ise, hakikî unsuriyet fikrine, hareketi ve cemiyeti bina etmek, mânasız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki: menfî milliyetçilerin ve unsuriyet-perverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayd birisi, mecbur olmuş, demiş: **«Dil, din bir ise, millet birdir.»** Mâdem öyledir. Hakikî unsuriyete değil; belki dil, din; vatan münâsebatına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dâiresine dahildir.

Saniyen: İslâmiyetin mukaddes milliyeti, bu vatan evlâdının hayat-ı içtimaiyyesine kazandırdığı yüzer fâideden iki fâideyi misâl olarak beyan edeceğiz.

Birincisi: Şu Devlet-i İslâmiyye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupanın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki Nûr-u Kur'andan gelen şu fikirdir: **«Ben ölsem şehidim, öldürsem gaziyim»** Kemal-i şevk ile ve aşk ile ölümün yüzüne gülerek istikbal etmiş. Daima Avrupayı titretmiş. Acaba, dünyada basit fikirli, sâfi kalbli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek, hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir? Ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?..

İkincisi: Avrupanın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu Devlet-i İslâmiyyeye bir tokat vurmuşlarsa; üçyüz elli milyon İslâmî ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahibleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için ,elini çekmiş; elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihette istisgar edilmeyecek mânevî ve dâimî bir kuvvet-üz-zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir? Gösterilsin! Evet, o azîm mânevî kuvvet-üz-zahrı menfî milliyet ile ve istiğnakârâne hamîyyet ile gücendirmemeli!..

Yedinci Mes'ele: Menfî millîyette fazla hamîyyet-perverlik gösterenlere deriz ki: Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz, öyle bir hamîyyet taşıyınız ki, onların ekserisine şefkat sayılsın. Yoksa, ekserisine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısmı kalîlin muvakkat gafletkârâne hayat-ı içtimaiyyelerine hizmet ise, hamîyyet değildir. Çünkü: menfî unsuriyet fikriyle yapılacak hamîyyet-kârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faidesi doku-nabilir. Lâyık olmadıkları o hamîyyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı, ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zayıftır, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür muttakidirler ki; bunlar hayat-ı dünyevîyeden ziyade, müteveccih oldukları hayat-ı berzahîyyeye ve uhrevîyyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamîyyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamîyyet müsaade eder? **Hey-hat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık!**

Rahmet-i İlâhiyyeden ümid kesilmez. Çünkü: Cenab-ı Hak, bin senedenberi Kur'anın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tâyin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muaz- zam cemaatini, muvakkat ârizalarla —inşaallah— perişan etmez. Yine o nuru ışıktandırır ve vazifesini idâme ettirir...

Açıklanması:¹⁰

Bu bahis yedi mes'eleden ibarettir:

Birinci Mes'ele: Yukarıdaki âyet-i kerime- nin ifade ettiği yüce mânâ, içtimâî hayata aittir. O sebeple, bu bahsi, cemiyet hayatından geçirmek sadece îman hizmetiyle meşgul olmak isteyen Yeni Said'in lisâniyle değil, Eski Said'in lisâniyle kaleme aldım. Haksız hücumlara karşı Kur'an'a bir siper olsun diye yazmaya mecbur oldum.

İkinci Mes'ele: Âyet-i kerimedeki «teârüf ve teâvün» (tanışma ve yardımlaşma) düsturuna bir misal:

Bir ordu, tugay, alay, tabur, bölük ve takımlara ayrılmıştır. Bu bölünme, her nefer yerini ve vazifesini bilsin ve bu kısımlar ayrı ayrı olan vazifelerini yapsınlar da ordunun tamamı düşmana karşı emniyette olsun diye yapılmıştır. Yoksa, bunlar birbirlerine hasım olsun-

¹⁰. Bu açıklamalar, okuyucuya bir fikir vermek maksadıyla, serbest olarak yapılmıştır.

lar, birbirlerinin aksini yapsın diye bölünmemiştir.

İşte, müslümanlar da bir ordudur. Kabile ve milletlere ayrılmışlardır. Fakat birleştikleri binbir nokta vardır. Yaradanları, besleyenleri, peygamberleri, kibleleri, kitapları, vatanları birdir. Daha binlerce bir'likleri vardır. İşte bu birler kardeşlik, sevgi ve birlik'i icabettirir. Demek bu bölünme, âyetin bildirdiği gibi tanışmak ve yardımlaşmak içindir; yabancılaştırmak ve hasım olmak için değildir.

Üçüncü Mes'ele: Milliyet fikri bu zamanda çok ileri gitmiştir. Hileci Avrupa âlimleri (müsteşrikleri) bunu müslümanların arasında menfî şekilde uyandırıyorlar. Onları parçalayıp yutmak istiyorlar.

Milliyet fikrinde, nefis için gâfilce bir zevk ve uğursuz bir kuvvet vardır. Onun için bu zamanda cemiyetle meşgul olanlara «milliyet fikrini bırakınız!» denilmez. (Müsbet olan milliyet fikrine döndürülür.)

Milliyet fikri menfî ve müsbet olarak iki çeşittir.

Menfî olanı uğursuz ve zararlıdır; başkalarına düşmanlık eder ve onları yutmakla beslenir; her zaman tetiktedir. Daima karışıklığa ve düşmanlığa sebep olur.

Âyet ve hadisler bu çeşit milliyeti yasak etmiştir. Esasen hangi ırk vardır ki üçyüz elli milyondur ve hangi ırkçılık fikri vardır ki, İslâmiyet yerine, fikir sahibine üçyüz elli mil-

yon ebedî kardeşi kazandırır. Menfî milliyetin tarihinde de çok zararları görülmüştür.

Meselâ: Emevîler bu yüzden felâkete uğradılar. Avrupa'da Alman ve Fransız düşmanlığı, cihan harbindeki müthiş hâdiseler hep menfî milliyetin neticesidir. Bizde de Meşrutiyetin ilk yıllarında menfî milliyet fikriyle kurulan «Kulüpler» i kuranlar ecnebilerin boğazına gittiler.

Şimdi müslüman milletler, ecnebi tahakkümü altında eziliyorlar, birbirlerine muhtaç ve fakirdirler. Bunların birbirlerine düşman gözüyle bakmaları, târif edilmez bir felâkettir. Doymak bilmez büyük ejderhalar gibi pençelerini açmış saldıran Avrupa yılanlarını bırakıp, onlara arka dönüp, bir sinek ısırmasıyla uğraşmaya benzer, bir divaneliktir. Hattâ onlara yardım etmektir.

Menfî ırkçılık fikri ile doğı vilâyetlerindeki veya güneydeki dindaşlara düşmanlık etmek çok zararlı ve tehlikelidir. Üstelik orada düşman yoktur ki cephe alınsın. Güneyden Kur'an nuru, İslâmiyet ışığı gelmiştir. O ise içimizde vardır ve her yerde bulunur.

Dindaşlara düşmanlık ise, dolayısı ile İslâmiyete ve Kur'an'a düşmanlık demek olur.

Dördüncü Mes'ele: Müsbet milliyet, cemiyyetin dâhilî ihtiyacından ileri gelir; yardımlaşmaya ve dayanışmaya sebeptir: faydalı bir kuvvet temin eder; İslâm kardeşliğini teyid edecek bir vasıta olur.

Bu fikir de İslâmiyet'e kale ve zırh olmalı, onu korumalı; onun yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet kardeşliğinin içinde birlerce kardeşlik vardır. Âhirette de devam eder. Milliyet kardeşliği onu korumaya hizmet etmeli. Yoksa bunu İslâm kardeşliğinin yerine geçirmeye kalkışmak, kalenin taşlarını hazineye koyup, hazine-deki mücevherleri dışarı atmak gibi ahmakça bir cinayet olur.

İşte ey bu vatanın dindar evlâtları! Yalnız Osmanlılar devrinde altıyüz sene değil, Abbasîler devrinden beri bin senedir Kur'an'ın bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'an'ı ilân ediyorsunuz. Milliyetinizi Kur'an'a ve İslâmiyet'e kale yaptınız. Bütün dünyayı susturup, İslâm'a yapılan müthiş hücumları defettiniz. «Allah mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşırlar » âyetine muhatap oldunuz. Bütün bu güzel hizmetlerden sonra, Avrupa'nın ve Avrupalılaşmış münâfıkların hilelerine uyup: aynı âyetin ilk kısmındaki «Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse (onların yerine) Allah müminlere karşı alçak gönüllü..» hitabına uğramaktan çekinin ve korkun.

Dikkate değer bir hal: Türk milleti, müslüman ırklar içinde en kalabalık olanıdır. Böyle olduğu halde, dünyanın her tarafındaki Türkler müslümandırlar. Müslüman olan öteki ırklarda olduğu gibi, gayri müslim olanları yok-

tur. Nerde Türk varsa müslümandırlar. Müslümanlıktan çıkan veya zaten müslüman olmamış Türkler, Türklükten de çıkmışlardır. Macarlar gibi. Halbuki nüfusu az olan ırklarda bile hem müslim, hem gayri müslim vardır.

Şu halde ey Türk kardeş, bilhassa sen dikkat et! Çünkü senin milliyetin İslâmiyet'le kaynaşmıştır, ondan ayrılması imkânsızdır. Ayırırsan mahvolursun! Senin mâzindeki bütün mefâhirin İslâmiyet defterine geçmiştir. Bu mefâhiri, dünyada hiçbir kuvvet silemezken, sen şeytanların hilesine kanarak o mefâhiri kalbinden silme!

Beşinci Mes'ele: Asya'da yeni uyanan kavimler, Avrupa'yı aynen taklit ederek milliyet fikrine sarılıyorlar, bu yolda mukaddesatlarını feda ediyorlar. Halbuki her milletin boyu bosu farklıdır, farklı elbiseler ister. Körü körüne taklit, çok defa maskaralık olur.

(Avrupa ile Asya'nın birbirinden çok farklı oldukları, Hristiyanlık ile İslâmiyet'in de gerek ilim karşısındaki tavırları, gerek mensuplarına verdikleri edeb bakımından çok farklı oldukları, bunların birbirlerine karıştırılmasının yanlışlığı...)

Altıncı Mes'ele: Menfî milliyet ve ırkçılık fikrinde aşırı gidenlere deriz ki;

Evvelâ: Bütün dünya ve bilhassa memleketimizde pek çok göçler olmuştur. Irkların ayırd edilmesi imkânsızdır. Nitekim ırkçılığın ileri gelenlerinden ve dine pek lâkayd olan birisi: «Dil, din bir ise millet birdir» demeye mec-

bur kalmıştır. Şu halde ırka değil, dil, din ve vatan birliğine bakmak lâzımdır.

Sâniyen: İslâmiyetin mukaddes milliyeti, bu vatanın evlâdının içtimâî hayatına yüzlerce meziyet kazandırmıştır. Bunlardan ikisi:

Birincisi: Kur'an'ın nûrundan gelen «Ölürsem şehid, kalırsam gâzi» inancı ile, bu milletin ordusu, bütün Avrupa'ya karşı hayat ve varlığını korumuş, onları titretmiştir. Acaba basit fikirli, saf kalbli neferin kalbine bu kuvveti, bu fedakârlığı, dünyada başka hangi fikir verebilir? Bunun yerine hangi hamiyet konabilir? O-na hayatını ve dünyasını, başka hangi fikir se-vererek feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderha gibi olan büyük devletleri bu İslâm Devleti'ne, Osmanlı Devleti'ne, ne zaman bir tokat vurmuşlarsa, bütün İslâm âlemi sağlayıp irlemiş, o müstemlekenin sahipleri de, onlardan çekinerek ileri gidememişlerdir. Böyle hiçbir bakımdan küçümsenemeyecek olan mânevî, dâimî ve kuvvetli bir desteğin yerine hangi kuvvet konabilir? Bu azîm kuvveti rkçılık fikri ve umursamazlık ile gücendirmemeli!..¹¹

Yedinci Mes'ele: Menfî milliyette fazla hamiyet taslayanlara deriz ki;

Eğer bu milleti hakikaten seviyor, onlara

11. Meşrutiyet ve Cumhuriyet hükûmetlerinin İslâm âlemini gücendiren siyâsetinin acı neticelerini çekip durmaktayız.

şefkat besliyorsanız, onların ekseriyetini düşünmelisiniz. Milletin ufak bir parçasının geçici olan içtimaî hayatlarına gafletle hizmet etmek, hamiyet değildir.¹²

Rahmet-i ilâhiyye'den ümid kesilmez. Cenab-ı Hak, bin seneden beri Kur'an'ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tâyin ettiği Türklerin muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, geçici ârızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nûru ışıklandırır ve vazifesine devam ettirir.

— 2 —

«SAİD BİR KÜRDDÜR, PEŞİNDEN
GİTMEYİN» DİYENLERE

Dördüncü Desise-i Şeytaniyye:¹³ Şeytanın telkini ile ve ehl-i dalâletin ilkaâtiyle, bana karşı propaganda ile hücum eden ve mühim mevkile-

¹². Bu «Yedinci Mes'ele»nin izâhı, 29. Mektub'un 6. kısmındadır. Kitabımızın 252-259. sayfalarına bakınız.

¹³. Mektubat, s. 393 - 397, Yirmidokuzuncu Mektup, Altıncı Kısım.

Bu «Altıncı Kısım»da merhum Bediüzzaman, Kur'an hizmetindeki mü'minleri yollarından alıkoymak ve onları birbirinden soğutmak için, şeytanların kullandığı altı hileyi açıklamakta ve bunlardan korunmanın çarelerini göstermektedir. Dâvâ adamlarının önüne çıkan bu mânîler: 1. Makam ve mevki hırsı, 2. Korku, 3. Tamah, 4. Irk gayreti gütmek, 5. Benlik, 6. Tenbellik.

ri işgal eden bazı mülhidler, kardeşlerimi aldatmak ve asabiyet-i milliyelerini tahrik etmek için diyorlar ki:

«Siz Türksünüz. Maşaallah. Türklerde her nevi ulema ve ehl-i kemal vardır. Said bir Kürdüdür. Milliyetinizden olmayan birisiyle teşrik-i mesai etmek hamiyet-i milliyyeye münafidir?»

Elcevap: Ey bedbaht mülhid! Ben felillâhil-hamd müslümanım. Her zamanda, kudsî milletimin üçyüz elli milyon efradı vardır. Böyle ebedî bir uhuvveti te'sis eden ve dualarıyla bana yardım eden ve içinde Kürdlerin ekseriyet-i mutlakası bulunan üçyüz elli milyon kardeşi, usuriyet ve menfî milliyet fikrine feda etmek; ve o mübarek hadsiz kardeşlere bedel, Kürd namını taşıyan ve Kürd unsurundan addedilen mahdut birkaç dinsiz veya mezhebsiz bir mesleğe girenleri kazanmaktan yüzbin defa istiaze ediyorum!..

Ey mülhid! Senin gibi ahmaklar lâzım ki, **Macar kâfirleri** veyahud dinsiz olmuş ve **frenkleşmiş birkaç Türkleri**, muvakkaten, dünyaca dahi faidesiz uhuvvetini kazanmak için; üçyüzelli milyon hakikî, nûranî, menfaatdar bir cemaatin bâki uhuvvetlerini terketsin, Yirmi Altıncı Mektubun Üçüncü Mes'elesinde, delilleriyle, menfî milliyetin mahiyetini ve zararlarını gösterdiğimizden; ona havale edip, yalnız o Üçüncü Mes'elenin âhîrinde icmal edilen bir hakikatı burada bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

O Türkçülük perdesi altına giren ve hakikatte Türk düşmanı olan hamiyet-füruş mülhidlere de-

rim ki: Din-i Islâmiyet milletiyle ebedî ve hakikî bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i îmaniyle, şiddetli ve pek hakikî alâkadarım. Ve bin seneye yakın, Kur'anın bayrağını cihanın ci-hât-ı sittesinin etrafında galibane gezdiren bu vatan evlâdlarına, Islâmiyet hesabına, müftehirane ve tarafdaranane muhabbetdarım. Sen ise ey hamiyet-füruş sahtekâr! Türkün mefâhir-i hakikiye-i milliyesini unutturacak bir surette mecâzî ve unsurî ve muvakkat garazkârâne bir uhuvvetin var.

Senden soruyorum: Türk Milleti, yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki gafil ve heveskâr gençlerden ibaret midir? Hem onların menfaati ve onların hakkında hamiyet-i milliyyenin iktiza ettiği hizmet, yalnız onların gafletini ziyadeleştiren ve ahlâksızlıklara alıştıran ve menhiyata teşcî eden firenk-meşrebane terbiyede midir? Ve ihtiyarlıkta onları ağlattırarak olan muvakkat bir güldürmekte midir? Eğer hamiyet-i milliye bunlardan ibaret ise; ve terakki ve saadet-i hayatiye bu ise; evet, sen böyle Türkçü isen ve böyle milliyet-perver isen; ben o Türkçülükten kaçıyorum. Sen de benden kaçabilirsin! Eğer zerre miktar hamiyet ve şuurun ve insafın varsa, şimdiki taksimata bak, cevap ver. Şöyle ki:

Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı, altı kısım-
sımdır.

Birinci kısmı, ehl-i salâhat ve takvâdır. İkinci kısmı, musibetzedeler ve hastalar taifesidir. Üçüncü kısmı, ihtiyarlar sınıfıdır. Dördüncü kısmı, çocuklar taifesidir. Beşinci kısmı, fakirler ve zaifler taifesidir. Altıncı kısmı, gençlerdir. Acaba, bütün

evvelki beş taife Türk değiller mi? Hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mu? Acaba altıncı taife sarhoşcasına bir keyf vermek yolunda, o beş taifeyi incitmek, keyfini kaçırmak, tesellilerini kırmak, hamiyet-i milliye midir? Yoksa o millete düşmanlık mıdır?.. «Elhükmü lil'ekser» sırrınca, eksere zarar dokunduran, düşmandır; dost değildir!

Seriden soruyorum: Birinci kısım olan ehl-i îman ve ehl-i takvanın en büyük menfaati, firenk-meşrebane bir medeniyette midir? Yoksa hakaik-i îmanîyenin nurlariyle Saadet-i Ebediyeyi düşünüp, müştak ve âşık oldukları tarîk-i hakta sülûk etmek ve hakiki teselli bulmakta mıdır? Senin gibi dalâlet-pişe hamiyet - fûruşların tuttuğu meslek, müttaki ehl-i îmanın mânevî nurlarını söndürüyor.. ve hakikî tesellilerini bozuyor.. ve ölümü, îdam-ı ebedî; ve kabri, daimî bir firak-ı lâyezali kapısı olduğunu gösteriyor...

İkinci kısım olan musibetzedeler ve hastaların ve hayatından me'yus olanların menfaati, firenk-meşrebane, dinsizcesine medeniyet terbiyesinde midir? Halbuki o bîçareler bir nur isterler; bir teselli isterler. Musibetlerine karşı bir mükâfat isterler. Ve onlara zulmedenlerden intikamlarını almak isterler. Ve yakınlaştıkları kabir kapısındaki dehşeti defetmek istiyorlar. Sizin gibilerin sahtekâr hamiyetiyle, pek çok şefkate ve okşamaya ve tımar etmeye çok lâyık ve muhtaç o bîçare musibetzedelerin kalblerine iğne sokuyorsunuz! Başlarına tokmak vuruyorsunuz! Merhametsizcesine ümidlerini kırıyorsunuz! Ye's-i mutlaka düşü-

rüyorsunuz!.. Hamiyet-i milliyye bu mudur? Böyle mi millete menfaat dokunduruyorsunuz?

Üçüncü taife olan ihtiyarlar, bir sülüs teşkil ediyor. Bunlar kabre yakınlaşıyorlar, ölüme yaklaşıyorlar, dünyadan uzaklaşıyorlar, âhirete yanaşıyorlar. Böylelerin menfaati ve nuru ve tesellisi, **Hülâgû** ve **Cengiz** gibi zâlimlerin gaddarâne sergüzeştlerini dinlemesinde midir? Ve âhireti unutturacak, dünyaya bağlandırarak, neticesiz; mânen sukut, zâhiren terakki denilen şimdiki nevi hareketinizde midir? Ve uhrevî nur, sinemada mıdır? Ve hakikî teselli, tiyatrodadır mıdır? Bu bîçare ihtiyarlar, hamiyetten hürmet isterlerken, mânevî bıçakla o bîçareleri kesmek hükmünde ve «İdam-ı ebedîye sevk ediliyorsunuz» fikrini vermek ve rahmet kapısı tasavvur ettikleri kabir kapısını, ejderha ağzına çevirmek, «Sen oraya gideceksin» diye mânevî kulağına üflemek, hamiyet-i milliyye ise; böyle hamiyetten yüzbin defa el'iyâzü billâh!..

Dördüncü taife ki, çocuklardır. Bunlar, hamiyet-i milliyyeden merhamet isterler; şefkat beklerler. Bunlar da, zaaf ve acz ve iktidarsızlık noktasında; merhametkâr, kudretli bir Halıkı bilmekle ruhları inbisat edebilir; istidatları, mes'udane inkişaf edebilir. İleride, dünyadaki müthiş ehval ve ahvale karşı gelebilecek bir tevekkül-ü îmanî ve teslim-i İslâmî telkinatiyle o mâsumlar, hayata müştakane bakabilirler. Acaba, alâkaları pek az olduğu terakkiyat-ı medeniyye dersleri ve onların kuvve-i mâneviyyesini kırarak ve ruhlarını söndürecek, nursuz, sırf maddî felsefî düsturların

tâliminde midir? Eğer insan bir cesed-i hayvanîden ibaret olsaydı ve kafasında akıl olmasaydı, belki bu mâsum çocukları muvakkaten eğlendirecek terbiye-i medeniyye tâbir ettiğiniz ve terbiye-i milliyye süsü verdiğiniz bu firengî usûl, onlara çocukcasına bir oyuncak olarak, dünyevî bir menfaati verebilirdi.

Mademki o mâsumlar hayatın dağdağalarına atılacaklar, mademki insandırlar, elbette küçük kalblerinde çok uzun arzuları olacak ve küçük kafalarında, büyük maksadlar tevellüd edecek. Madem hakikat böyledir; onlara şefkatın muktezası, gayet derecede fakr ve aczinde, gayet kuvvetli bir nokta-i istinad ve tükenmez bir nokta-i istimdadi; kalblerinde, îman-ı billâh ve îman-ı bil'âhiret suretiyle yerleştirmek lâzımdır. Onlara şefkat ve merhamet bununla olur. Yoksa, divane bir validenin, veledini bıçakla kesmesi gibi; hamiyet-i milliyye sarhoşluğuyla, o bîçare mâsumları mânen boğazlamaktır. Cesedini beslemek için, beynini ve kalbini çıkarıp ona yedirmek nev'inden, vahşiyane bir gadirdir, bir zulümdür.

Beşinci taife, fakirler ve zaifler taifesidir. Acaba, hayatın ağır tekâlifini fakirlik vasıtasıyla e-lîm bir tarzda çeken fakirlerin, ve hayatın müdhiş dağdağalarına karşı çok müteessir olan zaiflerin, hamiyet-i milliyeden hisseleri yok mudur? Bu bîçarelerin ye'sini ve elemiini artıran ve sefih bir kısım zenginlerin mel'abe-i hevesatı ve zâlim bir kısım kavilerin vesîle-i şöhrat ve şekaveti olan firenk-meşrebane ve perde-bîrûnâne ve fir'avunâne medeniyet-perverlik namı altında yaptı-

ğınız harekâtta mıdır? Bu bîçare fukaraların fakirlik yarasına merhem ise; unsuriyet fikrinden değil, belki İslâmiyetin eczahane-i kudsiyesinden çıkabilir. Zaiflerin kuvveti ve mukavemeti, karanlık ve tesadüfe bağlı şuursuz tabîî felsefeden alınmaz; belki Hamiyet-i İslâmiyye ve kudsi İslâmiyet milliyetinden alınır!..

Altıncı taife, gençlerdir. Bu gençlerin gençlikleri eğer daimî olsaydı; menfî milliyetle onlara içirdiğiniz şarabın, muvakkat bir menfaati, bir faidesi olurdu. Fakat o gençliğin lezzetli sarhoşluğu; ihtiyarlıkla, elemle ayılması ve o tatlı uykunun ihtiyarlık sabahında esefle uyanmasıyla, o şarabın humârı ve sıkıntısı onu çok ağlattırarak; ve o lezzetli rü'yanın zevalindeki elem, ona çok hazin teessüf ettirecek. «**Eyvah! Hem gençlik gitti, hem ömür gitti, hem müflis olarak kabre gidiyorum; keşki aklımı başıma alsaydım.**» dedirecek. Acaba bu taifenin hamiyet-i milliyyeden hissesi, az bir zamanda muvakkat bir keyf görmek için, pek uzun bir zamanda teessüfle ağlattırmak mıdır? Yoksa onların saadet-i dünyeviyeleri ve lezzet-i hayatiyeleri; o güzel, şirin gençlik nimetinin şükrünü vermek suretinde, o nimeti sefahat yolunda değil, belki istikamet yolunda sarfetmekle; o fânî gençliği, ibâdetle mânen ibka etmek ve o gençliğin istikametiyle, Dar-ı Saadette ebedî bir gençlik kazanmakta mıdır? Zerre miktar şuurun varsa söyle!...

Elhasıl: Eğer Türk Milleti, yalnız altıncı taife olan gençlerden ibâret olsa ve gençlikleri daimî kalsa ve dünyadan başka yerleri bulunmasa, si-

zin Türkçülük perdesi altındaki firenk-meşrebane harekâtınız, hamiyet-i milliyyeden sayılabilirdi. Benim gibi hayat-ı dünyeviyyeye az ehemmiyet veren.. ve unsuriyet fikrini, firengi illeti gibi bir maraz telâkki eden.. ve gençleri, nâ-meşru keyf ve hevesattan men'e çalışan.. ve başka memlekette dünyaya gelen bir adama, «O Kürddür, arkasına düşmeyiniz.» diyebilirdiniz ve demeye bir hak kazanabilirdiniz. Fakat, mademki Türk namı altında olan şu vatan evlâdı, sabıkan beyan edildiği gibi altı kısımdır. Beş kısma zarar vermek ve keyflerini kaçırmak, yalnız bir tek kısma muvakkat ve dünyevî ve âkibeti meş'um bir keyf vermek, belki sarhoş etmek; elbette o Türk Milletine dostluk değil, düşmanlıktır.

Evet, ben unsurca Türk sayılmıyorum; fakat, Türklerin ehl-i takva taifesine ve musibetzedeler kısmına ve ihtiyarlar sınıfına ve çocuklar taifesine ve zaifler ve fakirler zümresine bütün kuvvetimle ve kemal-i iştihakla müşfikane ve uhuvvetkârâne çalışmışım ve çalışıyorum. Altıncı taife olan gençleri dahi, hayat-ı dünyeviyyesini zehirlettirecek ve hayat-ı uhreviyesini mahvedecek ve bir saat gülmeye bedel, bir sene ağlamayı netice veren harekât-ı nâmeşruadan vazgeçirmek istiyorum. **Yalnız bu altı yedi sene değil, belki yirmi senedir Kur'an'dan ahzedip Türkçe lisaniyle neşrettiğim âsar meydandadır.** Evet, lillâhilhamd, Kur'an-ı Hakîmin mâden-i envârından iktibas edilen âsar ile, ihtiyar taifesinin en ziyade istedikleri nur gösteriliyor. Musibetzedelerin

ve hastaların tiryak gibi en nâfi ilâçları, eczahane-i kudsiyye-i Kur'aniyyede gösteriliyor. Ve ihtiyarları en ziyade düşündüren kabir kapısı, rahmet kapısı olduğu ve idam kapısı olmadığı, o Envar-ı Kur'aniyye ile gösterildi. Ve çocukların nazik kalblerinde hadsiz mesâib ve muzır eşyaya karşı, gayet kuvvetli bir nokta-i istinad ve hadsiz âmâl ve arzularına medar bir nokta-i istimdat, Kur'an-ı Hakîmin mâdeninden çıkarıldı ve gösterildi ve bilfiil istifade ettirildi. Ve fukaralar ve zuafâlar kısmını en ziyade ezen ve müteessir eden hayatın ağır tekâlifi, Kur'an-ı Hakîmin ha-kaik-i îmaniyyesiyle hafifleştirildi.

İşte bu beş taife ki, Türk Milletinin altı kısmından beş kısmıdır; menfaatlerine çalışıyoruz. Altıncı kısım ki, gençlerdir. Onların iyilerine karşı ciddî uhuvvetimiz var. Senin gibi mülhidlere karşı, hiçbir cihetle dostluğumuz yok! Çünkü: **İlhada giren ve Türkün hakikî bütün mefâhir-i milliyyesini taşıyan İslâmiyet Milliyetinden çıkmak isteyen adamları, Türk bilmiyoruz; Türk perdesi altına girmiş frenk telâkki ediyoruz!..** Çünkü: yüzbin defa Türkçüyüz deyip dâvâ etseler, ehl-i hakikatı kandıramazlar. Zira fiilleri, harekâtları, onların dâvâlarını tekzib ediyor.

İşte ey firenkmeşrebler ve propagandanızla hakikî kardeşlerimi benden soğutmaya çalışan mülhidler! Bu millete menfaatiniz nedir? Birinci taife olan ehl-i takva ve salâhatin nûrunu söndürüyorsunuz. Merhamete ve tîmar etmeye şayan ikinci taifesinin yaralarına zehir serpiyorsunuz. Ve hürmete çok lâayık olan üçüncü taifenin tesel-

lisini kırılıyorsunuz, ye's-i mutlaka atılıyorsunuz. Ve şefkate çok muhtaç olan dördüncü taifenin bütün bütün kuvve-i mâneviyesini kırılıyorsunuz ve hakikî insaniyetini söndürüyorsunuz. Ve muavenet ve yardıma ve teselliye çok muhtaç olan beşinci taifenin ümidlerini, istimdatlarını akîm bırakıp, onların nazarında hayatı, mevtten daha ziyade dehşetli bir surete çeviriliyorsunuz.

İkaza ve ayılmaya çok muhtaç olan altıncı taifesine, gençlik uykusu içinde öyle bir şarab içiriliyorsunuz ki; o şarabın humârı, pek elîm, pek dehşetlidir. Acaba bu mudur hamiyet-i milliyeniz ki, o hamiyet-i milliyeye uğrunda çok mukaddesatı feda ediliyorsunuz. O Türkçülük menfaati, Türklere bu suretle midir? Yüzbin defa el'iyâzübillâh!..

Açıklanması:

Şeytanın dördüncü hilesi: Türk kardeşlerimi aldatarak, benden uzaklaştırmak isteyen bazı mülhidler, onların ırk damarlarını tahrik etmek için onlara şöyle diyorlar: «Siz Türksünüz, Said ise Kürddür. Türk âlimleri varken, bir Kürde bağlanmanız size yakışmaz.»

Elcevap: Ey bedbaht mülhid! Ben elhamdülillâh müslümanım. Benim kudsî milletimin üçyüz elli milyon efrâdı vardır. Kürdlerin de büyük kısmı bu üçyüz elli milyona dâhildir. Ben bu kadar çok ve mübarek olan kardeşlerimi, Kürd adını taşıyan birkaç dinsiz ve mezhepsi-

ze feda eder miyim? Ey mülhid! O ahmaklığı sen yapıyorsun. Birkaç kâfir Macar'ın veya frenkleşmiş birkaç dinsiz Türk'ün, dünyada da faydasız olan dostluğunu kazanmak için üçyüz elli milyon nurlu ve faydalı bir cemaatin devamlı kardeşliğini terk ediyorsun.

Türkçülük perdesi altına giren ve aslında Türk düşmanı olan mülhidlere de derim ki:

Ben, İslâm kardeşliği dolayısıyla, ebedî ve hakikî bir kardeşlik hissi ile, Türk adı verilen müslümanlara çok yakından ve hakikî olarak bağlıyım. Bin seneye yakın bir zaman, Kur'an'ın bayrağını bütün cihanda gâlibane gezdiren bu vatanın evlâtlarına iftihar ederek ve taraftar olarak sevgi duyuyorum.

Sen, yirmi ile kırk yaş arasındaki gâfil ve heveskâr gençlere hitap ederek, onların gafletini arttıran, ahlâksızlıklara alıştırarak, haramlara teşvik eden Frenkçe bir terbiye veriyorsun. Onların menfaati ve millî hamiyetin gereği bu mudur? Bu terbiye onları gençlikte biraz eğlendirirse de, ihtiyarlıkta ağlatacaktır... Sen böyle Türkçü isen, ben o Türkçülükten kaçıyorum.

Halbuki Türk Milleti denilen şu vatan evlâdı altı kısımdır: 1. Dindarlar, 2. Musîbetzedeler ve hastalar, 3. İhtiyarlar, 4. Çocuklar, 5. Fakirler ve zayıflar, 6. Gençler.

İşte sen sadece gençlere hitap ediyor. onların keyfini düşünüyorsun. Acaba öteki beş kısım Türk değil midir? Ekseriyete zararın dokunduğuna göre, sen dost değil, düşmansın!

(İrkçilik güdenlerin her kısma verdikleri zarar ve sıkıntı ayrı ayrı izah edildikten sonra)

Elhasıl: Eğer Türk Milleti, yalnız gençlerden ibaret olsaydı, bu gençlikleri devamlı olsaydı ve âhiret de bulunmasaydı, sizin Türkçülük perdesi altında Frenkçe hareketleriniz, millî hamiyet sayılabilirdi.

O zaman, benim gibi, dünya hayatına aldırmayan; ırkçılık fikrini frengi illeti gibi bir hastalık sayan; gençleri haramlardan sakındırmaya çalışan ve başka memlekette doğmuş bir adam için «O Kürddür, arkasından gitmeyin» diyebilirdiniz. Fakat böyle değildir.

Evet ben ırken Türk sayılmıyorum. Fakat Türklerin dindarlarına, musîbetzedelerine, ihtiyarlarına, çocuklarına, zayıf ve fakirlerine müşfikçe ve kardeşçe yardıma çalıştım ve çalışıyorum.

Altıncı kısım olan gençleri de, dünya hayatlarını zehirleyecek ve uhrevî hayatlarını mahvedecek, nâmesrû hareketlerden vazgeçirmek istiyorum. Yirmi senedir Kur'an'dan ilham alarak Türkçe yazdığım ve neşrettiğim eserler meydandadır.

Ben bu eserlerle, Türklerin beş kısmının faydasına çalışıyor, onların ihtiyacı olan imanı, şefkati ve teselliye vermeye çalışıyorum.

Altıncı kısım olan gençlerin de iyilerini hakiki kardeş biliyorum. Fakat senin gibi dinden çıkmış olanlarına karşı hiçbir dostluğumuz yoktur. **İslâmiyet, Türk'ün bütün millî mefâhîrinin kaynağıdır. Ondan çıkan, Türklükten de çıkar.** Müslümanlıktan çıkmak isteyen adam-

ları, Türk değil, Türk perdesi altına girmiş Frenk sayıyoruz. Yüzbin defa Türkçüyüz dese-ler, hakikati bilenleri kandıramazlar, çünkü ha-reketleri sözlerini yalanlıyor.

Ey propagandalarıyla hakikî Türk kardeş-lerimi benden soğutmaya çalışan Avrupalılaş-mış mühlidler! Siz milletin beş kısmının nûrunu söndürüyor, tesellisini kırıyor, ve hayatlarını cehenneme çeviriyorsunuz.

İkaza ve ayılmaya muhtaç olan gençliği ise, sonu pek kötü olan bir sarhoşluğa itiyor-sunuz. Sizin millî hamiyetiniz bu mudur ki, o-nun için pek çok mukaddesatı fedâ ediyorsu-nuz? Türkçülüğün, Türklere faydası bu mu o-lacaktır? Böyle bir şeyden yüzbin defa Allah'a sığınırız!..

— 3 —

MİLLÎ GURUR, YAHUDİLER VE FESAT

İslâm'ın ilk devirlerinde, ashâbın ve hali-felerin en büyüklerinden üç zatın Ömer, Os-man ve Ali hazretlerinin, şehid edilmelerine se-bep olan karışıklıklardan bahsedilirken; ırk gu-rurunun verdiği zararlar ve Yahudilerin bun-dan nasıl faydalandıkları şöyle anlatılıyor:¹⁴

14. Mektubat, s. 48, Onbeşinci Mektup.

Bundan sonra kitabımıza derc olunan metinler, yine aynen alınmakla birlikte, ayrıca açıklama kon-mamış, baştaki kısa izahlar ve bazı dipnotlarla iktifâ edilmiştir.

O hâdisâta sebebiyet veren ve fesadı çeviren birkaç Yahudiden ibaret değildir ki, onları keşf etmekle fesadın önü alınsın. Çünkü: Pek çok muhtelif milletlerin İslâmiyet'e girmeleriyle birbirine zıt ve muhâlif çok cereyanlar ve efkâr karıştı. Bâhusus bazılarının gurur-u millîleri, Hz. Ömer'in (r.a.) darbeleriyle dehşetli yaralandığından, seciyyeten intikama fırsat beklerlerdi. Çünkü: Onların hem eski dinleri iptal edilmiş, hem medâr-ı şerefi olan eski hükûmeti ve saltanatı tahrip edilmiş. İntikamını bilerek veya bilmeyerek hâkimiyet-i İslâmiye'den almağa hissen taraftar bir sûret almış. Onun için, Yahudi gibi zeki ve derras bir kısım münâfıklar,¹⁵ o hâlet-i ictimâiyeden istifâde ettiler denilmiş. Demek o hâdisâtin önünü almak, o vakitteki hayat-ı ictimâiyyeyi ve muhtelif efkârı ıslahla olurdu. Yoksa bir iki müfsidin keşf edilmesiyle olmazdı.¹⁶

15. Müslüman milletleri ırk heyecanını tahrik ederek birbirine düşürmek, Yahudilerin ve münâfıkların vazgeçilmez usulleridir. 1908 Meşrutiyetinden sonra, meselâ, Moiz Kohen Tekinalp'in Türkçülük faaliyetleri hayret verici bir kesâfettir. Aynı zamanın Arapçı ve Türkçülerinin ileri gelenlerinden birçoğu ise Birinci Cihan Harbinden sonraki devirde, üzerlerindeki eğreti «müslüman» sıfatını da attılar. Batıcı ve lâik zümrenin de, akıl hocaları olup başına geçtiler. Bugün ise artık «devletleşmiş» olan Yahudi çok daha büyük karışıklıkları hazırlamakla meşguldür. Münâfıklar ise artık «münâfık» olmaya bile lüzum görmüyorlar.

16. Bugünkü hadiselerin de birkaç anarsizmin öldürülmesiyle değil, temelli bir fikir inkılâbı ile ortadan kalkacağı gibi.

EMEVÎLERİN İRKÇILIĞI

Emevîlerin, İslâm Devleti'ni Arap milliyeti üzerine kurmalarının doğurduğu zararlara da-
ir:¹⁷

... Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in Emevîlere karşı mücadeleleri ise, din ile milliyet muhârebesi idi. Yani Emevîler, Devlet-i İslâmiyeyi, Arap milliyeti üzerine istinad ettirip, râbıta-i İslâmiyeyi, râbıta-i milliyetten geri bıraktıklarından, iki ci-
hetle zarar verdiler:

Birisi: Mîlel-i sâireyi rencîde ederek tevhiş ettiler.¹⁸

Diğeri: Unsuriyet ve milliyet esasları, adaleti ve hakkı takip etmediğinden zulm eder. Adalet üzerine gitmez. Çünkü: Unsuriyetperver bir hâkim, milletdaşını tercih eder, adâlet edemez...

İRKÇILIK AVRUPA HASTALIĞIDIR

Kendisine «Sen Küirdsün, belki ırkçılık ya-

17. Mektubat, s. 51, Onbeşinci Mektup.

Metin aynen alınmıştır. İstinat ettirmek: Dayandırmak / Râbıta: Bağ / Unsuriyet: İrkçılık / Unsuriyet - perver: İrkçi.

18. «Diğer milletleri inciterek, ürküttüler» demek olur,

pıyorsun!» diyenlere bir cevabı:¹⁹

Hey efendiler! Eski Said ve Yeni Said'in yazdıkları meydanda, şahid gösteriyorum ki, ben «İslâmiyet, câhiliyet devri ırkçılığını kaldırmıştır» fermân-ı kat'îsiyle, eski zamandan beri menfî milliyet ve unsuriyet-perverliğe, Avrupa'nın bir nevi frenk illeti olduğundan bir zehr-i katil nazarıyla bakmışım. Ve Avrupa, o frenk illetini İslâm içine atmış tâ tefrika versin, parçalasın, yutmasına hazır olsun, diye düşünür. O frenk illetine karşı eskiden beri tedâviye çalıştığım talebelerim ve bana temas edenler biliyorlar...

— 6 —

TÜRK, MÜSLÜMAN DEMEKTİR

Pakistan ve Irak'la yakın münâsebetler kurulmasından dolayı duyduğu memnuniyeti ve bu yakınlasmayı bozmak isteyenlerin eskiden olduğu gibi yine ırkçılık fikrinden faydalanmak isteyeceklerini, halbuki Türklükle İslâ-

¹⁹. Mektubat, s. 59. Onaltıncı Mektup.

Metin aynen alınmıştır. Bediüzzaman merhum, İslâmî uyanığı siyâset ve cedel yollarında aradığı devresinde kendisini, «Eski Said» diye anmaktadır. Cumhuriyetten sonraki «Yeni Said» devresinde ise, iman hakikatlerini yaymakla uğraşmış, siyâsete iltifat etmemiştir. «Menfî milliyet» tâbiri, Risâle-i Nur'dan aldığımız ilk parçada izah edilmektedir.

miyet'in kaynaştığını bildiren bir mektubundan:²⁰

İrkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve «Hürriyet» in başında «Kulüpler» suretinde büyük zararı görülmesi ve birinci Harb-i Umûmî'de yine ırkçılığın istimâli ile mübârek kardeş Arapların, mücâhid Türkler'e karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiyye'ye karşı istimâl edilebilir ve istirahat-ı umûmiye düşmanları gizli dinsizler yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emâreler görünüyor.

Halbuki menfî hareketle başkasının zararıyla beslenmek ırkçılığın seciye-i fitrîsi olduğu halde; evvelâ başta, Türk milleti dünyanın her tarafında Müslüman olduğundan, onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezc olmuş, kaabil-i tefrik değil. **Türk, müslüman demektir. Hattâ müslüman olmayan kısım, Türklükten de çıkmıştır.** Türk gibi, Araplarda da Araplık ve Arap milliyeti İslâmiyet'le mezc olmuş ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri İslâmiyet'tir. O kâfidir. İrkçılık bütün bütün bir tehlike-i azîmdir.

20. Emirdağ Lâhikası, c. 2, s. 194. (1959 baskısı).

Buraya bir parçasını aldığımız mektup, Reiscumhur ve Başvekil'e hitâben yazılmıştır. Kulüpler: 1908 den sonra memâlik-i şâhânedede kurulan Rum, Ermeni, Arnavut, Arap ve Türk kulüpleri / İstimâl: Kullanmak / Uhuvvet: Kardeşlik / Kaabil-i tefrik: Ayrılması mümkün / Mezc olmak: Kaynaşmak.

ŞARK'A DİN LÂZIMDIR

Millî Mücadelenin ilk yıllarında Ankara'ya giden Said Nursî Efendi, Şarkta bir İslâm Üniversitesi açılması için faaliyet göstermişti. Mebuslardan bazısı, kendisine: «Biz şimdi eski ve **dinî ilimlerden daha çok Batılaşmaya ve medeniyete muhtâcız**» dediler. Bunun üzerine onlara verdiği cevaptan, aşağıdaki kısmı aldık. Burada: «**Eğer İslâm kardeşliğini uyandırmaz ve telkin etmez iseniz, bu tehlikeli ve yardıma muhtaç günlerinde Türkler yarımsız kalırlar**» demektedir: ²¹

... Şark'ın terakkiyatı dinle kaimdir. Başka vilâyetlerde sırf fûnûn-u cedîde okuttursanız da, Şark'ta her halde, millet, vatan maslahatı nâmına, ulûm-u dîniyye esas olmalıdır. Yoksa, Türk olmayan müslümanlar, Türk'e hakikî kardeşliğini hissedemeyecek. Şimdi bu kadar düşmanlara karşı teâvün ve tesânüde muhtâcız.²² Hattâ bu hususta size bir hakikatli misal vereyim:

²¹. Emirdağ Lâhikası, c. 2, s. 19 ve Tarihçe-i Hayat, s. 117, Yirmiyedinci Mektup'tan (1960 baskısı)

²². Bediüzzaman'ın İstiklâl savaşını yapmakta olan Türk Devletini pek çok Türk'ten daha çok düşündüğü görülüyor. Lâhika'da ikinci cümle: «Lâdinî bir esas yapsanız dahi...» şeklindedir. Demek ki rahmetli Kürtleri ayırmayı düşünmek şöyle dursun, «Ey Türkler, dinsiz de olsanız; bizim vilâyetlerde dindarca davranın ki, sizleri İslâm kardeşi diye sevelim de, birliğimiz bozulmasın» diye rica etmektedir.

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürd bir talebe-me dedim ki:

«Türkler İslâmiyet'e çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?»

«Ben müslüman bir Türk'ü fâsık bir kardeşi-me tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım. Çünkü tam imana hizmet ediyorlar.»

Bir zaman geçti o talebem ben esârette iken, İstanbul'da mektebe girmiş.²³ Esâretten geldikten sonra gördüm. Bâzı ırkçı muallimlerden aldığı ak-sülâmel ile, o da Kürdçülük damarı ile başka bir mesleğe girmiş. Bana: «Ben şimdi gayet fâsık, hattâ dinsiz de olsa bir Kürdü, sâlih bir Türk'e tercih ediyorum» dedi.

Eyvah! dedim, ne kadar bozulmuşsun. Bir hafta çalıştım, onu kurtardım; eski hakikatli hamiyete çevirdim. Tam kanaati geldi ki: **Türkler bu millet-i İslâmiye'nin kahraman bir ordusudur.**

İşte ey mebuslar!.. O talebenin evvelki hâli, Türk milletine ne kadar lüzumu var. İkinci hali, ne kadar vatan menfaatine uygun olmadığını fikrinize havâle ediyorum. Demek —farz-ı muhal olarak— siz başka yerde dünyayı dine tercih edip, siyasetçe dine ehemmiyet vermeseniz de; her halde şark vilâyetlerinde din tedrisâtına âzâ-mî ehemmiyet vermeniz lâzım.

23. Devlet merkezine «İslâmcı» olarak ve Türkleri severek gelen bir Kürd'ün, burada, devlete düşman edilip, geri gönderilmesine dikkat edelim. Bugün de ırk, seviye, sosyete farkı ve hemşehrillik gayreti gütmek gibi gayri İslâmî haller, aynı neticeyi doğuruyor.

ARAP VE TÜRLERE HİTAP

Bediüzzaman, Meşrutîyetin ilânından sonra gittiği Şam'da Câmî-i Emeviyye'de bir hutbe okumuştur. Mevzûumuzla ilgili birkaç paragrafını aşağıya aldığımız bu hutbesinde, merhum: «Ey bu sözlerimi dinleyen, bu Câmî-i Emevî'deki kardeşler ve kırk elli sene sonra âlem-i İslâm câmîindeki müslimîn!» diyerek o günkü ve bu günkü müslümanlara hitab etmektedir.²⁴

... Hakikî milliyetimizin esası, ruhu ise, İslâmiyettir. Hilâfet-i Osmaniye ve Türk Ordusunun o milliyete bayraktarlığı itibariyle o İslâmiyet milliyetinin sadefi, kalesi hükmündedir. Arap - Türk hakikî iki kardeş, o kale-i kudsiyenin nöbetkâridirler. İşte bu kudsî milliyetin râbitasıyla, umum ehl-i İslâm bir tek aşiret hükmüne geçiyor.

... Zannetmeyiniz ki, ben bu ders makamına size nasihat için çıktım. Belki buraya çıktım, sizde olan hakkımızı dâvâ ediyorum. Yani: Küçük taifelerin menfaati ve saadet-i dünyeviyeleri ve uhreviyeleri, sizin gibi büyük, muazzam taife olan Arap ve Türk gibi hâkim üstadlarla bağlıdır. Sizin tenbelliğiniz ve fütûrunuzla biz bîcâre küçük kardeşleriniz olan İslâm tâifeleri zarar görüyor.²⁵

²⁴.Tarihçe-i Hayat, s. 82 - 83.

²⁵. «Küçük tâifeler» ve «küçük kardeşleriniz» diye ifade ettikleri, Arap ve Türklerin dışındaki, az nüfuslu müslüman unsurlardır. Bu unsurlardan biri olan

Husûsan ey muazzam ve büyük ve tam in-tibâha gelmiş veya gelecek olan Araplar! En ev-vel bu sözlerle sizinle konuşuyorum. Çünkü, **bi-zim ve bütün İslâm tâifelerinin üstadları, imamları ve İslâmiyet'in mücâhidleri sizlerdiniz. Sonra muazzam Türk Milleti, o kudsî vazifenize tam yardım ettiler.** Onun için, tenbellikle, günahınız büyük ve ulvîdir. Husûsan, kırk - elli sene sonra Arap tâifeleri Cemâhîr-i Müttefika-i Amerika gibi en ulvî bir vaziyete girmeye, esarete kalan hâkimiyet-i İslâmiyye'yi eski zaman gibi küre-i Arz'ın nisfında, belki ekserisinde tesisine muvaffak olmanızı rahmet-i İlâhiyyeden kuvvetle bekliyoruz...²⁶

— 9 —

BANA «SAİD KÜRDÎ» DİYEN MÜLHİD ZÂLİMLERE

Bediüzzaman'ın 1935 yılında Eskişehir mahkemesi karşısında yaptığı müdâfaadan, mevzûumuzla ilgili birkaç parça... Merhum, a-

Kürdlere mensup bulunan merhum, kendi selâmetlerinin de bu iki büyük müslüman milletin kaderine bağlı olduğunu ifade etmekte, onları uyanışa ve harekete çağırmaktadır.

²⁶. Cemâhîr-i Müttehîde-i Amerika: Amerika Birleşik Devletleri, demektir. Merhum, Arapların da kırk elli sene sonra aynı şekilde bir «birleşik devlet» kuracaklarını haber veriyor ve İslâm âlemini kurtarmalarını temenni ediyor. 1910 Yıllarında verdiği haber tahakkuk etmektedir, fakat temennisi henüz gerçekleşmedi.

dı «Said Nursî» olduğu halde sorgu sırasında birçok kere «Said Kürdî» diye anılması üzerine aşağıdaki sözleri irâd etmişti:²⁷

Hükûmetin daireleri içinde en ziyade hürriyetini muhâfaza etmeye ve tesirât-ı hâriciyeden en ziyâde bîtarafâne, hissiyatsız bakmakla mükellef olan elbette mahkemedir. (...) Adâlet noktasından tarafgirlik fikrini verip, adâletin mâhiyetini zulme çeviren, hakkımda sarfedilen bir tâbirdir ki, İsparta'da ve burada bâzı isticvaplarda, isimim Said Nursî iken, her tekrarında Said Kürdî ve Kürd diye beni öyle yâd ediyorlar.

Bununla, hem âhiret kardeşlerimin hamiyet-i milliyelerine ilişip, aleyhime bir his uyandırmak, hem mahkeme ve adâletin mâhiyetine bütün bütûn zıt ve muhâlif bir cereyan vermektir. (...) Benim hakkımda bir yabanilik hissini veren ve nazar-ı adâleti şaşırtmak isteyen adamlara derim:

Ey efendiler!

Ben her şeyden evvel müslümanım ve Kürdistan'da dünyaya geldim. Fakat Türklere hizmet ettim ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş ve en çok hayatım Türklerin içinde geçmiş ve en sâdık ve en hâlis kardeşlerim Türklerden çıkmış ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek-i Kur'aniyem cihetiyle her milletten ziyade Türkleri sevmek ve taraftar olmak kudsî hizmetimin muktezâsı olduğundan, bana Kürd diyen ve kendini milliyetperver gösteren adamların bini kadar Türk

27. Tarihçe-i Hayat, s. 184 - 186.

milletine hizmet ettiğimi, hakikî ve civanmert bin Türk gençlerini işhâd edebilirim.

Hem heyet-i hâkimenin ellerinde bulunan otuz kırk kitabımı, husûsan İktisad, İhtiyarlar, Hastalar risalelerini işhâd ediyorum ki, Türk milletinin beşten dört kısmını teşkil eden musîbetzede fakirler ve hastalar ve dindar müttakîler tâîfelelerine **bin Türkçü kadar hizmet eden o kitaplar, Kürdlerin ellerinde değil, belki Türk gençlerinin ellerindedirler.**

Heyet-i hâkimenin müsâdesiyle, bizi bu belâyaya sokan ve hükûmetin mühim bâzı erkânını işgal eden ve milliyetperverlik perdesi altında entrikaları çeviren mülhid zalimlere derim:

Ey efendiler!

Benim hakkımda tesbit edilmeyen ve tesbit edilse dahi bir suç teşkil etmeyen ve suç olsa bile yalnız beni mes'ul eden bir madde yüzünden, kırktan fazla Türk'ün en kıymetdar gençlerini ve en muhterem ihtiyarlarını, büyük bir cinayet işlemişler gibi bu belâyaya atmak, milliyetperverlik midir? Evet, sebepsiz böyle işkenceli tevkife düşenler içinde Türk gençlerinin medâr-ı iftihârı olacak bir kısım zatlar var ki, uzaktan kıymetini hissedip, ona yalnız bir selâm veya imanî bir risâle göndermemle, onu bir cânî gibi çoluk ve çocukları içinden alıp bu belâyaya atmak milliyetçilik midir?

Ben ki sizin nazarınızda yabânî millettenim, diyorum. Bu mevkuf olan civanmerd ve muhterem Türk gençleri ve ihtiyarları içinde öyleleri var ki, onların bir tanesini, kendi milletimden yüz adama değiştirmem.

İçinde öyleleri var ki, on sene bana zulm eden memurlara, beş seneden beri onların hatırları için, o zâlimlere bedduâyı bıraktım. Ve onların içinde öyleleri var ki, âlî seciyelerin en hâlis nümûnelerini o âlicenab Türk arkadaşlarda kemâl-i hayret ve takdirle gördüm. Ve Türk milletin sîr-ı tefevvukunu onlarla anladım.

... İşte, ey Türkçülük dâvâ eden mülhid zâlimler! Türk milletinin medâr-ı iftihârı olabilecek bu kadar zatları gayet âdi ve ehemmiyetsiz bahaneler ile —sizin tâbirinizle— benim gibi bir Kürd yüzünden perişan etmek, tezlîl etmek, milliyetçilik midir? Türkçülük müdür? Vatanperverlik midir? Haydi, o insafsız vicdânınıza havâle ediyorum.²⁸

28. Meşrutiyet Devri Türkçülerinden bir kısmı, yanlış da olsa, fikirlerinde belki samimi idiler. Bunlar zayıfladığını zannettikleri dinin yerine ırka dayanan bir milliyetçilik ülküsünü koymak istiyorlardı. Fakat Cumhuriyetten sonra güdülen Türkçülük fikri sâdece İslâmiyet'e -bir ülkü adına- hücum edebilmek için elde tutulan bir perde olmaktan öteye gidememiştir. Nitekim dinin hesabı görölünce, Türkçülüğün merkezi olan «Türk Ocakları» da kapatıldı. 1940 tan sonraki yıllarda «Resmî Türkçüler»le «Hâlis Türkçüler» arasında ikincilerin zindanı boylamalarıyla neticelenen «Turancılık» hadisesi ise herkesin mâlumudur.

Bu vaziyette Bediüzzaman rahmetliye «Kürd» denilmesi, diyenlerin «Türkçülüğünden» veya «Kürdlere bir husûmet beslediklerinden» değildi. Onların nazarında Merhum, yok etmek istedikleri imanı ayakta tutan bir adamdı ve nasıl olursa olsun susturulmalıydı. Nitekim ırken Türk olan nice ulemâ, boyun eğmedikleri için daha da kötü muâmelelere dûçar olmuşlardır.

BEŞİNCİ KİTAP

MEVZU İLE ALÂKALI ÇEŞİTLİ YAZILAR

Türk Yurdu mecmuası
Ahmed Cevdet Paşa
Yozgat gazetesi
Yunus Nâdi
Sebilürreşad mecmuası
Ahmed Ağaoğlu
Ahmed Râsim
İmam Gazâli
Muhammed Hamidullah
Ömer Rıza Doğrul
N. Nazif Tepedelenlioğlu
Meryem Cemile
Sezai Karakoç

BEŞİNCİ KİTAPTAKİ YAZILARA DAİR

1. Bu kısma alınan yazılar, ilk dört kitaptaki yazıları ilmî, tarihî ve fikrî bakımdan tamamlayacaktır.

2. Bu yazıların alındığı yerler gösterilmiş, üzerlerinde gerekli sâdeleştirmeler yapılmış ve bazılarına arabaşlıklar konmuştur.

3. Yazarları hakkında kısaca bilgi verilmiş, ayrıca lüzumlu görülen notlar konmuştur. Bazı kısımları atlandığı zaman (...) noktalarla işaret edilmiştir.

CENGİZ HAN¹

Ey nûrunun her teli bir mızrak olan korkunç
güneş!

İnsan sana, tarih sana secde etmiş zuhûrunda!
Yanmış büyük rûhunda fezâ kadar bir alev,
Canlı cansız her şey'e bağırmissın: — Irkı sev!
Millet aşkı, yaratmış yüreğinde volkanlar,
Bir ışığa bağlanmış milyonlarca vicdanlar,
O aşk ile kanlara boyamışsın her yeri,
Türk olmayan başlara da vermişsin gökleri;
O ateşle düşmanın süngüleri bükülmüş,
Yağan oklar erimiş, damla damla dökülmüş!
Gök bayrağın o gökten parçalanma zümrüt nur
Sarmış o gökleri ki altında Türk bulunur.

.....

Secde etsin kabrine mezarıyla İskender!
Kırar, yıkar elbette semâ öyle dilemiş,
Pençesinde bir avuç kanla doğan gazanfer!

1. Türk Yurdu no. 79, 5 Mart 1915.

CENGİZ HAN HAKKINDA

Ahmed Cevdet Paşa³

... Cengiz de şehre girdi. (...) Ahaliye «He-
piniz şehrin dışına çıkınız» diye emir verdi. Halk
yalnız üzerlerindeki elbise ile dışarı çıktılar. Bu-
nun üzerine Tatarlar şehre girip yağma etti ve
şehirde kalmış olanları öldürdü ve ateş salarak
şehri yaktı.

Buhara o zaman büyük bir ilim merkezi idi,
fakihler ve âlimlerle dolu idi, pek çok cami ve
medreseler vardı. Hepsi yanıp kül oldu. Sanki
orada hiç şehir yokmuş gibi yangın yerinden iba-
ret kaldı.

Sonra Cengiz Han ahaliyi esir olarak asker-
lerine taksim etti. Kadınlar ve çocuklar birbirle-
rinden ayrılırken yürekler yakan feryatları Tatar-
lara hiç tesir etmiyordu. Onlar kendilerine düşen
İslâm kadınlarının alenen ırzlarına geçiyorlar-
dı... (c. 6 s. 9)

3. Ahmed Cevdet Paşa'nın (1822 - 1895), «Kıyas-ı
Enbiyâ» adıyla meşhur İslâm tarihinin, merhum Mahir
İz Bey hocamız tarafından sadeleştirilen ve 1973 de M.
E. B. tarafından yayınlanan ciltlerinden alınmıştır.

... Bu Tatar ordusu, Gürcistan'dan dönüp Tebriz'e geldi. Tebriz emirlerinden biraz mal ve hayvan aldıktan sonra gidip Meraga şehrini sardılar... Mancınıklarla kaleye hücum ettiler. Âdetleri olduğu üzere İslâm esirlerini ileri sürerek zorla harbettirdiler ve şehre girdiler. Sayısız adam öldürdüler... (c. 6 s. 14)

*
**

... Harzemşah'ın kaybindan ve ölümünden sonra akrabasından Homar Tekin orada saltanat sürmeye başlamıştı. Tatarları karşılayarak büyük bir harp yaptı. Fakat Tatarlar onu pusuya düşürdüler. Yüz bin kadar müslümanı şehid ettiler. Harzem, Gürgeç şehrini sardılar. (...) Tatarlar bütün şehri aldılar, ahaliyi öldürdüler ve buldukları malı yağma ettiler. Ceyhun seddini açtılar, şehri su bastı, binalar yıkıldı. Köşede bucakta gizlenmiş olanlar da ya suda boğuldu yahut yıkılan binaların altında kaldı. O zaman Harzem şehri ulemanın, sâlihlerin ve bütün bilgi sahiplerinin kaynağı idi. Hepsi kaybolup gitti. (c. 6 s. 18)

*
**

... Sonra Tatarlar Merv şehrini sararak aldılar ve halkı öldürdüler. Ölülerini saydılar yediyüz bin kadardı... (c. 6 s. 19)

*
**

... Rivâyet ederler ki Herat'ta ölenlerin sayısı bir buçuk milyondan fazla idi. (...) Kurtulanların hepsi kırk kişi oluyordu. Sadece bu kırk kişi

onbeş sene kadar Herat'ta oturmuşlardır. (c 6 s. 20)

*
**

... O sırada ordusunda veba çıkıp bir çoğu helâk oldu. Bunu esirlerin çokluğundan bildi. Ordusunda ne kadar müslüman esir varsa hepsinin öldürülmesini emretti. Tatarlar da onun emrini yerine getirdiler. (c. 6 s. 22)

DİN VATAN, VATAN DİNDİR

(Yozgat gazetesinden)⁴

Sevgili Halifemizin, hükûmetimizin, muhterem ve geçmiş büyüklerimizin eserlerine uygun olarak, yollarının ve bütün mukaddes maksatlarının hep müslümanlığın, İslâm âleminin ilerlemesi ve yükselmesini hedef aldığı, hiçbir işe ırk ve kavim hissi ve diğer menfaatler karıştırılmadığı meydandadır.

Bütün gâye ve emel, yalnız İslâmın kurtarılması, yükseltilmesi ve menfaatlerinin temini olduğu içindir ki, bu muharebede, bu mukaddes cihadda Arap, Türk, Kürd, Çerkes... Bu yüce dine mensup olanların hepsi, yekvücut olarak, Halifemizin, hükûmetlerimizin cihad dâvetine dört bir yandan «Başüstüne» diyerek koşmuşlardır.

Bugün bu yüce dinin, dünyanın her tarafında bulunan milyonlarca mensûbu, fenâ fi'l İslâm⁵

4. Bu yazı Yozgat gazetesinden naklen, Sebilürreşad mecmuasının 7 ocak 1915 tarihli 321. sayısında çıkmıştır. «Yozgat» gazetesinin, bu yazıyı «Bazı gazetelerin neşriyat-ı kavmiyede bulunmalarına karşı» yayınladığı zıkr ediliyor. Vakıf, Cihan Harbi'nin ilk yıllarıdır.

5. Fenâ fi'l-İslâm: İslâm'da kendi varlığını eritmek.

olmuşlardır ki, zafer işte bundadır. Bu müslümanlar ırk ve kavmiyet duygusu gibi İslâm nazarında yabancı ve kötü, katiyen yasak olan şeylerin hepsini itibar ve ehemmiyetten düşürmüşlerdir.

Zaten vatan, kavmiyet hissi veya diğer menfaat maksatları ile muhâfaza edilemez. Vatan din için sevilir ve din ile korunur. Vatanperver olmak demek, dinli olmak demektir. Zira din vatan, vatan dindir.

Cehaletle Avrupa'dan alınıp Meşrutiyet'ten sonra meydana çıkarılan bu fikrin Muhammed ümmetini paramparça ederek ölümüne sebep olacak bir Frenk hastalığı olduğunu daha Balkan muhârebesinde görmüş idik.

Bugünkü cihâd-ı ekberde dahi zaferin, cins ve ırk ayırmaksızın bütün müslümanların yekvücut olması ve hepsinin bütün gayretlerini bir noktaya, ilâ-yı Kelimetullah'a⁶ teksif etmesi ile elde edilebileceği anlaşılmıştır. (...) İslâmda kavmiyet iddiâsına mâni olan ve yasak eden pek çok âyet ve hadis vardır. Bunlar bir araya toplansa ciltler dolusu kitaplar olur.

⁶. İlâ-yı Kelimetullah: Allah kelâmını, şeriatî yüceltmek.

İTTİHAD-I İSLÂM

Yunus Nâdi⁷

Dün telâffuz edilmesi siyâseten mahzurlu sayılan bu İslâm düsturu, bugün harp ve sulh siyâsetimizin üssülesâsı (esas temeli) olup çıkmıştır. Bugün hepimiz hançerelerimizin kuvveti yettiği kadar müslümanların ittihâdını çağırıyoruz. Dün ile bugün arasında ne büyük değişme, âdeta bir inkılâp!

Birleşin ey müslümanlar

Bu ittihadı ilân ve temin etmek için pek çok bağırarak, pek çok çalışıp çabalamak vazifemizdir. Yani bütün İslâm ümmeti. Bunu her şeyin ve tereddüdün üstünde olarak derin bir iman ve

7. Yunus Nâdi (1880 - 1945), bugünkü Cumhuriyet gazetesinin kurucusu ve şimdiki sahibinin babasıdır. Kendisi «İslâm Birliği» fikrinden «İnkılapçılığa» gelmişti, oğlu birkaç adım daha «ileri» gitti.

Yazı, 1915 yılı başında 1314 numaralı Tasfîr-i Ef-kâr gazetesinde çıkmış ve Sebilürreşad'ın 14 ocak 1915 tarihli 322. sayısına aynen alınmıştır. Mecmua, yazının sonuna kendi mütalâsını da eklemiştir. Bu yazıdan sonra, onu da aldık. Vakıt, Cihan Harbi'ne katılışımızın ilk aylarıdır.

itikat ile böyle biliyoruz. Zaten artık başka türlü düşünmeye zerre kadar ihtimal kalmış mıdır?

İslâmın birliği, müslümanların en esaslı ve belki yegâne dayanağıdır.

Birleşin ey müslümanlar! Dininizin varlığının ezeli ve ebedî düşmanlarına karşı, birlikte karşı koyun, onlara Allah'ın birliğinde birleşen kendi birliğinizle hücum edin. Ancak böyle yapabildiğiniz takdirdedir ki nusret sizin, necat ve îtilâ sizindir. Ve gözlerimizden sevinç yaşları aktığı halde görüyoruz ki siz bu hakikatleri hep anlamıyorsunuz. Taraf taraf birlik bayrakları altında toplanarak, Moskoflara, İngilizlere ve Fransızlara, Müslümanlığın bu ezeli ve ebedî düşmanlarına karşı saldırmaya başlamış bulunuyorsunuz. Böylece arş ileri... Fevz ü felâh sizindir!

İslâmın ulvî esasları

Hakkın kelâmı olan mukaddes kitabımız bize bu hakikatı çoktan söylemiş idi. Fakat nasıl bilmiyoruz, galiba zamanın idrâk ve vicdanı sağır-laştıran saptırıcı tesirleri ile biz o hakikatleri dilimizle söylesek de vicdanımızla his ve kavrayabilmekten uzak kalır olmuş idik.

Bizim şu dalâlet ve perişanlığımıza, düşmanlarımızın baskı ve yok etme siyâsetleri de katılınca, ezildikçe ezilmiş, dağıldıkça dağılmıştık.

Yine zamanla omuzlarımıza binen bu felâket yüklerinin ağırlığı altında İslâmın —ah o pek ihmal ettiğimiz— ulvî esaslarını daha şeffaf ve

nûrânî bir manzara halinde görüp anlamaya başlamış idik. Fakat felâketin gittikçe artan ve belimizi büken ağırlığı altında o nûrânî manzaralara doğru kalkınmak ve kavuşmak ne kadar güç olmuş idi.

Halifemiz hazretlerinin emri ile

Azizün züntikam olan Allah, hiç olmaz zannolunan şeylere vücut imkânı bahş ü ihsan buyurdu. Önümüze kendimizi kurtaracak bir geniş yol açıldı. İşte bu ana yol, her müslümanın cihâd için koşacağı, varını yoğunu fedâ etmek azmiyle, varlığını kurtarıp yücelteceği sebîl-i ilâhî'dir (Allah'ın yoludur). O büyük yolun gazileri, İslâmın haysiyet ve izzetinden kendi namus ve vakarlarını yükseltmiş merdlerdir. Şehidler ise Hak Teâlâ ve tekaddes hazretlerinin ilâhî tavsîfi vechile, ölü değil, diridirler, ebedî dirilikle müjdeli saadet sahipleridir.

Şüphe yok Halifemiz hazretlerinin emir ve işaretleri ile şu müstesna fırsattan istifâdeye koşacak olan milyonlarca müslüman, peyderpey Hak Teâlâ ve tekaddes hazretlerinin emir buyurduğu cihâd yolunda ittihâd ederek, İslâmın selâmet ve îtilâsını temin eyleyeceklerdir. Şüphe yok gittiğimiz yolun son menzili, İslâm ittiheadından, birliğinden ve yükselmesinden ibarettir. Şu cihâd ve ittihâd görülecektir ki, insaniyet âleminde yeni ve büyük bir inkılâp ihdâs eyleyecektir. Bu bile yüce dinimizin arta kalmış mucizelerinden biri sayılsa doğru olmaz mı?

Yaşasın İslâmın İttihâdı!

Gittiğimiz yol İslâm birliği ise, bu ittihâdın nihâyete kadar devamını sağlayacak sebepleri şimdiden ve bir yandan hazırlamak da uzak görüşlülük vazifesidir. Bin üçyüz bu kadar seneden beri bâzı müslüman kavimler, hattâ bâzı kavimlerin muhtelif zümreleri arasında lâftan anlaşmazlıklar üzerine teessüflere şayan ayrılıklar vukû bulmuş idi. Şimdi şu büyük ittihâd işine girilmiş iken, zaten pek az olan o anlaşmazlıkları, insaf-lı ve hakikî âlimlerin bir araya gelerek toplanmasıyla kökünden kesip atarak, öylece ilân etmek lâzımdır. Bu da yarının ve öbür günün yükselişlerini arttıran sebeplerden olacaktır.

İslâmın halen bir ucundan başlayan coşkun ittihâd seli, yukarıdaki tedbirlerle de tanzim kılınca, yakında, dünya üzerinde ilk feyizli parıltılarını gösteren muvahhid ve müttehîd bir İslâm âlemi, ihtiram mevkiini tutacaktır. Biz eminiz ki, bu ulvî netice her hâl ü kârda tahakkuk edecektir. Onun içindir ki tekrar bağırıyoruz:

— Yaşasın İslâmın ittihadı!

YUNUS NÂDÎ'NİN YAZISINA SEBİLÜRREŞAD'IN İLÂVESİ⁸

Tasfir-i Efkâr refikimizin başmuharriri **Yunus Nâdi Bey** 1314 numaralı nüshada İttihad-ı İslâm siyaseti hakkında böyle mühim bir başmakale neşrediyorlar. Zaten Tasfir-i Efkâr refikimizin şîârı bu islâm siyasetidir. Gerek **Tanzimatçılığın** (yâni bilâ kayd ü şart Avrupalılaştırmanın), gerek **kavmiyet politikasının** milletin ruhuna uygun gelmediği, karşı koymadan, karışıklık ve ayrılıktan, zarardan başka hiçbir netice vermediği bu muhterem refikimizin nazarında da meydana çıkmıştır.

Bu makale dikkatle okunursa, derin bir siyasî kanaatin, hakikî mahsûlü olduğu tamamiyle görülür. Bu hakikatler bilhassa «**Üç Tarz-ı Siyaset**» muharrir-i muhtereminin tetkikçi yüce nazarlarına arza şayandır.

Ağaoğlu Ahmed Bey, Muvahhid Ma'sum Bey, Yunus Nâdi Bey gibi memleketin belli başlı siyasî yazarları tarafından bu siyasî düsturun

8. Sebilürreşad mecmuası, Yunus Nâdi'nin yukarıdaki yazısını sütunlarına aldıktan sonra, yazının altına kendi mütalâasını da ilâve etmiştir. Onu da alıyoruz. Bu yazıda o günkü «aydınların» dine karşı tavrı anlatılmaktadır.

«harp ve sulh» siyaseti olarak revaç görmesi, günlük matbuatımızda büyük bir inkılâptır.

Bir zamanlar günlük gazetelerimizde İslâm kelimesine bile tesadüf olunamıyordu. İhtiyaç zoruyla bahsi hâlinde sıkıla sıkıla söyleniyordu. Lâkin bugün siyasî muharrirler göğüslerini gere gere, hem de samimî bir kalble müslümanlıktan, ittihad-ı İslâm'dan, İslâm siyasetinden bahs etmeye başladılar ki, bunlar hep milleti memnun ve ümitli edecek müjdelerdir.

Hani müslümanlık aleyhinde her gün yığın yığın neşriyatta bulunan, İslâmın kalbine her gün zehirli iğneler sokan muharirler? Bugün hepsinin sesleri kısıldı. Hiçbirinin çanı ötmüyor. Ve emin olmalıdır ki, yarın bütün bütün tıkanıp ebediyen söneceklerdir.

İşte bir taraftan ordularımız Allah yolunu takip ederken, arkasındaki millet de doğru yolu tutmuş, sessiz sadasız, kavgasız gürültüsüz, felâha, büyük bir saâdete doğru yürümektedir. Bu, ne büyük bir fazl-ı ilâhîdir.

«Ey îman edenler! İçinizden kim dininden dönerse, Allah —müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği— bir kavim getirir ki, onlar Allah yolunda savaşırlar ve hiçbir kınayanın kınamasından çekinmezler. Bu Allah'ın lûtf ü inâyetidir ki onu, kime dilerse ona verir...» (Mâide sûresi 54. âyet - Metinde sadece aslı vardır.)

VAHDET-İ İSLÂMİYYE⁹

Kavmiyyetçiler ne diyordu,
hâdiseler ne gösterdi?

Kavmiyetçilerin iddialarını «İslâma Göre İrk-
cılık» adlı eserin ilk sayfalarında hülâsa ettikten
sonra, cevap olarak şöyle demiştik:

«İrk dâvâsı gütmek, şeriat tarafından kötü
görölmüş ve reddolunmuştur. Şer'î tabiri ile bu
bir «da'vâ-yı cahiliyet» tir. İslâm'ın varlığına ve
devamına, müslümanların refah ve saadetine en
müthiş bir darbedir. Hele ki bütün İslâm diyar-
ları elden çıkmış ve «diyar-ı küfr» olmuş iken
buradaki bir avuç müslümanın «Ben Türküm,
ben Arabım, ben Kürdüm, ben Lazım, ben Çer-
kesim» gibi yeni heveslerle, birbirleriyle olan

⁹. Bu yazı Sebilürreşad mecmuasının 5 şubat 1330
/18 Şubat 1915 tarihli 327. sayısında çıkmıştır. Cihan
Harbi'nin ilk aylarıdır. «Cihâd-ı Mukaddes» ilân edil-
miş, İslâm milletlerini birleştirmek için tek çarenin «İs-
lâm kardeşliği» ne sarılmak olduğu anlaşılmıştır. «Ar-
tık din bağlılığının zamanı geçmiştir.» diyenler de «İs-
lâm kardeşliği ve birliğine» sarılmışlardır. Sebilürreşad,
buraya aldığımız yazıda, bu vaziyeti gözden geçirmekte
ve «hidâyete ermiş» olanların yazılarından örnekler al-
maktadır.

bağlarını zerre kadar gevşetmeleri nasıl olur! Düşmanlarımızın tecâvüzlerini tâ kalbgâhımıza uzattıkları bir sırada bu cinnet değil de nedir? Üstelik şu hal, ırk taraftarlığı bayrağını ellerinde tutanların anladığı mânâda da vatanperverliğe aykırıdır.

«Din ve iman, akıl ve iz'an sâhalarından uzaklaşılsa bile, «ırkın saadeti» denen aldatıcı serâbın ardından koşan Arnavut kardeşlerimizin başına gelen büyük felaket, bize müthiş bir ibret dersi olarak yeter.

«Aynı sebepler, aynı neticeleri doğurur. Bu tabii ve aklî bir kaidedir. O halde biz de bu yolda devam ettiğimiz takdirde, ergeç bizim de başımıza gelecek musibet budur.»

Hükmü hâdiseler verdi

Bunlar sulh zamanında cereyan eden ilmî münakaşalar idi. Hakikat şimşeğinin parıldaması için bu çarpışmalar faydasız değildi. Şahsî garazlardan tamamiyle uzak olan bu cevaplar, daha o vakit fikirlerin aydınlanmasına hayli hizmetler etti. Bu neşriyat ile iki tarafın fikirleri de oldukça açıklık kazandı.

Yalnız netice olarak «hüküm» kalıyordu ki, onu da hâdiseler vermekte gecikmedi:

Avrupa'da çıkan ırkçılık cereyanları, bütün milletleri birbirine düşürdü. Aynı dinden olan birçok kavimler, birbirinin can düşmanı oldular. Milyonlarca insan yekdiğerinin kanını içti. Hâlâ da içmekte devam ediyor; kim bilir daha ne kadar da içecek!..

Diğer taraftan Halife-i İslâm hazretleri de cihad ilân etti, Müslümanlık âlemini İslâm bayrağı altına davet etti. Türk, Kürt, Arap, Acem, Laz, Çerkes... bütün İslâm kavimleri, bir vücut gibi olarak, bu emre itaat ettiler. Hudutlara yayılarak canlarını fedâyâ başladılar.

Din bağından başkası ise yaramadı

Bunları Halife'nin bayrağı altına toplayan ne idi? Acaba «gevşemiş zannolunan» din duygusundan başka birşey mi idi?

İşte ötede kavmiyet cereyanlarıyla birbirinden ayrılan milletlerin âkıbeti! İşte beride, İslâmiyyetin azalarından kavmiyet iddialarını kaldırıp, hepsini hem fikren ve hissen, hem de fiilen birleştirerek, bir bütün teşkil ettiği İslâm milletlerinin birlik ve beraberliği!..

Şimdi hak ve hakikatin bundan büyük, bundan parlak bir tecellisi olur mu? Artık İslâm milletinin birliği ve yükselmesi için, din bağından başka hiçbir râbitanın işe yaramıyacağı bütün insaf ve basiret sahiplerinin nazarında meydana çıkmıştır.

Ağaoğlu Ahmed'in yazıları

Bugün gerek hükümetimizin, gerek basınımızın en birinci siyaseti İslâm beraberliğidir. Bilhassa «**Tasvir-i Efkâr**» ve «**Tercüman-ı Hakikat**» refiklerimiz bu husustaki neşriyata daima yer vermektedirler.

«**Tercüman-ı Hakikat**» in 12158 numaralı

nüshasında **Ağaoğlu Ahmed Beyefendi** diyorlar ki:

«Bundan daha bir sene evvel İslâmiyetten, hilâfetten ve İslâm devletlerinden bahs ederken insan adeta etrafına bakmıyor, içindeki fikirleri, hisleri söylemekten çekiniyordu.»

«... Bu harbin bize temin ettiği ve edeceği daha birçok faydalar arasında, biri de, başımızın üzerinden şu kâbusu atarak aklımız, kalbimiz ve dillerimiz için serbest bir saha hazırlamaktır. Bu hususa ait asırlardan beri mahrum olduğumuz bir nimete vâsıl olduk, yani istediğimiz gibi âlem-i İslâm hakkında fikirlerimizi, hislerimizi meydana koyabiliriz.»

Bu bir İslâm kavgasıdır

«Bugün Mısır hududunda kanlarını döken İslâm'ın mücâhidleri, Arap olsun, Kürt olsun, Türk olsun, Çerkes olsun tek bir bütün teşkil ederek hep aynı fikir, aynı his ile doludurlar. Şanlı Halifemizin mânevî evlâdı olan ve kardeşliğin habl-i metîni ile hepimize bağlı bulunan Mısır'lıları, düşman istilâsından, düşman tasalluttundan kurtarmak! İşte yegâne ve hudâpesend maksat! Aynı fikir, aynı his hudûdumuzun diğer cihetlerinde, yani İran ve Kafkasya taraflarında da hâkimdir. Şu mukaddes ve âli mücâhedeye hiçbir husûsi fikir karıştırılamaz. Kimse sırf kendine has olarak bir iftihar ve övünme hissesi çıkaramaz. Bu bir İslâm kavgasıdır. Ve hepimiz aynı mücâhedeye iştirâk etmekle aynı derecede bahtiyar ve mesuduz.

«Bundan sonra da acaba — Ben mi, sen mi— üzerine mi kavga edeceğiz? Ben veya sen kim olursa olsun, yalnız elverir ki müşterek ve mukaddes emel için mücâhede ederken elele ve kalb kalbe vererek o manevî birliğimizi cihâna gösterelim!»

Elimizdeki kuvveti bilemedik

Yine «Tercüman-ı Hakikat» in 12159 numaralı nüshasında ve yine **Ağaoğlu Ahmed Beyefendi**, tarikatların İslâm birliği esasına olan hizmetlerinden bahsederken diyor ki:

«... İslâmiyet, bu gibi ne kadar sayısız, tükenmez kuvvetlere sahiptir! Fakat maatteessüf birçok zamanlardan beri biz şu kuvvetlerden istifade eylemek fikir ve istidâdını kaybetmiştik. Daha doğrusu elimizde bulunan kuvvetleri bile bilmeyerek, tanımayarak unutulmaya terk etmiştik!..

«... İslâmiyet sözle değil, fiille de; iddia ile değil, fikir ve hisle de hakikaten tek bir bütün teşkil ediyor...»

Ahmed Rasim'in yazısı

«Tasvir-i Efkâr» refikimizin Mısır muhâbir-i mahsûsu **Ahmed Rasim Bey** de Kudüs'ten gönderip 1353 numaralı nüshada bulunan bir mektubunda diyorlar ki:

«Bana öyle geliyor ki Suriye yakında: Ey İslâm-ı Arap uyan, ittihâd-ı İslâm'ı gâye bil! diyecektir. Çünkü Suriye kendi İslâm kitlesinin

dışında diğer İslâm kitlelerinin mevcut olduğunu biliyor. Bilmeyecek olursa kendisinin de diğer İslâm kitlelerinin girmiş oldukları tehlikelere gireceğini takdir ediyor.

«Diğer taraftan, biz bütün Arabistan'a Arap olduğunu ancak İslâm beraberliği hissini vermekle anlatmaya muvaffak oluruz ki, bugün pençeleşmekte olduğumuz üç düşmanın da belini kıracak olan ancak bu mühim darbedir. İttihad-ı İslâm, bir kere Osmanlı mülkünde yayılsın, onun ikbâlinin parlaklığını diğer İslâm diyarlarına ulaştıracak mübârek vâsıtaların ardı arası kesilmez.»

Müslüman, başka türlü düşünemez

Zaten her müslümanın kalbinde, müslüman olması sebebiyle, İslâm birliği ve kardeşliği mevcuttur.

«Allah'ın ipine hep birlikte sımsıkı yapışın, sakın ayrılıp dağılmayın»

«Şüphesiz mü'minler kardeşler.»

Gibi sübhanî âyetlere iman eden bir müslümanın, bir müslüman kavmin başka türlü düşünmesi, başka gâyeler tâkip etmesi mümkün müdür?

Edenler bulunursa, sebebi imanlarının zayıflığından başka bir şey değildir. Bugün gerek şahıslar ve gerek İslâm kavimleri için, bir imtihan günüdür. Her şahıs imanı nisbetinde İslâmın birliği ve yücelmesi için çalışıyor, her müslüman kavim imanı nisbetinde cihâda iştirak eder. Allah cümlemizin, bütün İslâm kavimlerinin imanlarını artırsın.

ASÂLET VE NESEPLE ÖVÜNMEK

İmam Gazâlî¹⁰

Bir gün Kureyş, asâletleri ile övünmeye başladılar. Bunları dinleyen Selman:

«Benim övünecek bir tarafım yok. Çünkü nutfeden yaratıldım. Sonunda da kokmuş bir leş haline geleceğim. Sonra da kıyâmet günü terâzi başına gideceğim. Sevâbım ağır gelirse iyi insanım, günahım ağır gelirse kötü insanım.»

Dedi, (c. 3. s. 738)

*
**

(Kendini beğenmek «ucb» hakkında)

(Ucbun bir sebebi de) asâletle övünmektir. Hâşimîlerin asâletle övünmeleri gibi.. Hatta bazıları asâletleri sebebiyle herkesin kendilerine köle olduğunu, yine bu sâyede (Allah tarafından da) afvedileceklerini sanmışlardır.

Bunun tedavi çaresi (...) onların şerefleri hasep ve neseple olmayıp, ilim, amel ve güzel ah-

10. İmam Gazâlî (1058 - 1111) hazretlerinin «İhyâü Ulûm-id Dîn» isimli muazzam eserinin Bedir Yayınevi tarafından yayınlanan tercümesinden, mevzuumuzla alakalı birkaç parça buraya alınmıştır.

lâk ile olduğunu bilerek bu vasıflarla şereflenmeye çalışmaktır.

Şurayı da unutmamalıdır ki, aynı kabileden olduğu halde imansızlığı sebebiyle köpeklerden kötü, domuzlardan âdi derekeye düşenler de vardır. Nitekim Allahu Teâlâ:

«Ey insanlar, doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki, birbirlerinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en kıymetliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. (Hucurat: 13)

Yani «Bir asılda toplandığınız için neseplerinizde fark yoktur. Nesebin faydasının tanışıp bilmek olduğunu, sonra da şerefin neseple olmayıp, takvâda olduğunu» beyan buyurur.

Resûl-i Ekrem'e:

«— İnsanların en akıllısı, en keremlisi kimdir» diye sorulduğunda, Resûl-i Ekrem:

«— Benim mensup olduğum aileye mensub olanıdır» buyurmadı da:

«— Onların en keremlisi, ölümü en çok hatırlayıp, onun için en çok hazırlanandır.»

Buyurdu. (İb-i Mâce, İbn-i Ömer'den rivâyet etmiştir.) (c. 3 s. 800)

*
**

Resûl-i Ekrem:

«Allahu Teâlâ, muayyen olan kıyâmet günü için bütün canlıları mahşer yerine topladığı vakit, yakındakiler gibi, uzaktakiler de aynı şekilde duyacakları bir sesle karşılaşırlar. Bu ses şöyle der: **«Ey insanlar! Sizi yarattığımdan bugüne kadar,**

hep ben sustum da sizi dinledim. Bugün siz susun da beni dinleyin. Bugün size amellerinizin karşılığı verilecektir. Ey insanlar! Ben sizin aranızda bir nesep, asâlet koydum; siz de kendi aranızda bir nesep tâyin ettiniz. Benim koyduğum nesebi düşürdünüz ve kendi nesebinizi yücelttiniz. Ben, en keremliniz en çok muttakî olanınızdır, dedim. Fakat siz buna yanaşmadınız da, falan zâde falan, dediniz. İşte bugün ben de sizin koyduğunuz asâleti düşürür ve kendi koyduğum asâleti yüceltirim. Muttakîler nerede!»

Hemen muttakîler için bir sancak çekilir. Onlar bu bayrağın ardına takılır, yerlerini alır ve hesapsız olarak cennete girerler. (Taberânî «Evsat» ında, Hâkim «Müstedrek» inde, rivayet etmişlerdir.) (c. 4 s. 296)

İSLÂMDA İRK VE MİLLİYET

Prof. Dr. M. Hamidullah¹¹

Dil, ırk, renk, doğum yeri milliyetçiliği

Dar bir milliyetçilik esasını, İslâm, tesânüd unsuru olarak reddeder. Akrabalığa ve üzerinde doğduğu toprağa insanın bağlanması, şüphe yok ki tabii bir şeydir. Bununla beraber insanın men-

11. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah Bey 1908 yılında Haydarabad - Dekkan şehrinde doğmuştur. Hâlen hayattadır. Hukuk ve tarih tahsili yaptı. 1933 de Bonn' da «İslâm'da Devlet İdaresi» mevzuunda doktora verdi. Memleketinde Devletler Hukuku profesörlüğü yaptı. Hindistan'ın Haydarabad'ı işgali üzerine 1947 de Paris'e gitti. Halen orada «İlmî Araştırmalar Milli Merkezi» azasıdır. Her sene üç ay müddetle yurdumuza gelerek İstanbul Üniversitesinde «İslâm Tarihi» ve «İslâm hukuku tarihi» seminerleri yapar. Sekiz dil bilmekte ve beş dilde eserler vermektedir. Dilimize çevrilen eserleri : İslâm'a Giriş, İslâm'da Devlet İdaresi, İslâm Peygamberi, Hazret-i Peygamber'in Savaşları, Sahife-i Hemman Bin Münebbih, İslâmın Hukuk İlmine Yardımları... «Le Coran» adıyla 1959 da neşr olunan Fransızca Kur'an tercümesi vardır. Yukarıda sayılan eserlerinin de İngilizce ve Fransızcaları vardır. Buraya nakl edeceğimiz ilgili parçalar, «İslâm'a Giriş» ve «İslâm Peygamberi» adlı eserlerinden alınmıştır.

faati, benzer gruplar hakkında bir dereceye kadar müsamahalı olmayı gerektirir. Dünyanın çeşitli kısımlarına servetin farklı olarak dağıtılmış olması, dünyayı birbirine bağlı kılmıştır. İnsanlar «yaşamaya ve yaşatmaya» mecburdurlar. Yoksa sonu gelmez intikam muharebeleri iki tarafı da imha edecektir.

Dil, ırk, renk, doğum yeri esasına dayanan milliyetçilik, çok ilkel bir şeydir. Çünkü bu hallerde insanın seçme hakkı yoktur. İslâmın milliyetçilik anlayışı çok ileridir ve insanın seçimine bağlıdır. Zira İslâm, ırk, dil ve doğum yerini dikkate almadan, aynı fikre inanmış bütün insanların birleşmesini ister.

İslâm ideolojisi

Dünyada bir ırkın diğerlerini imhası veya esir etmesi düşünülemediğine göre, mümkün olabilecek tek ihtimal «benzeşme»dir. Aynı fikre bağlanmaktan daha fazla, bu benzeşmeyi temin edebilecek bir vasıta olmadığı da mâlumdur.

Bu birliği temin edecek olan «İslâm ideolojisi», hem bedeninin hem de ruhun ihtiyaçlarını temin etmek üzere meydana konmuştur. İnsanlara bir de müsamaha fikri aşılar.

İslâm, Allah'ın muhtelif devirlerde ve muhtelif milletlerin arasına daima peygamberlerini gönderdiğini bildirir. İslâm, peygamberler vasıtasıyla, daima tekrar edilen İlâhî mesajın (haber ve emirlerin) yenilenmesini ve yaşatılmasını ister

Gayrimüslimler

İslâm, dinî inançlar hususunda her türlü zorlamayı yasak ettiği gibi - ne kadar inanılmaz gibi gelirse de - kendi kaideleri gereği olarak da, İslâm devleti topraklarında yaşayan gayrimüslimlere, bir çeşit muhtariyet verir. Kur'an ve hadis, gayrimüslimlerin kendi kanunlarına sahip olmalarını, müslüman idarecilerin müdahalesi olmadan, ister dinî ister sosyal meselelerde olsun, kendi hâkimleri tarafından, kendi mahkemelerinde yargılanmalarını ister. İslâm tarihindeki tatbikat da böyle olmuştur.¹²

İnsanların ayrılması

İnsan cemiyetlerinde zaman zaman muhitten merkeze ve merkezden muhite olmak üzere iki zıt temâyül görülür. Bir taraftan dağınık fertler kendi kendilerine aile, kabile, site devletler kurarlar, bazen istekle bazen zor altında devletler ve imparatorluklar halinde birleşirler.

Diğer taraftan aynı neslin çocukları oldukları halde bazı guruplar, akrabalarından ayrı, uzak ve müstakil bir hayat sürmek için büyük topluluklardan ayrılırlar. Bu ayrılıklar, yeni geçim imkânları aramak için bazen dostça, bazen de bir ihtiras ve mücadele sebebiyle olabilir.

İnsan ırkının müşterek bir menşeden geldiği hakkında hemen herkes ittifak etmişse de, iki kuvvetli faktör, insanlar arasındaki ayrılıkların

12. İslâma Giriş, s. 46, 1965.

bariz bir şekle girmesine sebep olmuştur. Bunlar: Ölüm ve mesafe'dir.

Ölüm ve mesafe

İnsan sevk-i tabii ile yakın akrabasına ve ecdadına bağlıdır. Fakat bununla beraber müşterek ceddin ölümü ile bağlayıcı âmil ortadan kalkar. Her gün sayıları çoğalmakta olan hayattakilerin arasında akrabalık mefhumu gitgide azalarak tesir ve ehemmiyetini zamanla kaybeder.

Mesafeye gelince, o bize yalnız akrabalık bağlarını unutturmakla kalmaz, araya aşılmaz engeller koyar. Aynı menfaatleri üstün tutmak ve aynı değerleri korumak için gerekli olan dil konuşulmaz olur.

Miladın yedinci asrında İslâmiyet ortaya çıktığı zaman, ırk, dil ve memleket ayrılıklarının meydana getirdiği ayrılıklar ve haksızlıklar, bütün dünyaya yaygın birer kaide halinde idiler. İslâm bu hali, insanlığın kötü alışkanlıklarından biri sayarak, ona bir çare bulmak için teşebbüse geçti.

Milliyetçilik

Bencillik ve açgözlülük, herkesin birbiriyle mücadeleye girişmesine sebep olmuştu. Aile, akraba ve kabile bağları, insanların korunma ve emniyet ihtiyaçlarını temine kâfi gelmiyordu. Bazen cengâverlerin ve imparatorların zoru ile biraraya gelen kabilelerden kurulu topluluklar da her an dağılma tehlikesi altında bulunuyorlardı.

Bu gibi bağların bütün insanları ve devamlı

olarak birleştirmeye yetmeyeceğini anlamak için insan cemiyetlerinin binlerce senelik tekâmülünü tetkik etmeye lüzum yoktur. Zamanımızdaki milliyetçilik fikri de aynı neticeyi vermektedir. Eğer milliyet dil, ırk ve doğum yeri birliğine dayanırsa, söylemeye hacet yoktur ki, dışarıdan gelenler ve dışarıda kalanlar daima bir mesele teşkil edeceklerdir. Böyle bir milliyet ise tabii olarak bütün dünya sâkinlerini kucaklamak için çok dar kalacaktır. Bu halde ise harp tehlikesi daima mevcuttur. Ayrıca realitede de milliyet bağının fazla bir değeri yoktur. Zira iki kardeşin birbirine düşman olması daima mümkün olduğu gibi, aynı ideale sahip iki yabancıların dost olması da her zaman görülmektedir.

Müşterek milliyet

Kur'an, dil, cilt rengi veya tabiatın kaçınılmaz diğer özelliklerine dayanan bir üstünlüğü reddetmiştir. Ferdin üstünlüğünü dindarlık esasına göre ölçer. Müslümanlar arasındaki müşterek milliyetin temeli İslâm ideolojisidir.

İslâmiyet, dünyadan feragati, uzaklaşmayı emr etmez; ruh ve bedeni aynı zamanda işleyerek geliştirir ve ikisinin birden üzerinde durur. Tarih müslümanların, ırk ve memleket üstü kardeşliği kurduklarını göstermiştir. Aynı duygu bugün de müslümanlar arasında yaşayan bir kuvvettir.¹³

*
**

13. Aynı eser, s. 93 - 94.

İnsanların eşitliği ve muttakîlerin üstünlüğü

İslâmiyetin tahakkuk ettirdiği ıslahatın en mühimlerinden biri insanlar arasındaki ârızî bütün müsavatsızlıkları kaldırmak olmuştur. Bu tez tek bir üstün ırkın Allah tarafından seçilmiş olduğu fikriyle asla uyuşamaz. Kur'an-ı Kerim der ki:

«Ey insanlar, hakikat biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi birbirinizle tanışasınız diye kabilelere ve milletlere ayırdık. Şüphesiz ki sizin Allah nezdinde en şerefliiniz, takvaca en ileri olanınızdır. Hakikat Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.» (49 : 13)

Başka bir âyette de şöyle denir:

«... Dilleriniz ve renklerinizin birbirine uymaması da O'nun âyetlerindendir. Hakikat bunlarda bilenler için elbette ibretler vardır.» (30:32)

Hız. Muhammed (s.a.s.) Hicretin 10. yılında Vedâ Hutbesinde şöyle söylemişti: «Siz hepiniz Âdem'in neslindensiniz. Âdem de topraktan yaratıldı. Arabın, Arap olmayanlar üzerinde veya Arap olmayanın Arap karşısında üstünlüğü yoktur. Bu üstünlük ancak Allah'tan korkmakla (takva ile) olur.»¹⁴

*
**

İnsanların eşitliği

Din konusunda o sadece «tek bir evin kaybettiği kuzular» ı* düşünmüş değildi; baştan

14. İslâm Peygamberi, c. 2, s. 66, 1969.

(*) Hamidullah Bey, burada elde mevcut İncil'in bir cümlesine işaret etmektedir.

itibaren onun vazifesi ne bir ırk ve ne de bir bölge ayırımı yapmaksızın bütün insanlığı istihdaf ediyordu. Onun bu vazifesinin ilk yıllarından itibaren muhtedîler arasında sadece Mekkelileri veya Arapları değil, Habeşlileri, Nubyalıları, İranlıları, Mısırlıları, Rumları (Bizanslıları) ve diğerlerini bulmakta ve bunları tam bir eşitlik içinde görmekteyiz. Onun kabul edip hoş gördüğü yegâne ayırım ferdî bir durum ve vasıfla ilgilidir: Onun kullandığı ıstılah ile bu, «takva» (İnsanın Allah'tan korkması ve çekinmesi neticesi, onun yoluna büsbütün sarılması) sıfatıdır.

O devirde Araplar ve Yahudiler içinde sınıf farkları mevcut bulunuyordu. Bazı zümrelere mensup olanların kanı diğerlerinininkinden daha değerli ve üstün sayılıyordu. Sadece müslüman olmak değil, fakat İslâm devletinin siyasî tâbiliğine girmek dahi bu eşitsizlikleri ortadan kaldırıyordu. Kur'an asla (Arapların Allahı)ndan veya «müslümanların Allahı»ndan bahsetmez. Onun bahsettiği «bütün âlemlerin Allahı» yani «Rabb'ul-âlemin» olan Allah'tır.

Mâlumdur ki insan zümreleri, hayatîyetlerini, bir müddetin geçmesi sonunda kaybederler. İslâm ise, müdâfi ve mübelliğlerinden, nesil be nesil faydalanmak ve bu ırkların her birinin sahip olduğu faziletlerden istifade etmek gayesiyle bu ayrı insan ırk ve zümrelerini kendi içinde toplat-

ması neticesi büyük faydalar elde edecektir. Felsefî olduğu kadar tasavvufî, ilmî, edebî ve diğersahalarda İslâm düşüncesi, ancak asırlar boyunca muhtelif ülke ve kıtalardan muhtedîlerin İslâmlık sinesinde toplanması sûretiyle zenginleşip gelişebilecektir.¹⁵

15. Aynı eser, c. 2, s. 272.

İSLÂM'DA ATALARIN YERİ VE ATALARA UYMAK MESELESİ

Ömer Rıza Doğrul¹⁶

Lisan: «Âbâ» kelimesi Arapça «Eb» in cem'idir. Mânası: Babalar, âbâ, bir adamın neseb silsilesinde kendinden evvel gelen yakın atalarıdır. Bu mâna genişleşir ve bir adamın kendinden evvel gelen en uzak atalarına âbâ denir. Temsil tarikile,

16. Ömer Rıza Doğrul (Ölümü: 1952), Fikir adamı, yazar, mütercim ve gazetecidir. Mehmed Akif Ersoy'un damadıdır. 1913 yılından sonra Sebülürreşad'da yazıları çıkmıştır. Daha önce Kahire'de bulunuyor ve oradaki gazetelere yazıyordu. Türkiye'ye geldikten sonra çeşitli gazetelere yazdı ve çeşitli tercümeler yaptı. Hind İslâm ulemâsının yazdığı «Asr-ı Saadet» adlı İslâm tarihini İngilizcesinden çevirdi. «Hazreti Ömer» ve «Kur'an Nedir» adlı eserleri ve elli kadar kitabı vardır. «Tanrı Buyruğu» adlı bir de Kur'an meâlî yazmıştır. 1947 den itibaren dini bilgiler veren «Selâmet» mecmuasını çıkarmıştır. 1950 de Konya'dan Demokrat Parti Milletvekili seçilmiş, Türkiye - Pakistan Dostluk Cemiyeti başkanlığını yapmıştır. Buraya aldığımız yazısı, 1940 yılında Eşref Edip Bey ile birlikte çıkarmaya başladıkları «İslâm - Türk Ansiklopedisi» ne yazmış olduğu «Âbâ» maddesidir. 1400 sayfa kadar çıkan ve Abdül-gani» maddesine kadar gelen bu eserde, Ömer Rıza Doğrul'un yazdığı 80 kadar madde vardır.

eslâf ve kudemaya, bir tarikin veya mesleğin pirlerine ve ulularına da, illetlere ve sebeplere de âbâ deniliyor.

Kur'an : Âbâ ve ecdad bahsi Kur'an-ı Kerimde mühim bir mevki işgal eder, bunların dinî, içtimaî, ahlâkî vaziyetleri tayin edilir. Bilhassa babaları, ataları hangi yolda takip etmek, onlardan hangi yollarda ayrılmak lâzım geldiği en geniş vuzuh ile tesbit edilir ve bu suretle birçok hakikatler aydınlatılır.

İslâm dini, herşeyden önce, yer yüzünde bir inkılâp başarmak için gelmiş olan bir dindir.

Onun başarmak istediği inkılâp ile yeni bir hayat kurulacak ve bu hayat yeni bir hidâyetin ışıklarıyla aydınlanacaktı. Yeni bir hayat kurmayı ve bu hayatı yeni temellere dayamayı istihdaf eden her büyük inkılâp, yığın yığın muhalefetlerle karşılaşır. Müslümanlık da bu muhalefetlerin her çeşidi ile karşılaşmıştı. Bu muhalefetlerden bir kısmının şiarı «Babalara ve atalara bağlılık» tı. Muhalefetin bu şekline güvenenler **«Biz atalarımızı hangi yol üzere bulduksa o yoldan gideriz ve o yoldan ayrılmayız»** diyerek Müslümanlığın kurmak istediği hayata mukavemet ediyor ve yeni hayatı benimsemek istemiyorlardı.

Müslümanlık, esas itibarile, ana babaya ve atalara hürmet, muhabbet ve itaati tavsiye eder, babaların ve ataların haklarını ve velâyetlerini tayin ve tesbit eder. Fakat Müslümanlık, atalara tapmayı tavsiye etmez; yahut ataların âdet ve telâkkilerine saplanarak yalnız maziye bağlanmayı ve maziden intikal eden herşeyi körükörüne takdis

etmeyi, yahut maziye bağlanışı bir ibadet haline getirmeyi dürüst bir hareket saymaz; bilâkis bu hareketi meneder.

Atalara bağlılığa dinî ve taabbudî bir mâhiyet vermek din tarihinin uzun uzadıya anlattığı bir mebhastir. Ve bu günün dahi medenî, iptidaî bir çok milletleri ve kavimleri arasında atalara tapmak âdetinin câri ve mer'î olduğu göze çarpar. Bu ifratın en mutedil şekline bugün de Çin ve Japon milletlerinde tesadüf edilir. Müslümanlık ise atalara ibadeti şirkin bir nev'î sayar ve bunun insan ve insanlık bakımından bir dalâlet teşkil ettiğini, bu hareketin insanı yükselten değil, bilâkis alçaltan bir hareket olduğunu anlatır. Çünkü bu atalar da bizden farksız insandılar. Onlara bu pâyeden daha fazla pâye vermek gerekmez. Onlara bu pâyeden daha üstün bir pâye vermek, bu pâyeyi verenlerin kendilerini seleflerinden daha alçak görmeleri mânasını tazammun eder. Halbuki böyle bir telâkkiyi muhik gösterecek hiçbir sebep yoktur.

Bu hakikati bütün parlaklığı ile tavzih etmek de Müslümanlığa nasip olan muvaffakiyetlerden biridir. Müslümanlık büyük bir inkılâbı başararak yeni bir hayat kurmak için ileri atıldığı zaman babalara ve atalara, babalardan ve atalardan kalma âdet ve telâkkilere bağlanan, bu bağlılığı ileri sürerek taraftar kazanmağa bakan, kazanılan taraftarlarla inkılâp hareketine mukavemet eden muhaliflerle karşılaştı. Fakat muhalifleri bu bağlılığa dayanmağa teşvik eden âmil, yalnız babalara ve atalara karşı hissolunan müfrit hürmet ve

muhabbet değildi. İctimaî nizamın doğurduğu ve temelleştirdiği itiyatlar, bu ictimaî itiyatlara dayanan iktisadî menfaatler, inkılâp hamleleri karşısında babalara ve atalara bağlılık şeklinde de tezahür ederek isyanlar uyandırıyor. Bağlılık namına ileri sürülen bir hareket, insanların en tabîî hislerine hitap ederek bu hisleri coşturduğu için inkılâp hareketi de bu bağlılık namına ileri sürülen davadan en şiddetli mukavemet ve muhalefeti görüyordu. Bu mukavemet ve muhalefetin mümeyiz vasfı, yalnız eskiyi muhafaza değildi; belki eskiyi muhafazaya dayanan iddialarla yeni hayatın temellerine taarruzdu. Bu yüzden bu çetin muhalefet İslâm inkılâbı ile sarîh ve müsbet mücadeleye giriyor ve bu da eskilik ile yenilik arasındaki mücadeleye âzamî şiddeti veriyordu.

«Atalara bağlılık» şiarı etrafında toplanan muhalifler, Müslümanlığın en esaslı itikadlarına hücum etmişler; Allahın birliğine, Peygamberin risâletine, Âhiretin hak olduğuna taarruz etmişler. Ahlâkın temellerine, hakikî ictimaî nizamın esaslarına hücum etmişler; elhasıl atalardan kalma yol üzerinde yürümek, bu yolun tahakküm ve istismar üzerine kurduğu nizamı bozmamak ve temin ettiği menfaatleri altüst etmemek için İslâmiyete her cepheden tecavüze geçmişlerdi.

İslâmiyet bu hücumların hepsine karşı koymuş, hepsine karşı en kat'î delillerle hareket etmiş, bu yolda ileri sürülen bütün iddiaları çürütmüş ve bu yolda yalnız akıl ve mantığa, yalnız vicdana hitap etmekle kalmamış, bütün insanlık tarihini de işhad ederek bu iddiaların çürüklüğünü meydana koymuştur.

Müslümanlık, bu bakımdan da bütün insanlığa rehber olacak en kuvvetli esasları, en dürüst telâkkileri ihtiva eder ve insanları sapıklıktan korumak için atalara, göreneklere, an'ane ve âdetlere bağlılığın bütün ifratlarını bertaraf etmek, bu ifratlar yüzünden yeniyi ve ileriye düşman olmanın mânasızlığını tebarüz ettirmek ister. Bu hakikatlerin anlaşılması için Kur'an-ı Kerimin âyetlerini takip etmek kâfidir:

— 1 —

«Atalara bağlılık» şîârile hareket edenler, bu yolda körükörüne yürüyor, atalarının anlayışlı ve bilgili olup olmadıklarına, doğru yolda yürüyüp yürümediklerine ehemmiyet vermiyorlardı. Bu körükörüne gayret, bu hatt-ı hareketin yanlışlığını ve muhaliflerin sapıklığını gösteriyordu. Kur'an-ı Kerim bunların hâlini tasvir ederek der ki:

«Onlara (Müşriklere ve bütün muhaliflere) Allahın gönderdiğine uyun! denildiği zaman, onlar - babaları bir şey anlamaz ve doğru yolda yürümez makuledenseler de - biz babalarımızı ne üzre bulduksa ona uyarız, derler.» (2 nci Sûre : Bakara, âyet 170).

«Onlara Allahın gönderdiğine (Kur'ana), Peygamberin getirdiğine (Sünnete) gelin, uyun! Denildiği zaman, babalarımızı, ne üzre bulduysak bize elverir, derler. Ya onların babaları bir şey bilmiyen ve (doğru) yolu bulmıyan kimselerse?..» (5 inci Sûre : Mâide, âyet 170).

«İbrahim, babasına ve kavmine : Şu başına

toplanıp durduğunuz heykeller nedir? dedi. Atalarımızı bunlara ibadet eder bulduk, dediler. Kâsem olsun ki, siz de, atalarınız da apaçık sapıklık içindesiniz! dedi. Ciddî mi söylüyorsun, yoksa şaka edenlerden misin? dediler. Doğrusu dedi, Rabbiniz o göklerin ve yerin Rabbidir ki onları yaratmıştır ve ben buna şahadet edenlerdenim.» (21. Sûre : Enbiyâ, âyet 53).

«İbrahim, babasına ve kavmine : Siz neye taparsınız? dedi. Bir takım putlara taparız ve onların etrafında toplanır dururuz, dediler. İbrahim dedi : Onlar dua ettiğiniz vakit işitirler mi? veya size bir menfaat verir, yahut bir zarar getirirler mi? Hayır, dediler, atalarımızı böyle yapar bulduk, biz de onların yaptığını yapıyoruz. İbrahim de: O sizin ve eski atalarınızın taptıkları yok mu, onların hepsi de düşmanımdır; ancak O Rabb-ül-âlemin olan Allah benim yârımdır. O beni yarattı, sonra O beni hidayete eristirdi..» (26 ıncı Sûre : Şuara, âyet 74).

Onlara Allahın indirdiğine tâbi olun! Denildiği vakit, hayır, biz atalarımızı ne yol üzere bulduksa onun ardınca gideriz, diyorlar. Ya şeytan onları kudurmuş ateş azabına davet ediyorsa da mı (böyle derler)?..» (31 ıncı Sûre : Lokman, âyet 21).

— 2 —

Müslümanlık, insanları Allaha inanmağa, Al-lahtan gayrisine ibadet etmemeğe davet ediyordu. Müslümanlığa göre bu itikat, insanın fitrî itikadıdır. Bu itikada karşı gelerek Allahı inkâr et-

mek ve küfre sapmak ya vicdana karşı inat eseri yahut fitrat tereddidi neticesidir «Atalara bağlılık» şîârını ileri sürerek bu itikada karşı gelmek de tam mânasile dalâlettir (7 inci Sûre : A'raf, âyet 172). Fakat bu şîâra bağlananlar bu dalâlete sapıyorlardı. Kur'an-ı Kerim der ki:

«Müşrikler dediler ki: Allah dileseydi, ne biz, ne atalarımız ondan başka hiçbir şeye tapmazdık; Onun emri olmadan bir şeyi de haram kılmazdık. Bunlardan evvelkiler de böyle yaptılar. Buna karşı peygamberlere apaçık tebliğden başka bir vazife düşer mi?» (16 ncı Sûre : Nahl, âyet 75).

«Âd kavmine de gönderilen Hûd Peygamberin kavmi dedi ki: Sen bize yalnız Allah'a tapalım, atalarımızın tapageldiklerini bırakalım diye mi geldin? Eğer sözü gerçek olanlardan isen haydi bizi tehdit edip durduğun o azabı başımıza getir de görelim! dediler.» (7 nci Sûre Âraf, âyet 69).

«Semûd kavmine de kardeşleri Salih gönderdik. O da onlara dedi ki: «Ey kavmim! Allaha kulluk edin! Sizin Ondan başka bir ilâhınız yoktur. Sizi arzdan neş'et ettiren de O, arzı mâmur etmeğe memur eden de O. Ondan yarlığanmak dileyin. Sonra Ona dönün, Ona yalvarın. Çünkü Tanrı (kullarına) yakındır, dualarını kabul edicidir.» Onlar da: «Ey Salih, dediler, bundan önce sen bizim içimizde, şahsı hakkında ümit beslenilir bir adamdın. Şimdi bizi babalarımızın taptığına tapmaktan vazgeçirmek mi istiyorsun? Biz, herhalde senin bizi (kabule) davet ettiğin şeyden son derece kuşkulandırıcı bir şüphe içindeyiz!» Salih:

«Ey kavmim, dedi, ben Rabbımın (ihسان ettiği) bir beyyine üzerinde isem ve Rabbım bana bir rahmet bahşetmiş ise, Ona karşı geldiğim ve Al-laha isyan ettiğim takdirde kim beni Ondan kurtarabilir? Demek ki siz beni ziyan üzre ziyana uğratmaktan başka bir şey yapmıyacaksınız!» (11 nci Sûre : Hûd, âyet 62).

— 3 —

Atalara bağlılık şîârile hareket edenler, risaleti de baltalamağa özeniyor, bu yolda da mücadelelere girişiyor, ve bu mücadelelerini apaçık bürhanlara, en kat'î beyyinelerle karşı gelmeğe istinat ettiriyorlardı. Kur'an-ı Kerim bunların halini anlatarak der ki:

«Sizden önce gelenlerin haberleri size erişmedi mi? Nûh, Âd, Semûd kavimlerine ve onlardan sonra gelip sayıları yalnız Allaha malûm olan kavimlere Peygamberleri, beyyinelerle geldiler ve bunlar bütün kuvvetlerle bu Peygamberleri susturmağa çalıştılar; «Sizin risaletinizi, sizin getirdiğiniz beyyineyi tanımıyoruz. Biz sizin bizi kabule davet ettiğiniz şeyden kuşkulandırıcı bir şüphe içindeyiz.» dediler. Peygamberler dediler ki: «Gökleri ve yeri yaratan Allahtan hiç şüphe edilir mi? Allah sizi günahlarınızı bağışlamak ve sizi yarlıgamak için davet ediyor ve muayyen bir vâdeye kadar sizi geciktiriyor.» Onlar da: «Siz, dediler, bizim gibi beşersiniz. Bizi, babalarımızın tap-tıklarından çevirmek istiyorsunuz. O halde bize sultası apaçık bir bürhan getiriniz!» Peygamberler: «Evet, dediler, biz sizin gibi bir beşerden baş-

ka birşey değiliz. Lâkin Allah kullarından dilediğine nimetini ihsan eder, ve Allahın izni olmadıkça size bir sulta, bir bürhan getirmek bizim haddimiz değildir. Müminlere gereklesen Allaha dayanmak ve Ona bağlanmaktır. Biz, ne diye Allaha dayanmıyalım ki bizlere yollarımızı dosdoğru gösterdi. Sizin bize revâ gördüğünüz ezalara karşı sabre-deceğiz ve Allaha dayananlar daima Ona dayana-caklardır.» Küfredenler de Peygamberlerine: «Siz, ya bizim dinimize dönersiniz, yahut sizi mutlaka topraklarımızdan çıkarıp atarız» dediler. Allah da Peygamberlerine vahyetti: «Muhakkak ki zâlim-leri helâk edeceğiz!» (14 üncü Sûre : İbrahim, âyet 10 ve mabâdi).

«Karşılarında açık beyyineler halinde âyet-lerimiz okunduğu zaman, o zalimler: «Bu, sırf si-zi atalarınızın taptıklarından çevirmek istiyen a-damdır. Başka bir şey değil!» dediler. Ve: «Hak (Kur'an) sırf uydurulmuş bir iftiradır, başka bir-şey değildir.» dediler. Ve o küfredenler hak ken-dilerine geldiği zaman: «Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değil!» dediler...» (34 üncü Sûre : Sebe, âyet 43).

— 4 —

Atalara bağlılık şîârı ile hareket edenlerin bir hedefi de âhireti inkâr ve ona karşı taarruzdu. Çünkü hiçbir mes'uliyet tanıımıyarak ve her suçu uluorta işliyerek yaşamak istiyorlardı. Bunlar «mücrim» kimselerdi ve «icram» yolundan ayrıl-mamak için hesap ve mes'uliyeti inkâr etmek isti-

yorlardı. Kur'an bunların halini tasvir ederek der ki:

«Öldüğümüz ve toprak olduğumuz, bir yığın kemik haline geldiğimiz vakit biz mi ba's olunacağız? Evvelki atalarımız da mı ba's olunacak?» dedi ki: «Evet! Hem, siz çok hor, çok hakîr olarak (ba's olunacaksınız). Bu iş zorlu bir kumandanadan ibarettir. Ve o zaman gözleri açıliverir ve «Bize ne yazık! İşte bu, o ceza günüdür» derler. Evet işte bu, o sizin yalan sandığınız ayırt günüdür.» (23 üncü Sûre : Mü'minun, âyet 84).

«Kâfir olanlar şöyle dediler: «Toprak olduktan sonra biz ve atalarımız mutlaka çıkarılacak mıyız? Yemin ederiz ki bu, bundan evvel bize de atalarımıza da söylendi, vâdolundu. Bu, eskilerin esatîrinden başka birşey değil!» De ki: «Hele arzda bir gezin ve bakın, mücrimlerin âkıbeti nasıl olmuş!» (27 nci Sûre : Neml, âyet 67).

«Onlar (müşrikler) evvelkilerin dedikleri gibi «Öldüğümüz, türab olduğumuz, bir yığın kemik haline geldiğimiz zaman mı muhakkak ba's olunacağız? Yemin ederiz ki atalarımıza bu, bundan evvel söylendi. Bu, eskilerin masallarından başka birşey değil!» dediler. De ki: Bu arz ile onun üzerindeki kimseler, biliyorsanız söyleyin, kimindir? «Allahındır» diyecekler. De ki: O halde düşünmez misiniz?» (37 nci Sûre : Saffat, âyet 17).

— 5 —

Atalara bağlılık şiarı ile hareket edenler bu şiarı bir takım ahlâksızlıklara ve hayâsızlıklara da âlet ediyor. Ahlâksızlıklardan ve hayâsızlıklardan

ayrılmamak için bunları atalara bağılılık namı altında müdafaa ediyorlardı. Kur'an-ı Kerim bu hali anlatarak diyor ki:

«Onlar bir hayâsızlık yaptıkları zaman da «Biz, babalarımızı (atalarımızı) bu yol üzre bulduk. Allah da bize böyle emretti» derler. (Ey peygamber) de ki: Hak Taâlâ hayâsızlığı asla emretmez. (Hayâsızlık, edepsizlik, kötülük, günah eskiden kalma bir âdet olabilir. Şurası muhakkak ki Allah onu emretmez.) Siz (Ey imansızlar) bilmediğiniz şeyi biliyormuş gibi davranarak Allaha karşı iftiraya mı cür'et ediyorsunuz? (İnsanları edepsizliğe, terbiyesizliğe, hayâsızlığa, günaha dâvet eden âmil nefsinin ilim ile, ilham ile, vâhy-i ilâhî ile bir alâkası olmıyan telkinleridir) Bunlar ancak bir takım şeytânî veşveselerin mahsulüdür.» (7 nci Sûre : Â'raf, âyet 28).

— 6 —

Atalara bağılılık şiârile hareket edenlerin bir korkusu da ellerindeki saltanat ve hâkimiyetten mahrum olmaktı. Bunlar bu yüzden hidâyete karşı geliyor ve Müslümanlıkla mücadele ediyorlardı. Kur'an-ı Kerim tarih ile istişhad ederek bunların halini de şöylece izah ediyor:

«Musa ile Hârunu Firavuna ve cemaatine âyetlerimizle gönderdik. Âyetlerimize imanı kibirlerine yediremediler. Onlar mücrim bir kavim idiler. Tarafımızdan kendilerine hak geldiği zaman: «Herhalde bu, apaçık büyü!» dediler. Musa: «Siz hak gelince böyle mi söz söylüyorsunuz? Büyü mü bu? Halbuki büyücüler asla felâh bulmaz-

lar.» dedi. Onlar da: «**Sen, dediler, bizi atalarımızın yolundan çevirerek bu yurttaki devlet ve hâkimiyet sizin ikinizin (Musa ile kardeşinin) olsun, diye mi geldin? Biz ikinize de inanmayız» dediler.** (10 uncu Sûre : Yûnus, âyet 78).

— 7 —

Atalara bağlılık şîârını istismar eden bir taife de zenginlerdi. Bunlar servetlerinin ellerinden kaybolmasından korkarak inkılâbın hidayetine karşı geliyorlardı. Kur'an-ı Kerim bunu izah ederek der ki:

«**Onlar şöyle dediler : «Atalarımızı bir yol üzere bulduk. Biz de onların izlerince giderek mura-da ereriz.» Yine böylece (Ey Muhammed) senden evvel hangi memlekete bir nezir (eğri yolun en-camından korkutur bir peygamber) gönderdikse o memleketin refahlı takımları (zenginleri): «Biz-ler atalarımızı bir yol üzerinde bulduk. Biz de onların izlerine uyarız.» dediler. O da: «Size atalarımızın üzerinde bulunduğundan daha doğrusunu getirdimse de mi böyle yaparsınız?» dedi. «Evet, dediler, biz o sizin (bildirmek için) gönderildi-ğiniz şeylere inanmıyoruz.» bunun üzerine biz de onlardan intikam aldık ta bak o (peygamberleri) yalan sayanların âkıbeti ne oldu!» (42 nci Sûre : Zuhruf, âyet 23-24).**

— 8 —

Gayrimeşru yollardan servet kazanmak ve ihtikâr yaparak âlemi dolandırmak isteyenler de atalara bağlılık şîârını istismara yelteniyor ve bu

yolda münakaşalara girişiyorlardı. Kur'an-ı Kerim, tarih ile istişhad ederek bu hali de şu şekilde anlatıyor:

«Medyen'e de kardeşleri Şuaybi gönderdik. Onlara dedi ki : «Ey kavmim! Allaha kulluk edin. Sizin ondan başka bir ilâhınız yok. Ölçüyü, teraziyi eksik tutmayın... Kileyi, tartıyı dengi dengine tam tutun. İnsanların eşyasını değersiz görmeyin. Yeryüzünde müfsitlik ederek fenalık yapmayın. Mü'min iseniz, Allahın, helâlinden bıraktığı kâr sizin için daha hayırlıdır. Mamafih ben sizin üzerinizde gözcü değilim.» Onlar da : «Ey Şuayb! dediler, atalarımızın taptıklarını terketmemizi, mallarımız üzerinde dilediğimizi yapmaktan vazgeçmemizi sana emreden ne? O kıldığın namazlar mı? Halbuki sen uslu, akıllı bir adamsın» Salih: «Ey kavmim, dedi, ben Rabbimin (ihسان ettiği) bir beyyine üzerinde bulunuyorsam ve Rabbim bana güzel bir rızık vermişse ne yapmalıyım? (Bana gerçekleşen bu beyyineyi göstermek ve ona şükretmek değil mi?) Ben şunu bunu size terkettirerek terkettirdiğim şeylere kendim dadanmak istemiyorum. Ben sade gücüm yettiği kadar ıslah istiyorum. Allahın yardımı sayesinde muvaffak olacağım. Ben yalnız Ona dayandım, yalnız Ona bağlandım.» (11 inci Sûre : Hûd, âyet 87)

— 9 —

Atalara bağlılık hesabına ileri sürülen bütün bu iddialara mukabil Müslümanlığın tavsiye ettiği yol, ideal uğrunda, Allah yolunda ana baba da

dahil olmak üzere herşeyi feda etmektir. Kur'an-ı Kerim bunu anlatarak der ki:

«Ey bütün iman edenler! Babalarınız, kardeşleriniz imana karşı küfrü seviyor (ve küfrü imana tercih ediyorlarsa) onları da veli tanımayın. (Onların velâyetini reddedin. Karâbet hissine tâbi olarak küfre hizmet ve muâvenet etmeyin.) Sizden her kim bunları veli tanıyacak (Onlarla ilişkisini kesmiyecek olursa), işte bunlar nefislerine zulmdenlerdir. (Çünkü velâyeti ehil ve mevkiine koymamak haksızlığını irtikâp ederek zâlim olmuşlardır.) De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, kadınlarınız, hısımlarınız, elinize geçirdiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaretler, hoşunuza giden meskenler, size Allah'tan, Peygamberden ve onun yolunda savaştan daha sevgili ise artık Allahın emri gelinceye kadar (Allah cezanızı verinceye kadar) bekleyin. Çünkü Allah, fâsiklar gürûhunu hidayete erdirmez.» (9. uncu Sûre : Tevbe, âyet 24 ve ma-bâdi).

— 10 —

Kur'an-ı Kerim ana babaya ve atalara hürmet, muhabbet ve itaati tavsiye eder. Onların haklarını tanımayı, onlara iyilik etmeyi ister. Kur'an-ı Kerim bu yolda der ki:

«Rabbın şunları ferman buyurdu : Ondan başkasına ibadet etmeyin. Ana babaya iyilik edin. Birine veya ikisine, senin yanında ihtiyarlık çökerse sakın onlara «Öf!» deme, onları azarlama. Onlara en güzel sözü söyle! İkisine de merhamet yü-

zünden tevazu kanatlarını yerlere kadar indir de «Yarabbi, de, onlar beni küçüklüğümde terbiye ettikleri zaman nasıl bana merhamet gösterdilerse, sen de onlara öylece merhamet buyur!» (17 nci Sûre : İsrâ, âyet 23).

«Hani Lokman, oğluna nasihat vererek demişti ki: Oğulcağızım! Allah'a eş, ortak koşma! Çünkü Allaha eş, ortak katmak çok büyük bir zulümdür. (Allahın hakkını başkasına vermek, mâsivayı mâbud tanımaktır.) İnsana ebeveynini de tavsiye ettik. Anası onu (günden güne ağırlaşmak suretile) za'af üstüne za'af içinde taşıdı. Süt kesimi de iki yıl tutar. (İnsana tavsiye ettiğimiz şu:) Bana ve ana babana şükret. (Haklarını gözeterek itaat ve iyilikte bulun.) Dönüş ise Banadır. (Şükredip etmediğinizi o zaman sorarım.) dince hiçbir ilim olmıyan (hiçbir ilimde yeri olmayıp muhal olan) şirki Bana isnad için seni zorlarlar ve sıkıştırırlarsa onlara itaat etme! Ve onlara dünyada mâruf olan surette müsâhabet et (yani onlara dünya işlerinde elinden gelen iyiliği yap, fakat din işine gelince) Bana doğru yüz tutanların yolunu tut..» (31 nci Sûre : Lokman, âyet 12).

«Yarab! Bana, babama, anama, mü'min olarak evime girene, bütün mü'minin ve mü'minata mağfiret buyur! (Âmin)». (71 nci Sûre : Nûh, âyet 28).

Ü M M E T

Nizameddin N. Tepedelenlioğlu¹⁷

Drama'da «Nazifî» iptidaî mektebinde ilk tahsil şehâdetnâmemi muallim-i evvel İbrahim Efendi merhumun elinden alıp öperek başıma götürdüğüm günden bu yana hep duyarım:

«Asır milliyet asrıdır, millet asrıdır..» diye.

*
**

Hüseyin Cahid Yalçın'ın Tanin'de «Millet-i Hâkime» iddialarını ortaya attığı günlerde gazete okumazdım. Türk Ocağı'nın, iki boyasız tahta masa ve «Arifin Kiraathanesi» adlı kahveden ödünç alınmış sekiz iskemle ile kurulduğu günlerde ise bir Fransız kolejinde okuyordum...

Hüseyin Cahid'in hâkim millet olmak propagandası, memleketin iki harpte içerden dışarıdan vurula vurula paramparça olmasına sebep oldu.

17. Nizameddin Nazif Tepedelenlioğlu (1901-1970). Gazeteci, fıkra ve roman yazarı. Son yıllarda yazdığı makaleleri, «Sultan İkinci Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar» ile «Ordu ve Politika» eserleri mühimdir. Buraya aldığımız yazısı, haftalık «Yeni İstiklâl» gazetesinin 8 Haziran 1966 tarihli 252. sayısında yayınlanmıştır.

Hâkim millet oluyoruz derken 1918 yılı Ekim ayının bir sabahında uyandığımız zaman bir de ne görelim? Dünyanın bütün milletleri emrinde bir mahkûm oluvermişiz.

*
**

1913 te kiralık küçük bir odada kurulan **Türk Ocağı**, çok geçmeden **İttihatçıların** yardımı ile gelişiverdi idi... Birinci Dünya Harbinin üçüncü yılında, şimdiki Gazeteciler Kulübü'nün bulunduğu yerdeki konakta çalıştığı günlerde ben de Ocağa girmiştim. Bu Ocağın azâları İstiklâl Savaşında çok hizmetler gördüler... Ve bizdeki millet ve milliyet anlayışı bu Ocağın aşısıdır. «**Dünya milliyet asrındadır**» deyip dururduk.

Şimdi Ocağa girişimden tam elli yıl sonra, dünyaya hayretle bakıyorum. Bu dünya hiç de milliyet asrında değildir.

Onsekizinci asrın sonlarında ve ondokuzuncu asırda, Osmanlı ve Avusturya imparatorluklarını parçalamak isteyenlerin propagandaları ile millet ve milliyet hummalarına tutulmuş olan dünya, düpedüz bir «**Ümmet asrı**» oluvermiştir. Çar birinci Petro'nun Osmanlı ve Avusturya Slavlarını kendine bağlamak için, üçüncü Napoleon'un İtalya'yı Habsburg kontrolünden çekip kendi emrine sokmak için kullandıkları milliyetçilikler, parçalamâ hizmetlerini gördükten sonra, kurnaz politika kimyagerleri tarafından çeşitli ümmetcilik potalarında eritilmişlerdir. Ne olduysa «**Din ile millet birdir**» diyen bizim **Mızraklı İlmihâl**'imize olmuştur.

Milliyetçilik asrını yaşıyoruz, diyenlere, bugünkü ümmetçilik listesini sunalım: İsa ümmeti, Musa ümmeti, İngilizce konuşanlar ümmeti, Mason ümmeti ve ... mevcut olmasına rağmen, bizde bahsi dahi men edilen **Ümmet-i Muhammed...**

*
**

Fener ve Roma kiliselerinin uzlaşma yoluna girmeleri ile Hristiyanlıkta ümmetçilik son haddine ulaşıyor. Musa dini, bizim Mızraklı İlmihal'imizin nassını aynen tatbik etmektedir.

Yahudilikte «din ile millet birdir».

«Üçnokta birâder», dünyanın beş kıtasındaki her mahfilde kendi evinde, vatanında, milleti içinde sayılır. Komünist, Sosyalist, hatta sendikacı bile bir nevi ümmetçilik yolundadır.

Biz resmen Birleşmiş Milletler ümmetindeniz. Biz resmen «NATO» ümmetindeniz. Halkımızın bir kısmı İsa ve Musa ümmetinden olduklarını zerre kadar gizlememektedirler. Mason ümmetçiliği, sendika ümmetçiliği revaçtadır. Bütün ümmetçilikler ya vâcip ya mubah... Yalnız **İslâm ümmetçiliği** resmen haram!

Bu kadar yabancı ümmetçilik dalgası arasında miliyetçilik gemisinin yüzebildiği nasıl sanılabiliyor?

*
**

Kendimizi aldatmıyalım... **Millî sayabileceğimiz bir ümmetçiliğe sahip olamazsak**, bu kadar çok yabancı ümmet çereyanları içinde bir gün bu millet kaynayır...

İSLÂM VE ARAP MİLLİYETÇİLİĞİ

Meryem Cemile¹⁸

Samimî ve çok iyi müslümanlar, Arap millî hareketini desteklemekle bir bakıma İslâm dâvasını desteklediklerine inanırlar. Bu müslümanlar için Arap milliyetçiliği, Arapların yabancı hâkimiyetine karşı ayaklanmasını temsil eder. Onlar size derler ki, madem ki Arap dünyası, İslâm toprağının kalbgâhıdır, Arap birliği için yapılan mücadele

18. Meryem Cemile Hanım 1934 yılında Amerika'da doğdu. Newyork'un bir banliyösünde büyüdü. Lâik bir tahsil gördü. Adı o sırada Margeret Marcus idi. Liseden sonra Newyork Üniversitesinde Genel Serbest İlimler programını takip etti. Ailesinin mensup olduğu Musevî dinini ve diğer dinleri tetkik etti. 1959 dan sonra İslâmiyeti müdafaa eden yazılar yazdı. 1961 senesinde Müslüman oldu. 1962 de, âlim Ebul Alâ Mevdûdî'nin dâveti üzerine Pakistan'a gitti. 1963 de bu zatın yakın arkadaşlarından birisiyle evlendi. İslâmı, İslâmın modern hayat karşısındaki durumunu, reformcu yeni müslümanların yanlışlarını ve Batı yaşayışındaki bozuklukları tetkik ve tenkit eden makaleler neşretmektedir. «Garp Materyalizmi Karşısında İslâm» adıyla ve üç cilt halinde, merhum Kemal Kuşçu Bey tarafından 1960 - 67 yıllarında yayınlanan makaleleri mühimdir. Tetkik ettiği şahıslar arasında Ziya Gökalp ile Said Halim Paşa ve Bediüzzaman merhum da bulunmaktadır. Eser 1976 başlarında Çile yayınevi tarafından tekrar basılmıştır.

«İslâm ve Arap Milliyetçiliği» adlı yazısı bu eserden alınmıştır. Birinci baskı, c. 2, s. 89-93.

bütün müslümanların bir gün birleşmelerini temin edecek olan ilk adımdır.

Hüsnüniyet sahibi fakat işin aslından haberi olmıyan bu sayısı çok müminler, hareketin hakikî menşeinden, modern Arap milliyetçiliğinin tarihinden ve ideolojisinden haberleri olsaydı, onu İslâmiyet ile asla birbirlerine karıştırmazlardı.

Arap milliyetçiliğinin ilk önce, bir asırdan fazla bir zaman evvel Lübnan'da protestan misyonerlerinin doğrudan doğruya idaresi ve himayesi altında teşkilâtlandığını öğrenmek bir çok kimse-leri hayrete düşürecektir. Hareketin göze çarpan öncüleri, Nazif Yazıcı (1800 - 1871) ve Butrus Bostan (1819 - 1883) adında iki Arap ilim adamı idi ve parolaları : **«Vatanseverlik imandan gelir!»** di. Arap tarihini Garb ilim zihniyetiyle okuduktan sonra Arap medeniyetinin İslâm'dan ayrı bir medeniyet olduğu neticesine vardılar. İbrahim Yazıcı babasının izinden yürüdü, Arap vatanperverliği için, **Arap ırkının mefâhirini öven ve onları Türk idaresine karşı isyana davet eden** uzun ve ateşli bir kaside yazdığı zaman şöhreti göklere çıktı.

Burada Türklerle Araplar arasındaki münasebetleri açıklamak için birkaç kelime ilâve etmek lâzım geliyor. Osmanlı İmparatorluğu kudret ve şevketinin en yüksek derecesinde iken Araplar Türklerle eşit muamele görürlerdi. Müslümanın müslümana karşı isyanı düşünülemezdi. **«Ümmet»** sistemi altında hristiyan azınlıklar dinî ve harsî muhtariyetten istifade ederlerdi. Osmanlı İmparatorluğu çökmeye başladığı zaman maalesef manzara en kötüye doğru değişti ve **Türk liderleri,**

İslâm itikadının yerine Garp tipi milliyetçiliğin en aşırı, en mutaassıp şeklini ikaame etdiler. Bu tarihten sonradır ki Türklerde Arap olan her şeye karşı kesif bir nefret yayıldığını görüyoruz.

Arap milliyetçilik hareketi en büyük hızını Beyrut'taki Amerikan Üniversitesinden aldı. 1866 senesinde misyonerler tarafından kurulan ve ilk Suriye protestan kolleji olarak tanınan bu müessesenin tesiri bütün Ortadoğu'da çabucak hissedildi. **Beyrut Amerikan Üniversitesi dünyada küfrün en şöhretli ocaklarından biri olmakla iftihar etse yeridir.** Sınıfta olduğu gibi mektebin kilisesine mecburî gidişte, toplantılarda ve grup münaakaşalarında müslüman talebeler en mahir ve desiseli yollardan kendi dinlerine zıd doktrinlerle dolu devamlı telkinlere tâbi tutuldular. Bu propaganda zamanla o kadar tesirli oldu ki talebeler son sınıflarda hemen hemen hepsi kendi dinlerine karşı ateşli bir münkir kesildiler. Hepsinden daha fenası **bu zehirlenmiş gençler, nesiller boyunca Arap dünyasının liderliğini yaptılar.**

Bu zehirle zehirlenen civar memleketlerden ilki Lübnan'ın komşusu Mısır oldu. Beyrut Amerikan Üniversitesinden mezun — müslümanlığı veya hristiyanlığı adlarında kalmış — bir çok gençler Türk istibdadından kurtulmak için Mısır'da sığınacak yer aradılar, orada Garplılaştırmanın en hareketli taraftarlarından biri, Mısır'ı «Avrupa'nın bir parçası» sayan Hidiv İsmail Paşa tarafından hararetle karşılandılar.

Mısır'da modern milliyetçiliğin ilk mücahidi, tilmizleri tarafından «neslin hocası» denilen Lütfi

es-Seyyid'di. Bu zat vatandaşlarını Cahiliye devrine dönmeye ve ilhamlarını Firavunların devirlerinden almaya teşvik etti. «**Bizim İslâm ittihadına — panislamizme — karşı hiç bir sempatimiz yoktur**» derdi, «**çünkü o kuvvetini dinden alır, halbuki biz, milliyetçiliğin ve ona uygun tedbirlerin siyasî hareketlerimizde yegâne rehber olması lâzım geldiğine inanıyoruz**». Lûtfi es-Seyyid'in meşhur bir refiki Sa'd Zaglûl Paşa idi, onun idaresi zamanında Mısır'ın siyasî hayatında din tesirlerinin son izleri de kayboldu. Onun parolası «din Allah için ve memleket, millet için» bugünkü Arap milliyetçilerinin Amentüsüdür.

Birleşik Arap Cumhuriyetinde Cemal Abdünnasır'ın bunu nasıl takip ettiği pek parlak surette açıktır, bu birleşmede islâmî bir duygudan ziyade **Baas Sosyalist Partisinin** hristiyanlık tesiri vardı. Onların hoşuna gitmek için reis Abdünnasır, İslâm ile ilgili her şeyi yeni Anayasadan çıkardı.

Yabancı emperyalizmi ile savaşmak için müslümanların Arap milliyetçiliğini desteklemeleri hakkındaki mevcut iddia mügalâtaların en büyüğüdür. Arap dünyasında son senelerde olup bitenlerin dikkatli bir incelemesi gösterir ki, yabancı emperyalizmine mukavemet etmek şöyle dursun, milliyetçiler onu teşvik için her şeyi yapmışlardır. Diğer örnekler arasından bir tanesi, Şerif Hüseyin ile McMohan arasında 1915 senesinde geçen yazışmaların sonuçlarıdır. Bu yazışmada McMohan Şerif Hüseyin'e, Türklere karşı Araplar İngilizlerle yan yana savaştığı takdirde Fırat'dan Nil'e kadar uzayan Birleşik bir Arap devletinin hükümdarlığını vaad ediyordu.

Şerif Hüseyin budala bir adam değildi. İngiliz emperyalizminin daha evvelce nasıl davrandığını hatırlayarak bu vaadin tutulmayacağını bilemeyecek kadar şüphesiz safdil de değildi. İngilizler vakit kaybetmeden 1917'de Fransızlarla müzakereye giriştiler. Sykes-Picot Anlaşmasını yaptılar, yağma edilen toprakları aralarında bölüşdüler ve Şerif Hüseyin de buna şaşa kaldı. İngiliz emperyalizmine hizmet ettiği için şerif Hüseyin ganice mükâfatlandırıldı, bir oğlu Emîr Faysal Irak tahtına diğer oğlu Abdullah Ürdün tahtına oturdu. Her ikisi de Büyük Britanya'nın âlicenabâne «himayesinden» faydalandılar. Onların parolası: «Araplar, Hz. Muhammed'den (s.a.s.), Musa'dan evvel de Araptılar» idi.

Filistin faciası bütün İslâm dünyasının faciasıdır. Kendilerini, Filistin'deki Arap haklarının müdafii yerine koyan milliyetçiler, her sınıf ve çeşit müslümanlar arasında en geniş ve yaygın bir muhabbet topladılar. Bu mevzu üzerine — diğer konulardan ziyade — en kalın kitapları yazdılar ve en tafsilatlı nutukları çekdiler. Bütün bunlara rağmen bizim gördüğümüz nedir? Emîr Abdullah Chaim Weizman ile ve yüksek kademedeki siyonistlerle dostâne müzakerelere giriyor ve onlar Emîr Abdullah'a maksadlarını açıkca söylüyorlar: «İngiltere'nin İngiliz oluşu kadar Filistin'i de yahudi yapmak.»

Bunu takip eden on sene zarfında, yahudilere topraklarını satan aynı çeşit Araplar sayesinde siyonistler gittikçe daha kuvvetli olarak büyüdüler. 1949 Ekiminde Amerika Birleşik Devletlerin-

de Suriye'nin sefiri ve üniversitesinin rektörü olan Dr. Zurayk «Bozgunun Mânâsı» başlığıyla bir kitap neşretti, şöyle yazıyor:

«İsrail yahudileri şimdiki zamanın içinde yaşar ve geleceğe gözlerini dikerken Araplar geçmişin içinde yaşıyorlar... Arap düşünüş ve davranışlarında hakikî bir inkılâp yapacak yeni bir cemiyet vücade getirilmelidir. Bu cemiyet demokratik, birleşik ve her şeyin üstünde ileri düşünüşlü olmalıdır. Bu gayelere varmak için aşağıdaki hususlar zarurîdir:

1. Devlet idaresinde islâmî tesirlerin tamamiyle bertaraf edilmesi,
2. Müsbet ve tecrübî ilimlere dayanan bir terbiye sistemi üzerinde ısrar,
3. Garb medeniyetinin maddî vechelerine olduğu gibi, fikrî ve ruhanî vecheleri hakkında da açık fikirli olmak.»

Yukarıya nakledilen ifadeler, milliyetçilerde hâkim olan görüşleri lâıkiyle anlatıyor, onlara göre siyonistlerle mücadele için, onlar gibi olmak zarurîdir.

Filistin'den hemen sonra Cezair meselesi haklı olarak en büyük dikkati çekti. Cezayirlilerin istiklâli, nerede olurlarsa olsunlar bütün müslümanların onu desteklemesine lâıktır. Fakat biz onların liderlerinden iyi olan bir şey bekleyemeyiz. Onların hepsi Fransız kültürünün büyük hayranlarıdır ve İslâm yaşayış tarzına, modası geçmiş eski geleneklerin devamından başka bir şey nazarıyla bakmazlar ve eğer Cezayir, modern ve

ilerici olmak istiyorsa bir an evvel bunların bertaraf edilmesini arzu ederler. Cezayirli liderlerin en çok tanınmış olanı Ferhad Abbas o kadar fransızlaşmıştır ki, onun Fransız zevcesi arapçayı ondan daha iyi konuşur.

İslâmiyet ile modern Arap milliyetçiliği arasındaki hakikî münasebet bakımından kimsenin aklında karanlık bir nokta kalmaması için aşağıya ıktibas edilen satırların bizzat kendilerini konuşturalım.

Mısır Maarif Vekâleti mecmuasının 1947 Mayıs sayısında Ahmed Hakî isminde bir zatın «Arapça Öğretimi» başlıklı yazısı bütün milliyetçiler arasında müşterek olan bir görüşü ifade eder:

«Mısır'da konuşulan arapça ile Kur'an'ın klâsik dili arasındaki ayrılık o kadar büyüktür ki, bizim mektep çocuklarımızdan çoğu bir türlü düşünüyorlar ve konuşuyorlar, başka türlü yazıyorlar ve okuyorlar. Her ne kadar dilin bu iki çeşidinde — konuşulan dil ve yazılan klâsik dilde — birçok kelimeler müşterek olsalar da yazılan dile hâkim olan gramer kaideleri, o kadar çok imaleleri (enfleksiyonları) ve akisleri gerektiriyor ki, konuşma dili olarak kullanıldığı zaman on yaşındaki Mısırlı bir çocuk için anlaşılmaz hale geliyor. Konuşma dili evde konuşulan dil oldukça ve mekteplerde okutulan ve imtihanı verilen bir çok mevzuların dili oldukça bu dil yaşayan dilin daima esası olacaktır. Kur'an'ın klâsik arapçası bu takdirde lüzumsuz bir lüks gibi kalıyor ve gençlerimiz böyle bir lükse

zorlanmaya müsamaha göstermek istemiyorlar ve zorlanacak olsalar onu öğrenip öğrenmemek hususunda hiç bir ehemmiyet atfetmiyeceklerdir.»

İSLÂMÎ MİLLİYETÇİLİK¹⁹

Meryem Cemile

Resûl-i Ekrem (sallallahü aleyhi vesellem) efendimiz, kıyamet gününden evvel müslümanların yahudileri ve hristiyanları günlük hayatlarının her cephesinde taklit edeceklerini haber vermişti.

Bu haber bugün tamamiyle tahakkuk etmiştir. Müslümanların gayrı müslimleri taklitlerinde en fazla dikkati çeken örneklerden biri, coğrafya ırk ve dil engellerinin üstündeki cihanşümul İslâm kardeşliği yerine modern, ırka dayanan milliyetçilik fikrini kabule, şaşılacak derecede hazır oluşlarıdır.

Dünya çapında bir İslâm topluluğunun tesanüdü yerine bölge milliyetçiliklerinin gelişmesi yıkıcı bir şeydir. Son senelerde bizzat islâm itikadını diğer bir nev'î milliyetçiliğe tahvil hususunda daha tehlikeli bir temayül de gelişmektedir. Yeni

¹⁹. «Garp Materyalizmi Karşısında İslâm» Birinci baskı, c. 3, s. 195 - 196.

moda İslâmî milliyetçilik, gayrı müslimlerin kendilerine reva gördükleri kötü muamelelere karşı müslümanların ıstıraplarını dile getirerek yabancı emperyalizminin fenalıkları üzerinde duruyor ve herşeyden evvel iktisadî gelişmenin zarureti ve modern garp metodlarına göre sosyal ilerlemeye ehemmiyet veriyor.

Bu müslüman «**milliyetçiler**» in söylediklerini dinliyecek olursanız zannedersiniz ki İslâm, müslümanların münhasıran maddî refahıyla yakın alâkası olan bir başka siyasî, içtimaî ve iktisadî sistemden başka bir şey değildir. Allah korkusunu hatırlatan, kıyamet gününde huzur-u ilâhîde günahlarımızın hesabını vereceğimizi hatırlatan bir kelime onların ağzından asla çıkmıyor.

Gayrı müslim memleketlerdeki müslüman azınlıklarına yapılan zulümlerden şikâyet eder etmez hemen arkasından bir solukta, yahut Filistin veya Keşmir mes'elelerinde kendi kendilerine bağırıp çağırdıktan sonra onların, sinai istihsale manî oluyor diye ramazan orucunu reddettiklerini, yahut modern hayatın acele ve telâşlı gidişi içinde beş vakit namazı, «**vakit kaybından başka bir şey değildir**» diye istihfaf ettiklerini, kurban bayramında hayvan kesilmesini iktisadî büyük bir kayıp diye mahkûm ettiklerini ve «**döviz kıtlığı**» gibi sudan bir bahane ile hacıların sayısını sıkı bir tahdit cihetine gittiklerini görürsünüz.

Ama onlar hâlâ yine damların tepesinden «**Biz müslümanız**» diye bağırarak küstahlığında bulunurlar. Müslüman nasyonalist (milliyetçi)

için İslâm asla bir din değil sadece siyasî bir slogandır.²⁰

Kapatılan «İhvân'ül Müslimîn» in âlim lideri Dr. Said Ramazan'ın pek yerinde dediği gibi:²¹

«**Müslüman** milliyetçiliği, hisse dayanan mesnedini, bazan (vaktiyle) yapılan haksızlıkların intikamında yahut millî bir na'ra savurmakta yahut ta İslâmın siyasî azametini terennümde arıyor. Hakikatte bu milliyetçilik belki bunların hepsinin bir halitası (karışımı) dır... Eğer böyle bir hareketin arkası gelirse (hareket muvaffak olursa) İslâmiyet o zaman yeni bir nasjonalizm şekline girecektir. Şimdiye kadar bizler Mısırlı yahut Suriyeli yahut Arap veyahut Araptan gayri bir millet olduğumuzu iddia ediyorduk. Şimdi şöyle söylemeye başlıyoruz: Biz **müslümanız**²². Böyle bir hareketin muvaffakiye-

²⁰. 22 numaralı nota bakınız.

²¹. İhvân'ül Müslimîn (Müslüman Kardeşler) teşkilâtının kurucusu Hasan el-Bennâ (1906-1948) nın hayatı da Meryem Cemile tarafından incelenmiştir. (c. 2 s. 64-70). Bu teşkilât hakkında kurucusunun yazdığı ve «Müslüman Kardeşler Teşkilâtı» adıyla (tarihsiz) çıkan kitapta ve 1970 te «Seyid Kutup ve Arkadaşları Niçin İdam Edildi?» adıyla neşr edilen eserde mâlûmat vardır. Bennâ, 1948 de İngilizler tarafından vurdurulmuştur. Seyid Kutub'u ise bilindiği gibi 1966 da Abdunnâsır astırdı.

²². Az yukarıda 20 numaralı not ile işaretlediğimiz yerde de netice olarak belirtildiği gibi, bu yazı ile, sıfatı «İslâmî» olmakla beraber, İslâmiyet'le alâkası olmayan, çok tehlikeli ve tamamen maddeci bir «Milli-

ti İslâmın başarısı değildir.. O sırf yeni bir blokun, İslâm için meçhul olan şovenizm üzerine kurulmuş bir blokun teşekkülüdür. İslâm, Rab-bül âlemin olan Allahın emirlerine hakiki bir inkiyattır; hayatın bütün işlerinde Allahın emirlerine inkiyattır (hayatın bütün işlerini o emirler çerçevesinde yürütmektir). Bu anlaşılmadıkça hiç bir müslüman birliği İslâm cemiyeti olamaz.»

yetçilik» hareketine karşı dikkatimiz çekilmektedir. Bu hareketin mensupları, bir din olarak İslâmiyet'i, farzları, haramları ve ibadetleri ile kabul etmemekte, bizzat yaşamamakta, fakat onu öteki düşman bloklar karşısında yeni bir siyâsî blok kurabilmek için âlet olarak kullanmak istemektedirler. Yazı, bu yeni «milliyetçi» tipini bize tanıtmaktadır ki, bugünkü Arap liderlerinin pek çoğu böyledir. Müslümanlar, şahsen İslâmiyeti yaşamayan şahısları, lider tanımayarak, bu tehlikeden korunmalıdırlar.

İSLÂMIN MİLLET GÖRÜŞÜ

Sezai Karakoç²³

Dünya tarihinde ilk defa Millet kavramını ve görüşünü getiren ve tam anlamıyla bir milletin doğuşunu sağlayan, Kur'an ve İslâm olmuştur. Eldeki incillerde, Sen Pol'un arkadaşlarıyla tartışmasında geçen ve bugün türkçe tercümelerinde «milletler» diye çevrilmiş bulunan kavram «millet» kavramıyla ilgisiz ve sırf israil ırkının dışındaki toplulukları anlatan bir kelimedir. Bu topluluklar da, incilde, dinin yayılmasına konu edilip edilme bakımından ele alınmışlardır yoksa bir bütünlük göstermeleri bakımından değil. Nitekim, bütün bu topluluklar, kirli olarak kabul edilmiş ve kendilerine hristiyanlığın teklif edilmesi bile, Sen

23. Sezai Karakoç (doğumu 1933) : Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi (1954). Bir müddet Maliye Bakanlığında çalıştıktan sonra memuriyetten ayrıldı. Kendini fikir ve yazı hayatına verdi. Gazetelerde fıkra muharrirliği yaptı, şiirlerini neşr etti. «Diriliş» adını taşıyan, kendine ait yayın organını çeşitli şekillerde, aylık ve günlük olarak çıkarmaktadır. Bütün eserlerini «Diriliş Yayınları» olarak, kitap halinde neşr etmiştir:

Şiirler (4 cilt), İslâmın Şiir Anıtlarından, Ruhun Dirilişi, Kıyamet Aşısı, Çağ ve İlham, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, İslâmın Dirilişi, Dirilişin Çevresinde, İslâm, Yunus Emre, Mehmed Âkif, Sütun (2 cilt), Farklar, Sûr, Diriliş Neslinin Âmentüsü.

Pol'un gördüğü bir rüya ve arkadaşlarıyla yaptığı şiddetli çatışmalar sonunda yarı yarıya kabul edilmiştir. Bugün bile, bir çok millet ve milliyet görüşlerinin ve araştırmalarının büyük bir yer tuttuğu Batı literatüründe, millet kelimesi yerine kullanılan (nation) sözü, daha çok, kan, dil, coğrafya gerçeği gibi milletin maddî yapısını meydana getiren tabîî özelliklerden birinin veya birkaçının meydana getirdiği bir örgüyü temel alır. Bu demektir ki, gerek teorik planda, gerek realitede, Batı Medeniyeti, İslâmın getirdiği millet kavramını ve gerçeğini henüz anlamış bile değildir. Batının, bugünkü millet anlayışı bile, İslâmın millet anlayışına göre, tam bir primitiflik içinde bocalamaktadır. Diyebiliriz ki, Avrupanın ve Batı Dünyasının bugün bir medeniyet buhranı geçirmesinin belki de asıl sebebi budur. Bu anlayıştandır ki, Batı, bütün teknik üstünlüğüne rağmen, bir asyalı veya bir afrikalıyı içinde eritememekte, bu yoldaki bütün teşebbüsleri ve misyonerlik çalışmaları, bu toplulukların direnişleriyle karşılaşmaktadır. Hiç tereddüt etmeden söylenebilir ki, aynı kuvvet, islâm şuurunu taşıyan bir topluluğun elinde olsaydı, bütün dünyanın müslüman yapılması pek güç olmazdı.

İslâm, insanları içiçe dairelerden ibaret görür. Birinci ve en büyük daire, insanlık dairesidir. İnsanlar, bir tek asıldan gelmişlerdir ve aralarındaki dil ve gelenek farkları, sırf, bir varlık çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Renk, dil, vücut yapısı, erkeklik kadınlık hep birbirinden seçilebilmeleri, birbirlerine daha çok yardımcı ve yararlı olabilmeleri için kendilerine verilmiş özelliklerdir. Giyim

ve hayat tarzı, zevk farkları da bundandır. Yoksa, aynı matbaada basılmış kâğıt paralar gibi birbirinin tıpkısı olmaları, aynı insanın milyarlarca sayıda bulunması demek olacaktı ki, bunu düşünmek bile, insanı rahatsız edebilir.

İnsanların birbirlerine göre bu farklılıkta bulunmaları, insan olmaları bakımından eşit olmalarına engel değildir. Nitekim, İslâm teklifine muhatap olmak bakımından, hiç bir ırk, hiç bir renk, hiç bir insan öbüründen ayrı tutulmamıştır. Kur'an: «Ey insanlar» diyerek, gerçekleri bütün insanlığa tebliğ eder. Bugün eldeki İncil'den anladığımız gibi, dinin bütün insanlığa teklif edilmesinde, hristiyanlığın başta geçirdiği tereddüdü, islâmlık bir an için bile geçirmemiştir. İnsanların, Hz. Adem'in soyundan gelmelerinin Kur'an'da anlatılması, sadece bir mit olsun diye değildir. Bütün insanların din karşısında aynı sorumluluk ve aynı katılma ödevinde bulunmalarını pekiştirmek içindir.

İkinci daire millet daireleridir ki, bu da, islâm milleti ve küfr milleti diye ikiye ayrılan iki milletten meydana gelir. Bu anlayış, ırk, kan, renk, dil ve gelenek farklılıklarını inkâr etmek demek değil, belki, milletin meydana gelişinde esas faktörün, inanma ve inanış, şuur, irade ve eşyaya işleme özelliklerini taşıma olduğunu belirtmektedir.

İslâm milleti, ilk insandan başlayarak, bugüne kadar, Allahın varlık ve Birliğine inanan, Peygamberleri ve kutsal kitapları tanıyan, kendi dönemlerindeki peygamberlerin getirdikleri vahiy gerçeklerini benimseyerek onların istediği bir

düzeni gerçekleştiren bütün insanların meydana getirdiği büyük inanmışlar topluluğudur. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, millet, islâm topluluğunun objektif adıdır. Onu meydana getiren insanlara ve birim mümine bakılarak, bu müminlerdeki ortak muhtevadan ötürü, bir topluluk halinde görülmüşler ve bir bütün, bir birlik olarak düşünülmüşlerdir. Gerçekten, bu bütünlük, bu birlik, sadece farazî ve mevhum bir bütünlük ve birlik de değildir. Tarihe gerçek bir bakış, bütün peygamberlerin, aynı medeniyeti, gittikçe açılan ve gelişen aynı kültürü, aynı insan ve toplum gerçeğini getirdiklerini görecektir. «İmran oğlu Musa ve Harun benim kardeşimdir», «Meryem oğlu İsa benim kardeşimdir» hadîsleri de bu gerçeğin kutlu ifadeleri değil midir?

Millet, islâm topluluğunun objektif adı olduğu halde, «ümme» sübjektif adıdır. Yanlış anlaşılacak için, buradaki sübjektif kelimesini gerçek ve terim anlamında kullandığımızı belirtelim, yoksa keyfî anlamına gelen sübjektiflik söz konusu değildir. Millet, islâm topluluğunu meydana getiren kişilerin genel özelliğinden hareket edilerek varılmış bir kavramdır. Ümmetse, bu büyük tarihî topluluğun, kronolojik bir sıra takip eden bölümlerine de denk düşen, topluluk başlarına, peygamberlere izafe edilmesinden doğan bir kavramdır. Hz. Musa'nın Ümmeti, Hz. İsa Ümmeti, Hz. Peygamberin Ümmeti gibi. Demek ki, ümmet ve millet kelimeleri, bazı düşünürlerin sandığı ve ısrar ettikleri gibi ayrı toplulukların adı değil, aynı topluluğun, islâm topluluğunun, inanmışlar topluluğunun birbirin-

den ayrılmaz, biri öbürünü bütünleyen, biri mümin ve inanç, öbürü peygamber ve tarih açısından bakan iki adıdır. Millet kelimesiyle yetinilmeyip buna ümmet kelimesinin de katılmasının sebebi, milletin oluşumunda inancın tek başına yetmemesi, peygamberlerin örneklik etmelerinin de gerekmiş olmasıdır. İlmihali daha yeni öğrenen bir müslüman çocuğunun ilk bileceği şeylerden biri de, soru meleklerine, öldükten sonra vereceği şu cevaplardır:

Soru: Hangi millettensin?

Cevap: İslâm milletindenim.

Soru: Hangi ümmettensin?

Cevap: Hz. Muhammedin ümmetindenim.

Peygamberler, ilk örnekler olduğu için, sosyolojinin de tesbit ettiği gibi bir topluluk olayının meydana gelmesinde zihnî gerçeklerin yetmediği ve modeller de gerektiği düşünülürse, ümmet teriminin, millet teriminin niçin hemen yanında yer aldığı derhal anlaşılır. Millet kelimesi inanmışlar topluluğunu muhitten merkeze doğru, ümmet kelimesi ise, merkezden muhite doğru ifade eder.

Peygamberler, milletin ilk üyeleridir. Sonra kendisine inananların katılmasıyla, millet, bir kişide rüşeym halinde bir tohum olmaktan çıkar ve bir gerçek haline gelir. Gittikçe büyüyerek iklimleri, ırk ve kan, hatta renk sınırlarını aşar, evrensel bir güç ve gerçeklik kazanır. Milletin ilk hücresi olan peygamberin çevresinde, büyüye büyüye, arta arta insanlığın büyük bir bölümünü kendi yapısında eriten millet realitesinin özünde, demek ki ayrıca ümmet dinamiği bulunmaktadır.

Bir insanı mümin yaparak islâm kütlesine katan çekici güç yalnız millet toparlağının bütünündeki güç değil, bu toparlağın merkezinde duran ve vahyin ışıklarıyla insanın içindeki karanlığı eriten Peygamber Şahsiyetinin ümmetleştirme gücüdür de.

Millet ve ümmet kavramlarının bu yakınlık ve dayanışmalarını tesbit ettikten sonra, İslâm Milletinin özelliklerini kavrayabiliriz. Bir insan, müslüman olunca, İslâmlığı bütünüyle benimserse, yani müslümanların inandıklarına inanıp onların davranışını kazanırsa, islâm milletinden olmuş olur. Müslüman olmayan birinin müslüman olması olayındaki değişim ve dönüşümlere bakılırsa, gerçekten bir kişinin müslüman olmasıyla bir milletin içine girmiş olduğu kabul edilir. Allah inancını, vahyi, kitapları, peygamberleri, öteyi, Allahın kudret erleri olan melekleri kabul eden kişi, zihnini, ruhunu, inanç yapısını, hatta asgarî bir ölçüde muhayyile, zekâ ve hafıza, idrak gibi psikolojik varlığının kaynaklarını öbür müslümanlar ve millet bütününün ruhuyla temasa getirmiş, birleştirmiş ve kaynaştırmış olacaktır. Böylece, bir kütleye katılmanın bir bölümü gerçekleşmiş olacaktır. Sonra davranışlarıyla müslüman olunca, yani, namaz, oruç, zekât ve hac ödevlerini yerine getirince, milletle kaynaşmanın ve benzeşmenin ikinci bölümü tamamlanmış olacaktır. Böylece, ruh, davranışı ve zihin durumuyla İslâma tam dönüşmüş olacaktır. Şimdi ortaya çıkan bu millet biriminin islâm topluluğu dışındaki topluluğun hiç bir üyesine benzemediği, namaz kıla kıla içini temizleyen, oruç tuta tuta sabır ve irade gücünü taze-

leyen, zekât vere vere, öbür müminleri kardeş bilme duygusunu keskinleştiren, Cuma ve bayram namazlarında onlarla birlikte, dirsek dirseğe duran, Hacda, dünyanın dört bucağından gelen müslümanlarla kaynaşan bir kişinin bu millet dışındaki insanlardan kesin olarak farklı olduğu, kendi milletine ise tam bir şekilde kaynaşmış olduğu hemen anlaşılır. Kible beraberliği, Kâbeye dönük olma, cihat şuuru, şehitlik ve gaziliğin yüce değeri, bu milletin üyelerini birbirine sıkı sıkıya kaynaştırır. Bir tek ruh haline getirir. Ve bu ruh, İslâm ruhu, en merhametli, en disiplinli, en çekici, en arıttıcı ve ayıklayıcı bir toplum ruhu olarak kişiyi harmanisine sarar. İslâmın sadece bir inanç sistemi olmayıp bir hukuk ve devlet düzeni de getirmiş olması islâm topluluğunu tam bir millet haline getirmektedir. Hristiyanlıkta devletle dinin ayrı oluşu bir hristiyan milletin teşekkülüne engel olmuştur. Bir hristiyanlık milletinden değil cemaatından bahsedilebilir. Mezhepler o cemaati da parçalar. Halbuki islâmda devlet yapısı da dinle kaynaştığından, mezhep toplumu parçalayacak bir bağımsızlık sebebi değil, sadece, ferdî pratik ölçüsüdür. Alevîlik, din temeli olmaktan çok siyaset temelidir; din muhtevası, sırf bu siyasî temeli güçlendirmek için sonradan tarihî - sosyolojik bazı şartların bir araya gelmesiyle katılmıştır. Daha doğrusu, İslâm öncesi din kalıntılarının siyasî bir bölünmeden faydalanarak başka adlar ve başka semboller altında hayatını sürdürmesinden başka bir şey değildir. Yoksa, islâmda mezhepler, göğdeyi ayakta tutan dal ve yapraklar ödevindedir.

İslâmın millet görüşü, açık millet görüşüdür. Yahudilikte olduğu gibi kapalı millet telâkkisi bu görüşle bağdaşmaz. Bu millete katılmak her insan için mümkündür; yeter ki, o milletin üyelerini öbür insanlardan ayıran karakteristiği taşıyacak bir ruh değişim ve oluşumuna uğrayarak gelsin. Nasıl ki, islâmın başlangıç yıllarında katılanlar, müslüman olmayan anne, baba, kardeşleriyle savaşmaktan çekinmemişlerdi. Çünkü: Onlar ayrı bir milletten oluyorlardı; kendileri ayrı bir milletten. İslâm, pozitif millet oluyordu, küfür negatif millet. Böylece, aslında, islâm, insanlığı bir tek millet yapmak istiyor ve milletlik vasfını kaybettirmeyecek bir ölçüde kapıyı açık tutuyor. Kadın konusunda çok daha az kayıt tanıyor. Bu da, zaten, sosyolojik bir gerçektir ki, kadın, bir topluluğa bir kere katıldı mı, kısa zamanda adapte olur. Bir müslüman erkeğin, müslüman olmayan (putatapıcı olmaması da şart koşulmuştur; putatapıcılığın gölgesinin bile müslümanlara yaklaşmasına izin verilemez; putatapıcılığın kökten reddi, bir din temeli olduğu gibi, islâm milletini içten çürütecek insana taparlıktan da uzakta tutmuş oluyor.) bir kadınla evlenebilmesine imkân verilmesi, islâm milletini zayıflatmadan büyüten bir yol olduğu halde, müslüman kadının müslüman olmayanlarla evlenmesine izin verilmemesi, yine bu milletin zayıflamaması için yerinde bir tedbirdir. Her unsurun şirazesinden çıktığı bugün bile, bazı ailelerin yabancılara kız verme zaaflarını bu şart önlemekte, bazı yabancı erkeklerin islâmlaşmasına sebep olmaktadır.

Bütün bu karakteristiğiyle İslâm Milleti ta-

rih içinde yerini almıştır. Birbirine bitişik coğrafya parçalarında oturduklarından bir yurt beraberliği vardır. Ülkü birliği ise bu milletin temel taşıdır. Şarap ve öbür alkollü içkilerin içilmemesi, domuz etinin yenilmemesi gibi yasaklarla batı halklarının ruh ve fizik yapılarından, et yeme yasasının bulunmamasıyla da hint vücut yapısından ayrılan bir müslüman halk birbirleriyle kaynaşmış, ırklar birbirine katılmış, dış çizgileriyle de bir millet meydana gelmiştir. Giyinme ve örtünme ölçüleri de islâm milletini öbür halklardan ayırmaktadır. Kurulan islâm devletleri hep bu birliği hedef almış ve bir çoğu da, ufak tefek istisnalarla bir devlet - bir millet olma hedefini gerçekleştirmişlerdir. Asr-ı Saadet, Hulefa-yı Raşidin, Emevî, Abbasî, Büyük Selçuk ve Osmanlı Devletleri, İslâm Milletlerinin bir bütün halindeki devlet ifadeleri olmuştur. Devletler zayıfladığı veya parçalandığı zaman da Millet Bütünlüğü bozulmamıştır. Şu yirminci yüzyılda, bütün düşman propagandasına ve aydınların avrupaî marksist, Batıcı veya ırkçı teorilerine kapılmalarına ve saplanmalarına rağmen islâm halkları birbirine düşman edilememiştir. Ve bir millet olma vasfı bozulmamıştır. Siyâsî parçalanma yapmadır; geçicidir ve yabancı devletlerin empoze ettiği ve bütün güçleriyle yürütmeğe çalıştıkları bir zorlamadır. Gerçek millet liderleri geldiği gün artık her bakımdan birleşmeyi kimse önleyemez ve önleyemeyecektir. Bu Millet kutlu bir Millettir. Bu Milletin prensipler yasası Kur'an-ı Kerimdir. Bu Milletin başı, ebediyete kadar, Hz. Peygamberdir. Bu Milletin sembolü hilâldir. Bu Millet, arap, türk,

kürt, zenci, hintli diye ayrılmaksızın, Birinci Cihan Savaşı da dahil, islâmı yıkmağa çalışanlara karşı, bütün savaşlarda, kardeşçe ve yanyana çarpışmışlardır. Birbirlerine karşı, bir kaç istisna dışında savaş açmamışlardır. Birinci Cihan Savaşında, ingiliz ve fransızların aldatarak ve zorla getirdikleri müslümanlar, gerçeği öğrenir öğrenmez ve ilk fırsatta islâm saflarına katılmışlardır. Hindistanda daha bağımsızlığa bile kavuşmamış bulunan müslümanların, İstiklâl Savaşında, Türkiye'nin durumuyla nasıl yakından ve candan ilgilendikleri, ingilizleri nasıl sıkıştırdıkları ve bize nice yardımlarda bulundukları unutulmayacak bir destan değerini taşır. Ama bu Millet, alçakgönüllü ve gururdan uzak olduğu için bu gerçeği hep haykırıp yaygara koparmaz. Bir gün bunun görülmesini ve anlaşılmasını bekler. Bu özelliğinden faydalanan düşmansa onu hep bölünmüş, parçalanmış bir durumda göstermeğe çalışır. Oysa, şu anda ve gerçekte, İslâm Milleti bir realitedir. Aralarına zorla ve dış baskıyla suni sınırlar çekilmiş bir bütündür.²⁴

24. Diriliğin Çevresinde, s. 100 - 107, 1967.

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ'IN ESERLERİ

NEŞRE HAZIRLADIKLARI :

1. **Ömerin Çocukluğu:** Muallim Naci, Cağaloğlu Y. 1969.
2. **Mansur Bey - Turfanda mı yoksa turfa mı -** Mizancı Mehmed Murad. Enderun Y. 1972.
3. **Buhranlarımız:** Said Halim Paşa. Tercüman, 1001 Temel Eser Y. No. 9, 1973.
4. **Barbaros Hayreddin Paşanın Hâtıraları - Gaza-vât-ı Hayreddin Paşa -** Seyid Murâdî Reis. Tercüman 1001 Temel Eser Y. No. 14-15, 1973.
5. **Zağra Müftüsünün Hâtıraları - Tarihçe-i Vak'a-i Zağra -** Hüseyin Râci Efendi. Tercüman 1001 Temel Eser Y. No. 24, 1973.
6. **Safahat:** Mehmed Âkif Ersoy, İnkılâp Y. 1975. (İlâveli 10. baskı)
7. **Başımıza Gelenler:** Mehmed Arif. Tercüman 1001 Temel Eser Y. (basılıyor)

İNCELEMELERİ :

1. **Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı,** Enderun Y. 1972.
2. **Türkiye'de İslâm ve Irkçılık Meselesi,** Cihad Y. 1976.

3. **«İbret Aynasında Çehreler»:** Bu başlık altında olarak 1976 başından beri, haftalık «Sebil» gazetesinde incelemeleri çıkmaktadır.
4. **Türkiye Masonlarının Gizli Tarihi,** Cihad Y. (baskıda)
5. **Türkiye’de Masonluk Meselesi,** (hazırlanıyor)
6. **Derviş Vahdetî, Volkan Gazetesi ve 31 Mart Vak’ası,** (hazırlanıyor)

İNCELEMELER'İN
İKİNCİ
KİTABI

Türkiye Masonlarının Gizli Tarihi

Hazırlayan : M. Ertuğrul DÜZDAĞ

TÜRKİYE'DE İSLÂM VE İRKÇILIK MESELESİ'NDE

- BABANZÂDE AHMED NAIM
 - SAJD HALİM PAŞA
 - MEHMED ÂKİF
 - BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI
- VE DİĞERLERİ NELER SÖYLEDİLER?

- Bütün müslümanlar kardeştir.

● Ey insanlar, biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Sizi ancak tanışasınız, bilişesiniz diye şûbe ve kabilelere ayırdık. (bu şûbe ve kabilelerin ehemmiyeti var zannetmeyiniz). Allah'ın huzurunda en değerli olanınız, en muttakî olanınızdır.

Kur'an-ı Kerim

● Ey insanlar! Sizin rabbiniz birdir. Babanız da birdir... Haberinizi olsun ki hiçbir (arabî) nin (acemî) üzerine, hiçbir (acemî) nin de (arabî) üzerine, hiçbir siyahînin beyaz üzerine, hiçbir beyazın da siyah üzerine fazilet ve üstünlüğü yoktur. Meğer ki takvâ ile ola...

● İrk dâvâsına kalkışan, onu destekleyen bizden değildir. İrk uğrunda savaşılan da bizden değildir. Kezâ ırk dâvâsı üzerine ölen de bizden değildir.

● Her kim kâfir olan ecdâdından dokuz tanesinin adlarını sayarak, ululuk ve asâlet taslamak kasdıyla, ben filân oğlu filânım diyerek, onlara mensup olduğunu söylerse, cehennem'de onların onuncusudur.

● Ben kıyamet gününde Âdem oğullarının efendisiyim, lâkin övünecek bir şey yok.

- Yaptığı işlerle geri kalanı, nesebi ileri götüremez.

Hazret-i Muhammed (s.a.v)

DAĞITIM

SER-DA

Beyazsaray,44
Beyazıt. İST

SERGI DAĞITIM TEŞKİLÂTI

25 lira